

ΖΑΧΑΡΙΑ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΤΟΜΟΣ Β΄.

Ἐγκεκριμένα ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας διὰ τὴν Β΄ τάξιν τῶν
ἐλληνικῶν σχολείων καὶ τὴν ἀντίστοιχον τάξιν τῶν ἄλλων σχολείων.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΔΕΥΤΕΡΑ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
Ν. ΤΖΑΚΑ ΚΑΙ Σ. ΔΕΛΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ
ΑΘΗΝΑΙ - ΟΔΟΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ 81

1924

ΖΑΧΑΡΙΑ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ

ΤΟΜΟΣ Β΄.

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ΥΠΟ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΔΙΑ ΤΗΝ
Β' ΤΑΞΙΝ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΝ
ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΝ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΚΔΟΣΙΣ

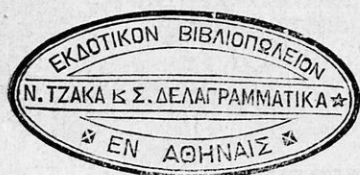
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΝΙΚ. ΤΖΑΚΑ & Σ. ΔΕΛΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑ
ΑΘΗΝΑΙ.— 81 Α Πανεπιστημίου—81 Α.

1924

18363

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Τὰ γνήσια ἀντίτυπα φέρουσι τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συγ-
γραφέως καὶ τὴν σφραγίδα τῶν ἐκδοτῶν.

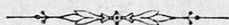

Handwritten signature or mark, possibly reading "ΛΑΝΤΖΟΣ".

ΤΥΠΟΙΣ: Α. ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑΚΗ & Α. ΚΑΪΤΑΤΖΗ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ ΤΟΜΟΣ Β'.

ΎΜΝΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ*

1

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
Τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη,
Ποῦ μὲ βία μετράει τὴν γῆ.

2

Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
Τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
Καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά!

3

Ἐκεῖ μέσα ἱκατοικοῦσες
Πικραμένη, ἐντροπαλή,
Κ' ἓνα στόμα ἀκαρτεροῦσες,
Ἐλα πόλι, γὰ σοῦ πῆ.

4

Ἄργειε νᾶλθῃ ἐκείνη ἡ μέρα,
Καὶ ἦταν δλα σιωπηλά,
Γιατὶ τὰ σκιαζε ἡ φοβέρα,
Καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

5

Δυστυχής! παρηγορία
Μόνη σοῦ ἔμενε, νὰ λές
Περασμένα μεγαλεῖα,
Καὶ διηγῶντας τα νὰ κλαῖς.

6

Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
Φιλελεύθερη λαλιά,
Ἐνα ἐχτύπασε τ' ἄλλο χέρι
Ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά,

7

Κ' ἔλεες· πότε, ἄ! πότε βγάνω
Τὸ κεφάλι ἀπὸ τ' ἑρμιαῖς;
Καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
Κλάψαις, ἄλυσαις, φωναῖς!

8

Τότ' ἐσῆκωνες τὸ βλέμμα
Μέσ' στὰ κλάϊματα θολὸ
Καὶ εἰς τὸ ροῦχο σου ἔστας' αἷμα,
Πλῆθος αἷμα Ἑλληνικό.

9

Μὲ τὰ ροῦχα αἱματωμένα
Ξέρω ὅτι ἔβγαινες κρυφά.

Ὁ παλαιὸς ἀγωνιστὴς καὶ ὁ νέος.

(Ἔργον Π. Ρούμπου)

Νὰ γυρεύης εἰς τὰ ξένα
Ἄλλα χέρια δυνατά.

10

Μοναχὴ τὸν δρόμο ἐπῆρες,
Ἐξανάλθες μοναχὴ·
Δὲν εἶν' εὐχολαῖς ἢ θύραις,
Ἐὰν ἡ χρεῖα ταῖς κουρταλῇ.

11

Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια·
Ἄλλ' ἀνάσαση κάμμιά·
Ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια,
Καὶ σὲ γέλασε φρικτά!

12

Ἄλλοι, ὦμέ! 'ς τὴ συφορά σου
Ὅπου ἔχαίροντο πολὺ,
Σύρε νάβρῃς τὰ παιδιὰ σου·
Σύρε, ἐλέγαν οἱ σκληροί.

13

Ναί· ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει
Κάθε τέκνο σου μὲ ὀρμή,
Ποῦ ἀκατάπαυστα γυρεύει
Ἡ τὴν νίκη, ἢ τὴν θανή.

14

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
Τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
Καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
Χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά!

15

Μόλις εἶδε τὴν ὁρμή σου
 Ὁ οὐρανός, ποῦ γιὰ τ' ἐχθρούς,
 Εἰς τὴν γῆ τὴν μητρικὴ σου
 Ἔτρεφ' ἄνθια καὶ καρπούς,

16

Ἐγαλήνευσε καὶ ἐχύθη
 Καταχθόνια μία βοή,
 Καὶ τοῦ Ρήγα σου ἀπεκρίθη
 Πολεμόκρατη ἡ φωνή·

17

Ὅλοι οἱ τόποι σου σ' ἐκράζαν
 Χαιρετῶντας σε θερμὰ
 Καὶ τὰ στόματα ἐφωνάζαν
 Ὅσα αἰοθάνετο ἡ καρδιά.

18

Ἐφωνάζανε ὥς τ' ἀστέρια
 Τοῦ Ἰονίου καὶ τὰ νησιά,
 Καὶ ἐσηκώσανε τὰ χέρια
 Γιὰ νὰ δείξουνε χαρά.

19

Δυστυχία του, ὦ δυστυχία του,
 Ὅποιανοῦ θέλει βρεθῇ
 Σ τὸ μαχοῖρι σου ἀποκάτου,
 Καὶ ἔς ἐκεῖνο ἀντισταθῇ.

20

Τὸ θηρίο π' ἀνανογιέται,
 Πῶς τοῦ λείπουν τὰ μικρά,

Περιορίζεται, πετειέται,
Αἷμα ἀνθρώπινο διψᾷ.

Τὸ Ελκοσιένα.

(Ἔργον Π. Ρούμπου)

21

Τρέχει, τρέχει ὅλα τὰ δάση,
Τὰ λαγκάδια, τὰ βουνά,
Κοὶ ὅπου φθάσῃ, ὅπου περάσῃ,
Φρίκη, θάνατος, ἐρμιά·

22

Ἐρμιά, θάνατος, καὶ φρίκη,
Ὅπου ἐπέρασες κ' ἐσύ·
Ξίφος ἔξω ἀπὸ τὴν θήκη,
Πλέον ἀνδρεῖαν σοῦ προξενεῖ.

23

Ἴδου ἔμπρός σου ὁ τοῖχος στέκει
Τῆς ἀθλίας Τριπολιτσᾶς·
Τώρα τρόμον ἀστροπελέκι
Νὰ τῆς ρήξῃς πιθυμᾶς.

24

Μεγαλόψυχο τὸ μάτι
Δείχνει πάντα ὅπως νικεῖ,
Καὶ ᾄς εἰν' ἄρματα γεμάτη,
Καὶ πολέμια χλαλοή.

25

Κατεβαίνουνε, καὶ ἀνάφτει
Τοῦ πολέμου ἀναλαμπή·
Τὸ τουφέκι ἀνάβει, ἀστράφτει,
Λάμπει, κόφτει τὸ σπαθί.

26

Γιατὶ ἡ μάχη ἐστάθη ὀλίγη·
Λίγα τὰ αἵματα γιατί·
Τὸν ἐχθρὸν θωρῶ νὰ φύγῃ,
Καὶ 'ς τὸ κάστρο ν' ἀνεβῇ.

27

Μέτρα... εἰν' ἄπειροι οἱ φευγᾶτοι,
Ὅποῦ φεύγοντας δειλιοῦν·
Τὰ λαβώματα 'ς τὴν πλάτη
Δέχοντ', ὥστε ν' ἀνεβοῦν.

28

Ἐκεῖ μέσα ἀκαρτερεῖτε
Τὴν ἀφεύγατη φθορά·

Νά, σᾶς φθάνει, ἀποκριθῆτε
 Ὡς τῆς νυκτὸς τὴν σκοτεινιά.

29

Ἀποκρίνονται, καὶ ἡ μάχη
 Ἐτσι ἀρχίζει, ὁποῦ μακριὰ
 Ἀπὸ ράχη ἐκεῖ σὲ ράχη
 Ἀντιβούuze φοβερά.

30

Ἀκούω κούφια τὰ τοῦφέκια,
 Ἀκούω σμίξιμο σπαθιῶν,
 Ἀκούω ξύλα, ἀκούω πελέκια,
 Ἀκούω τριξίμο δοντιῶν.

31

Ἄ ! τί νύκτα ἦταν ἐκείνη,
 Ποῦ τὴν τρέμει ὁ λογισμός ;
 Ἄλλος ὕπνος δὲν ἐγίνη
 Πάρεξ θάνατου πικρός.

32

Τῆς σκηνῆς ἡ ὥρα, ὁ τόπος,
 Οἱ κραυγαῖς, ἡ ταραχή,
 Ὁ σκληρόψυχος ὁ τρόπος
 Τοῦ πολέμου. καὶ οἱ καπνοί,

33

Καὶ οἱ βρονταῖς, καὶ τὸ σκοτιάδι,
 Ὅπου ἀντίσκοφε ἡ φωτιά,
 Ἐπαράσταιναν τὸν ἄδη
 Ποῦ ἀκαρτέρειε τὰ σκυλιά.

34

Τ' ἀκαρτέρειε. — Ἐφαίνοντ' ἦσκιοι
Ἀναρίθμητοι γυμνοί,
Κόραι, γέροντες, νεανίσκοι,
Βρέφη ἀκόμη εἰς τὸ βυζί

35

Ὅλη μαύρη μυρμηγκιάζει,
Μαύρη ἡ ἐντιάφια συντροφιά,
Σὰν τὸ ροῦχο ποῦ σκεπάζει
Τὰ κρεβάτια τὰ σιερνά.

36

Τόσοι, τόσοι ἀνταμωμένοι
Ἐπειοῦντο ἀπὸ τὴν γῆ,
Ὅσοι εἰν' ἄδικα σφαγμένοι
Ἀπὸ τούρκικην ὀργῇ.

37

Τόσα πέφτουνε τὰ θερι-
σμένα ἀστάχια εἰς τοὺς ἀγρούς·
Σχεδὸν ὅλα ἐκεῖα τὰ μέρη
Ἐσκεπάζοντο ἀπ' αὐτούς.

38

Κύττα χέρια ἀπελπισμένα
Πῶς θερίζουνε ζωαῖς!
Χάμου πέφτουνε κομμένα
Χέρια, πόδια, κεφαλαῖς,

39

Καὶ παλλάσκαῖς, καὶ σπαθία,
Μὲ ὀλοσκόρπιστα μυαλά,

Καὶ μὲ ὀλόσχιστα κρανία
Σωθικὰ λαχταριστά.

40

Προσοχὴ καμμιὰ δὲν κάνει
Κανείς, ὅχι, εἰς τὴν σφαγὴ.
Πᾶνε πάντα ἐμπρός! ὦ! φθάνει,
Φθάνει, ἕως πότε οἱ σκοτωμοί;

41

Ποῖος ἀφίνει ἐκεῖ τὸν τόπο,
Πάρεξ διὰν ξαπλωθῇ;
Δὲν αἰσθάνονται τὸν κόπο,
Καὶ λὲς κ' εἶναι εἰς τὴν ἀρχή.

42

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
Τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
Καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη
Χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά!

43

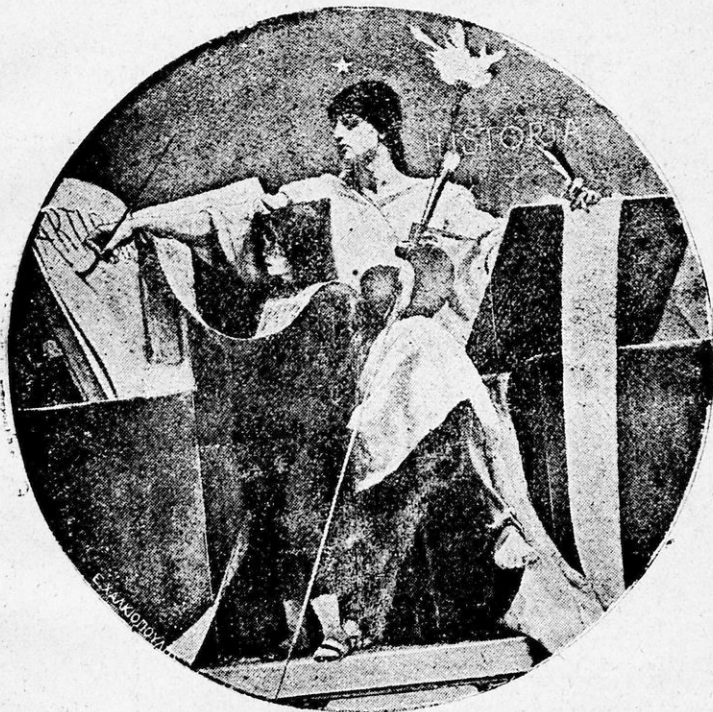
Τῆς Κορίνθου ἰδοὺ καὶ οἱ κάμποι·
Δὲν λάμπ' ἥλιος μοναχὰ
Εἰς τοὺς πλάτανους, δὲν λάμπει
Εἰς τ' ἀμπέλια, εἰς τὰ νερά·

44

Εἰς τὸν ἥσυχον αἰθέρα
Τώρα ἀθῶα δὲν ἀντηχεῖ
Τὰ λαλήματα ἢ φλογέρα,
Τὰ βελάσματα τὸ ἀρνί.

45

Τρέχουν ἄρματα χιλιάδες,
Σὰν τὸ κῦμα εἰς τὸ γιᾶλό·
Ἄλλ' οἱ ἀνδρεῖοι παλληκαράδες
Δὲν ψηφοῦν τὸν ἀριθμό.

Ἡ Ἱστορία.

(Ἔργον Ν. Γκύζη)

46

ὦ τραχόσιοι ! σηκωθῆτε
Καὶ ξανάλθετε ᾿ς ἐμᾶς·
Τὰ παιδιά σας θέλ' ἰδῆτε
Πόσο μοιάζουνε μὲ σᾶς.

47

Ὅλοι ἐκεῖνοι τὰ φοβοῦνται,
Καὶ μὲ πάτημα τυφλὸ
Εἰς τὴν Κόρινθο ἀποκλειοῦνται,
Καὶ ὅλοι χάνονται ἀπ' ἐδῶ.

48

Στέλνει ὁ ἄγγελος τοῦ ὀλέθρου
Πεῖνα καὶ θανατικόν,
Ποῦ μὲ σχῆμα ἐνὸς σκελέθρου
Περπατοῦν ἀντάμα οἱ δύο.

49

Καὶ πεσμένα εἰς τὰ χορτάρια
Ἀπεθαίνανε παντοῦ
Τὰ θλιμμένα ἀπομεινάριον
Τῆς φυγῆς καὶ τοῦ χαμοῦ.

50

Καὶ ἐσὺ ἀθάνατη, ἐσὺ θεία,
Ποῦ ὅ,τι θέλεις ἤμπορεῖς,
Εἰς τὸν κάμπο, Ἐλευθερία,
Ματωμένη περπατεῖς !

51

Ὅ τὴν σκιὰ χερουσιασμέναις,
Ὅ τὴν σκιὰ βλέπω κ' ἐγὼ
Κρινοδάχτυλαις παρθέναις,
Ὅ ποῦ κάνουνε χορό.

52

Ὅ τὸν χορὸ γλυκογυρίζουν
Ὡραῖα μάτια ἐρωτικά,
Καὶ εἰς τὴν αὔρα κυματίζουν
Μαῦρα ὀλόχρυσσα μαλλιά.

53

Ἡ ψυχὴ μου ἀναγαλλιάζει,
Πῶς ὁ κόρφος καθεμιᾶς
Γλυκοβύζαστο ἐτοιμάζει
Γάλα ἀνδρείας, καὶ ἐλευθεριάς.

54

Μέσ' ἔς τὰ χόρτα ἔς τὰ λουλούδια
Τὸ ποτήρι δὲν βαστῶ.
Φιλελεύθερα τραγουῖα
Σὰν τὸν Πίνδαρο ἐκφωνῶ.

55

Ἀπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη
Τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
Καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη
Χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά!

56

Πηγες εἰς τὸ Μεσολόγγι
Τὴν ἡμέρα τοῦ Χριστοῦ,
Μέρα ποῦ ἀνθισαν οἱ λόγγοι,
Γιὰ τὸ τέκνο τοῦ Θεοῦ.

57

Σοῦ ἦλθε ἐμπρὸς λαμποκοπῶντας
Ἡ Θρησκεία μ' ἓνα σταυρό,
Καὶ τὸ δάκτυλο κινῶντας
Ὅπου ἀνεῖ τὸν οὐρανό,

58

Ἐν αὐτό, ἐφώνηξε, τὸ χῶμα
Στάσου ὁλόρθη, Ἐλευθεριά·
Καὶ φιλῶντας σου τὸ στόμα
Μπαίνει μέσ' ἔς τὴν ἐκκλησιά.

59

Εἰς τὴν τράπεζα σιμώνει,
Καὶ ᾽ς τὸ σύγνεφο τὸ ἀχνὸ
Γύρω γύρω τῆς πυκνώνει
Ποῦ σκορπάει τὸ θυμιατό.

60

Ἀγροικαίει τὴν ψαλμοφδία,
Ὅπου ἐδίδαξεν αὐτή·
Βλέπει τὴν φωταγωγία
᾽Σ τοὺς Ἀγίους ἐμπρὸς χυτή.

61

Ποιοὶ εἶν' αὐτοὶ ποῦ πλησιάζουν
Μὲ πολλὴ ποδοβολή,
Κι' ἄρματ' ἄρματα ταράζουν;
Ἐπετάχτηκες Ἐσού.

62

Ἄ! τὸ φῶς ποῦ σὲ στολίζει,
Σὰν ἡλίου φεγγοβολή,
Καὶ μακρόθεν σπινθηρίζει,
Δὲν εἶναι, ὄχι, ἀπὸ τὴν γῆ.

63

Λάμπιν ἔχει ὅλη ἡ λογώδη
Χεῖλος, μέτωπο, ὀφθαλμός·
Φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι,
Κι' ὅλα γύρω σου εἶναι φῶς.

64

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη
Τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη
Ποῦ μὲ βία μετράει τὴν γῆ.

65

Εἰς αὐτήν, εἰν' ἑακουσμένο,
Δὲν νικειέσαι ἐσὺ ποτέ·
Ὅμως, ὄχι, δὲν εἰν' ἑένο
Καὶ τὸ πέλαγο γιὰ σέ.

66

Τὸ στοιχεῖον αὐτὸ ἑαπλώνει
Κύματ' ἄπειρα εἰς τὴν γῆ,
Μὲ τὰ ὁποῖα τὴν περιζώνει,
Κ' εἶναι εἰκόνα σου λαμπρή.

67

Μὲ βρυγίσματα σαλεύει
Ποῦ τρομάζει ἡ ἀκοή·
Κάθε ξύλο κινδυνεύει
Καὶ λιμῶνα ἀναζητεῖ.

68

Φαίνεται' ἔπειτα ἡ γαλήνη
Καὶ τὸ λάμπσιμο τοῦ ἡλιοῦ,
Καὶ τὰ χρώματα ἀναδίνει
Τοῦ γλαυκώτατου οὐρανοῦ.

69

Δὲν νικειέσαι, εἰν' ἑακουσμένο,
᾿Σ τὴν ξηρὰν ἐσὺ ποτέ·
Ὅμως, ὄχι, δὲν εἰν' ἑένο
Καὶ τὸ πέλαγο γιὰ σέ.

70

Περνοῦν ἄπειρα τὰ ξάρτια,
Καὶ σὰν λόγγος στρυμωχτὰ
Τὰ τρεχούμενα κατάρτια,
Τὰ ὀλοφούσκωτα πανιά.

71

Σὺ ταῖς δύναμαίς σου σπρώχνεις,
Καὶ ἀγκαλὰ δὲν εἶν' ἀπολλοῖς,
Πολεμῶντας, ἀλλὰ διώχνεις,
Ἄλλα παίρνεις, ἀλλὰ καῖς.

72

Μὲ ἐπιθύμια νὰ τηράξης
Δύο μεγάλα σὲ θωρῶ,
Καὶ θανάσιμον τινάζεις
Ἐναντίον τοὺς κεραυνό.

73

Πιάνει, αὐξάνει, κοκκινίζει,
Καὶ σηκώνει μιὰ βροντή,
Καὶ τὸ πέλοιο χρωματίζει
Μὲ αἱματόχροη βαφή.

74

Πνίγοντ' ὅλοι οἱ πολεμῶντες,
Καὶ δὲν μνέσκει ἓνα κορμὶ
Χάρου, σκιά τοῦ Πατριάρχου,
Ποῦ σὲ πέταξαν ἐκεῖ

75

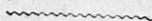
Ἐκουφόσμιγαν οἱ φίλοι
Μὲ τ' ἐχθρούς τοὺς τῇ Λαμπρῇ,
Καὶ τοὺς ἔτρεμαν τὰ χεῖλη,
Δίνοντάς τα εἰς τὸ φιλί.

76

Κεῖναις ταῖς δάφναις, ποῦ ἐσκορπῆστε,
Τώρα πλέον δὲν ταῖς πατεῖ,
Καὶ τὸ χέρι, ὅπου ἐφιλήστε,
Πλέον, ἂ! πλέον δὲν εὐλογεῖ.

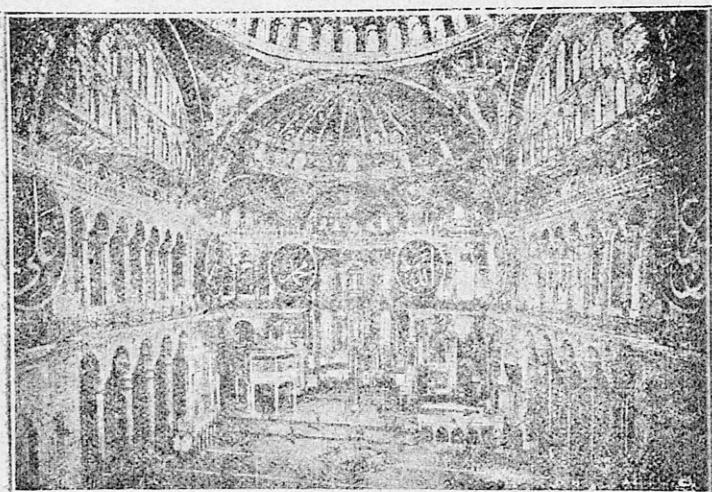
77

Ὅλοι κλαῦστε· ἀποθαμένος
Ὁ ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας·
Κλαῦστε, κλαῦστε· κρημασμένος
Ὅσαν νὰ τανε φόνηας.

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

Οἱ θρύλοι οἱ ὅποιοι πτερυγίζουν γύρω εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν φανερώουν τὴν κατάπληξιν ποὺ εἶχεν αἰσθανθῇ ὁ Βυζαντινὸς λαὸς ὅταν εἶδε περατωθῆν τοιοῦτο ἔργον. Τὸ ἀπέδιδεν εἰς τὴν ἐπέμβασιν ὑπερφυσικῶν δυνάμεων.

Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὅπως εἶναι σήμερον.

Διηγεῖται ἡ λαϊκὴ παράδοσις ὅτι εἰς τὸν Ἰουστινιανὸν ἐνεφανίσθη ἓνας ἄγνωστος καὶ τὸν συνεβούλευσε νὰ μὴ φοβηθῇ τὴν δαπάνην. Εἶχεν ἀρχίσαι τότε νὰ κτίζεται ὁ περίφημος θόλος. Ὁ αὐτοκράτωρ ἔβλεπεν ὅτι αἱ δαπάναι ὑπερβαίνουν τοὺς ὑπολογισμοὺς του, ἐνῷ ἐξ ἄλλου τὸ Κράτος εἶχεν ἀνάγκην πόρων διὰ νὰ ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς ἄλλας τοῦ ἀνάγκας. Ὁ ἄγνωστος ἐνεφανίσθη εἰς τὸν Αὐτοκράτορα καὶ τοῦ ὑπεσχέθη νὰ εὕρῃ αὐτὸς τὰ χρήματα. Ἐξήντισε

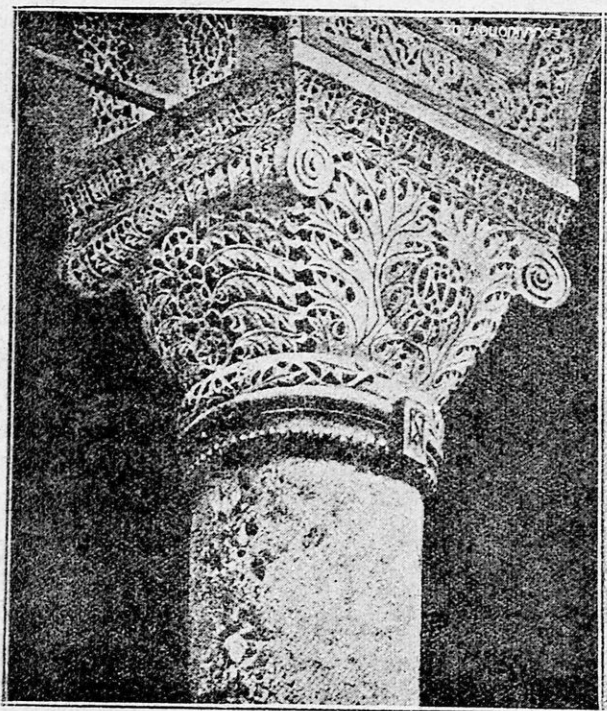
μόνον νὰ τὸν συνοδεύσῃ ἓνας ἐκ τῶν ἀνθρώπων τοῦ Παλατίου. Ὁ Αὐτοκράτωρ δὲν ἔδωσε προσοχὴν. Ἀλλὰ τὴν ἐπομένην ὁ ἄγνωστος πάλιν τοῦ παρουσιάσθη καὶ ἐζήτησε μεταγωγικὰ γιὰ νὰ φέρῃ εἰς τὸν Αὐτοκράτορα μεγάλα βάρη χρυσοῦ. Ἡ ὑπηρεσία τῶν Ἀνακτόρων ἐτέθη τέλος πάντων εἰς τὴν διάθεσίν του. Ὁ μυστηριώδης ἄνθρωπος παρέλαβεν 20 ἄλογα μὲ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Αὐτοκράτορος, ὠδήγησε τὴν συνοδείαν ἔξω τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν ἔφερεν εἰς παράδοξον Παλάτι κατάφορτον ἀπὸ χρυσάφι τὸ ὅποιον ὑψώνετο κατὰ σωροὺς μέσα εἰς τὰς αἰθούσας του. Βυθίζων ἐκεῖ τὸ φτυάρι του ὁ ἄγνωστος ἐφόρτωσε τὰ εἴκοσιν ἄλογα μὲ χρυσάφι καὶ τὰ ἔστειλεν εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, ὅπου εἶπεν εἰς τοὺς αὐλικοὺς ὅτι εἶναι ἡναγκασμένος νὰ μείνῃ ὀλίγον πίσω διὰ νὰ κλείσῃ τῆς πόρτες τοῦ σπιτιοῦ. Ὅταν ὁ Αὐτοκράτωρ ἔλαβε τὸν θησαυρὸν ἔστειλεν ἀμέσως τοὺς ἀνθρώπους του νὰ τὸν εὑρουν καὶ νὰ τὸν φέρουν. Ἐπῆγαν εἰς τὸ ἴδιον μέρος, ἀντὶ ὅμως τοῦ Παλατιοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου δὲν εἶδαν παρὰ τὴν Ἐρημον.

Κατὰ τοιοῦτον τρόπον ἐκφράζει ἡ παράδοσις τὴν δόξαν τοῦ Αὐτοκράτορος, ὁ ὁποῖος μὲ ἀδάμαστον πίστιν ἔφερε τὸ ἔργον εἰς πέρας, καὶ τοῦ τολμηροῦ Ἀρχιτέκτονος ποὺ τὸ συνέλαβε καὶ τὸ ἐξετέλεσε. Ὁ Ἀνθέμιος ἐκ Τράλλης, καὶ ὁ Ἰσίδωρος ὁ Μιλήτιου, οἱ δύο ἀρχιτέκτονες τῆς Ἀγίας Σοφίας, Ἀσιατικῆς καταγωγῆς καὶ οἱ δύο, ἄνθρωποι τόλμης καὶ ἐπιστήμης ἐξαιρετικῆς, ἀντίκρυσαν μὲ ἡρωϊσμὸν τὸ πρόβλημα τοῦ θόλου. Κατώρθωσαν μὲ μεγάλους μόχθους νὰ ὑψώσουν τέλος εἰς ὕψος 50 μέτρων ὑπὲρ τὴν γῆν τὸν περίφημον τρεῦλλον, ἔργον τρομακτικὸν καὶ θαυμαστόν, κρεμάμενον μᾶλλον διὰ χρυσῆς ἀλύσεως ἀπὸ τὸν οὐρανόν, καθὼς τὰ χαρακτηρίζει ὁ Προκόπιος, παρὰ σθηριζόμενον ἐπὶ τοῦ κτι-

ρίου Συνετελεῖτο οὕτω τὸ ἀποκρῦφωμα τῶν οἰκοδομικῶν ἔργων τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Διότι ἦτο ὁ κατ' ἐξοχὴν οἰκοδόμος Αὐτοκράτωρ.

Διὰ τῆς πρωτοβουλίας του, ἡ Πρωτεύουσα καὶ τὸ Κράτος τοῦ Βυζαντίου ἐπροικίσθησαν μὲ μνημεῖα, ἐκκλησίας, μοναστήρια, ἀνάκτορα, τείχη, γεφύρας, ὕδραγωγεία, θέρμας καὶ νοσοκομεῖα. Τὰ ἐρείπιά των σκορπισμένά καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν τοῦ τότε Βυζαντινοῦ Κράτους, μαρτυροῦν περὶ τῆς θαυμαστῆς του ἐνεργητικότητος καὶ διατηροῦν τὸ ὄνομά του. Σήμερον ἀκόμη εἰς τὸ Ἀλγέριον, εἰς τὴν Τύνιδα, εἰς τὸ Σινᾶ, εἰς τὰς ἐρήμους χώρας τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, εἰς τὴν Ραβένναν, διατηροῦνται αἱ ἀναμνήσεις τῆς Μεγάλης ταύτης Βασιλείας. Καὶ ἐπὶ ταύτης ὑψώθη τὸ μέγιστον τῶν θρησκευτικῶν κτισμάτων τοῦ Βυζαντίου, τὸ ὁποῖον ἔδωκε τὸν θεμελιώδη τύπον τοῦ Βυζαντινοῦ ναοῦ. Ἀλλὰ πρέπει κανεὶς νὰ παραδεχθῇ ὅτι τὴν πολλὴν τόλμην τοῦ ἀνθρώπου τὸ θεῖον τὴν φθονεῖ. Τὸ τόλμημα τοῦ Ἀνθεμίου καὶ τοῦ Ἰσιδώρου, ὁ τροῦλλος τῆς Ἀγίας Σοφίας κατέπεσε τὴν 7ην Μαΐου τοῦ ἔτους 558. Μεγάλη θλίψις διὰ τοῦτο ἐχύθη εἰς τὸ Βυζάντιον. Οἱ δύο ἀρχιτέκτονες τοῦ Ναοῦ εἶχαν ἐν τῷ μεταξύ ἀποθάνει. Ἐπεφορτίσθη ἐν τούτοις ὁ Ἀρχιτέκτων ἀνεψιὸς τοῦ ἑνὸς ἐξ αὐτῶν, τοῦ Ἰσιδώρου, νὰ ἀνεγείρῃ τὸν τροῦλλον. Καὶ τὸ κατῴρθωκε διαρρυθμίσει· ὀλίγον τὸ σχῆμα καὶ περιορίσας τὴν τόλμην τοῦ ἀρχικοῦ ἔργου, οὕτως ὥστε ἡ πῆσις νὰ εἶναι μικροτέρα. Τὴν παραμονὴν τῶν Χριστουγέννων τοῦ ἔτους 562 ἐγκαϊνιάσθη ὁ νέος Τροῦλλος ἢ μάλλον ἔγειναν διὰ δευτέραν φορὰν τὰ ἐγκαΐνια τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας ἐνώπιον τοῦ Πατριάρχου καὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. Εὐκολον εἶναι νὰ ἐννοήσωμεν τὴν χαρὰν τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅταν εἶδαν τὸν Ναὸν καὶ πάλιν ἀνυψωμένον εἰς δόξαν

τοῦ Κυρίου. Βεβαίως αἱ προβλέψεις τοῦ Ἀνθεμίου καὶ τοῦ Ἰσιδώρου δὲν ἐπηλήθευσαν μέχρι τέλους. Ἡπατήθησαν ὅσον ἀφορᾷ τὴν στερεότητα τοῦ θύλου.

Κιονόκρανον τῶν μεγάλων Κιόνων.

Ἀλλὰ ἡ δόξα των δὲν ἐμειώθη. Διότι, ὅπως λέγει ξένος ἐπιστήμων κρίνων τὸ κτίριον, ἔργα τῆς αὐτῆς μεγαλοτόλμου συλλήψεως δὲν εἶναι δυνατόν ἀμέμπτως καὶ νὰ ἐκτελεσθοῦν ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμήν. Ἡ Ἀγία Σοφία κατ' αὐτὸν εἶναι ἀπὸ τὰ ἰσχυρότερα δημιουργήματα τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ κόσμου. Περισσότερον ἀπὸ ὅλην τῆς τὴν δια-

κόσμησιν ἐκπλήττει ἢ ἐλάφροτης τὴν ὅποιαν ἔδωσαν οἱ ἀρχιτέκτονες εἰς τὸν Κολοσσαῖον Ναόν.

Ἀπὸ τοῦ 1453, ὅπου ἡ Ἀγία Σοφία ἔγινε Τουρκικὸν Τζαμί, δὲν ἔχει βέβαια τὴν πρώτην τῆς λάμπιν. Τὸ «Μι-χράβ» τὸ ὅποτον δεικνύει τὴν διεύθυνσιν τῆς Μέκκας, ὁ Χρυσοῦς θρόνος ὅπου λαμβάνει θέσιν ὁ Σουλτάνος, οἱ πράσινοι δίσκοι οἱ χαραγμένοι μὲ μουσουλμανικὰ γράμματα, χονδροειδεῖς εἰς τὸ μέγα των σχῆμα καὶ ἐκτυφλωτικοῦ χρωματισμοῦ, οἱ τάπητες ποὺ ἐσκέπασαν τὰς θαυμαστὰς πολυχρωμίας τοῦ θαπέδου εἶναι Ἰσλαμικὴ διακόσμησις ἢ ἐποία μοιραῖως θὰ ἐπῆρχετο διὰ τὰ καλύψῃ τὴν χαρακτηῖρα καὶ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ναοῦ.

Τὸ ἀσβεστόχρῖσμα τῶν λαμπρῶν μωσαϊκῶν ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἀφαιρεῖ ἓνα τῶν κυριωτέρων στολισμάτων του. Πρέπει ὁ ἐπισκέπτης τοῦ Ναοῦ, μὲ μ' ἓνα εὐκολον προσπάθειαν τῆς φαντασίας του νὰ ξαναφῆρῃ τὸν Βυζαντινὸν διάκοσμον, νὰ ἀφαιρέσῃ τὸ ἀσβεστόχρῖσμα ποὺ σκεπάζει τὴν λάμπιν τῶν μωσαϊκῶν, ν' ἀνάψῃ τὰς ἀναριθμήτους κανδήλας, ν' ἀναστήσῃ τὰς θαυμασίας πομπάς, τὰς λειτουργίας, τὰς στέψεις, τὰς συνόδους καὶ τότε θὰ ἐννοήσῃ τί ἦτο ἡ Ἀγία Σοφία μέχρι τῆς ἡμέρας ὅπου εἰσῆλθεν ἐκεῖ ὁ κατακτητής.

Ὅταν αἱ θύραι τῆς Ἀγίας Σοφίας παρεβιάσθησαν ἀπὸ τὰς βαρβαρικὰς ὀρδὰς, ἓνας λειτουργὸς τοῦ Ὑψίστου, καθὼς λέγει ἡ παράδοσις, ἐλειτούργει ἀκόμη ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ. Εἰς τὸν καλπασμὸν τῶν ἑππων τοῦ βαρδάρου, εἰς τοὺς ἀριθμοὺς τῶν κατακτητῶν, εἰς τὰς φωνὰς τοῦ τρόμου τῶν πιστῶν, ὁ Ἱερεὺς διέκοψε τὴν λειτουργίαν, ἔλαβε τὸ διζκοπότηρον μὲ τὰ ἱερὰ σκεύη τῆς Μεταλήψεως καὶ μὲ σταθερὸν καὶ τελεικὸν βῆμα κατηυθύνθη πρὸς τὰ πλάγια τοῦ θυσιαστηρίου. Οἱ στρατιῶται κραδαίνοντες τὰ ξίφη των ὤρμησαν ἐναντίον

του, ἀλλὰ ὁ ἱερεὺς ἐξηφανίσθη εἰς ἓνα αἰφνίδιον ἄνοιγμα τοῦ τοίχου, ὁ ὁποῖος ἐκλείσεν αὐτοστιγμῇ μετὰ τὴν ἐξαφάνισίν του. Ἐνόμισαν οἱ Τοῦρκοι πῶς ἦταν μυστικὴ θύρα καὶ ἐτρεξάν νὰ τὴν ἀνοίξουν. Τίποτε... Εἶδαν τὸν τοῖχον ὀρερὸν καὶ συμπαγῇ. Ἀπὸ τὸν τοῖχον αὐτὸν τώρα ἀκούεται κάποτε, λέγουν, ἀρίστος ψαλμωδία. Ὁ κρυμμένος ἱερεὺς ὑποφιδυρίζει τοὺς ψαλμούς. Ὅταν ἡ Ἁγία Σοφία γείνη πάλιν χριστιανική, θὰ βαδίσῃ πάλιν πρὸς τὸ ἱερὸν καὶ θὰ συνεχίσῃ τὴν λειτουργίαν τὴν διακοπεῖσαν τὴν 29γν Μαΐου 1453.

ΧΑΡΗΣ ΗΜΕΡΙΝΟΣ

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΣΟΦΙΑΣ (1453)

Σημαίνει ὁ Θεός, σημαίνει ἡ γῆς, σημαίνουν τὰ ἐπουράνια, σημαίνει κι' ἡ Ἁγία Σοφία, τὸ μέγα μοναστήρι, μὲ τετρακόσια σήμαντρα κι' ἐξηνταδυὸ καμπάνες, κάθε καμπάνα καὶ παιπᾶς, κάθε παππᾶς καὶ διάκος. Ψάλλει ξερβὰ ὁ Βασιλεὺς, δεξιὰ ὁ Πατριάρχης, π' ἀπ' τὴν πολλὴ τὴν ψαλμωδιὰ ἐσειόνταν ἡ κολόνες. Νὰμποῦνε στὸ Χερουβικὸ καὶ νάβγῃ ὁ Βασιλέας, φωνὴ τοῦ: ἦρθε ἐξ οὐρανοῦ κι' ἀπ' ἀρχαγγέλου στόμα. Πάψετε τὸ Χερουβικὸ κι' ἃς χαμηλώσουν τ' Ἁγία, παππάδες πάρετε τὰ ἱερὰ καὶ σεῖς κερὰ σβυστήτε, γιατί εἶναι θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλι νὰ τουρκέψῃ.

(Μεταξὺ τῶν πολυαρίθμων θρήνων ἐπὶ τῇ ἀλώσει τῆς Κωνσταντινουπόλεως, οἵτινες συνελάχθησαν εὐθὺς μετὰ τὴν καταστροφὴν, διακρίνονται τὰ δημοτικὰ ῥήματα, διότι μόνα ταῦτα ἐκφράζουν μὲ βαθεῖαν ἀπλότητα συναίσθημα ἐγκατεργήτως πρὸς τὰ μεγάλα ἐθνικὰ δεινὰ καὶ βεβαίαν τὴν ἐλπίδα τοῦ δουλωθέντος γένους περὶ ἐλευθερίας καὶ ἀνορθώσεως. Εἶνε δ' ἀληθῶς ἄξιον θαυμασμοῦ ὅτι ταῦτα ἐγεννήθησαν καθ' ὃν χρόνον τὸ ἔθνος ἐφαίνετο ἀπολέσαν τὰ πάντα, πεσοῦσης τῆς Κωνσταν-

Μὰ σταίλτε λόγο 'στὴ Φραγκιά, νάρθουνε τριὰ καράβια,
τόνα νὰ πάρῃ τὸ σταυρὸ καὶ τ' ἄλλο τὸ εὐαγγέλιο,
τὸ τρίτο, τὸ καλλίτερο, τὴν ἅγια τράπεζά μας,
μὴ μᾶς τὴν πάρουν τὰ σκυλιὰ καὶ μᾶς τὴν μαγαρίσουν.
Ἡ Δέσποινα ταράχτηκε, καὶ δάκρυσαν ἡ εἰκόνες.
Σώπασε, κυρὰ Δέσποινα, καὶ μὴ πολυδακρύξεις,
πάλλι μὲ χρόνους μὲ καιροὺς πάλι δικὰ μας εἶναι.

ΤΑ ΤΕΣΣΕΡ' ΑΔΕΡΦΙΑ

Μὲ τὴν υποχώρησι τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἀπὸ τὸ
Ἀϊδίνι ἡ χώρα βρέθηκε ἀνυπεράσπιστη στὰ χέρια τῶν ζει-
μπέκων ποὺ ἀρχίσαν ἀμέσως τὸ ἔργον τους. Ἐνωμένοι γιὰ
τὸν ἴδιο σκοπὸ νὰ σκοτώσουν ἀλύπητα ὅσους περισσοτέρους
μποροῦσαν, δυνατοὶ σ' αὐτὴ τους τὴν ἔνωσι, θαρρεμένοι ποὺ
δὲν βρῆκαν ἀντίστασι ριχτήκαν καὶ πέτυχαν ! Κάτου ἀπ' τὰ
καταστρεμμένα τὰ σπίτια χωστῆκαν γιὰ πάντα τ' ἀδιήγητα
βίασανα ποὺ τράβηξαν πρὶν πεθάνουν οἰκογένειες δολοκλήρες.
... Ἀνάμεσα σ' αὐτὴ τὴν καταστροφὴ βγήκε ἡ φωνὴ πὼς

τινουπόλεως, καὶ οὐδαμῶθεν ὑπέφωσκέ τις ἀκτίς ἐλπίδος Ἀλλ' ἡ μεγάλη
συμφορὰ τοῦ ἔθνους εὐρίσκεται ἀκριβῶς εἰς τὸ μεταίχμιον τοῦ φόβου
καὶ τῶν ἐλπίδων, τῆς ἀπογνώσεως καὶ τῆς ἀναθαρρήσεως. Διότι πρὸ ταύ-
της μὲν τὰ περὶ τοῦ μέλλοντος μαντεύματα ἦσαν ἀπαίσια, καὶ προανήγ-
γελλον ὀλεθρον καὶ καταστροφάς, μετὰ δὲ τὴν ὥλωσιν ἀντίθετα ὅλος
διεδίδοντο, μαρτυροῦντα μεταβολὴν τοῦ φρονήματος τοῦ ἔθνους.

Ἀπὸ πολλοῦ μὲν χρόνου πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς πρωτευούσης τοῦ
κράτους ἐφέροντο χρησιμοὶ περὶ τῆς ἐπικειμένης καταστροφῆς, εὐθὺς
δ' ὅμως μετὰ τὴν ὥλωσιν ἐγεννήθησαν αἰσiai περὶ τῆς μελλούσης τύχης
τοῦ ἔθνους ἐλπίδες, καὶ ἐρριζώθη ἡ πεποίθησις παρὰ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ,
ὅτι ἀφεύκτως διὰ τῆς σπάθης θὰ ἀνακτήσῃ τὴν διὰ τῆς σπάθης ἀρπα-
σθεῖσαν ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν πατρικὴν κληρονομίαν).

N. ΠΟΛΙΤΗΣ

στὸ μοναστήρι τῶν Γαλλίδων καλοῖγραϊν δὲ θὰ τολμήσουν νὰ μποῦν οἱ ζεῦμπέκοι. Κι' ἔτρεξε ἐκεῖ ὁ τρομαγμένος ὁ πληθυσμός, ὅσος μπόρεσε, καὶ μπήκε στὸ μοναστήρι καὶ ἀπὸ τὸ θάρος τοῦ κόσμου ἔπεσε τὸ πάτωμα. Σὰν οἱ ζεῦμπέκοι φανήκαν στὴν πόρτα τοῦ μοναστηριοῦ, δύο Γάλλοι χωροφύλακες, ποὺ βρέθηκαν ἐκεῖ ἔβαλαν τὰ σώματά τους μπροστὰ στὴν εἴσοδο κι' εἶπαν στοὺς ζεῦμπέκους πὼς μόνον σὰν περάσουν πάνω ἀπὸ τὰ πτώματά τους θὰ μποῦνε στὸ μοναστήρι.

Κι' οἱ ζεῦμπέκοι κυττάζανε τὴ Γαλλικὴ σημαία ποὺ κυμάτιζε πάνω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ μοναστηριοῦ καὶ δὲν ἐπροχώρησαν. Σκότωναν μοναχὰ τοὺς Ἕλληνας ποὺ βρίσκανε στὸ προαύλι. Οἱ ἀξιωματικοὶ τοὺς χώρισαν ἀπὸ τὸ πλῆθος τῆς Γαλλίδες καλογρηγές, τῆς ἔστειλαν μ' ἓνα αὐτοκίνητο ἔξω ἀπὸ τὴ χώρα καὶ διατάξανε τὸν Ἑλληνικὸ πληθυσμὸ νὰ προχωρήσῃ πρὸς τὸ Διοικητήριον· τὸ μοναστήρι ἄρχισε νὰ καίεται κι' αὐτό.

Σπρώχνονταν τώρα, σερνόντανε οἱ Ἑλληνικὲς οἰκογένειες πρὸς τὸ Διοικητήριον ἐνῷ γύρου τὰ σπίτια καίόντανε. Σκουντοῦσαν καὶ πατοῦσαν πάνω σὲ πτώματα. Τὰ πόδια κοκκινίζαν ἀπ' τὸ αἷμα ποὺ ἔρρεε τριγύρω. Οἱ ζεῦμπέκοι ποὺ τῆς κυκλῶνανε καὶ τῆς σφίγγανε καὶ τῆς βρίζανε καὶ τῆς χτυποῦσαν σ' ὅλον τὸν δρόμο, θανάτωναν ὅποιον σταμάτῳνε γιὰ νὰ ζητήσῃ μὲ τὴ ματιὰ τοὺς δικούς του, ποὺ τοὺς εἶχε χαμένους, κι' ὅποιο παιδί σωριάζονταν ἀποκαμωμένο ἢ σταματοῦσε ζητῶντας ἀπελπισμένα τὴ μάννα του. Πετοῦσαν κορμιὰ μισοζώντανε στὴ χαράδρα ποὺ ἀπλώνεται κατὰ τὸ μάκρος τοῦ δρόμου, ἐκεῖ ποὺ βρεθῆκαν ἀργότερα ἀνάμεσα ἀπ' τοὺς θάμνους κι' ἀπὸ τοὺς βράχους παιδάκια κρεμάμενα ἀπὸ τὰ ροῦχα, γυναῖκες μπλεγμένες ἀπ' τὰ μαλλιά. Κάθε τόσο τραβοῦσαν κατὰ τὰ θουνὰ κάποιον ποὺ εἶχαν σημαδέψει γιὰ «πατριώτη» καὶ τοῦ φυλάγανε μαρτυρικὸ θάνατο, ἢ κορίτσια ποὺ

ἀρπάζανε καὶ
ποὺ ἀνώφελα
ἀντιστεκόν-
ταν.

Ὁ Ἑλ-
ληνικὸς πλη-
θυσμὸς σὰν δι-
άβηκε ὅλο τὸ
δρόμο, ποὺ ὠ-
νομάσθηκε «ὁ
δρόμος τοῦ
μαρτυρίου»,
βρέθηκε μπρὲς
στὴν πόρτα
τοῦ Τουρκικοῦ
Διοικητηρίου.

Τὸν διατά-
ξανε νὰ μπῇ
καὶ τὸν ἐκλει-
δῶσαν. Ἐκεῖ με-
τρήθηκε. Μαν-
νάδες κλαίγαν
τὰ παιδιὰ τους
κι' ἄλλες γυ-
ναῖκες τοὺς
ἀντρες τους.

Ὅσες οἰ-
κογένειες βρε-
θήκαν ὁλόκλη-
ρες, συμμαζω-
χτήκαν κοντά,

Ἡ προσφυγοπούλα.

(Θαλείας Φλωρῶ Καραβία)

σιωπηλές. Οἱ ζεῦμπέκοι τριγύριζαν ἀνάμεσά τους, μπήγαν τῇ ματιᾷ καταπάνου τους, τρίζαν τὰ δόντια καὶ χαμογελοῦσαν, ἐκείνο τὸ χαμόγελο ποὺ καὶ στὴ θύμῃσι ἀργότερα ἔφερνε ἀνατριχίλα. Κι' ἀρχίσανε . . . ἓναν ἓναν ψάχναν ὅλον αὐτὸ τὸν αἰχμάλωτο κόσμον κι' ἀρπάζαν ὅ,τι βρῖσκαν πολῦτιμο. Διαβάζανε σ' ἓνα σημεῖωμα, σταμάταιναν μπρὸς τοὺς ἄντρες ποὺ ἀνάφερνε τὸ σημεῖωμα καὶ μὲ τὸ χέρι τοὺς ἐκαλοῦσαν νὰ βγοῦν ἔξω. Οἱ ἄντρες βγαίνανε. Οἱ γυναῖκες στοὺς παρακο-
λουθοῦσαν μὲ τὴ ματιᾷ. Ποῦ θὰ τοὺς ἐπαιρναν;

Σὲ λίγο ἀντηχοῦσαν ντουφεκιές Οἱ ἄντρες ποὺ βγήκανε ἦτανε πεθαμένοι. Καὶ τώρα οἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδιὰ γνωρίζανε τί ἐσήμαινε τὸ κάλεσμα αὐτὸ μὲ τὸ χέρι. Τὸ ξέραν καὶ οἱ ἄντρες καὶ ξέρανε ποὺ θάτανε περιττὴ κά-
θε ἀντίστασι.

Σηκώνονταν, χαιρετοῦσαν μὲ τὴ ματιᾷ τοὺς δικούς τους, σιαυροκοποῦντανε καὶ βγαῖναν . . . Οἱ ντουφεκιές ἀντη-
χοῦσαν. Κλαίανε ἀπὸ μέσα οἱ χῆρες καὶ οἱ μαννάδες κι' οἱ ἄλλες γυναῖκες ποὺ εἶχαν ἀκόμῃ τοὺς ἄντρες τους, κλαίανε τρομαγμένες μὴν πάθουνε παρόμοια συμφορά. Κι' ὅταν ὁ φόβος τοὺς ἀλήθευε πέφταν καὶ δέονταν στὰ πόδια τῶν φο-
νιάδων, μὰ κεῖνοι τὲς σπρώχνανε καὶ γελοῦσαν.

Γνώριζαν τὲς Ἑλληνικὲς οἰκογένειες οἱ ζεῦμπέκοι.

Πολλοὶ γνώριζαν κι' ἐλληνικά. Ξέρανε νὰ βρῖσκουν τὰ πρόσωπα ἀφοῦ διαβάζανε τὸ σημεῖωμά τους.

Φτάσανε μπρὸς στοὺς Παπακωνσταντίνου. Ἦτανε κατα-
δικασμένα καὶ τὰ τέσσερα ἀδέρφια, γιατί ὅλα εἶχαν διακρι-
θῇ γιὰ τὰ Ἑλληνικά τους φρονήματα. Τοὺς διατάζανε νὰ
βγοῦν ἔξω.

Ἦταν ἡλικιωμένοι κι' οἱ τέσσερες. Ἀγαπημένοι ζοῦ-
σαν ὅλοι μαζύ. Μέσα στὸ Ἀἰδίνι διακρίνονταν γιὰ τὴν εὐγέν-
εια τῆς ψυχῆς τους καὶ γιὰ τὸν πατριωτισμὸ τους.

Σηκώθηκαν ὀρθοὶ κι' οἱ τέσσερες. Ὁ μεγαλύτερος τοὺς ἔδινε θάρρος . . . Ἐπροχώρησαν . . . Μὰ ἐκεῖ, κοντὰ στὴν πόρτα ποὺ βρέθηκαν, μιὰ γυναῖκα θρηνηῶντας τοὺς ἑσταμάτησε. Ἦταν ἡ ἀδερφή τους ἡλικιωμένη κι' ἀνύπαντρη. Ζῶσε ὅλη ἀγάπη γιὰ κεῖνα τ' ἀδέρφια. Δὲν ἄφηνε νὰ φύγουν τοὺς τέσσερους. Τοὺς ἀγκάλιαζε καὶ τοὺς φιλοῦσε. Καὶ σὰν οἱ ζεῖμπέκοι τὴ σπρώξανε ἔπесε ἐκεῖνη στὰ γόνατα καὶ παρακάλεσε γιὰ τὴ ζωὴ τῶν ἀδερφίων της. Οἱ ζεῖμπέκοι ἀρνήθηκαν με θυμὸ καὶ κείνη ξαναπαρακάλεσε νὰ τῆς ἀφήσουνε ἓνα, τοῦλάχιστο τὸ νεώτερο. Τῆς ἀρνήθηκαν κι' αὐτὸ κι' ἔκλαψε ὁ νεώτερος. «Δὲν πρέπει νὰ κλαῖς, εἶπεν ὁ μεγαλύτερος ἀδερφός», κι' ἔδειξε μὲ τὴ ματιὰ στὴν ἀδερφή τὴ νέα ἀνεψιά τους, ποὺ ὀρφανή, τὴν εἶχαν αὐτοὶ ἀναθρέψει καὶ τῆς εἶπε . . . «Κάμε ὑπομονὴ γιὰ χατῆρι της. Ἐχουμε γι' αὐτὴν ἓνα χρέος».

Χαιρέτησε τὲς δυὸ γυναῖκες μὲ συμπονιὰ καὶ ἐγγῆκε μαζί μὲ τ' ἀδέρφια του. Στὸ προαύλι τοὺς ἀραδιάσανε . . . «Μιὰ στιγμή, εἶπε ἔχουμε θρησκεία καὶ θέλουμε νὰ κάμουμε τὸ τελευταῖο χρέος μας». Εἶχε λίγο ψωμί καὶ ζήτησε λίγο νερό . . . Εἶπε μερικὲς προσευχές, ἔδωκε στ' ἀδέρφια του ψωμί καὶ νερό γιὰ νὰ μεταλάβουν, ἀφοῦ δὲν ἦταν ἐκεῖ κανένας παπᾶς κι' ὕστερα ἔπιε κι' αὐτός. Εἶπε στ' ἀδέρφια του : «Ἄς εἴμαστε χαρούμενοι ποὺ τὸ αἷμα μας χύνεται γιὰ νὰ ἔξαγοραστῇ ἡ λευτεριά τῶν ἀδερφῶν μας. Ἴσως νὰ εἴμαστε ἐμεῖς τὰ τελευταῖα θύματα». Καὶ μπρὲς στὰ τέσσερα ἀδέρφια οἱ Τοῦρκοι ἀδειάσανε τὰ ντουφέκια καὶ τὰ κορμιὰ σωριαστήκανε.

ΕΛΕΝΗ ΘΕΟΤΟΚΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΚΥΡ ΒΟΡΗΑ

Ὁ κύρ Βορηᾶς παράγγειλεν οὔλῳ τῶν καραβιῶνε,
 «Καράβια π' ἀρμενίζετε, κάτεργα ποὺ κινᾶτε,
 ἔμπάτε ὅτ' ἀ λιμάνια σας, γιατί θὲ νὰ φουσήξω, [σουλές,
 ν' ἀσπρίσω κάμπους καὶ βουιά, νὰ κρυώσω κρυοὺς βρου-
 κι' ὅσ' α βρω μεσοπέλαγος, στεριάς θὲ νὰ τὰ ρήξω».
 Κι' ὅσα καράβια τ' ἄκουσαν ὅλα λιμάνι πιάνουν,
 τοῦ κύρ Ἀντριᾶ τὸ κάτεργο μέσα βιάθ' ἀρμενίζει.
 «Δὲν σὲ φοβοῦμαι, κύρ Βορηᾶ, φουσήσης δὲ φουσήσης,
 τί ἔχω καράβι ἀπὸ καρὺ καὶ τὰ κουπιὰ πυξάρι,
 ἔχω κι' ἀντέναις προούζινες κι' ἀτσάλινα κατάρτια,
 ἔχω πανιά μεταξωτά, τῆς Προύσσης τὸ μετᾶξι,
 ἔχω καὶ καραβόσκοινα ἀπὸ ξανθῆς μαλλάγια,
 κ' ἔχω καὶ ναύτες διαλεκτούς, ὅλο ἄντρες τοῦ πολέμου,
 κ' ἔχω κ' ἓνα ναυτόπουλο, ποὺ τοὺς καιροὺς γνωρίζει,
 κ' ἐκεῖ ποὺ στήσω μιὰ φορὰ τὴν πλώρη δὲ γυρίζω».
 «Ἀνέβα βρὲ ναυτόπουλο ὅτ' ο μεσιανὸ κατάρτι
 γιὰ νὰ διαλέξης τὸν καιρό, νὰ ἰδῆς γιὰ τὸν ἀέρα».
 Παιζογελῶντας ἀνέβαινε, κλαίοντας κατεβαίνει.
 «Τὸ τί εἶδες, βρὲ ναυτόπουλο, οὐτοῦ ψηλὰ ποὺ πῆγες ;»
 «Εἶδα τὸν οὐρανὸ θολὸ καὶ τ' ἄστρα ματωμένα,
 εἶδα τὴ μπόρα ποὺ ἄστραψε καὶ τὸ φεγγάρι ἐχάθη,

(Τὸ τραγοῦδι τοῦ κύρ Βορηᾶ εἶναι κατ' ἀλήθειαν μοιρολόγι καὶ διὰ τοῦτο πολλάκις λέγεται εἰς τὰ μνημόσυνα ναυαγησάντων ναυτικῶν. Φέρονται τρεῖς τύποι αὐτοῦ. Κατὰ τὸν πρῶτον, ὁ Βορηᾶς βυθίζει πλοῖον ἀψηφῆσαν τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ, κατὰ τὸν δεύτερον, βυθίζει πλοῖον, τοῦ ὁποίου ἐπέβαιναν Ἑβραῖοι εὐχρηθεῖς νὰ γίνῃ χριστιανός, ἀλλὰ μετανοήσας καὶ ἐμμένας εἰς τὴν θρησκείαν του, ὅτε ἐνόμισε ὅτι ἀπέφυγε τὸν κίνδυνον τοῦ ναυαγίου, καὶ κατὰ τὸν τρίτον, ἐπιχωριάζοντα ἐν Κρήτῃ καὶ Καρπάθῳ, τιμωρεῖται ὑπὸ τοῦ Βορηᾶ βοσκὸς περιφρονήσας αὐτόν).

Ν. ΠΟΛΙΤΗΣ

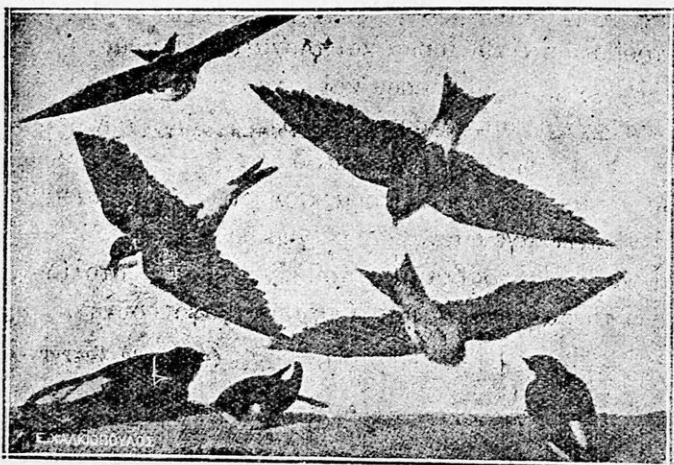
καὶ ὅτῃς Ἀτιάλειας τὰ βουνὰ ἀτροχαλάζι πέφτει».
Ὡστε νὰ εἰπῇ, νὰ καλοεἰπῇ, νὰ καλοκουβεντιάσῃ,
βαρεῖα φουρτούνα πλάκωσε καὶ τὸ τιμόνι τρίζει,
ἀσπρογυαλίζει ἡ θάλασσα, σιουρίζουν τὰ κατάρτια,
σκώνονται κύματα βουνά, χορεύει τὸ καράβι,
σπηλιάδα τοῦρθε ἀπὸ τὴ μιά, σπηλιάδα ἀπὸ τὴν ἄλλη,
σπηλιάδα ἀπὸ τὰ πλάγια τοῦ κ' ἐξεσανίδωσέ το.
Γιόμισε ἡ θάλασσα πανιά, τὸ κῦμα παλληκάρια,
καὶ τὸ μικρὸ ναυτόπουλο σαράντα μίλλια πάγει.
Ὅλαις οἱ μάνναις κλαίγανε κι' ὅλαις παρηγοριοῦνται,
μὰ μιὰ μάννα ἐνοῦ παιδιοῦ παρηγοριά δὲν ἔχει.
Βάνει τῆς πέτρες ὅτῃν ποδιά, τὰ τρόχαλα σὶ τὸν κόρφο,
πετροβολάει τὴ θάλασσα καὶ τροχαλάει τὸ κῦμα.
«Θάλασσα, πικρὸθάλασσα καὶ πικροκυματοῦσα,
πῶπνιξες τὸ παιδάκι μου π' ἄλλο παιδί δὲν ἔχω».
«Δὲ φταίω ἢ δόλια ἢ θάλασσα, δὲ φταίω ἐγὼ τὸ κῦμα,
μόν' φταίει ὁ πρωτομάστορας ποὺ φτειάνει τὰ καράβια,
καὶ τὰ πελέκαγε φτενὰ καὶ τὰ γυρίζει ὁ ἀέρας,
καὶ χάνω τὰ καράβια μου ποὺ εἶναι δικὰ μ' στολίδια,
χάνω τὰ παλληκάρια μου, ὅπου μὲ τραγουδοῦνε».

(Δημοτικὸ Τραγοῦδι)

ΟΙ ΦΤΕΡΩΤΟΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΑΙ

Εἶναι αὐτοὶ τ' ἀποδημητικὰ πουλιά.

Νομίζω ὅτι εἶναι πρόβλημα ἄλυτον (καὶ ὄχι μόνον δι' ἐμέ), διατί, ἐνῷ ὅλα τὰ μαστοφόρα τὰ ἔκαμεν ὁ Θεὸς διὰ νὰ ζοῦν καὶ ν' ἀποθνήσκουν, ὅπου γεννηθοῦν, χωρὶς νὰ ζητοῦν τὴν εὐτυχίαν περιπλανώμενα κατ' ἔτος εἰς τὰς διαφόρους ἡπείρους, τὰ περισσότερα πουλιά δὲν ἠμποροῦν νὰ ζήσουν χωρὶς νὰ ἐπιχειροῦν κάθε χρόνο (ἢ μᾶλλον δυὸ φορές τὸ χρόνο) τὰ ἐναέρια αὐτῶν ταξείδια πολλῶν χιλιάδων μιλίων.

Τὰ χελιδόνια.

Εἰς ἄλλα πάντοτε εἶναι ἀπαραίτητος ἡ θερμοκρασία τῶν τροπικῶν. Εἰς ἄλλα ἀρκεῖ ἡ θερμοκρασία τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐν γένει τῆς γραμμῆς ὅλης τῆς βορείου Ἀφρικῆς ἕως εἰς τὰ ἄκρα τοῦ Μαρόκου. Αὐτὰ ὅλα λοιπὸν τὸ καλοκαίρι.

ζητοῦν τὴν ἴδια θερμοκρασία εἰς τὴν Εὐρώπην, ἄλλα τὴν μέσῃν καὶ ἄλλα τὴν βορείαν.

Εἰς τὸν τόπον μας μάλιστα πολὺ ὀλίγα εἶναι τὰ πουλιά τὰ ἐπεία—ὅπως ἡ πέρδικα, τὸ ἀγριοπερίστερο, ὁ σπουργίτης, ὁ κατσιλιέρης, καὶ ὀλίγα ἄλλα—ἐκτιμοῦν ὅπως πρέπει τὰ θέλγητρα τῆς στέγης μονίμου ἐστίας. Διότι σχεδὸν ὅλα—ἐκτὸς ὀλίγων—τὰ πουλιά ὅπου κυνηγοῦνται εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶναι πουλιὰ ὅπου ἢ ἔρχονται ἀπὸ τὰ βόρεια κλίματα ποὺ τὰ σφίγγουν τὰ μεγάλα ψύχη διὰ νὰ ξεχειμωνιάζουν ἐδῶ ἢ περνοῦν ἀπὸ τὸν τόπον μας ἐρχόμενα ἀπὸ τὰ νότια τὴν ἀνοιξιν διὰ βορειότερα κλίματα καὶ κατεβαίνουν τὰς ἀρχὰς τοῦ φθινοπώρου μὲ ἀντίθετο δρομολόγιον.

Ἀλλὰ κανεὶς νὰ μὴ νομίσῃ ὅτι τὰ ταξείδια αὐτὰ τοῦ φτερωτοῦ κόσμου γίνονται χωρὶς περιπετείας, χωρὶς κινδύνους, χωρὶς καταστροφάς. Πολλὰς φορές πέφτουν εἰς τὴν θάλασσαν ἀπὸ ἐξάντλησιν, ἄλλοτε τοὺς δίδουν συνολικὸ θάνατον ἢ χάλαζα, οἱ καταιγίδες, οἱ τυφῶνες, πότε ἐπάνω στὰ κύματα τῶν θαλασσῶν, καὶ πότε ἐπάνω σὲ βράχους ποὺ τὰ περιδινοῦν μέσα εἰς σίφωνας καὶ τὰ συντρίβουν. Ἄλλοτε πάλιν πέφτουν σὰν πυκνὸ σύννεφο, ἐξηντλημένα, ἀπάνω στὰ καράβια, στῆς κεραταῖς των, στῆς κόφαις, στὸ κατὰστρωμα, στὰ ταμπούκια, ὅπου βροῦν.

Καὶ διὰ μίαν ἀπὸ αὐτὰς τὰς καταστροφὰς ἡμπορῶ νὰ προσφέρω τὴν μαρτυρίαν μου, ὡς αὐτόπτης μάρτυς.

Εὐρισκόμην ἐπὶ τοῦ πολεμικοῦ «Σαλαμινία» ὡς ἀνακριτῆς διὰ τὴν καταδίωξιν ἐνὸς τρομεροῦ ἐγκλήματος πειρατείας. Ἐπλέομεν μεταξύ Ρόδου καὶ Καρπάθου. Ἦτο πρωτῆς 31 Αὐγούστου, ἐνθυμοῦμαι τὴν ἡμέραν διότι τὴν ἐσημείωσα εἰς τὸ ἡμερολόγιό μου. Ἦμην ἐπάνω εἰς τὴν γέφυρα ὅπου εἶδα τὸν ἐπὶ τῆς πηδαλιουχίας κελευστὴν νὰ πα-

ρατηρῇ μὲ προσοχὴ τῇ θάλασσα ἐμπρός. Ἐπῆρε τὰς διόπτρας, καί, ἀφοῦ ἐκύτταξε καλά, μοῦ εἶπε:

Θαλασσοδρόμος τρέχων ἐπὶ τῶν κυμάτων.

— Περὶεργο. Ἡ θάλασσα σὲ ἀρκετὴ ἔκτασι εἶναι κίτρινη, σὰν νὰ εἶναι στρωμένη μὲ ψάθαις.

Ὅταν ἐπλησιάσαμεν ἐπλέομεν ἀνάμεσα σὲ μυριάδες πνιγμένα ὀρτύκια, ὅπου ἔπλεον. Ἐρρίψαν κουβάδες καὶ ἀνέσυραν μερικά. Εἶχεν ἀρχίσει ἡ σήψις των καὶ ἀνέδιδον τρομερὴ δυσοσμία ὅσο νὰ ἐξέλθωμεν ἀπὸ τὴν ἔκτασιν αὐτὴν ποὺ δὲν ἦτο μικρά. Τότε ἐνεθυμήθημεν ὅτι πρὸ τριῶν ἡμερῶν εἰς τὴν Ρόδον, ὅπου ἤμεθα ἀγκυροβολημένοι ὅλην τὴν νύκτα, ἔπνεε σφοδρότατος ἀνεμος μὲ ἀτελείωτη βροχή.

Ἀλλὰ δι' ἐμὲ τὸ μεγαλείτερο μυστήριον τῆς φύσεως εἰς αὐτὸν τὸν ὁργανισμόν τῶν ἀποδημιῶν τοῦ φτερωτοῦ κόσμου δὲν εἶναι τόσον τὰ μεγάλα, τὰ δυνατὰ πουλιά.

Μοῦ γεννοῦν ἀπορίαν, μοῦ ἐμπνέουν θαυμασμὸ οἱ μικροσκοπικοὶ ταξιδιώτες τοῦ ἀέρος ὅπου περνοῦν βουνὰ καὶ κορυφὰς ὑπερόρισι, καὶ σχίζουσιν τὸν ἀέρα ὑπερπόντιοι, ἀπ' ἐπάνω ἀπὸ τὰ κύματα θαλασσῶν χιλιάδων μιλίων, αὐτὰ τὰ πουλάκια, τόσων πολλῶν εἰδῶν καὶ χρωμάτων, ὅπου ἀπὸ τὸν Αὐγουστο ἕως τὸν Ὀκτώβριον πετοῦν στὸν τόπον μας σὲ δένδρα, σὲ θάμνους, σὲ ἀγκάθια — ἢ ἄλλα, ὅχι μεγαλείτερα, τὴν ἐποχὴ τοῦ χειμῶνος ἐμψυχα μικρὰ λουλούδια ὅπου νομίζεις ὅτι φθάνει ἡ πλέον ἀδύνατη αὔρα, μία ἀνασανιὰ ἐλαφρὴ ἀέρος διὰ νὰ τὰ συναρπάσῃ καὶ νὰ τὰ ἐξαφανίσῃ σὰν πούπουλα.

Πῶς ταξιδεύουν ὁ ὀρυσκολάπτης, ὁ κοκκινολαίμης, καὶ τόσα ἄλλα πουλάκια, ὅπου χωροῦν μέσα εἰς ἓνα καρύδι, καὶ πρὸ πάντων ἐκεῖνα τὰ πρασινοκίτρινα πουλάκια, ποὺ μυτιάζουσιν τὰ ἀγκάθια μικρότερα καὶ ἀπὸ τὸ λουλούδι τοῦ ἀγκαθιοῦ καὶ ὅπου μοιάζουν σὰν πεταλούδιττες μὲ πούπουλα, ἀλλὰ παιγνιδάκια τῆς δημιουργίας;

Καὶ ὅμως καὶ αὐτά, χαριτωμένα μικρὰ στολίδια τῶν πρασίνων κλαδιῶν ὅπου λικνίζονται μὲ τὸ ἐλαφροφύσημα — λουλούδια καὶ αὐτά, ἐπάνω στὰ λουλούδια — καὶ αὐτὰ διασχίζουσιν ἡπαίρους καὶ περνοῦν ἀπὸ πάνω ἀπὸ ψηλὰ κορφο-

βούνια, καὶ ἀπὸ τῇ βοῇ μανιωμένων κυμάτων, σὲ ἀπέραντα
 πελάγη μὲ ἐλόμαυρο σθρανὸ καὶ ἀπὸ κάτω ἀπὸ τῇ λάμπῃ
 τῶν ἀστραπῶν γιὰ νὰ φθάσουν στὸ ἄγνωστο τέρμα τοῦ δρό-
 μου ὅπου τοὺς δείχνει ἐμπρὸς εἰς τὰ ματάκια τους, ματάκια
 σὰν φηλαῖς χαντρίτζαις, τὸ ἐνστικτον !

Μ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

Ο ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟΣ

Σὰν πῆγε στὴν Ἀμερικὴ
 ἐγύριζεν ὁ νοῦς του πίσω
 καθημερινὴ καὶ Κυριακὴ.

Σὰν ἄρχιζε νὰ γράψῃ γράμμα
 «καλὴ μου μάνα κι' ἀδερφή»
 ἐκεῖ τὸν ἔπιανε τὸ κλάμα.

Ἐπέρασε καιρὸς πολὺς,
 στὰ ξένα ἀσπρίσαν τὰ μαλλιά του,
 γυρίζει πίσω παραλῆς.

Τὰ πλούτη του εἶναι περισσά.
 Ἐφρε γοῦνες καὶ ρολόγια,
 ἔχει τὰ δόντια του χρυσᾶ.

Πηγαίνει στὸ σπιτάκι ἴσια·
 ἡ μάνα του... ἡ ἀδερφή;
 Εἶναι κι' οἱ δυὸ στὰ κυπαρίσσια.

Ἄς ξαναζοῦσαν μιὰ βραδιά
 —κι' ὅς ἦτανε καὶ στ' ὄνειρό του—
 Θᾶδινε ὀλάκερο τὸ βιό του !

Ζ. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΣ

Κατὰ τὶς ὀχτὼ ἄρχισαν νὰ φαίνωνται ἀπὸ τὰ Στενὰ πυ-
κνοὶ καπνοί, σὰ νὰ βγαίνανε ἀπὸ πλοῖα μαζεμένα καὶ πολλὰ.
Ὁ ἀνθυποπλοίαρχος τῆς ὑπηρεσίας ἀνέβηκε στὸ πρῶταιο
θωράκιο τοῦ Ἀθέρωφ γιὰ νὰ παρατηρήσῃ μὲ τὸ διαστημό-
μετρο¹ τοὺς καπνοὺς.

Κάτω στὴ γέφυρα* περιμέναμε μὲ ἀνυπομονησίᾳ. Καὶ
σὲ λίγο ἀκούστηκε βχθεὶὰ καὶ δυνατὴ ἡ φωνὴ τοῦ ἀξιωμα-
τικοῦ :

— Πρόκειται πραγματικῶς περὶ πολεμικῶν πλοίων.
Πιθανώτατα νὰ εἶνε ἐχθροί.

Δυνατὸ ρῖγος πέρασε ἀπ' ὧλων τὰ σώματα, ρῖγος δύ-
κολο νὰ περιγραφῇ καὶ νὰ ζωγραφιστῇ. Ὁ ἀγγελιοφόρος
τῆς γεφύρας στάθηκε νὰ εἰδοποιήσῃ τὸ Ναύαρχο Κουντου-
ριώτη στὸ διαμέρισμά του, καὶ σὲ λίγο φάνηκε ὁ Ναύαρχος
γελαστός, χαρούμενος καὶ λάμποντας ἀπὸ κάποιο πόθο ἢ
ἐλπίδα.

Μερικοὶ ναῦται στὸ ἐπίστεγο⁴ πού τὸν εἶδανε νὰ περνᾷ,
εἶπανε χωρὶς νὰ ξέρουν τίποτα γιὰ τοὺς ὑποπτους καπνοὺς :

— Ὁ Ναύαρχος γελᾷ. Ἐξάπαντος θὰ φάνηκε ἡ ἀρμάδα.

Καὶ τρέξανε κατὰ τὴ γέφυρα νὰ μάθουν ὅ,τι μποροῦσαν.

Ὅταν ὁ Ναύαρχος πέρασε ν' ἀνέβῃ τὴ γέφυρα, ἔρριξε
γιὰ μιὰ στιγμή τὰ μάτια του μὲ τὰ κιάλια κατὰ τὴ
λουρίδα τῶν Στενῶν. Διέκρινε καλὰ τοὺς καπνοὺς τοῦ ἐχ-
θροῦ πού ἐβγαίνε ἀπὸ τὴ φωλιά του, κι' ἔκαμ' ἐν τῷ σημείῳ
τοῦ σταυροῦ εὐχαριστῶντας τὸ Θεὸ γιὰ κεῖνο πού τοῦστελνε
ἐπὶ τέλους.

1. *Πρωτοῦ θωράκιο*—Μέρος γιὰ νὰ παρατηροῦν ἐπάνω στὸ κατάρτι.

2. *Διαστημόμετρα*—Μηχανήματα πού μετροῦν τὴν ἀπόστασι.

3. *Γέφυρα*—Τὸ μέρος πού μένει ὁ κυβερνήτης.

4. *Ἐπίστεγον*—Ἐπάνω μέρος τοῦ πλοίου.

Τὴν ἴδια στιγμή οἱ ἄνδρες ταχυβόλων τοῦ ἐπιστέγου τὴν ἀκούσανε νὰ πῇ πλημμυρισμένος ἀπὸ χαρά:

— "Ἐλα, Παναγιά μου! ἔλα, Παναγιά μου!

Ἀπὸ τὸ πλήρωμα τὸ ἀπασχολημένο στὶς συνηθισμένες πρωϊνὲς ὑπηρεσίαι τοῦ καθαρισμοῦ, πολὺ λίγοι ἀκόμη εἶχανε ἀντιληφθῇ τοὺς καπνοὺς καὶ τὸ χορὸ τῆς φωτιᾶς ποὺ κρύβανε. Καὶ στὴ γέφυρα ὅμως βασίλευε ὁ δισταγμὸς καὶ ἡ ἀμφιβολία γιὰ τὴν ἐθνικότητα τῶν πολεμικῶν, γιὰτὶ ὡς τὴν ὥρα ἐκείνη σχεδὸν τίποτε ἄλλο δὲν διεκρινόταν ἔξω ἀπὸ τοὺς πυκνοὺς καὶ θολοὺς καπνοὺς των.

— Δὲν ξέρουμε καλὰ ἀκόμη, εἶπε κάποτε μὲ δισταγμὸ ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης στοὺς ἀξιωματικούς του, ἂν εἶνε ὁ Τουρκικὸς στόλος ἢ τὰ πολεμικὰ τῶν Δυνάμεων, ποὺ ἄφησαν τὴν Κωνσταντινούπολη.

Ὁ ἀποχαιρετισμὸς τοῦ Ἀβέρωφ ἀποπλέοντος.

Ἀλλὰ ἡ φωνὴ τοῦ ἀνθυπελοχαγοῦ ἀπὸ τὸ θωράκιο ἀκούστηκε πάλι δυνατὴ δίνοντας φτερά στὴν ἐλπίδα καὶ διώχνοντας κάθε ἀμφιβολία.

— Κύριε Ναύαρχε, τὰ πλοῖα φαίνονται ἐχθρικά.
Κάθε ἀμφιβολία ἔσθυνε καὶ περνοῦσε.

Ὁ ἔχθρικὸς στόλος εἶχε διαλέξει τὴν ἡμέρα νὰ βγῇ. Ἔτσι ἔπως φαινόντανε τὰ καράβια του, μέσ' ἀπ' τὰ τηλεσκόπια τῶν Ἑλληνικῶν πολεμικῶν, τυλιγμένα στὸ σταχτὶ δμίχλιασμα τῆς θάλασσας καὶ στοὺς δικoὺς τῆς καπνοῦς μοιάζανε μ' ἀδέρφια καράβια ποὺ βγαίνανε σὰ γιὰ κάποια ἐκδρομὴ. Ἦτανε ὁμορφα στὰ μάτια, μὴ φοβερὰ στὴν ψυχὴ. Ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης γιομάτος ἀπὸ χαρά, βημάτιζε ἀσυνήθιστα στὴ γέφυρα. Μπροστὰ του οἱ οἰακισταὶ στέλνανε σήματα στ' ἄλλα πλοῖα καὶ δυσκολεύανε τὸ προπάτημά του. Ἔτσι σὲ μιὰ στιγμή τοὺς φώναξε :

— Τί πετιέστε μπροστὰ μου καὶ μοῦ κόβετε τὸν ἀέρα !

Ἦθελε τὴν ἐλευθερίαν στὴν κίνησή του ἀπόλυτη καὶ μεγάλη κι' ἤθελε ἀδέσμευτος νὰ περιλάβῃ ὅλον τὸν πόντο μὲ τὸ βλέμμα του.

Ἰσπερ ἡ χαρὰ του τοῦφερε μιὰ ἐξαιρετικὴ ὄρεξη γιὰ ἀστεία μὲ τοὺς ἀξιωματικούς.

Τὸν ἴδιο καιρὸ ὁ ἀσύρματος τοῦ Ἀβέρωφ ἔστειλε στ' ἀντιτορπιλλικὰ τῆς περιπολίας τὸ σῆμα : Ε. Χ. σῆμα τῆς ἐξόδου τοῦ ἐχθροῦ. Ἡ ἰδίᾳ εἰδοποίησι ἐγένε μὲ γενικὸ σῆμα καὶ στὰ τρία θωρηκτὰ καὶ τέσσερα ἀνιχνευτικὰ ποὺ συνῶδευαν τὸν Ἀβέρωφ.

Κοντὰ καὶ ξέμακτρα ἀπὸ τὸν Κάβο τοῦ Ἐγροῦ, κατὰ τὴν Τένεδο, κάτω στὸν Κέφαλο βαπόρια φορτηγὰ, σοβαρὰ στὸ ὕψος καὶ στὴν παράστασι, ἀνεμίζανε ἀνύπτωπτα γιὰ τὸ στόμιον τῶν Στενῶν

Ἀπὸ τίς 8.20' μεχρὶ τῆς 9 δοθήκανε μεταξὺ τοῦ Ἀβέρωφ καὶ τῶν ἀντιτορπιλλικῶν τῆς περιπολίας τηλεγραφήματα :

« 8.25'. Ἀβέρωφ πρὸς Νεάν Γενεάν-ἀρχηγίδα τῶν ἀντιτορπιλλικῶν : Ἐχθρὸς, ἐλάτε πλησίον μας ».

« 8.26'. Ἀβέρωφ πρὸς τὰ πλοῖα μοίρας :

— *Ἐλθετε πρὸς συνάντησίν μας Ἀμέσως πρὸς συνάντησίν μας.*

— *Ἐχθρὸς εὐρίσκεται ἔξωθεν εἰσόδου Δαρδανελλίων καὶ ἐξέρχεται.*

— *Ἐλθετε πρὸς συνάντησίν μας. Ἀρχηγός».*

Αὐτὰ ἦτανε τὰ πρῶτα τηλεγραφήματα.

Τὴν εἴδησιν ὅμως ἔφερε σὲ λίγο τὸ ἀντιτορπιλικὸν «Βέλος». Περιπολοῦσε μπρὸς στὰ Στενὰ καὶ φάνηκε νῆρχεται ὀλοταχῶς καὶ μὲ σηκωμένα ἀπὸ μακρὰ τὰ σήματα :

«Τὰ ἐμφανισθέντα πλοῖα εἶναι ἐχθρικά».

Ὁ Ναύαρχος ἤρεμος καὶ δυνατός στὴ γαλήνῃ του σημεῖωσε βιαστικὰ τὸ σήμα αὐτὸ γιὰ τὰ πλοῖα τοῦ στόλου.

«Μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ δικαίου πλέω μεθ' ὁρμῆς ἀκαθέκτου καὶ μὲ πεποίθησιν τῆς νίκης ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ τοῦ γένους. ΚΟΥΝΤΟΥΡΙΩΤΗΣ».

Τὸ σήμα αὐτὸ ἔμεινε ἀπὸ τότε ἱστορικό. Μέσα στὰ λόγια καὶ τὴν ἐννοιά του διέκρινε μαζὶ καὶ τὴ φυλετικὴ ἔχθρα γιὰ τοὺς Τούρκους ποὺ κληρονόμησε τὸ αἷμα τοῦ Κουντουριώτη ἀπὸ τὴ γενιά του.

Ἰσπερ ἀρχισε ἡ σάλπιγγα νὰ χτυπᾷ τὴν πολεμικὴ ἐγερση, τὴν ἐτοιμασίαν, δηλαδή, τοῦ πλοίου νὰ δεχθῇ τὸν ἐχθρόν. Οἱ ἤχοι τῆς σάλπιγγας, γλήγοροι, πεταχτοί, θριαμβευτικοί, σκορπιζόντανε σὲ κάθε διεύθυνσι τοῦ πλοίου καὶ σηκώνανε τὴ χαρὰ, τὴν ἐκπληξιν, τὴν ταραχή, τὴν ἐλπίδα.

Κάποια βοή, ἓνα εἶδος θύελλας ἐτοιμῆς νὰ ξεσπάσῃ, σηκώθηκε τότε καὶ συνεπῆρε τὴν ναυαρχίδα. Ἄλλοι εἶχανε ἀκούσῃ τὴν ἐξοδὸς του. Ὅλοι ὅμως τρέχανε στὴ θέσιν τους

1. *Μὲ σηκωμένα τὰ σήματα*—Μικραὶ σημαῖαι διὰ συνεννόησιν.

πρόθυμοι καὶ γλήγοροι στὸ σάλπισμα καὶ στὴ μεγάλη δια-
ταγή του.

Κάθε ἄνδρας στὴ θέση του, καὶ κάθε θέση γιὰ κάθε
ἄνδρα. Θυρίδες καὶ ἔξοδοι κλειστήκανε, καὶ ἡ ζωὴ μέσα στὸ
σκάφος σ' ὅλη της τὴν ἔνταση πάσχιζε νὰ κάμῃ τὸ καράβι
πὺρ ἀπρόσβλητο καὶ πὺρ ὀλέθριο στὸν ἐχθρό.

Τὰ πυροβόλα ἀρχίσανε νὰ κινοῦνται δεξιὰ καὶ ἀριστερά,
ἄπάνω καὶ κάτω. Σωλῆνες γιὰ τὴν πυρκαϊὰ στρωθήκανε στὸ
κατάστρωμα. Διαστημόμετρα δοκιμαζόντανε. Νόσοκόμοι τρέ-
χανε παντοῦ μοιράζοντας ἐπιδέσμους μέσα σὲ μικρὰ δέματα.

Πύργοι, κινόνια, σκοπευτικὰ μηχανήματα, φορεῖα,
σωλῆνες τορπιλλοβλητικοί, νοσοκομεῖο, ἀποθήκες καὶ πυρο-
σβεστικὴ ὑπηρεσία, ὅλα ἦσαν σὲ κίνηση καὶ σὲ ἔνταση ποῦ
προκαλοῦσε τὸν πυρετὸ καὶ τὸν τρόμο.

Οἱ πυροβολητὲς ἀνέβαιναν στοὺς πύργους τους, οἱ μη-
χανικοὶ καὶ οἱ θερμαστὲς κατέβαιναν στὶς θέσεις τους, οἱ
ἄνθρωποι τῶν πυριτιδαποθηκῶν χανόντανε στὰ βαθεῖα δια-
μερίσματά τους. Ἄλλοι τρέχανε νὰ κλείσουνε τὰ στεγανά¹,
ἄλλοι πετούσανε στὴ θάλασσα κάθε εὐφλεκτὴ ὕλη. Λίγα
λόγια καὶ δουλειὰ πολλή. Ὁ καθένας γινότανε ἑκατό, καὶ
στοῦ καθενὸς τὰ χέρια τὸ ὄργανο γινότανε ἄλλα ἑκατό.

Σφιγίματα τῶν χεριῶν καὶ χαιρετισμοὶ ἀλλάζόνταν
ἀπὸ δῶ κι' ἀπὸ κεῖ, καὶ λόγια παρόμοια ἀκουόντανε καῖνες
πὺρ στιγμὲς ποῦ ὁ καθένας τραβοῦσε στὴ θέση του.

— Ἐχε γειά, ἔχε γειά.

— Γειά σας παιδιά, γειά σας.

— Μὲ τὸ καλὸ νὰ ξαναῖδωθοῦμε νικητές.

— Ζωντανοὶ δῶ κάτω, πεθαμένοι στὸν ἄλλο κόσμο.

1. **Στεγανά**=Διαμερίσματα εἰς τὸ κῦτος τοῦ πλοίου.

Στὴν παράταξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Στόλου γίνηκε τότε μιὰ ἀλλαγὴ κανονική. Τ' ἀνιχνευτικά¹ ἀπομακρυνθῆκανε περισσότερο ἀπὸ χίλια μέτρα ἀπὸ τὰ θωρηκτά, κι' ὁ Ἀβέρωφ δυνάμωσε τὸ δρόμο του αὐξάνοντας τὴν ἀπόστασιν ποὺ τὸν χώριζε ἀπὸ τὰ ἄλλα τρία θωρηκτά.

Μέσα στοὺς πύργους τῶν κανονιῶν τῶν 19 καὶ 23 βαίλευεν ὁ πυρργός.

Ὁ ἀρχηγὸς ἀξιωματικὸς τοῦ κάθε πύργου διέταξε :

— Προσοχή !

Κ' οἱ ἄνδρες στεκόντανε σὲ προσοχή, καὶ σὲ δύο γραμμὲς πίσω ἀπὸ τὰ πυροβόλα.

Ἄλλο παράγγελμα ἀμέσως τοῦ ἀξιωματικοῦ :

— Ἀριθμήσατε !

Καὶ ἀρχίζανε καὶ τῶν δύο πυροβόλων οἱ ἄνδρες ν' ἀριθμοῦν στὸν ἴδιον καιρὸ :

— Ἐνν—ἐνα—Δύο—δύο—Τρία—τρία. Ὡς τὸ ὀχτώ.

Ὁ ἀριθμὸς ἕνας, γεμιστὴς τοῦ κανονιοῦ, ἔδινεν ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀρίθμηση ἀναφορά. Ἐφερνε τὸ χέρι του στὸ πηλὴ-κιο, χαιρετοῦσε τὸν ἀξιωματικό, κι' ἔλεγε ἕνα ζωηρὸ καὶ υπερήφανο :

— Παρόντες ἅπαντες !

Κανένας δὲν ἦτανε ἀπών.

Ὁ ἀξιωματικὸς καθισμένος στὴ σκοπιά του, ἀνάμεσα στὰ δύο κανόνια ἀντιχαιρετοῦσε μὲ τὸν ἴδιον τρόπο, ἄκουε τὴν ἀναφορὰ καὶ παράγγελνε :

— Εἰς τὰς θέσεις σας.

Τὴν ἴδια στιγμή ὅλοι βρισκόντανε κοντὰ στὰ μηχανή-

(1) Ἀνιχνευτικά=Πλοῖα πολεμικά ποὺ ἐρευνοῦν γιὰ τὸν ἐχθρό.

ματά τους. Ὁ γεμιστής πίσω ἀπὸ τὸ κανόνι, ὁ ἄλλος στὸν ἀνελκυστήρῃ, ὁ τρίτος στὸ κλείστρο¹, ὁ τέταρτος στὸν ἀναβολέα², ὁ πέμπτος μὲ τὴν πέτσινη ζώνη μὲ τὴ θήκη πού εἶχε τὰ καψούλια τῆς μπαρούτης ἑτοιμος νὰ προσφέρῃ τὴς ὑπηρεσίες του.

Ὁ Διευθυντῆς τοῦ πυρός, ἔδινε διαρκῶς ὁδηγίας πρὸς τοὺς πύργους.

Ίστερα ἀπὸ τὴν τελειωτικὴ αὐτὴ ἐτοιμασία τοῦ κάθε πύργου, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἀξιωματικὸς εἰδοποιεῖς τὸν Διευθυντὴ τοῦ πυρός μὲ τὸ τηλέφωνο κατὰ διαλείμματα:

— Πέμπτος πύργος ἑτοιμος... Πρῶτος πύργος ἑτοιμος... Τέταρτος πύργος ἑτοιμος. "Ὁλη αὐτὴ ἡ κίνηση τῆς λειτουργίας καὶ τῶν δοκιμασιῶν τῆς ἐτοιμασίας εἶχε βαστάξει τέσσερα λεπτά.

Κι' ὅζω ἀπὸ τοὺς πύργους, φάνηκε τότε γελαστὸς, καλὸς καὶ ὠραῖος ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης. Ἐκανε τὴν τελευταία ἐπιθεώρησι στὸ πλοῖο καὶ ἤθελε νὰ βεβαιωθῇ ὅτι ὅλα ἦτανε στὴν ἐντέλεια καὶ ἑτοιμα. Τὸ βλέμμα του φωτιζότανε ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴ του χαρὰ, καὶ τὸ βῆμα του φαινόταν γλήγορο καὶ ἀνάλαφρο, σὰν ἀνθρώπου πού δὲν πατοῦσε στὴ γῆ.

«Γενναϊότητα καὶ ψυχραιμία καὶ πίστι στὸ Θεὸ» ἔλεγε στὴν ἐπισκεψή του ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους πύργους. Ὁ Θεὸς εἶνε μαζί μας κι' ἓνα ἔθνος μὲ τὴν πεποίθησι στὸ Θεὸ πάντα νικᾷ».

Μέσα στοὺς πύργους οἱ περισσότεροι ναῦται δὲν ἦτανε σὲ θέσι νὰ διακρίνουν ἀκόμη τὸν ἰχθρὸ ἐξ αἰτίας τῆς πρωΐ-

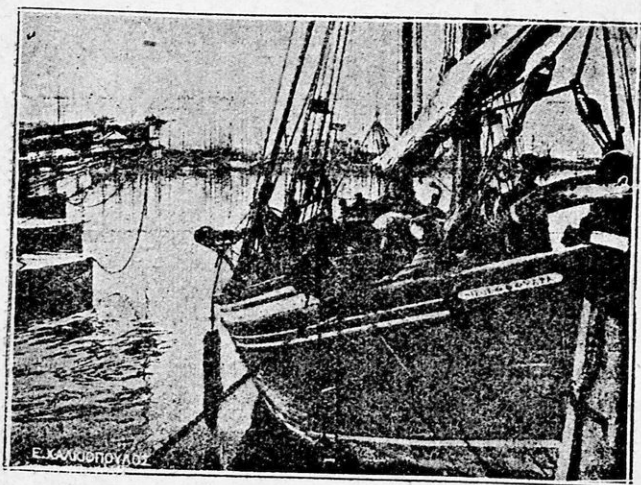
1. Ἀνελκυστήρ = Μηχάνημα διὰ νὰ ἀνεβάζουν τὰς ὀρίδας.

2. Κλείστρον = Τὸ κλειδὶ τοῦ κανονιοῦ.

3. Ἀναβολεὺς = Μηχάνημα τοῦ κανονιοῦ.

νῆς ὁμίχλης ποῦ εἶχε μαζευτῇ σὸ στόμιο τῶν Στενῶν. Μέναν ἔτσι μὲ τὴν ἀναμονὴ καὶ τὴν ἀγωνία τοῦ ἀγνώστου, ὅταν ἀκούότανε ξαφνικὰ ἡ φωνὴ τοῦ Ναυάρχου θερμὴ καὶ ἐνθαρρυντικὴ.

Περνώντας ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης ὄξω ἀπὸ τὸν πέμπτο πύργο ρώτησε :

Ὁ λιμὴν τῆς Θεσσαλονίκης.

- Ὁ ἀξιωματικός; ποῦ εἶνε ὁ ἀξιωματικός;
 - Παρὼν διατάξατε, Ναύαρχε, ἀπήντησεν ἡ φωνὴ τοῦ ἀξιωματικοῦ.
 - Ἔ, τώρα γενναιότητα καὶ ψυχραιμία καὶ πίστι σὸ Θεὸ καὶ στὴ νίκη . . . Καὶ μαζὶ μὲ τὰ λόγια αὐτὰ φάνηκε καὶ ἡ μορφὴ τοῦ Ναυάρχου, ἐπιβλητικὴ, γλυκειά, μὰ κάπως νευρική, σὰ νὰ θελε νὰ ἡλεκτρίσῃ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ πύργου.
- Ἡ φωνὴ του ἦτανε τόσο ζωερὴ, τόσο θερμὴ, ὥστε στοὺς

ἀνθρώπους τοῦ πέμπτου πύργου φάνηκε σὰ νὰ θέλε νὰ βγάλῃ ἀπὸ τὸ δικό του θάρρος καὶ νὰ δώσῃ σ' αὐτούς. Στὸν πρυμναῖο πύργο τῶν 23¹, εἶπε τὰ ἴδια θερμὰ καὶ ἐνθουσιαστικὰ λόγια, στὸν ἀξιωματικὸ ἀρχηγό. Ὁ ἀξιωματικὸς τὰ μετὰδωσε ἀμέσως στοὺς ἄνδρες τοῦ πύργου.

— Ὁ κ. Ναύαρχος συνιστᾷ θάρρος καὶ ψυχραιμία. Πρέπει νὰ φανοῦμε ἀντάξιοι τῶν προγόνων μας καὶ τῶν ἡρώων ποὺ πολεμοῦνε στὰ βουνὰ τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Μακεδονίας. Ἄν κανένας ἀπὸ μᾶς πάθῃ, οἱ ἄλλοι σὰν νὰ μὴ ἔγινε τίποτε νὰ ἐξακολουθήσωμε τὸ ἔργο μας.

Ἔτσι πέρασεν ἀπὸ τοὺς περισσότερους πύργους, κι' ὕστερα διευθύνθηκε στὴ γέφυρα χωρὶς νὰ θέλῃ νὰ προφυλαχθῇ στὸ ὄχυρό² τὸ ὀρισμένο γιὰ τὸ Ναύαρχο καὶ τὸ Ἐπιτελεῖο του.

Ἡ εὐσέβεια τοῦ Ναυάρχου Κουντουριώτη εἶχε φτάσει ἐξαιρετικὰ καῖνες τὶς ὥρες στὸ ὕψος τῆς. Παράγγειλε καὶ τοῦ φέρανε ἀπὸ τὸ δωμάτιό του ἓνα κουτί ποὺ εἶχε μέσα τὸ Σταυρὸ τοῦ Παναγίου Τάφου, ζήτησε ἀπὸ τὴ ναύτη οἰακιστή³ Τέντε ἓνα σουγιά, ἔκοψε τὴν ταινία τοῦ κουτιοῦ, ἔδγαλε τὸ σταυρό, τὴν φίλησε μὲ σεβασμό, τὴν τοποθέτησε στὸ γεῖσο τῆς γεφύρας καὶ εἶπε :

— Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ σταυροῦ κανένα δὲν θὰ φοβηθοῦμε.

Ὅστερα τὸν πέρασε στὸ στῆθος του.

«Τέσσερα θωρηκτὰ εἰς γραμμὴν παραγωγῆς⁴ ἀριστερὰ τοῦ Μετζητιέ, καὶ πέντε ἀντιτορπιλικὰ!» φώναξε ὁ ἀξιωματικὸς τῆς πορείας.

1. *Πρυμναῖος πύργος* = Ἀτσαλένιος πύργος μὲ κανόνια στὴν πρύμνη.

2. *Ὁχυρόν* = Ὡρακισμένο μέρος τοῦ πλοίου γιὰ τοὺς ἀξιωματικούς.

3. *Οἰακιστής* = Ναύτης ποὺ κάνει σημεῖα.

4. *Γραμμὴ παραγωγῆς* = Τὸ ἓνα πλοῖο πίσω ἀπὸ τὸ ἄλλο.

Πραγματικά ὁ Τουρκικὸς στόλος, ποὺ εἶχε βγῆ ἀπὸ τὰ Στενὰ σὲ γραμμὴ μετώπου, γύρισε ἀμέσως ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐννιά, ἀθρόα στροφὴ πρὸς τὰ δεξιὰ. Ἔτσι πλέανε τὰ θωρηκτὰ «Βαρδαρίτσας», «Τουργούτ Ρέις», «Μεσουτιέ» καὶ «Ἀτὰρ Τεφίκ» σὲ γραμμὴ παραγωγῆς μὲ κατεύθυνση τὸ βορρᾶ, ἐνῶ τὸ καταδρομικὸ «Μετζηδιέ», μὲ τὰ ἀντιτορπιλικά, ἔμειναν κατὰ τὴν Ἀσιατικὴ Ἀκτὴ, κάτω ἀπὸ τὰ φρούρια τοῦ Κοῦμ-Καλέ.

Αὕτῃ τὴν ὥρα ἡ ἀπόσταση τῶν δύο στόλων ἦταν μεγαλύτερη ἀπὸ εἴκοσι χιλιάδες μέτρα.

Ὁ Ἀδύρωφ ἔστειλε τότε αὐτὸ τὸ σῆμα στὸ ἀνιχνευτικὸ «Λέων», ἀρχηγὸ τοῦ στολίσκου τῶν ἀνιχνευτικῶν.

— «*Μὴ λησμονεῖτε ὅτι ἐὰν τὸ καταδρομικὸν εἶνε ἐν παρατάξει θέλετε τὸ προσβάλει*».

Τὰ Τουρκικὰ θωρηκτὰ ἀφοῦ ἔκαμψαν τὸ ἀκρωτήριο τῆς Ἑλλης ἀρχινήσανε νὰ πλέουν πρὸς τὴν χερσόνησον τῆς Καλλιπόλεως. Τὸν ἴδιον καιρὸ τὰ τουρκικὰ ἀντιτορπιλικά στὴν ἴδια γραμμὴ ἔπλεαν δεξιὰ καὶ κοντὰ στὴν Ἀσιατικὴ Ἀκτὴ.

Ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἔπλεε εἰς δύο στήλας παρὰ τὸ ἀκρωτήριο τῆς Ἰμβρου Κέφαλος. Μὲ τὴν πορεία αὕτῃ οἱ δύο ἐχθροὶ βρεθῆκανε νὰ πλέουν σὲ παράλληλῃ γραμμὴ καὶ σὲ ἀπόστασιν ὡς δέκα ἑπτὰ χιλιάδες μέτρα.

Ἐλαφρὸς νοτιοδυτικὸς ἀέρας φυσοῦσε κι' ἡ θάλασσα χάιδευε ἀπαλὰ τὴν υπερήφανη ναυαρχίδα ποὺ ταξείδευε ὀλοταχῶς γιὰ τὴν συνάντησιν τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ ἥλιος σηκωμένος ἀρκετὰ ἐπάνω ἀπ' τὰ βουνὰ τοῦ Ἑλλησπόντου, εἶχεν ἀναλύσει ὅλη τὴν ὀμίχλη καὶ φωτίζε γελαστὸς καὶ χαρούμενος, τὴν ἥσυχη καὶ στρωτὴ θάλασσα. Τὰ ὀλόγυρα νησιὰ ξυπνημένα λούζονταν σὲ γαλάζια καὶ μενεξεδένια χρώματα. Ἡ εἴσοδος τῶν Στενῶν ἐφαίνετο σὺν ἑνα ἀνέκφραστο κομποτέχνημα πλασμένο

ἀπὸ θάλασσα, φῶς, οὐρανὸ καὶ καμπυλώματα βουνοσειρῶν.

Μέσα στοὺς πύργους οἱ περισσότεροὶ ἄνδρες δὲν μπο-
ροῦσαν νὰ δοῦνε τὰ τουρκικὰ πλοῖα, καὶ ρωτοῦσαν τοὺς σκο-
πευτὰς, τοὺς κανονιστὰς· καὶ τοὺς ἴδιους τοὺς ἀξιωματι-
κοὺς ἀκόμα, γιὰ τὴν ἀπόστασιν, γιὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν πλοίων,
γιὰ τὸ μέγεθός τους.

Οἱ διαστημοδεῖκται διαρκῶς ἔδειχναν τὸ πλησίασμα τῶν
δύο στόλων. Ἡ γρηγοράδα ποὺ ἔφτανε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον ἤ-
τανε ἐκπληκτικὴ, τρομακτικὴ. Τὰ μηχανήματα δὲν προλα-
βαίνανε νὰ παρατηροῦνε τοὺς ἀριθμοὺς.

16.000 μέτρα 15.7000 14.200

Τὸ γυμνὸ μάτι διέκρινε τώρα τὰ τουρκικὰ θωρηκτὰ μ'
ὅλες σχεδὸν τίς λεπτομέρειές τους.

Πολλοὶ ναῦται τρίβανε τὰ χέρια τους ἀπὸ χαρά, κι'
ὅλοι εἶχανε κινήματα ποὺ δείχνανε τὴ μεγάλη τους περιέρ-
γεια κι' ἀνυπομονησίαν.

Μέσα στοὺς πύργους γινόντανε αὐτὲς οἱ ὁμιλίαι :

— "Ε, ἔ, κύτταξε εἶνε μεγάλη ;

— Φαίνονται καλὰ ;

— Καλὰ λέει ; ἔρχονται μαῦρα σὰν ἀγριογούρουνα.

— Πλησιάζουμε πολὺ ; Ἀκόμα ν' ἀρχίσουμε φωτιά ;

Ἀναρίθμητες φωτιᾶς τιναχτήκανε ἀπὸ τοὺς ὅγκους τῶν
τουρκικῶν θωρηκτῶν· ὅμοιες μὲ κεριὰ ποὺ ἀνάφανε καὶ σβύ-
σανε τὴν ἴδιαν στιγμήν. Κι' ὕστερα ἀπὸ ὥρα ἀκούστηκε ἡ
πρώτη ὁμοφωνία.

Ὁ ἴδιος ὁ οὐκιστὴς φώναξε στὸν κρότο αὐτό :

— Μᾶς ρίχνει.

Οἱ τριγμοὶ τῶν ὀβιδῶν ποὺ σχίζανε τὸν ἀέρα φτάσανε
ὥς τ' αὐτιά. Ὅλα τὰ βλήματα· εἶχανε πέσει βραχέα σ' ἀπό-

1. *Κανονιστής*—Ναύτης ποὺ κανονίζει τὴν κατεύθυνσιν τοῦ κανονιοῦ.

2. *Βλήματα*—Ὀβίδες.

σταση 200-500 μέτρα μπρὸς ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ θωρηκτά.

Ἀπὸ τοὺς πύργους κι' ἀπὸ τῇ γέφυρα δεχτήκανε τὴν πρώτη δμοβροντία μὲ φωνές :

— Γειά, γειά, μᾶς ρίχνει !

— Νὰ στὸ μάτι σου.

Οἱ περισσότεροι ὅμως ἀρχίσανε κι' ἀτελείωτες ζητωκραυγές.

Ἄλλοι πάλι ἀνυπόμονοι καὶ νευρικοί, ρωτοῦσαν :

— Μὰ γιατί, γιατί δὲν ρίχνουμε καὶ μεῖς ;

Τὰ βλήματα εἶχανε σηκώσει στῆλεις ἀπὸ ἀφροὺς καὶ καπνὸ μέσα στὴ θάλασσα καὶ φάνηκε σὰν νὰ θέλανε νὰ τὴ σκάσουνε. Ἐπάνω στὴ γέφυρα ὁ Ναύαρχος Κουντουριώτης γελαστός καὶ χαρούμενος δέχτηκε τὴν πρώτη δμοβροντία.

Σὲ λίγο σηκώθηκε ἀπὸ τὸν Ἀβέρωφ τὸ γενικὸ σῆμα σ' ὅλα τὰ πλοῖα :

— **Ἀρχίσατε πῦρ !**

Τὸ ἴδιον παράγγελμα δόθηκε ἀπὸ τὸ Διευθυντὴ τοῦ πυρὸς μὲ τὸ φωναγωγὸ¹ στὸ σταθμὸ τῶν Διαταγῶν τοῦ Ἀβέρωφ κι' ἀπὸ κεῖ μὲ γρηγοράδα ἀστραπῆς ἡ διαταγὴ ἔφτασε σ' ὅλους τοὺς πύργους.

Ἐνα τρρρρργκ, διαπεριστικὸ καὶ τραθηγμένο ἀκούστηκε. Ἦτανε ὁ πρῶτος κωδωνισμός. Τὸ προειδοποιητικόν.

Σκοπεύσατε τὸ πρωτόπλου² πλοῖον!

Ἦρθε πάλι ἡ διαταγὴ τοῦ Ἀρχηγοῦ τοῦ πυρός.

— Προσοχή ! διάταξε ὁ ἀρχηγὸς τοῦ κάθε πύργου ἀξιωματικός.

Ὁ κώδων χτύπησε πάλι δεύτερη φορά.

1. *Φωναγωγός* = Εἶδος τηλεφώνου.

2. *Πρωτόπλου πλοῖον* = Τὸ πλοῖον ποὺ πηγαίνει πρῶτο.

— "Ετοιμοί.

Ἀπὸ τὴν Ναυαρχίδα ρίξανε οἱ δύο πλευρικοὶ δεξιοὶ πύργοι καὶ εἰ δύο τῆς πλώρης καὶ τῆς πρύμνης.

Οἱ στόλοι ἀπείχαν τώρα λίγο περισσότερο ἀπὸ ἐννιά χιλιάδες μέτρα.

ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΗΘΟΓΡΑΦΙΑΙ

Νησιώτης

Ὁ ἀέρας γέμιζε μὲ βέγκους θυέλλης καὶ καταστροφῆς. Οἱ κρότοι ἀκούονται σὰ νὰ βγαίνουν ἀπὸ κάποιο καταχθόνιο ἐργαστήριο θανάτου. Οἱ τουρδικὲς ὀδίδες περνοῦσαν ἐμὲ σφυρίγματα, ἀγκομαχητὰ καὶ τριγμούς, καὶ σκάζανε δεξιά καὶ ἀριστερά, μπρὲς καὶ πίσω στὴν Ἑλληνικὴ Ναυαρχίδα. Ὁλὴ ἡ λύσσα τῶν Τούρκων εἶχε μαζευτῇ ἐπάνω τῆς. Ἡ θάλασσα γινόταν ἓνα ἀδιαπέραστο καὶ θολὸ ἀνακάτωμα ἀπὸ ἀφροὺς καὶ καπνοὺς, φωτιά, μυρουδιὰ βαρεῖα ἀερίων καὶ μπαρούτης.

Μέσα στὸν Ἀβέρωφ γεμίζανε μὲ ζητωκραυγές, πυροβολοῦσαν ἐμὲ ζητωκραυγές.

Τὸ κῦτος τοῦ Ἀβέρωφ ταραζότανε ἀπ' τὴς ἐπευφη-

1 Νεοελληνικά Τόμος Β', Ζ. Παπαντωνίου, "Εκδ. Β'", 10-7-924. 4

μίες τῶν ἑκατοντάδων ἀνθρώπων ποὺ δουλεύανε μέσα ἐκεῖ γιὰ τὴ νίκη.

— Ζήτω τὸ Ἔθνος !

— Ζήτω τὸ Ἔθνος ! Ἀντηχοῦσε ὁ πύργος ἀπὸ τῆς φωνῆς τῶν ἀξιωματικῶν καὶ πυροβολητῶν.

Σὲ κάθε πυροβολισμὸ τοῦ κανονιοῦ μέσα στὸν πύργο οἱ ἄνδρες τιναζόνταν ὅλοι καὶ κλονιζόνταν ἀπὸ τὴν ἀπωστικήν πίεσιν τῶν ἀερίων. Τὸ τράνταγμα αὐτὸ τοὺς ἔκανε νὰ γλεντοῦνε καὶ νὰ γελοῦνε καὶ κάποτε ἔρριχνε τὸν ἕνα στὴν ἀγκαλιὰ καὶ στὰ γόνατα τοῦ ἄλλου.

Ἰσπερ ἀπὸ τὸν κανονιοβολισμὸ ὁ σκοπευτὴς χαμήλωνε τὸ κανόνι του, ἀνοίγόταν ὁ ἀέρας τοῦ κρουνοῦ πλύσεως, κι' ἕνα ρεῦμα ἔδιωχνε μακριὰ ἔξω τὰ ἀέρια τῆς θείδας.

Τὸ κανόνι ὀπισθοχωροῦσε μὲ δύναμη μετὰ τὸν πυροβολισμὸν καὶ ξαναγύριζε πάλι ὀρμητικὸ στὴ θέσιν του ὀδηγημένο ἀπ' τὴν ἐνέργεια τοῦ «ὕδραυλικοῦ χαλινωτήριου»¹.

Κι' ἦτανε τόσο ὀρμητικὴ ἡ πρὸς τὰ ὀπίσω κίνησις τοῦ κανονιοῦ ὥστε οἱ πυροβοληταὶ τὸ ἔβλεπαν σὰ ζωντανό, κι' ἦτανε σὰ νὰ τ' ἀκούανε νὰ τοὺς λέγῃ, μὲ τὴν ἀπότομη πρὸς τὰ πίσω κι' εὐθὺς ἀμέσως πρὸς τὰ μπρὸς κίνησίν του:

— Ἔτοιμο ! ἐμπρός, γεμίστε γιὰ νὰ σκοτώσω.

*
* *

Μέσα σὲ πέντε λεπτά ἀπὸ τὴν πρώτη βολή τοῦ ἐλληνικοῦ στόλου, ἡ Ναυαρχίδα ἔφθασε ὅλη τὴ δύναμή της. Οἱ τουρκικὲς ὀβίδες ἔσκαβαν τὴ θάλασσα, ἐσῆκωναν στήλες ἀπὸ ἀφρὸ καὶ καπνὸ, καὶ περνοῦσαν μὲ σφυρίγματα, οὐρλιάσματα, βογκητά.

1. Ὑδραυλικὸν χαλινωτήριον=Μηχάνημα κανονίου.

Τὰ νερὰ πλημμυρίζανε τὴ Ναυαρχίδα ἀπὸ τὴν πλώρη
 ὡς τὴν πρύμη. Βρέχανε τὴ γέφυρα, περνοῦσαν μέσα ἀπὸ τὶς
 κανονιᾶς τῶν πύργων, ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τοῦ ἀξιωματικοῦ, ἀπὸ
 τὴν θυρίδα τῶν τηλεσκοπίων, ἀπὸ πάνω ἀπ' τὶς τρύπες τοῦ
 ἀερισμοῦ τῶν πύργων. Τὰ νερὰ μαζὶ μὲ τὸν ἰδρώτα τρέχανε
 σὲ κανάλια ἀπὸ τὸ μέτωπο, ἀπὸ τοὺς λαιμούς, ἀπὸ τὰ ροῦχα
 ὅλων.

Ἡ θάλασσα σηκώνότανε σὲ στῆλες ὕψος δέκα, δεκα-
 πέντε, ἀλλὰ καὶ σαράντα καὶ πενήντα μέτρα πολλὰς φορές.
 Τὰ πειρὸ μικρὰ βλήματα σφυρίζανε, τὰ μεγάλα γογγύζανε
 καὶ γαυγύζανε. Ὅσα περνοῦσα, πολὺ χαμηλὰ ἀνίκανε ἕνα
 βόου! σὰ νὰ θέλανε νὰ φᾶνε τὸν ἀέρα ἀναγκάζοντάς τον νὰ
 μπαίνει μὲ ἔρμη καὶ σφυρίγματα ἀπὸ τὶς τρύπες τῶν πύργων.
 Πολλὰ θραύσματα ἀρχίσανε νὰ χτυποῦνε, νὰ ξεσκίζουνε, νὰ
 τρυποῦνε, νὰ σπάζουνε διάφορα μέρη, ἀπὸ τὸ κατὰστρωμα
 καὶ τὸ μεσόστεγο τοῦ Ἀθέρωφ.

Μέσα στοὺς πύργους ἡ βοή, τὰ νερά, ἡ μυρουδιά τῆς
 μπαρούτης, ἡ κίνησις ἔκανε τοὺς ἀνδρας νὰ χάνουν τὴ συ-
 ναίσθησιν ὅλων τῶν γύρω ἀπ' αὐτοὺς. Πυροβολοῦσαν ὁμῶς
 ἀδιάκοπα, κύριοι σὲ ἔργο τους καὶ τὴν κίνησίν τους.

Κάπου κάπου ὁ νοσοκόμος τοῦ πύργου μοίραζε κανένα
 ποτηράκι κρασί ἢ κονιάκ, κι' αὐτοὶ πίνανε καὶ φωνάζαν :
 «Γεῖά σας παιδιά. Βράτε... Φωτιά...»

Ἀλλὰ καὶ κάτω βαθειὰ ἀπὸ τὶς πυριτιδαποθήκες φώ-
 ναζαν ἀκατάπαυστα μὲ τοὺς φωναγωγούς, ζητοῦσαν πληρο-
 φορίες καὶ ἐκέτευαν γιὰ λίγο ποτό.

— Πῶς πάμε, καλὰ ; Βουλιάξαμε κανένα ; ... Μωρὲ καὶ
 λίγο κονιάκ γιὰτὶ στεγνώσαμε.

— Τοὺς τσακίσαμε, πάει τοὺς σβύσαμε ...

1. Μεσόστεγον. — Τὸ μεσαῖον σκεπασμένο μέρος τοῦ πλοίου.

— Τοὺς τσακίσαμε ; Ζήτω !...

Οἱ ἄνθρωποι τῶν πυριτιδαποθήκων δὲ σταματούσανε τὶς ζητωκραυγὰς τοὺς, δὲ σταματούσανε ὅμως μαζί καὶ τὶς μάταιες φωνές τοὺς καὶ τὶς διαμαρτυρίες γυρεύοντας ἀπὸ πάνω λίγο ποτό. Μέσα στὶς πυριτιδαποθήκες, πολλὰ μέτρα κάτω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας, παράξενη κι' ἀπόκοσμη ζωὴ ἐσάλεινε, ὁ ἀέρας κατέβαινε ἀπὸ τοὺς ἀνεμοδόχους κομμένος, σκοτωμένος, ἢ ἀναπνοὴ ἦτανε δύσκολη καὶ τὸ συναίσθημα τῆς μοναξιάς, τοῦ βάθους, τοῦ κρύου τῆς θάλασσας ποὺ παραμόνευε, ἔφερνε τὴ φρίκη καὶ τὸν τρόμο. Κάτω σὲ κεῖνο τὸ βάθος τίποτε δὲν μποροῦσε νὰ δῇ κανένas καὶ πολλὰ λίγα ν' ἀκούσῃ. Διαμερίσματα, διαμερίσματα μ' ἀτσαλένια χαμηλὰ τοιχώματα κι' ἀραδιασμένα στὴ σειρὰ σιδερένια κιβώτια ποὺ κρύβανε τὶς γομώσεις τῆς βαμβακοπυρίτιδος, ὀθίδες σὲ τάξη γεωμετρικὴ βαλμένες μακρυὲς καὶ μεγάλες καὶ τὰ φορεῖα ποὺ ἀκούραστα ἀνεβάζανε ἀπάνω τὸ σκληρὸ τοὺς φορτίο τοῦ θανάτου καὶ τῆς κατὰστροφῆς.

Στὴν πυριτιδαποθήκη τοῦ δεξιοῦ πρωταίου πύργου τῶν 19 ἓνας ναύτης, γίγαντας καὶ ταῦρος μαζί, μουσκεμένος στὸν ἰδρώτα μὲ βγαλμένη τὴ μπλουζα του, μὲ ξογκωμένες σὰ ζκοινὰ μὲ κέμπους τὶς φλέβες τοῦ λαιμοῦ του, ἄρπαζε τὰ βλήματα μὲ τὸ χέρι του, χωρὶς νὰ μεταχειρίζεται τὴν ἀρπάγη, καὶ τὰ φόρτωνε θαῦμα σὲ δύναμη καὶ ἀντοχή.

Μὲ τὴ χοντρή κι' ἀρθανίτικη προφορὰ του ρωτοῦσε ἀπὸ πάνω στὸ θάλαμο τοῦ χειροκινήτου :

— Τὶ γίνεται μωρέ ;

Οἱ ἀπὸ πάνω ἀπαντοῦσαν :

— Τὸ δεύτερο βαράμε τώρα.

1. Βαμβακοπυρίτις = Εἰδικὴ πυρίτις διὰ τὰ κανόνια.

— Τὸ δεύτερο ! Πάει ὁ «Βιρβαρόσσας», μακαρίτη τὸν κάναμε.

— Ποιό ; Τὸ δεύτερο ; Βιρᾶτε τοὺς τὰ σκυλλιά, βιρᾶτε .

Καὶ τ' ἀτσαλένια χέρια τοποθετούσανε τ' ἀσθήκωτα βλήματα στὸ φορεῖο, χωρὶς τῇ βοήθειᾳ τῆς ἀρπάχης μὲ πειδὸ προθυμία πάντοτε, μὲ πειδὸ δύναμη, μὲ πειδὸ γληγοράδα.

Ἔτσι προχωροῦσε σ' ὅλες τὶς πυριτιδαποθήκες ἡ δουλειὰ στὴ μεταφορά, στὴ φόρτωσι καὶ στὴν ἀνέλκυσι τῶν βλημάτων καὶ τῶν γομώσεων, πρόθυμη, ἐνθουσιαστικῇ, κανονικῇ, γεμάτῃ ἀπὸ θέρμη καὶ πόθο γιὰ τὴν πειδὸ γληγορὴ νίκη

Κ. ΦΑΛΤΑΪΤΣ

Ο ΣΑΡΗΣ

Λίγα κιτρινωσμένα φύλλα ἀπόμειναν πειὰ στὴ μεγάλη κληματαριά, ποὺ σκεπάζει ὅλο τὸ παζάρι τῆς Ἀθήνας. Γύρω ἀπ' τὸ συντριβάνι εἶναι τοποθετημένοι μεγάλοι μπάγκοι καὶ πρὸ πάντων φαρδοὶ γιὰ νὰ χωροῦν τοὺς Τούρκους, ποὺ κάθονται σταυροπόδι.

Σ' αὐτοὺς ἐπάνω κάμποσαι ἀγάδες μὲ ποικιλία καβακιῶν κατὰ τὸ σχῆμα καὶ σαρικῶν κατὰ τὸ χρῶμα, τραβοῦν τώρα τὸ τοιμποῦκι τῶν ἢ ρουφοῦν τὸν ναργικὲς τῶν μὲ μεγάλη ἡδονὴ καὶ πολὺ εὐχαριστημένοι ἀπ' τὴν τύχη τῶν ποὺ θέλησε νὰ γείνουν κύριοι τέτοιας χώρας. Καὶ ὁ καφετζῆς, τοῦ

■ Ὁ Λόρδος Βύρων ἐπισκέπτεται τὰς Ἀθήνας, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἀσήμαντον χωρίον ὑπὸ τοὺς Τούρκους, καὶ βλέπει τὴν κατὰπτωσιν τοῦ ἔθνους, διὰ τὴν ἀναστάτῳσιν τοῦ ὁποῖου ἦλθε νὰ θυνῆσθῃ. Ἐξιστοροῦν τὸ ἐπεισόδιον τοῦ ποιητοῦ μὲ τὸν νέον Ἑλληνα ὁ συγγραφεὺς δίδει ζωηράν εἰκόνα τῶν Τουρκοκρατορευμένων Ἀθηναίων.

μεγάλου αὐτοῦ καφενέ πηγαινοέρχεται μὲ τὰ ζάρφια καὶ μὲ τὸ καφέμπρικο ποὺ ἀχνίζει.

Τὸ τζαμί τοὺς βαστᾷ τὸν ἀέρα καὶ σήμερα εἶναι πάλι χειμωνιάτικη λιανάδα.

Αὐτοὺς τώρα ἐξακολουθεῖ νὰ τοὺς περιεργάζεται μὲ τρόπο ὁ Βύρων καὶ βλέποντας τὴν σοβαρότητά των προσπαθεῖ νὰ κρατήσῃ τὰ γέλοια.

Εἶδαν οἱ Τεῦρκοι τὸν Λόρδο. Ἄλλοι τὸν γνωρίζουν.

Τὸ κρυφὸ σκολειὸ

(Ἔργον Ν. Γκύζη)

καὶ ἄλλοι ἔχουν γι' αὐτὸν ἀκουστά, γιατί ὁ ἐρχομὸς περιηγητῶν πάντοτε ἔκαμε τὴν ἐντύπωσιν ἑνὸς ταξιδιάρικου ἀστεριοῦ, ποὺ φωτίζει ἄξαφνα τὸν κατάμαυρο οὐρανό. Καὶ

στέλνοντας πρὸς αὐτὸν τὸν νεώτερόν τους τὸν προσκαλοῦν, με ἀνατολίτικες τεμενάδες καὶ με γλυκόμελα, νὰ πιῇ μαζὺ τοὺς καφέ. Καὶ ὁ Βύρων δέχεται.

Ἦσαν ὅλοι εὐθυμοὶ καὶ γελαστοί, σπάνιον πράγμα γιὰ Τούρκους, ἦσαν καὶ ἐμιλητικοί.

Κοντὰ σταῖλλα ἦρθε καὶ ὁ λόγος γιὰ ἓναν ἐπίσημον Ἕλληνα, ποὺ εὗρέθη τὴν νύκτα σκοτωμένος, κι' ἔδειχναν τάχα ποὺ τοὺς μέλει ν' ἀνακαλύψουν τὸν ἔνοχον.

— Μὴ σκοτιζέστε, εἶπε τότε δυνατὰ ἓνας ἀπ' αὐτούς, ὁ πειδ χωρατατζῆς, θὰ τὸν ἔφαγε ἡ Λάμια.

— Αὐτὸ θὰ εἶναι, αὐτὸ θὰ εἶναι... εἶπαν οἱ ἄλλοι κι' ἔβγαλαν τὰ γέλοια ἀλλάζοντας ὁμιλία.

Ὁ Βύρων ἐθύμωσε πολὺ. Ἐσηκώθηκε σὲ λίγο κι' ἔφυγε, χωρὶς νὰ τὸς ἀποχαιρετίσῃ. Εἶχε πάρει ὅμως τὸ μάτι τοῦ ἑνα νέον Ἀθηναῖον, ὁ ὁποῖος κοντοστεκότανε καὶ περνώντας ἀπ' ἐκεῖ εἶχεν ἀκούσει τὴν ὁμιλίαν τῶν Τούρκων κι' ἐξακολούθησε τὸν δρόμο τοῦ ὕστερα σκυφτὸς καὶ κάπως σὰν φοβισμένος.

Ἦτον ὥρα το καὶ εὖρωστο παλληκάρι ὁ νέος αὐτός.

Τοῦ γνέφει ὁ Βύρων νὰ σταθῇ καὶ τὸν πλησιάζει.

— Δὲ σὲ βλέπω, μοῦ φαίνεται, γιὰ πρώτη φορά.

— Ναί, Μυλόρδε, εἶχα ἀνεβῇ στήν Ἀκρόπολι νὰ σὰς πῶ ὅτι εἶναι ὥρα νὰ κατέβετε.

— Καλὰ τὸ λές. Καὶ τώρα ποῦ θρέθηκες πάλι ἐδῶ;

— Ἡ τύχη μου μ' ἔστειλε. Καὶ μισοστάθηκα γιὰ νὰ ἰδῶ πάλι ἀπὸ κοντὰ ἀνθρώπους, ποὺ εἶναι καὶ ποὺ ζοῦν σὲ τόπους ἐλεύθερους.

— Εἶσαι Ἕλλην;

— Ναί, Μυλόρδε.

— Ἀθηναῖος;

— Μάλιστα.

- Πῶς σὲ λένε ;
- Νικόλα Σαρῆ.
- Ἄκουσες τί ἔλεγαν οἱ ἀγάδες καὶ γελοῦσαν ;
- Τὸ ἄκουσα.
- Καὶ τραβᾷς τὸν δρόμον σου ; Στάσου !... Ὅχι ἔτσι ταπεινά. Στάσου ἴσια.

Ὁ Βόρων θυμώνει τώρα καὶ ἀκράτητος τὸν τινάζει ἀπ' τὸν ὦμον καὶ τοῦ φωνάζει :

— Εὐπνήστε. Δυστυχισμένοι, πῶς καταντήσατε ! Κανεῖς δὲν σὰς γνωρίζει πειά. Εἰσθε ἀνάξιοι νᾶχετε τοῦ Ἑλλήνος, τοῦ Ἀθηναίου τ' ὄνομα.

— Μᾶς ἐτσάκισε, Μυλόρδε, ἡ σκλαβιά.

— Κουτὸς δὲν εἶσαι. Ἡ σκλαβιά αὐτῇ θηρίο εἶναι ;

— Μεγάλο καὶ φοβερό.

— Τότε σκοτῶστε το.

— Ἐχει ἓνα σωρὸ κεφάλια.

— Καὶ σεῖς ἓνα σωρὸ χέρια.

— Τὰ χέρια τί μᾶς ὠφελοῦν ;

— ... Σὺν δὲν ἔχετε καρδιά.

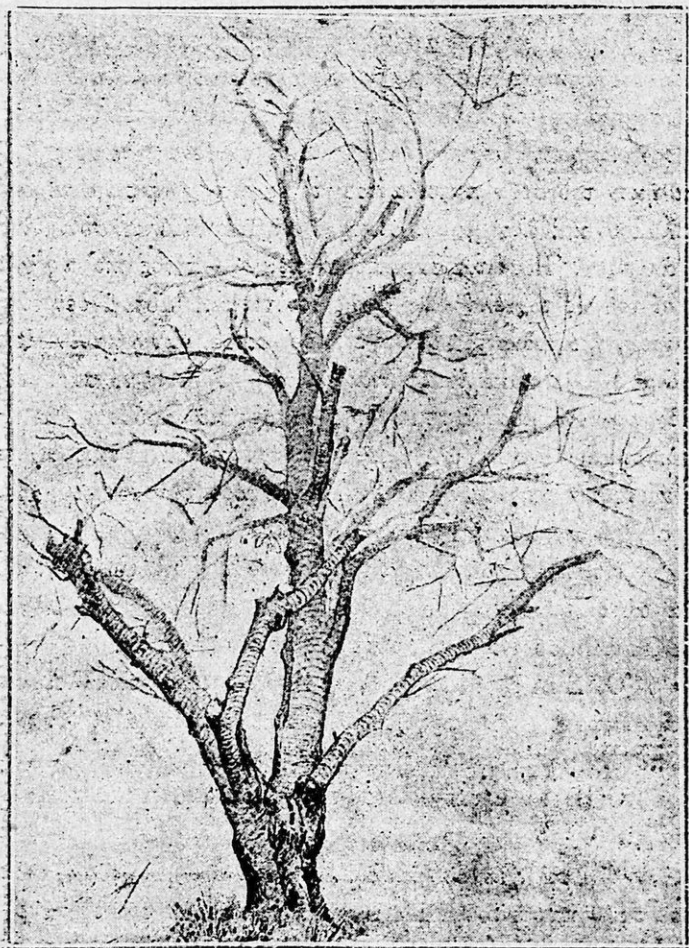
— Σὺν δὲν ἔχομεν ἄρματα.

— Τὰ λιοντάρια ἔχουν ἄρματα ;

Τότε ὁ Σαρῆς ἤρυχα-ἤρυχα, ἀλλὰ μὲ κάποια ἀξιοπρέπεια τοῦ λέγει :

— Ἄκουσέ με, Μυλόρδε. Ἄν σγκώση κανεῖς ἀπὸ μᾶς χέρι σὲ κάποιον Τοῦρκο, δὲ θὰ χαθῇ μονάχα αὐτός. Θὰ πάθῃ ὄλο του τὸ σῆ. Θὰ πάθουν ἀθῶοι ἄνθρωποι. Καμμιά φορὰ καὶ ἔλη ἡ χώρα. Ἐπειτα τί νὰ κάνουν δύο καὶ τρεῖς ἄνθρωποι, τί νὰ κάνῃ κι' ἓνας τόπος ὁλόκληρος ὁ ἓνας μακριὰ ἀπ' τὸν ἄλλον ; Τί νὰ κάνουν κακομοιριασμένοι ἄνθρωποι σπαρμένοι καὶ λησμονημένοι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ;

— Λογικὰ μιλᾷς, δυστυχισμένε ραγια, μὲ ἡ λογικὴ

Τὸ ἄγυμνὸ δένδρον

ὁ δὲν χρησιμεύει πάντα. Λογικώτερον πρᾶγμα ἀπ' τῆς δειλίας
ὁ δὲν ὑπάρχει στὸν κόσμον. Πάντα ἔχει τὸ εἶκλον τῆς. Ὅταν

σὰς σκλάβωσαν οἱ Τοῦρκοι, ἦσαν λογικοί; Τὸ ἀλυσσδεμένο χέρι πρέπει νὰ προσπαθῇ νὰ σπᾶσῃ τῆς ἀλυσίδες του καὶ ὄχι νὰ ζητᾷ βοήθεια ἀπ' τὸν οὐρανό. Ἕνας ἀλυσσδεμένος σκλάβος σήκωσε μιὰ φορὰ ψηλὰ τὸ χέρι του καὶ ζητοῦσε τὴν προστασία τοῦ οὐρανοῦ καὶ ξέρεις ὁ οὐρανὸς τότε τί ἔκαμε; Ἐρριξε κεραυνὸ καὶ τὸν ἔκαψε. . . Ὅταν ἓνας ἓνας κάμῃ τὸ καθήκον του στὴν πατρίδα του, τὸ ἔκαμαν χωρὶς νὰ τὸ καταλάβουν καὶ ὅλοι μοῦ. Εἰστε γεννημένοι δοῦλοι, αὐτὴ εἶναι ἡ ἀλήθεια. Ἡ φωτιά σας ἔσβυσε πειά. Ὅποιος ἀπ' τὴ γέννησί του ὡς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του τρέμει, αὐτὸς δὲν εἶναι ἄντρας, ἡ καρδιά του δὲν ἔχει, δὲ μπορεῖ νάχη κανένα ἱερὸ παλμό. Ὅλο κυπαρίσια εἶναι γεμάτη ἡ Ἀθήνα σας. Δὲν εἶδα πουθενὰ μυρτιές! . . . Τῆς μυρτιῆς ποὺ κρύβουν τὰ ἐγχειρίδια τῶν ἐλευθερωτῶν! . . . Τί ντροπὴ! νὰ εἶναι κανεὶς ἀνάξιος τῆς γῆς του. Φύγετε! Ἀχθοφόροι τῶν συντριμμάτων τῆς ἀρχαίας σας δόξης! . . . Ἐπρεπε ν' ἀρνηθῇ ὁ ἥλιος νὰ σὰς δίνη ζωή, ἔπρεπε καὶ αὐτὸ τὸ φεγγάρι νὰ σὰς ἀρνηθῇ τὴν παρηγοριά. Δὲ σὰς ἀξίζει πειὰ οὔτε ἀγάπη, οὔτε οἶκτος οὔτε ἐλπίδα.

Ὁ Σαρῆς, ὅσο μιλεῖ ὁ Βύρων, παθαίνει ἀλλοιώσεις στὴν ἐκφράσι τῆς μορφῆς του. Καὶ τώρα σκεπάζει τὸ πρόσωπό του μὲ τὰ δύο του χέρια καὶ κλαίει.

Ὁ Βύρων μεταβάλλεται εὐθύς, μαλακώνει καὶ τὸν πλησιάζει.

— Δυστυχισμένο παιδί! . . . Μὴν ἐξατμίζῃς τὴ φωτιά τοῦ στήθους σου! . . . Μὴ μεταβάλλῃς τὸ αἷμα σου σὲ δάκρυα! . . . Ἀπ' τὴ σκλαβιά ὡς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸν τάφο ἡ ἐκλογὴ εἶναι εὐκολή. Σώνει πειά. Ἄν ἡ χώρα σας εἶναι σκλαβωμένη, τὰ βουνά σας καὶ τὰ κύματά σας εἰν' ἐλεύθερα! Τί ἔχετε νὰ φοβηθῆτε ἐκεῖ; Ἡ ἐλευθερία ποὺ οὔτε τ' ὄνομά της γνωρίζετε εἶναι θεὰ ἀρχαία, δὲ θέλει προσευχὲς καὶ λιθάνια,

θέλει παιᾶνας, θέλει θύματα. Σήκωσε τὸ κεφάλι σου, καὶ ὕστερα σήκωσε καὶ τὴν ψυχὴ σου... Πήγαινε...

Ὁ Σαρῆς προχωρεῖ δύο τρία βήματα καὶ γυρίζει πίσω. Εἶναι ἄλλος ἄνθρωπος.

— Μυλόρδε... Κάθε φορὰ ποὺ βρίσκεται σκοτωμένος ἀπὸ ἓνα Χριστιανός, τὸ ἀκούσατε, οἱ Τούρκοι μᾶς ἐμπαίζουν καὶ μᾶς λέγουν πὼς τὸν ἔφαγε ἡ Λάμια.

— Λοιπόν!...

— Σοῦ ὀρκίζομαι, Μυλόρδε, πὼς ἡ Λάμια θ' ἀρχίσῃ νὰ τρώῃ καὶ Τούρκους.

Καὶ φεύγει. Τὰ μάτια του πετοῦν τώρα κάποιαν ἐξαιρετικὴ φλόγα.

Καὶ ὁ Βύρων τραβᾷ μὲ βῆμα γοργὸν πρὸς τὸ Διοικητήριον, κοντὰ ἀπ' τὴ Μεγάλῃ Παναγίᾳ καὶ διευθύνεται στὸ «Πλάτωμα τῶν Ἀνέμων».

Παρατηρεῖ καλὰ τὸν Μεντρεσέ, τὸν τεκὲ τοῦ Μπραῆμη, τὸ τζαμί τοῦ Κατακτητοῦ καὶ ἀπ' τὸ Σταροπάζαρο διευθύνεται πάλι στὸ βρυσάκι καὶ στὸν δρόμον τῆς Ἀγίας.

Δ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ

Ο ΚΑΒΑΛΛΑΡΗΣ

Ἀκούω χλιμίντρισμα. Εἶς' ἐσύ, σὲ νοιώθω καβαλλάρη, μοῦ συνεπαίρνει τὴν ψυχὴ τὸ ποδοβολητό.

Ποῦ πᾶς γοργὰ μὲ τ' ἄτι σου μονόκορμο ζευγάρι;
Δὲ σὲ θωροῦν τὰ μάτια μου μέσα σὶ τὸν χορνιοχτό.

— Πηγαίνω ἐκεῖ ποὺ ὁ θάνατος ἀκούραστα δουλεύει,
πηγαίνω κεῖ ποὺ ἡ λησμονιὰ γλυκὸ κρασί κερνᾷ,
ἐκεῖ ποὺ ἀθάνατη ἡ ζωὴ σὰν ἥλιος βασιλεύει
μέσ' τοῦ κοπνοῦ τὰ σύννεφα τὰ μισοσκοτεινά.

—Κι' ἂν εὖρη βόλι τ' ἄτι σου καὶ τὸ ξαπλώσῃ χάμω,
ποῦ θαύρης ἄτι δεύτερο συντρόφι σου γοργό;

—Κι' ἂν εὖρη βόλι τ' ἄτι μου μονάχος μου θὰ δράμω
κι' ἂν εὖρη βόλι τ' ἄτι μου, ἄτι θὰ γένω ἐγώ.

—Κι' ἂν εὖρη βόλι ἐσένανε πῶς θὰ γυρίσῃ πίσω
σ' αὐτοὺς ποὺ σὲ προσμένουνε, σ' αὐτοὺς ποὺ σ' ἀγαποῦν;

—Ἄν εὖρη βόλι ἐμένανε, τὰ μάτια μου θὰ κλείσω
καὶ θ' ἄρθουν οἱ συντρόφοι μου τὴ νίκη νὰ τοὺς ποῦν.

ΙΩ. ΠΟΛΕΜΗΣ

ΑΝΕΚΔΟΣΤΑ ΤΟΥ ΚΑΡΑΪΣΚΑΚΗ

Τὸ φιλὶ τοῦ Μάρκου

Στὸν Πόλεμο τοῦ Κεφαλόθρυσου, ὅπου σκοτώθηκε ὁ Μάρκος Μπότοσαρης, εἶχε στείλει κι' ὁ Καραϊσκάκης ἓνα μικρὸ σῶμα, αὐτὸς ὁμοίως δὲν ἔλαβε μέρος, γιατί ἦταν ἄρρωστος στὸ Μοναστήρι τοῦ Προυσοῦ. Ἀφοῦ σκοτώθηκε ὁ Μάρκος, οἱ Σουλιῶτες φέρανε τὸ λείψανό του καὶ τὸ ξαπλώσαν ἐμπρὸς στὸ νάρθηκα τῆς ἐκκλησιᾶς τοῦ Μοναστηριοῦ. Σηκώθηκε τότε ὁ Καραϊσκάκης ἀπὸ τὸ κρεβάτι καὶ πῆγε σέρνοντας καὶ φίλησε μὲ δάκρυα τὸ νεκρὸ τοῦ Μάρκου κ' εἶπε:

—Ἀμποτε, ἦρωα Μάρκο, κ' ἐγὼ ἀπὸ τέτοιο θάνατο νὰ πάω...

Καὶ πῆγε ἀληθινὰ ὅπως εὐχήθηκε, ὁ ἦρωας.

Αὐτὸν τὸν θάνατον εὐχόνταν ὅλοι οἱ γενναῖοι ἐκεῖνον τὸν καιρό, νὰ πᾶν ἀπὸ βόλι. Τὸν ἴδιο θάνατο εὐχήθηκε καὶ ὁ Γκούρας, κι' ἀπ' αὐτὸν πῆγε.

Ι. ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

Γιὰ τὴν Ἀκρόπολη

Ὁ Καραϊσκάκης δὲν ἐβράδυνε νὰ συγκαλέσῃ πάντας τοὺς Ἀρχηγοὺς ἐν Συμβουλίῳ. Εἶπεν εἰς αὐτοὺς ὅτι ἀνάγκη εἶς ἐξ ὧνων νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸ Φρούριον ὁδηγῶν τριακοσίους στρατιώτας. Οἱ πάντες ὡς δι' ἡλεκτρισμοῦ ἠτένισαν πρὸς τὸν Κριεζώτην, καθὼς καὶ αὐτὸς ὁ Καραϊσκάκης.

Ὁ Καραϊσκάκης ἰδὼν ὅτι οὐδεὶς ἀπήντησεν εἰς τὴν πρόσκλησιν, ἀπετάνθη διὰ τῶν ἐξῆς πρὸς αὐτόν :

— Ὡρὲ Καπετὰν Νικόλα, ἀπὸ αὐτοὺς ἐποῦ βλέπεις κανεῖς δὲν θέλει νὰ ὑπάγῃ, σένα καὶ μένα παρατηροῦν, λοιπὸν ἐσὺ θὰ ὑπάγῃς ἢ ἐγώ.

Τότε ἀναστὰς ὁ Κριεζώτης εἶπε :

— Καπετὰν Καραϊσκο, πρέπει ἐγὼ νὰ ὑπάγω, διότι καὶ ἂν χαθῶ ἐγώ, ὀλίγον εἶναι τὸ κακόν, ἀλλ' ἂν ἐσὺ, χάνεται ἡ ἐπανάστασίς μας.

Εἰς ταῦτα τοῦ Κριεζώτου τὰ λόγια ἀνταπαντή τὰ ἐξῆς :

— Ἄσιντε, ὦρὲ λιοντάρι μου, πήγαινε καὶ θὰ ἰδῇς ἂν ὁ Καραϊσκάκης σὲ ἀγαπᾷ· σὲ ὑπόσχομαι ὅτι θὰ ἔλθω νὰ κτυπήσω τὴν πόρτα τοῦ Φρουρίου κλοτσιὰ καὶ σοῦ εἰπῶ ἔβγα ἔξω διότι κατεστρέψαμεν τὸν Κιουταχῆ μετὰ τὴν Καρ-
τουρκιά του !

Ἐναγκαλιζθέντες δὲ τότε εἶπον τὸ «καλὴν ἀντάμωσιν εἰς τὸ Φρούριον».

Α. ΧΡΥΣΟΛΟΓΗΣ

Καραϊσκάκης καὶ Κιουταχῆς.

Στῆς 9 Αὐγούστου στὰ 1826, ὁ Καραϊσκάκης ἀνταμώθηκε κατὰ τύχην μετὰ τὸν Κιουταχῆ στὴ Γαλλικὴ Φρε-

γάδα τοῦ ναυάρχου Δερινῦ, ποῦ ἦταν ἀραγμένη στὸν Πειραιᾶ.
 Ὁ Κιουταχῆς μὲ τὸν Ὁμέρ πασα τῆς Χαλκίδος εἶχαν πᾶν
 νὰ δοῦν τὸν Ναύαρχο. Δὲν προφτάσανε νὰ κατεβοῦν στὴ σάλ-
 λα καὶ φτάνει ὁ Καραϊσκάκης μὲ τὸν Χρησιτῆδη σὲ θάρκα

Ἡ φλογέρα

(ἔργον Π. Ροῦμπου)

Ἑλληνικὴ ἀπὸ τὸ μπρίκι τὸ ψαριανὸ τοῦ Γιαννίτση, ποῦ
 ἦταν ἀραγμένο στὴ Λεφίνα καὶ τῷ ὄχι ὁ Καραϊσκάκης στῆς
 διαταγές του. Λένε πῶς ἐπίτηδες ὁ Γάλλος Ναύαρχος εἶχε
 φέρει ἔτσι τὸ πρᾶμα, γιὰ νὰ σμίξουν οἱ δυὸ ἀρχιστράτηγοι.
 Κι' αὐτὸ τοῦ τὸ εἶχε ζητήσει ὁ Κιουταχῆς.

Ταράχτηκε ὁ Καραϊσκάκης καθὼς εἶδε τὸν Κιουταχῆ

μπροστά του. Ἔβαλε τὸ χέρι στὸ σπαθί καὶ εἶπε στὸ Χρησιτῖδῃ :

— Ὡρὲ Χρησιτῖδῃ, μὴ μᾶς κάνουν καμμιὰ μπαμπεσιά ;
Τὸν καθυσύχασε ὁ Χρησιτῖδης. Κι' ὁ Κιουταχῆς ὁμῶς
ταράχθηκε, καθὼς εἶδε τὸν Καραϊσκάκη. Χαιρέτησε ὁ Καραϊσκάκης τὸν Κιουταχῆ, κατὰ τὴν Τούρκικη συνήθεια (μὲ τὴν παλάμη στὸ στήθος) καὶ κάθισε. Χαιρέτησε κι' ὁ Κιουταχῆς μὲ τὸ κεφάλι, ἀγέρωχος, καὶ μίλησε πρῶτος ἀρβανίτικα.

— Τί κάνεις Καραϊσκάκη ; Ἐλπίζα νάρθῃς στὰ Μπιτώλια νὰ μὲ προσκυνήσῃς καὶ νὰ σοῦ δώσω ὅλα τὰ βιλαέτια ἀπὸ τὴν Ἀθήνα ὡς τὴν Ἄρτα.

— Ἐγὼ νὰ σὲ προσκυνήσω ; τοῦ ἀποκρίνεται ὁ Καραϊσκάκης. — Ἄν εἶσαι Ρούμελη Βαλεσῆς ἐσύ, εἶμαι κ' ἐγὼ Ρούμελη Βαλεσῆς. Κι' ἂν ἤξερε ἡ Διοίκησή μου ὅτι κρένομε τώρα μαζί, μὲ κρέμαγε κ' ἐμένα καὶ δεκαπέντε χιλιάδες στρέμματα, πού ἔχω στὴ Λεψίνα.

— Καὶ πῶς μπορεῖ νὰ σὲ κρεμάσῃ ;

— Μήπως δὲ σὲ κρεμάει ἐσένα ὁ Σουλτάνος, ὅταν θίλῃ ; Ναί, ἦ ὅχι ;

— Ναί, γιατί τὸν ἔχω Βασιληᾶ.

— Λοιπὸν μὲ κρεμάει κ' ἐμένα, γιατί τὴν ἔχω Βασιλισσά !

Χαμογέλασε ὁ Κιουταχῆς. Σηκώθηκε πρῶτος κ' ἔφυγε ἀπὸ τὸ καράβι.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Κιουταχῆς τοῦοτειλε καφέ, ζάχαρη καὶ καπνὸ.

Ὁ Καραϊσκάκης τοῦοτειλε ἓνα φόρτωμα κρασί.

ΛΕΒΑΔΟΣ

ΤΟ ΚΟΥΝΑΒΙ

Ἐνῷ ἔχει τὸ μαλακώτερον δέρμα, τόσοσιν ὥστε νὰ τυλίγη τοὺς λαιμοὺς τῶν γυναικῶν, καὶ ἐνῷ ζῇ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ μέλι, ἔχει μόλα ταῦτα τὴν σκληροτέραν ψυχὴν. Ἐὰν πιασθῇ εἰς δόκανον θὰ γυρίσῃ καὶ θὰ κόψῃ μὲ τὸ στόμα του τὸ πόδι του, πρᾶγμα τὸ ὅποιον οὔτε ἡ ἄλεπού, οὔτε ὁ λύκος ἔχουν τὴν ὁμότητα νὰ ἐπιχειρήσουν.

Δύσκολον λοιπὸν πρᾶγμα νὰ εὐρεθῇ εἰς δόκανον κουνάβι, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν ἂν πιασθῇ θὰ κόψῃ τὸ πόδι του, ἀφ' ἑτέρου δὲ δὲν εἶναι καὶ ἔξυπνον ὅσον ἡ ἄλεπού, ὥστε νὰ μέτερχεται τὰ τεχνάσματά της, τὰ ὅποια πολλάκις τὴν χαντακώνουν.

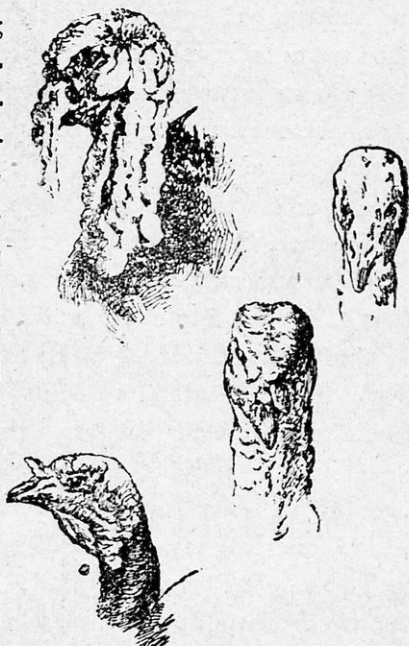
Αὕτῃ, λόγου χάριν, ὡς λίαν πονηρὴ, γνωρίζει τὴν μέθοδον τοῦ δοκάνου καὶ ἅμα εἰσέρχεται εἰς ἀμπέλια ἢ πλησιάζει ὀρνιθῶνας ἐνώνει τὰ πόδια της ὥστε νὰ τὰ κἀνῃ ἓνα, πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ μὴ ἀπλώνεται εἰς εὐρὺν χώρον καὶ πατήσῃ ἐπάνω εἰς κανὲν δόκανον. Ἀλλ' ὅπως περιπατεῖ ἡ μᾶλλον ὅπως πηδᾷ καὶ μὲ τὰ τέσσερα μαζύ, συμβαίνει νὰ πέσῃ ἐπάνω εἰς δόκανον καὶ τότε πιάνεται καὶ μὲ τὰ τέσσερα. Ἐντεῦθεν ἡ παροιμία «ἡ πονηρὴ ἄλεπού πιάνεται καὶ ἀπὸ τὰ τέσσερα». Τὸ κουνάβι μὴ ἐπαγγελλόμενον εὐφυῖαν περιπατεῖ καὶ μὲ τὰ τέσσερα πόδια του ἀνοιχτά, πιάνεται ἐπομένως ἀπὸ τὸ ἓνα. Γυρίζει τότε καὶ τρώγει τὸ συλληφθὲν πόδι του καὶ ἀφίνει ὑγείαν εἰς τὸ δόκανον καὶ εἰς κανὲν ὑπολειμμα τοῦ ποδιοῦ του.

Οἱ κουνάβοι λοιπὸν παρητήθησαν πρὸ πολλοῦ τῆς διὰ τοῦ δοκάνου μεθόδου καὶ τὸ κυνηγοῦν ὡς ἐξῆς. Ἐὰν εἶναι χειμῶν ἀκολουθοῦν τὰ ἔχνη του ἐπάνω στὰ χιόνια καὶ τοιοῦτοτρόπως εὐρίσκουν τὴ φωλιά του, ἢ ὅποια θὰ εἶναι ἢ, εἰς τὴν κουφάλαν κανενὸς δένδρου ἢ εἰς καμμίαν σπηλιάν. Οἱ

κυνηγοὶ γνωρίζοντες ὅτι πάντοτε ἡ φωλιά τῶν κουνάβιων θὰ ἔχῃ δύο ἐξόδους, τοποθετοῦν εἰς τὸ στόμιον τῆς μιᾶς ἐξόδου σάκκον ἀνοιχτὸν πρὸς τὰ χεῖλη τοῦ στομίου καὶ κατόπιν πηγαίνουν ἀπὸ τὴν ἄλλην ὁπὴν καὶ τὸ καπνίζουν μὲ ἀναμμένα πανιά διὰ νὰ τὸ προγκήσουν. Ἐκεῖνο πηδᾷ νὰ φύγῃ καὶ πέφτει μέσα εἰς τὸ σακκί. Ἐπειδὴ δέ, ὅπως εἶπα, δὲν εἶναι πολὺ ἔξυπνο, παραοῦρεται πολλάκις εἰς τὰ κόλπα τῶν κυνηγῶν, τὸ προχειρότερον τῶν ὁποίων εἶναι ἡ τοποθέτησις κρέατος εἰς μέρη ἐπικίνδυνα διὰ τὴν ἀσφάλειάν του. Δὲν εἶναι καθόλου φιλόποπτον ὅπως ἡ ἄλεπού ἢ ὁποῖα, ὅταν ἐμυρίσθῃ κάποτε τοιαύτην ἐτοιμασίαν εἰς μέρος ὑποπτον, ἐλοξοδρόμησῃ καὶ εἴπῃ :

— Πρέπει νὰ μοῦ βάλετε καὶ κρασί... Γεῦμα δίχως κρασί δὲν κάνει ἡ ἄλεπού...

Πολλάκις τὸ κουνάβι καταδιωκόμενον χώνεται εἰς μίαν κουφάλαν, ἢ ὁποῖα πιθανὸν νὰ μὴ ἔχῃ ἄλλην ἐξόδον, καὶ σκαλώνει εἰς τὸ ὑψηλότερον μέρος τῆς ὥστε νὰ μὴ ἔμπορουν νὰ τὸ τουφεκίσουν· οἱ κυνηγοὶ τότε ἀνάβουν ὑπὸ τὴν κουφάλαν ἄχυρα καὶ τὰ κουνάβια πίπτουν κάτω μεθυσμένα, σχεδὸν ἀνάσθητα. Ἐπίσης οἱ κυνηγοὶ γνωρίζουν ὅτι ἅμα τὸν χειμῶνα

Κοῦρκοι

εἶναι μεγάλη λιακάδα, τὰ κουνάβια πηγαίνουν στής φωλιές τῶν νυφιστῶν, αἱ ὁποῖαι ἔχουν τήν ποιητικὴν ἰδιοτροπίαν νὰ τῆς πλέκουν πρὸς τὰς ὑψηλοτέρας κορυφὰς τῶν ἐλατιῶν. Τὰ κουνάβια ὅμως τῆς διώχουν διὰ νὰ ἡλιαστοῦν αὐτά, οἱ δὲ κυνηγοί, οἱ ὅποιοι ἡξεύρουν τὴν ἀγάπην τῶν αὐτῶν πρὸς τὴν θαλπωρὴν τῶν νυφισσοφωλιῶν, πολλάκις ἔτυχε νὰ τουφεκίσουν νυφίτρες γιὰ κουνάβια, τευτέστι μπούφους γι' ἀηδόνια. Μόλα ταῦτα οἱ πρωτόπειροι κουναβολόγοι (ἐμποροὶ κουναιῶν) τὴν παθαίνουν κάποτε καὶ ἀγοράζουν νυφισσοδέρματα γιὰ μικροκουνάβια. Λέγεται δὲ ὅτι ἔγινε τόση κατάχρησις τῆς πονηρίας αὐτῆς ἐκ μέρους τῶν χωρικῶν, ὥστε νὰ δημιουργηθῇ πλέον τάξις εἰδικῶν κουναβολόγων.

Ὡσαύτως ἔχει ἀναπτυχθῇ τάξις εἰδικῶν οὐύλων.

Τὰ κουναβόσκυλα αὐτὰ ἔχι μόνον δὲν κυνηγοῦν τίποτε ἄλλο, ἀλλὰ καὶ ἅμα ἀνακαλύφουν κουνάβι τὸ καταδιώκουν ἕως ὅτου τὸ ἀνεβάσουν εἰς κανὲν δένδρον. Καὶ ἀφοῦ καταλάβουν τὸ μέρος ὥστε νὰ τὸ βλέπουν ὅτι εἶναι ἐπάνω, γαυγύζουν, εἰδοποιοῦντα τὸν κυνηγόν. Πολλὰ κουναβόσκυλα συλλαμβάνουν τὰ κουνάβια εἰς τὸ πῆδημά των ἀπὸ τὰ δένδρα, ἀλλὰ, ὡς νὰ γνωρίζουν πόσον πολῦτιμον εἶναι τὸ τρίχωμά των, τὰ ἀρπάζουν τεχνικὰ διὰ νὰ μὴ τὰ μαδῇσουν.

Τὸ κουνάβι ὅπως καὶ ἡ ἄλεπού μαδᾷ μέχρις ἀπογυμνώσεως τὴν ἀνοιξιν, ἡ ὁποία εἶναι καὶ ἡ ἐποχὴ τῶν ἐρώτων. Εἰς αὐτὴν δὲ τὴν ἐποχὴν ἀποκουτιένηται ὥστε νὰ ἡμποροῦν νὰ τὸ πιᾶσουν καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ. Λέγει ὁ μῦθος ὅτι ἓνα κουνάβι παρεπονείτο εἰς τὴν ἄλεπού κατὰ τοῦ Θεοῦ διότι νερούλιάζει τόσον τὰ μυαλά των τὴν ἀνοιξιν. Ἡ ἄλεπού, ἐν τῇ πανσφαίᾳ τῆς, συνέστησε εἰς τὸ κουνάβι νὰ εὐλογῇ τὸν ὕψιστον, διότι ἂν τοὺς παίρνη τὰ μυαλά τοὺς παίρνει ταυτοχρόνως κατὰ τὴν ἀνοιξιν καὶ τὸ τρίχωμά των, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον τὰ ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὰ μαρτύρια τοῦ κυνηγίου, διότι δὲν ἔχουν

καμμίαν ἀξίαν ἅμα εἶναι μαδημένον τὸ δέρμα των.

— Μπα! εἶπε τὸ κυνάδι, γὰ τὰ μαλλιά μᾶς κυνηγοῦν;

— Ἄμ γιχτί σὲ κυνηγοῦν, θαρρεῖς; τοῦ ἀπήντησε ἡ ἄλεποῦ. Γιὰ νὰ σὲ ἐέλουν δημογέροντα;

Σ. ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ

Ο Α·Ι·ΤΟΣ *

Ἕνας αὐτὸς περήφανος, Ἕνας αὐτὸς λεβέντης
ἀπὸ τὴν περηράνεια του κι' ἀπὸ τὴ λεβεντιά του,
δὲν πάει τὰ κατώμερα νὰ καλοξεχειμάσῃ,
μόν μένει ἀπάνω ἔτὰ βουνά, ψηλὰ ἔτὰ κορφοβούνια.
Κι' ἔρρηξε χιόνια ἔτὰ βουνά, καὶ κρούσταλλα ἔστους κάμπους,
ἐμάργωσαν τὰ νύχια του κ' ἐπέσαν τὰ φτερό του,
κι' ἀγνάντιο βῆκε κ' ἔκατσε, ἔς ἕνα ψηλὸ λιθάρι,
καὶ μὲ τὸν ἥλιο μάλωνα καὶ μὲ τὸν ἥλιο λέει:

«Ἦλιε, γιὰ δὲ βαρεῖς κ' ἐδῶ ἔς τούτῃ τὴν ἀποσκιούρα,
νὰ λειώσουνε τὰ κρούσταλλα, νὰ λειώσουνε τὰ χιόνια,
νὰ γίνῃ μιὰ ἄνοιξι κολλή, νὰ γίνῃ καλοκαῖρι,
νὰ ξεσταθοῦν τὰ νύχια μου, νὰ γιάνουν τὰ φτερά μου,
ν' ἀρθοῦνε τᾶλλα τὰ πουλιὰ καὶ τᾶλλα μου τὰ δέρφια».

(ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ)

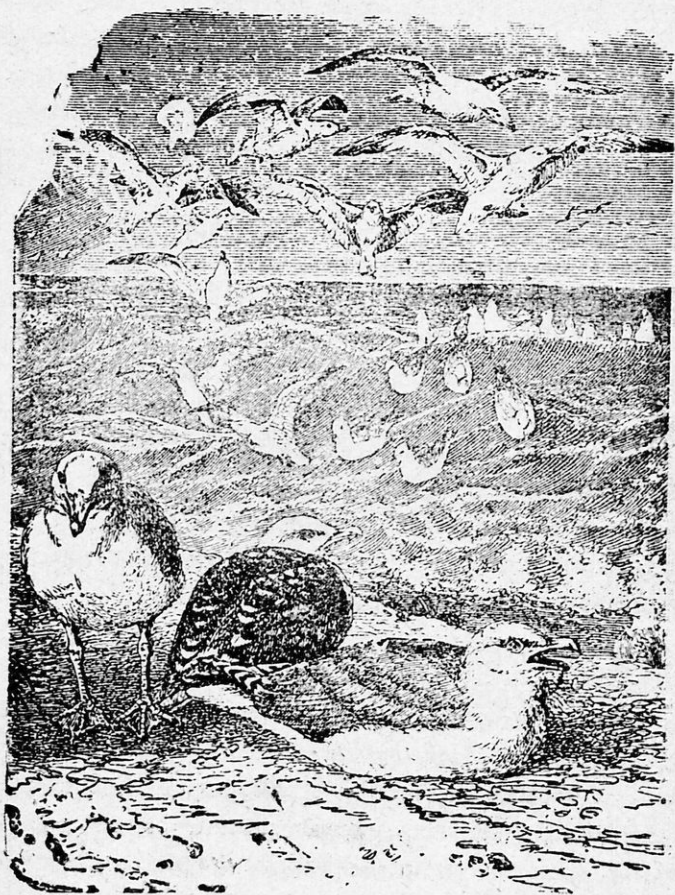
ΜΙΑ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΡΙΚΥΜΙΑΣ ΤΟΥ ΩΚΕΑΝΟΥ

Ὁ ἀσύρματος σαστισμένος μεταδίδει τὸν τρόμον καὶ τὸν
ἐλεθρον, ποῦ ἄπλωσε γύρω του ὁ τρικυμιζόμενος Ἀτλαντικός.
Πλοῖα κατεποντίσθησαν, μᾶς πληροφορεῖ, σὰν πετραδάκια,
καὶ οἱ πλησιέστεροι ραδιοτηλεγραφικοὶ σταθμοὶ ἐδέχθησαν τὸν

* (Τὸ ἄσμα εἶναι ἀλληγορικόν, ὑπονοοῦν κλέφτην ὅστις καὶ κατὰ τιν
χειμῶνα δὲν ἐννοεῖ ν' ἀπόσχη τοῦ ἀγῶνος, ἀλλὰ παραμένει εἰς τὰ
βουνά. Ὅμοιον εἶναι καὶ τὸ τεμάχιον, τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὴν
κιτακιεῖδα τοῦ προηγουμένου ἄσματος τοῦ Ἰ. λυμποῦ καὶ τοῦ
Κίσαβου).

Ν. ΠΟΛΙΤΗΣ

ἐπιθανάτιον ρόγχον των ὑπὸ μορφὴν ἐπικλήσεων πρὸς βοήθειαν. Ἐπὶ ἡμέρας οἱ γύρω δέχται τῶν ἀσυρμάτων ἐδονοῦντα ἀπὸ ἀγωνιώδεις ἐπικλήσεις, ἀπὸ γόους ἀπελπιστικούς, πού

Πιηνὰ ψαρεύοντα

ἤρχοντο ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ μαινομένου ὠκεανοῦ. Σιδηροὶ κολοσσοὶ σὰν τὸν «Κελτικὸν» ἐστραπατισαρίστηκαν

κατὰ τρόπον ἐξευτελιστικὸν καὶ εἶδαν τὸν σίδηρον καὶ τὸν χάλυβα νὰ κόβεται ἀπὸ τὰ νερένια γιατὰ γάνια τῶν κυμάτων ὡς τρυφερὸν ἀγκουράκι. Χράπ! κάτω τρεῖς καπουνιέρες μὲ τὶς βάρκες. Χράπ! κάτω ἡ γέφυρα καὶ ἡ μία καπνοδόχος. Χράπ! ἀντὶς ὑπερκατάστρωμα. Κομματάκια, κομματάκια, κομματάκια τόπια μὲ τὰ ὅποια ἔπαιζαν τὰ νερένια Ἰμαλάια καὶ τὰ ὕψωναν στὸ ζενίθ, τὰ ἐδόθιζαν στὸ ναδίρ, καὶ ἔπειτα τὰ κατάπιναν.

— Τ' εἶν' αὐτό, ἔλεγεν ὁ πλοίαρχος. Εἶμαι εἴκοσι χρόνια ναυτικὸς καὶ ἔχω ταξειδεύσει εἴκοσι φορές τὸν Ἀτλαντικόν. Τοιαύτης ἐντάσεως καὶ τοιαύτης διαρκείας τρικυμία δὲν εἶδα ποτέ μου. Περίεργον πρᾶ

Δὲν ἐπρόφθασε «γάμα» νὰ εἰπῇ κι' ἤρθε τὸ κύμα τὸ τετράφηλο καὶ μᾶς ἐγκρέμισε στὰ βάθη. Ὅ,τι ἦτο ὀρθόν, ἔμφυχον ἢ ἀψυχον, ἐκατρακύλισε καὶ οἰμῶξε δεινῶς.

Ὅλον τὸ σκάφος ἔγινεν ὄγκος γόου ποῦ τὸν ἄρπαξε τὸ κύμα ἀπὸ τὰ ἐρεβώδη ἔγκατα καὶ τὸν ἐσφενδόνισε εἰς τὸ μαῦρο ἄπειρον. Χάος κάτω, χάος ἐπάνω, χάος γύρω, χάος πέραν. Καὶ μέσα εἰς τὸ χάος ἀγέλαι θηρίων, μαύρων τεράτων μὲ λευκὰς χαίτας, ποῦ ἀλλάζουν σὲ κάθε στιγμή μορφὰς καὶ ὄγκους, ὁρμοῦν ἐναντίον μας καὶ ἄλλα μᾶς χτυποῦν μὲ τὰ κέρατά των στήν πρύμνη καὶ ἄλλα μὲ τὸ στήθος των στὰ πλευρά, καὶ ἄλλα πηδοῦν καὶ χτυποῦν τὶς εὐρές τους στὴ στεφάνη τῶν καπνοδόχων, ἄλλα μᾶς παίρνουν στήν ἀγκαλιά τους, μᾶς λικνίζουν καὶ ἔπειτα μᾶς πετοῦν μὲ μανία καὶ περιφρόνηση, ἄλλα σκύβουν καὶ σηκώνουν στίς πλάτες τους τὸ σκάφος καὶ ἀφοῦ τὸ ἀνεβάζουν ψηλά, πολὺ ψηλά, τὸ ἀφήνουν νὰ πέσῃ καὶ νὰ βυθισθῇ στὰ τάρταρα. Καὶ μευγκρίζουν ὅλα. Καὶ τὰ πόδια τους χτυποῦν. Νομίζει κανεὶς ὅτι φορεῖν χαλύβδινὰ τσόκαρα καὶ τρέχουν ἐπάνω σὲ χοντρὸ κρύσταλλο. Καμπάνες, σήμαντρα, καζάνια κροτοῦν συγχρό-

νωε, σχίζονται χάρτινες πλάκες, πέφτουν πύργοι. σωριάζονται καὶ συγκρούονται τεράστια κασσόνια γεμάτα μπρέκες, γεμάτα κουδούνια, γεμάτα γυαλικά—κάτι τέτοιο. Ὅλοι οἱ τρομεροὶ καὶ συνταρακτικοὶ ἤχοι συναυλοῦν. Ἐὰν ἦτο δυνατόν νὰ κατασκευασθῇ τὸ σύμπαν ἀπὸ χάλυβα, κρύσταλλα καὶ ὀστρακα καὶ ἔπειτα νὰ τοῦ δώσετε μιὰ κλωτσιὰ καὶ σωριαστῇ ὅλο μαζί, τότε θὰ ἤμπορούσατε νὰ ἔχετε ἀμυδρὰν εἰκόνα τοῦ μουγκρίζματος τοῦ τρικυμισμένου ὠκεανοῦ. Καὶ μέσα εἰς αὐτὸν τὸν στριγκὸν καὶ ἀσώπαστον ἐπὶ τετραήμερον μυκηθμόν, μέσα εἰς αὐτὸν τὸν ἠχητικὸν κατακλυσμόν, ἀκούεται ὁ ἀγωνιώδης σφυγμὸς τῆς ἑλικος, ἡ ὁποία κτυπᾷ τὰ μαινόμενα θηρία πότε στὸ κεφάλι, πότε στὸ στήθος, πότε στὴν οὐρά, πότε στὰ κέρατα καὶ πότε στὶς πλάτες, καὶ πότε εὐρίσκεται εἰς τὸ ἄπειρον καὶ κτυπᾷ τὸ ἔρεβος καὶ δὲν μποροῦμε νὰ διακρίνουμε ἂν σκούζῃ αὐτὸ ἡ ἐκείνη. Τὸ σκάφος σπαράζει, τινάζεται, τριζοβολεῖ, ἀγωνιᾷ—ἓνα χιλιόμετρο τὴν ὥρα. Καὶ ὁ ἄνθρωπος; Τόσος δά. Ἐμίκρυε πρὸ τοῦ ὄγκου τοῦ τρομεροῦ καὶ καταπληκτικοῦ θαύματος καὶ ἔγινε κόκκος σινάπεως. Τὰ ἔχασε ὅλα καὶ ἔγινε ὅλος αὐτί. Θέλει ν' ἀκούῃ τὸ τοιτοίρισμα τοῦ ἀσυρμάτου. Θέλει νὰ πιστεῦῃ ὅτι εὐρισκόμενος στὸ μέσον τοῦ τρικυμισμένου ὠκεανοῦ μπορεῖ νὰ φωτιάξῃ γύρω καὶ ν' ἀκουστῇ. Ὁ πομπὸς ἀπλώνει μέσα στὸ πηλὸν καὶ φεβερὸν σκοτάδι τῆς νοεμβριανῆς νυκτὸς τὴν ἐπὶ κλησιν: «Βοήθεια... βοήθεια... βοήθεια...» Οὐδεὶς ἀπαντᾷ. Πῶς νὰ δοθῇ βοήθεια τὴν στιγμὴν ποὺ ὅλα τὰ βουνὰ τοῦ κόσμου ἔπεσαν στὴν θάλασσαν καὶ ἔγιναν κύματα καὶ ἀλληλοκυνηγοῦνται καὶ ἀλληλοχτυπιῶνται καὶ ἀλληλοσπαράσσονται;

Τὸ σκάφος τριζοβολεῖ καὶ πλαγιάζει. Καρχαρία μὲ τὰ στόματα ἀνοιχτά, σκύλοι, ξιφίαι μὲ ἀκονισμένα τὰ σπαθιά τους, χίλιων λογίων θαλάσσια τέρατα περιμένουν. Τὰ

σκάφος γυρίζει ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά. Τρίζει, ξεκαρφώνεται, λές στριφογυρίζει, παραδέρνει, τὰ πράγματα ἔλα συγκυλιούνται καὶ θρηνοῦν τὴν σπαραγμώδη θρῆνον τῶν ἀψύχων, ὁ ἀσύρματος δονεῖ τὸ σκότος μὲ τὰς ἐπικλήσεις του. Καὶ ἐπάνω ἀπὸ αὐτὸν τὸν μαῦρον τρόπον καὶ τὴν ἀγωνίαν ἀψύχων καὶ ἐμψύχων ἕνας ἄσπρος γλᾶρος παίζει μὲ τὸν Τυφῶνα. Ἐπειτα ἔρχεται, ζυγίζεται ἀπάνω ἀπὸ τὸ κινδυνεῦον σκάφος καὶ φεύγει σπαθίζων τὸ σκότος καὶ καγχάζων :

— Κράου . . . κράου . . . κράου . . .

ΣΤΑΜΟΣ ΜΠΡΑΝΙΑΣ

ΤΟ ΝΑΥΤΟΠΟΥΛΟ

Μαύρη νυχτιὰ κι' ἀνάστερη. Τὰ κύματα μουγκρίζουν, βροντᾷ κι' ἀστράφτει, οἱ κεραυνοὶ τὰ κύματα ξεσχίζουν
σὸν φεῖδια λαμπερά.

Βοήθα Χρισιέ ! Τριζοβολᾷ, θ' ἀνοίξη τὸ καράβι,
βορηᾶς κακός, ἀλύπητος, μνήματα χίλια σκάβει
στὰ μαῦρα τὰ νερά.

Βουλιάζομε . . . τὰ ξάρτια μας χωρὶς πανιά, σπασμένα,
ἀχόρταγα τὰ κύματα τ' ἀρπάζουν ἕνα ἕνα
κι' ἐπάνω μας πηδοῦν.

Τοῦ κάκου οἱ ναῖτες ἄφωνοι, ὠχροί, χωρὶς ἐλπίδα
ἀκούραστα παλεύουνε . . . τὴν ὁμορφη πατρίδα
ποτέ τους, δὲ θὰ ἰδοῦν.

Νά ! τὰ νερὰ πλημμύρησαν καὶ δυναμώνει ἡ μπόρα·
ἡ πρύμνη μας γονάτισε, βυγγᾷ κι' ὦρα τὴν ὦρα
ἡ πλώρη μας βουλᾷ . . .

Βουλιάζομε ! ἀπ' ὅλους μας οὔτ' ἕνας θὰ γλυτώσῃ,
ὅλους ἡ μαύρη θάλασσα, γιὰ νὰ μᾶς σαβανώσῃ,
βουνὰ μ' ἀφροὺς κυλᾷ.

Ἐγὼ μικρὸ ναυτόπουλο, γεννήθηκα στὸ κῦμα,
στὴ θάλασσα μεγάλωσα, κι' ἂν εὗρω τώρα μνήμα
στὸ μαῦρο τῆς βυθό,

σάν τὸ μωρὸ στὴν κούνια του, στὰ πράσινα χορτάρια,
στὰ φύκια, στὰ κοράλλια τῆς καὶ στὰ μαργαριτάρια
γλυκὰ θὰ κοιμηθῶ.

Δὲ μὲ τρομάζει ὁ θάνατος· στὸν ὕπνο τὸ βαθύ μου
θὰ ψάλλουνε τὰ κύματα νανούρισμα στ' αὐτί μου
ὀλόγλυκο σκοπὸ.

Καὶ θ' ἄρχονται σάν ὄνειρο μαζί μου νὰ μιλήσουν,
νὰ μὲ φιλήσουν τρυφερά, νὰ μὲ παρηγορήσουν
ἐκεῖνοι π' ἀγαπῶ.

Ὅμως, Χριστέ μου, μιὰ καρδιὰ μονάχα συλλογοῦμαι,
ἐκεῖ· ἡ ποὺ μ' ἐγέννησε, τὴ μάνα μου λυποῦμαι
καὶ κλαίω τὴ φτωχή.

Ὅλους τοὺς πῆρε ἡ θάλασσα, μονάχα ἐγὼ τῆς μένω
κι' ἂν μάθῃ πὼς ἐχάθηκα στὸ κῦμα τ' ἀγριεμένο
τῆς φεύγει κ' ἡ ψυχὴ.

Νά! μᾶς σκεπάζει ἡ θάλασσα... τὸ θέλημά σου ἅς γένη.
Γονατιστὸ τὴν ὕστερη σιγμὴ τὴ χρυσωμένη
εἰκόνα σου φιλῶ.

Σβύνει ἡ φωνή μου... μ' ἄρπαξε τὸ κῦμα τ' ἀγριεμένο!
Χριστέ μου! τὴ μανοῦλα μου... τὴν ὥρα ποὺ πεθαίνω
γι' αὐτὴ π' ἰρακαλῶ.

N. ΔΑΜΙΑΝΟΣ

Η ΦΛΟΓΑ ΤΟΥ ΚΑΝΑΡΗ *

Κοιμᾶται ἡ Σμύρνη καὶ ὀνειρεύεται βριχά... Ὁ βραχνᾶς
τοῦ φόβου κίθεται στὰ στήθια τῆς. Περασμένα τὰ μεσάνυχτα,
κάπου μιάμιση ὥρα μῆνας Ἰούνιος, ἕξι πρὸς τῆς ἑπτά.
Ἔφυγε ἡ Τρίτη, μέρα κακοσήμεδη γιὰ τὸ σιλαβωμένο λαό,
καὶ ξημέρωσε Τετάρτη. Κι' ὁ ταπεινὸς Ραγιᾶς, ὁ μισητὸς

* (Ἡ ἀναλαμπὴ τῆς Τουρκικῆς ναυαρχίδος τῆς Χίου, πυρπολη-
θείσης ἀπὸ τὸν Κανάρη, εἶναι γνωστὸν ὅτι ἔφθασεν εἰς τὴν Σμύρνην.
Τὴν ψυχικὴν εἰκόνα τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Τούρκων τῆς Σμύρνης, ὅταν
ἐλαμψὲ τὸ αἰφνίδιον ἐκεῖνο φῶς, τὴν εὐρίσκομεν εἰς τὸ κατωτέρω
διήγημα).

Γκιαούρης, εἶχε ἓνα χρόνο ποῦκανε ἄρματα τὰ οἰδερὰ του,
καὶ κτυποῦσε στὴ τυφλά...

Ἰούνιος μῆνας τοῦ 1822. Νύχτα βαθειά, μὰ ξάστερη.
Κοιμᾶται ἡ Σμύρνη... Κάπου κί ποῦ κανένα βῆμα στὰ

Τὸ Λ. βάνισμα

(Ἔργον Νικηφόρου Λύτρα)

πετρωτὰ τὰ στενορρύμια της. Οἱ βάρδιες ἀγρυπνᾶνε στὸν
ἀνήσυχο τὸν ὕπνο της.

Ἄξαφνα πάνω ἀπὸ τὴν χώρα, πρὸς τὴ νοτιᾷ ἀνατολικά,
μία [φλόγα ἀμέτρητη, τετράψηγη, ἄναψε κι' ἀντιλάμπισε
στὸν οὐρανὸ γιὰ λίγα δευτερόλεπτα. Ἐξαψε χλωμοκόκκινη

τὴν κοιμισμένη χώρα, κ' ἔσβυσε καὶ χάθηκε, χωρὶς ν' ἀφῆσῃ κρότου ἀντίλαλο, εἴτε ἄλλο σημάδι. Ὅμως στὰ μάτια τοῦ βρεθῆκαν ἀνοιχτά, ξαγρυπνώντας ἀπ' τῆς νύχτας τὸ κουτὸ τὸ κάμα, μαύρα μηνύματα ἔστειλε τὸ ἀντίφλογο τὸ μακρινό, ποῖος ξέρει ἀπὸ ποιά θεάρατῃ φωτιά στελμένο.

Τετάρτη βράδυ ἀρχίζει τὸ μποῦράμι τῶν Τούρκων. Πέρασε ὅμως καὶ ἡ Τετάρτη, νύχτωσε καὶ ξημέρωσε. Κ' ἔφτασε ἡ Πέμπτη, κί' ὁ λαὸς ὁ Τούρκικος χαρούμενος κατέβηκε στοὺς μαχαλάδες τοὺς Χριστιανικοὺς. Ἡ πᾶσι γιορτάσιμη βασίλευε παντοῦ, τῶν πανηγυριστᾶδων ἡ ὄψι μοίραζε κἀτι ἀπ' τὴ χαρά της καὶ στοὺς τρομασμένους χριστιανούς. Τοῦ πρώτου χρόνου οἱ μέρες οἱ φριχτὲς κ' οἱ νύχτες τοῦ θανάτου, ἂν εἶχανε περάσει, δὲν ληρμονῶνταν εὐκολα. Μποροῦσαν καὶ νὰ ξαναρθοῦνε...

Σφαγὲς πιά δὲν γινόνταν ὅπως ἐκείνῃ τοῦ ἀκολούθησε τοῦ Ἀῦδαλιῦ τὸ χαλασμό. Μὰ οἱ σκοτωμοί, σκόρπιοι, ἦτανε συχνοὶ στὴ Σμύρνη. Ὁ Τούρκικὸς φανατισμὸς ὑψλός μες τῇ μανίᾳ του, τ' ἀθῶο θυμὰ πάντα του γυρεύει, καὶ θέλει ἀπ' αὐτὸ νὰ πληρωθῇ τοῦ δυνατοῦ τὸ χτύπημα, τοῦ δὲν εἶν' ἄξιος ν' ἀνταποδώσῃ. Ἐτοι κἀθε ἄκουσμα κακό, ἀληθινὸ ἢ μεγαλωμένο, στελμένο ἀπὸ τὸν πόλεμο, τοῦδραζε γύρω στὰ νησιά, κ' ἔχυνε τὴν ἀχό του πέρα ἀπὸ τὸ πέλαγος, ξεσποῦσε στὸ θάνατο, κ' ἐνδὲς ἢ δίο ἀθῶων, μέρα μὲ τὴν ἡμέρα. Οἱ Γραικοὶ κλειωνόντανε νωρὶς στὸ σπῆτι, μὰ ἔχαν ἀνάγκη νὰ πᾶνε καὶ στὴς δουλιές τους κἀποτε. Καὶ βγαίνανε στοὺς δρόμους λιγοστοί, συχνὰ παρέχ μὲ κανέναν Τούρκο, φίλο καὶ προστάτη. Προστασία ἀνώφελη! Μὲ μιὰ κραυγὴ ὀρθὸς βρισκόταν ἕνας ἄγριος ἀπὸ τὴν καφεζέ ἢ τὸ μαγαζί, πετοῦσε πέρα τὸ τομποῦκι, καὶ τραβοῦσε τὴν πιστόλα. Ἐνας καὶ δυό, καὶ περισσότεροι νεκροί, καμμιὰ φορά.

Τῆς Χίος ἔμωε πάλι ὁ σκοτωμὸς ἦρθε ν' ἀνάψῃ τὸ φανα-

τισμὸ τοῦ Τούρκου καὶ νὰ τὸν ξεθεριέψῃ. Κ' ὕστερα τῆς Χιὸς ὁ χαλασμός τὸν ἐθρεψε καὶ τὸν ἐχέρτασε βαθεῖά, καὶ πάλι. Ὅλη ἡ Ἀνατολὴ στὸ πόδι εἶχε σταθῇ. Ἐνα στρατόπεδο εἶχε γίνει ἡ Σμύρνη. Κάθε μέρα ὄχλοι φανατικοί, μπουλούκια ἄγρια κινουῦσαν καὶ πηγαίνανε στὴ Χιὸ γιομάτη, χρόνια καὶ χρόνια. Τὸ ξεκίνημά τους δὲ δεχόταν ἄργητα ὅσο στὸ δρόμο τους ἀνταμωνόντανε μ' ἄλλα μπουλούκια ποὺ γυρίζανε κατάρροτα, χορτασμένα ἀπὸ τ' ἀθῶο τὸ αἷμα, σέρνοντας τριγύρω τους κοπάδια γυναικόπαιδα, φορτώματα ἀρπαγμένα πλούτη. Κ' ἡ σφαγὴ κ' ἡ ἀρπαγὴ ξακολουθοῦσε στὸ νησί. Καὶ τρέχαν ὅλοι νὰ βοηθήσουνε στὴ νίκη. Ὡς τὴ μέρα ἐκείνη τριάντα χιλιάδες γυναικόπαιδα εἶχανε περάσει ἀπ' τοῦ νησιοῦ τὸ Τελωνεῖο... Στὴ Σμύρνη τῶν Σκλάβων τὸ παζάρι δὲν εὐκαίρωνε ποτὲ ἀπ' τὴν ζωντανή τουπραμάτεια. Ἐκεῖ τύχαινε συχνὰ νὰ εἶῃ κανεὶς σπαρακτικὲς σκηνές. Ὁπραματευτὴς ἀλλάζε γνώμη, ὁ ἀγοραστὴς ἐπέμενε, κ' ἔβας τους ἢ ὁ ἄλλος σκότῳε τὴ σκλάβα, τοῦ καυγᾶ τους τὴν αἰτία. Συχνὰ σιεὺς δρόμους Τούρκου γυρίζανε καμαρωτοί, βαστώντας ἀπ' τὸ χέρι κανένα παιδί, ἀθῶο Χιοτόπουλο, χλωμὸ κι' ἀμίλητο, λαμπροντυμένο Τούρκικα, ποῦ τοῦ πηγαίναν ἄχαρα στ' ἄρματα φορτωμένο. Καὶ καμάρωνε ὁ γενναῖος τὸ ἀπόχτημά του, ἕτοιμος νὰ τὸ ξεκάμῃ σὲ καλὴ τιμή.

Ἔτσι οἱ Σμυρνιοὶ οἱ Τούρκοι κἀνανε πιδ λαμπρὸ τὸ γιόρτασμα τῆς μέρας τῆς θρησκευτικῆς τους. Ὁ ἄπιστος Ραγιαῖς πῆρε τὸ μάθημα ποῦ τοῦπρεπε. Τὸ αἷμα του ξέπλυνε τὴν ἀπιστίαν του. Γαλήνιο τώρα τὸ θεριό, χαιρόταν τὴ χαρὰ του. Γιὰ λίγες μέρες φόβος δὲν θὰ προξενούσε. Αὐτὸ τὸ ξέραν οἱ Γραικοί. Γυρίζανε λοιπὸν στοὺς δρόμους, ἤσυχοι καὶ μιλοῦσαν καὶ μὲ γνώριμους Τούρκους ποὺ γιορτάζαν. Ἔτσι πέρασε κ' ἡ Πέμπτη. Βράδυαζε καὶ νύχτωσε. Κακὸ

δὲ στάθηκε οὔτε τὸ παραμικρό. Ἡ φλόγα ἢ φοβερὴ ποῦ εἶχε τὴν προπερασμένη νύχτα ἀνάψῃ τ' οὐρανεῦ τὰ θέμελα, κ' εἶχε ἀναβῆ, κ' εἶχε ἀπλωθῇ καὶ τὴν ἐντὺς στὰ κόκκινα τῇ Γκισοῦρ Σμύρνη, εἶχε κι' αὐτὴ λησμονηθῇ. . .

Ἐκεῖ τῇ νύχτα, πρὸς τῆς δέκα, Τούρκοι φανήκανε νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὸ Κονάκι βιαστικοί, νὰ χύνωνται στοὺς δρόμους γύρω ἀλαφιασμένοι σὰν τρελλοί, κι' ἄλλοι νὰ τρέχουν ἀπὸ πίσω νὰ τοὺς φτάσουν, καὶ νὰ μένουνε κι' αὐτοὶ σὰν ἀπολιθωμένοι, κ' ὕστερα νὰ βάνουνε μιὰ ἀπελπισιᾶς κραυγὴ, καὶ νὰ χειρονομᾶνε, καὶ νὰ μιλᾶνε σ' ἄλλους μὲ πιυχτὴ φωνή. Ὁ λόγος τοὺς στόμα μὲ στόμα, φεύγει καὶ πετάει κι' ἀπὸ τοὺς Τούρκους, περνᾶει σὲ Φράγκους, σὲ Γραικοὺς, ο' Ἀρμένηδες κι' Ὀθραίους. Τὰ ψίθυρα σὲ λίγο τὰ κομμένα, τὰ μισὰ τὰ ἀναστενάγματα, τὰ πνιγμένα τ' ἀναφυλλητὰ πυκνώνουνε καὶ κάνουνε ἓνα θολὸ ρέμα πολυθόρυβο, ποῦ ὅλο καὶ θυμώνει, ὅλο καὶ βογγάει, κοὶ πάει καὶ ξεχειλίζει στὸ Φραγκομαχαλά.

Στὴ Χιὸ μεγάλη συφορά! Οἱ Γραικοὶ κάψανε τὸν καπετὰν Πασσᾶ. Φωτιά κολλήσανε, μπουρλότο, στὸ Ντελί: τοῦ Πασσᾶ, καὶ πάνε στὸν ἀέρα δυόμιση χιλιάδες. Ὅλη ἡ δύναμι τῆς Καπετάνας, καὶ μαζί πάνε κ' οἱ σκλάβοι, γυναικόπαιδα, πάνε κ' οἱ συναγμένοι θησαυροί. Τετράδῃ νύχτα γίνηκε τὸ κακό.... Θυμᾶστε τὴ φωτιά; Πάει ὁ Τριπόντες ὁ ἀκατάλυτος, πάει κι' ὁ Πασσᾶς ὁ Καρζαλῆς. Πῆγε κι' αὐτός! Δὲν ᾔθελε νὰ παρατήσῃ τὸ καράδι, μαζί του ᾔθελε νὰ καῇ. Κι' αὐτὸς μαζί του! Μὲ τὸ στανὶ τὸν κατεβάσανε στὴ βάρκα. . . Μὰ κ' ἐκεῖνο τὸ καράδι δὲν ᾔθελε ν' ἀφήσῃ τὸν ἀφέντη του, γύρευε νὰ τόνε φάῃ κι' αὐτὸν ἐκεῖ, στὴν ἴδια τὴ φωτιά του. Πρὶν κινήσῃ ἡ βάρκα ἓνα κομμάτι ξύλο κόπηκε ἀπὸ τὰ ξάρτια, καὶ τὸν ἔχτυπησε στὸ κεφάλι τὸν Πασσᾶ, τὸν ἔριξε στὸ πέλαγο. Κολυμπώντας ἔφτασε στὸ γιαλὸ, κ' ἐκεῖ ξεψύχησε. . . Πλήρως τ' ἄδικα τῶν χριστιανῶν. . . Χριστέ

1. Ντελί=Πολεμικὸν πλοῖον.

μου, ἔκαμες τὴν κρίσι σου! Ἅγια Φωτεινή... Μὰ νᾶναι ἀλήθεια τάχα; Τώρα κι' ἄλλο ἓνα Ντελίι! Ἀφοῦ τέσσερις Τατάρηδες¹ ἀπάνωτοὶ φέρανε τὰ χαμπάρια στὸ Κονάκι! Ἀφοῦ σοῦ λένε κιντύνεψε καὶ τοῦ Καπετανάμπη τὸ καράβι.

Καλόγηρος τοῦ Ἁγίου ὄρους εἰς τὸ δεῖπνον του (ὕπὸ Ράλλη).

μισοκάγκε κι' αὐτό... Πωπώ!... τί θὰ γενοῦν οἱ χριστιανοί!

Στὸν ἀπάνω Μαχαλᾶ τοῦ Μπαχρή Μπαρπᾶ, κοιμάται ἀνύποπτη ἡ Τουρκιά. Τὴν ἄλλη μέρα θὰ τῆς ἐρῇ τὸ κύπριμα... Ὅμως ἀπ' τὴ στιγμὴ ποῦ ἀκούστηκε τὸ θᾶμα, ὡς τῆς αὐγῆς, τρέμος ἀκράτητος κυρίεψε τῆς καρδιῆς, τριγύρω στὰ σοκάκια τὰ χριστιανικά. Ρέμματα ἀνθρώπινα ξεσπᾶνε καὶ πυκνώνουνε στὸ Φραγκομαχαλᾶ. Μὲ τὰ παιδιὰ καὶ μετὰ τὰ πράμματά τους, φτάνουν ἐκεῖ, μιλᾶνε μὲ μισὴ πνοή, κυτᾶνε πίσω μὲ τρομάρα, κι' ἀπ' τὸ Φραγκομαχαλᾶ ξεσπᾶνε

1. Τατάρηδες = Τοχνηδόμοι.

στό γιαιλό, κ' ἐκεῖ πιά σταματοῦν. Στήνουν σωροὺς τὰ πράμματα τοὺς ἀντικρὺ στὰ ξένα τὰ πολεμικά. Τόπος δὲ μένει μήτε νὰ περάσῃς. Τὰ πολεμικά τὰ ξένα ἔχουνε τὰ κανόνια τοὺς κατὰ τὴ χώρα γυρισμένα. Ἀργότερα μαθεύτηκε πὼς ἡ Τουρκιὰ φηλὰ στοὺς μαχαλᾶ της, μὲ τὰ νέα τὰ πρωῒνά, δὲν μάνισε, δὲν ἄφρισε, δὲ ζήτησε νὰ σφάξῃ, παρὰ κίνησε καὶ πῆρε τὰ βουνὰ μὲ τὰ γυναικόπαιδά της. Καὶ μοναχὰ ὁ Γεννητσάραγας εἶχε κατεβῇ ἀκόμα σὺθαμπο πρωῒ, καὶ ἀνακατεύτηκε στοὺς χριστιανοὺς τοὺς τρομαγμένους, γέρος μὲ τὴ μακρυὰ λευκὴ γενειάδα τοῦ βασιτῶντος τὸ ψηλὸ ραβδί στοὺς χέρι, καὶ φώναξε μ' ἡχερῇ φωνή, καὶ φοβέριζε νὰ μὴ φοβῶνται καὶ νὰ γυρίζουνε στὰ σπῆτια τοὺς! Καὶ φοβέριζε νὰ μὴ φοβῶνται!

Μεσημέρι τῆς Παρασκευῆς, τῆς προσευχῆς ἡ ὥρα. Οἱ πιστοὶ μὲ τὴν καρδιὰ σφιγμένη, μὲ τὸ μέτωπο βαρὺ, τὴν ἐννοία, τὴν τρομάρα στὴν ὄψη τοὺς ζωγραφιστῇ, τραβᾶνε στὰ τζαμιά τοὺς. Στὸ μεγάλο τὸ Τζαμί τ' ἀνθρωπινὸ κοπάδι σπρώχεται ὑποταχτικὸ, θαρρεῖς, στὴν καταδίκη του. Καὶ ὁ Ἰμάμης, νά! προβαίνει στοὺς ψηλὸς τοῦ θρόνι. Δὲ συλλογίζεται τοῦ Μολλᾶ τὴν τύχη στὴ μεγάλη ἐκείνη τοῦ Ἀβδαλιοῦ τὴν ταραχή. Τὰ λόγια τοῦ βροντᾶνε, κάνουνε νὰ τρέμῃ τὸ τζαμί, σὰ νὰ ξιπάζεται, καὶ πέφτουν ὕστερα καὶ καίνε στὸν ὄχλο ποῦ σκυφτὸς τὸν ἀκροάζεται. Τοὺς ζωγραφίζει τῆς Χίος τὴ σφοδρά, ποῦ ἦταν ἓνας μικρὸς παράδεισος, κ' ἔγινε τῆς κόλασις εἰκόνα. Τοὺς λείει τὸ αἷμα ποῦ ἔτρεξε κ' ἔκανε λίμνη τὸ Νησί, τοὺς λείει τὴ Χώρα τὴ μακαριστὴ καὶ τὰ χωριά της, ὅλα μιὰν ἐρημιά, καὶ μιὰ κατάρρα τώρα, τὰ σκλαβωμένα ἀδύνατα κορμιά, τὰ πουλημένα, καὶ τὰ πλούτη τ' ἀδικосуναγμένα. Τὸ κακὸ ἦτανε πολὺ μεγάλο, κ' ἔφτασε στοὺς θρόνον τοῦ Θεοῦ. Κ' ἦτανε τοῦ Θεοῦ τὸ χέρι αὐτὸ

ποῦ χτύπησε... Σκύβουν ἀκόμα πὺδ βαρὺ τὸ μέτωπο οἱ πιστοὶ καὶ σέρνονται ὅξω ἀμίλητοι.

Σάββατο τρίτη μέρα τοῦ Μπαϊραμιῦ.

Ὁ Πασσᾶς κουράζεται νὰ διαλαλῇ στοὺς χριστιανοὺς νὰ μὴ φοβῶνται. Συστασι περιττή. Κανένας δὲ φοβάται!... Οἱ χριστιανοὶ ξέρουν καλὰ τοῦ Τούρκου τὴν καρδιά. Τὸ χτύπημα τὸ φοβερὸ τὴν ἔσειεσε σὺν ὑπερφυσικῷ σεισμῷ. Λοιπὸν δὲν ἀγαπᾷ ὁ Ἀλλάχ, μήτε ὁ Προφήτης, νὰ σφάζῃς τὸν ἄθωο, νὰ καίς, νὰ ἀρπάζῃς τὸν ξερμάτωτο, γιὰ νὰ ξεδικηθῇς τὸ δυνατό καὶ τὸν ἀρματωμένο... Ἔρει λοιπὸν ὁ καταφρονημένος ὁ ραγιαῶς νὰ δίνη χτύπημα, ποῦ κάνει ἓνα λαὸ νὰ τρεμουλιάζῃ ὡς τὰ φυλλοκάρδια του τὰ πὺδ βαθειά... Αἶ, ὑπομονή. Ἔτσι ἦτανε γραφτό! Τόπε ὁ Ἀλλάχ καὶ γίνηκε... Κιομέτι βρὲ παιδιά! Καὶ πῶς κἀνκε ἓνα καράζι, καὶ πῶς χάθηκε ἓνας Πασσᾶς; Σεφέρι¹ ἔχουμε μὲ τὸ γραικό, κ' εἶναι κοντὰ στὸ νοῦ πῶς θέλει νὰ μᾶς βλάψῃ... Πᾶει στὸν ἀγέρα ἓνα Ντελίνι, Δέκα θὰ κἀμῃ ὁ Βασιλιάς! Ὁ Βασιλιάς νὰ αἰ καλὰ!...

Πρόσχαροι τάχα, στοὺς δρόμους ἔπου σμίγουνε, μιλᾷν ἔτσι μὲ τρόπο, γιὰ νὰ τοὺς ἀκούνε οἱ χριστιανοί.

Μὰ οἱ χριστιανοὶ δὲν τοὺς ἀκούνε... Ἀφοβοὶ κυττᾷν ἐμπρός, εὖτε γνωρίζουν, εὖτε ἀντικρύζουν τὴ ματιὰ τοῦ Τούρκου, πῶ γυρεῦει τὴ δική τους. Κάνουνε τὸν ἀδιάφορο, δὲν ξέρουν τὸ κακὸ ποῦπαθε ἡ μεγάλη Ἀρμάδα Ἰσα τὸ δρόμο τους, κ' εὖτε μιλιᾷ... καὶ μοναχὰ παράμερα, βαθειὰ στῆς καρδιάς τὸ εἰκονοστάσι καίνε τῆς λατρείας τὸ κερολίβανο, τ' ἀγνὸ καὶ πὺδ καθάριο, γιὰ τὸ εὐλογημένο χέρι, ποῦ τιμώρησε τῆς Χίος τὸ χαμό. Καὶ παρακαλιῶνται, ἡ φλόγα ἐκείνη νὰ ξαναφανῇ, καὶ ν' ἀνατείλῃ σὺν αὐγῇ στὴ Σμύρνη ἀπάνου... Ἡ φλόγα τοῦ Κανάρη...

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

1 Σεφέρι—Πόλεμος.

ΚΑΝΑΡΗΣ

Ὅλη ἡ Βουλὴ τῶν προεστῶν στὸ μὸλο συναγμένη
εἶπε πῶς ὅξω στὴ στεριά τοὺς Τούρκους θὰ προσμένη.

Τότε ἔβγαλα τὸ φέσι

καὶ νὰ μιλήσω θάρρεψα προβάλλοντας στὴ μέση,

«Τίποτα, ἀρχόνιοι, δὲ φελάει, μονάχα τὸ καράβι».

Σὸ μ' ἄκουσε ἓνα ἀπ' τὰ τριανὰ καλπάρια μας, ἀνάβει
κοὶ τὸ φαρμάκι χύνει,

«Ποιὸς εἶν' αὐτός, καὶ πῶς τὸν λέν, ποῦ συμβουλὲς μᾶς
[δίνει;»

Νὰ τὰ Ψαρὰ πῶς χάθηκαν. Κι' ἐγὼ φωτιά στὸ χέρι
πῆρα, καὶ πέρα τραβίξα κατὰ τῆς Χιὸς τὰ μέρη,
κι' εἶπα ἀπὸ κεῖ—δὲ βάρταξα—μὲ χεῖλια πικραμένα·
«Νὰ πῶς μὲ λέν ἐμένα!»

ΑΛΕΞ. ΠΑΛΛΗΣ

Η ΠΑΤΡΙΔΑ

Στὴ Ρούμἐλη εἶν' ἡ λεβεντιά
καὶ στὸ Μωριά εἶν' ἡ γνώση.

— Μῶρ' ἐσύ 'σαι Πέτρο;

— Γιωργάκη ἐσύ;

Καὶ μὲ τὸ σπιθοβόλημα τῶν ματιῶν ποὺ ἔδειχνε τὴν
ἐλπίδα τῆς ψυχῆς, μὲ τὸ τρεμεύλισμα τῆς φωνῆς ποὺ πρό-
δινε τὴ συγκίνηση, ἀνοιξαν τὰ χέρια καὶ ρίχτηκαν στὴν ἀγ-
καλιά ὁ ἓνας τ' ἄλλουνοῦ. Καὶ ἀπὸ τὸν τόπο λαὸ ποὺ περνο-
διάβαιν' ἔξω στὸ λιθοστρωμένο δρόμο τῆς σπηλιᾶς: τοὺς
Ἑβραίους ποὺ ξυπόλητοι κουβαλοῦσαν τ' ἄσκιὰ ἀπὸ τὸ Τε-
λωνεῖο, τὸν ψωμᾶ καὶ τὸ μανάβη καὶ τὴν κουρέα ποὺ ἔκρα-
ζαν μὲ ξεφωνητὰ τοὺς πελάτες, τὸ σαράφη ποὺ μπροστὰ
στὸ τραπέζακι τοῦ ἔπαιζε τὰ τάλλαρα, βασανίζοντας μὲ

τὸν ἦχο καὶ τὴν λαμπρότη τους τὸν ἀντικρυνὸ μπαλωματή, κανεῖς οὔτε πρόσεξε, οὔτε ἦταν ἱκανὸς νὰ αἰστανθῇ τὴ λαχτάρα ποὺ εἶχαν στὸ ἀγκάλιασμά τους οἱ δυὸ ἐκεῖνοι φίλοι.

Ἐδῶ καὶ πέντε λεπτὰ πρὶν ὁ ἓνας δὲν ἐγινώριζε τὸν ἄλλον. Ὁ Γιωργάκης Λαμπρόπουλος καθότανε ἀνάμεσα στὶς πραμάτιες του, στὰ σαρώματα καὶ τὰ σχοινιά, στὶς στοίβες τῶν κεφαλοτυριῶν καὶ στοὺς σωροὺς τῶν γυαλικῶν, τοὺς ὠμούς στήριζοντας στὴν κάσσα του, τὸ κεφάλι μισογυρμένο, τὰ μάτια μισοκλεισμένα κάτω ἀπὸ τὴν πλέχτρα τῶν σκόρδων σὰν πολεμιστῆς ἀνάμεσα στὶς δάφνες τῆς νίκης του, κάτω ἀπὸ τὴν ἀ-

Ἑλληνικὴ Ἡθογραφία

γαπημένη του σημαία. Καθὼς ὅπως ἐπάτησε στὸ κατῶφλι ὁ Πετρολέτσος ψηλός, λεβεντόκορμος, ξεσκληάρης¹, μεγαλόπρεπος, ζητῶντας ἓνα ὅλογο τυρὶ νὰ νολατοήσῃ, σὰν νὰ πλάκωσε ὁ ἴσκιος τοῦ τὲν μπακάλη, ἐσήκωσε τὸ κεφάλι καὶ ἡ φωνὴ συγκλόνησε γιὰ

(1) Ξεσκληάρης = κουρελῆς, ρακένδυτος.

μᾶς τὰ ἀποκαρωμένα¹ νεῦρα του. Σὰν ἀστραπὴ ἐπέρασε στὸ νοῦ του ἡ ὑποψία πῶς κάπου τ' ἀπάντησε αὐτὸ τὸ πρόσωπο, κάπου τὴν ἄκουσε ἐκείνη τῇ φωνῇ, πῶς τ' ἀγάπησε ἄλλοτε ἐκεῖνο τὸ κορμί. Ἡ φαντασία του ἄρχισε νὰ πλέκη τὴν κλωνὰ τῆς φωτεινῇ στὰ περασμένα, παντοῦ ψηλαφώντας καὶ πασπατεύοντας², στὰ κλώσματα καὶ τὰ παραστρατίσματα τῆς ἐβδομηντάρικης ζωῆς του. Νεκροὺς ἐξέθαψε ἀπὸ τὰ μνήματα, ξανάνιωσε γερόντους, ἔσυρε σὲ λύπες καὶ σὲ χαρές, σὲ φιλίες καὶ σὲ ἔχθριτες, σὲ γάμους καὶ σὲ νεκροπομπές, μὰ δὲν κατώρθωσε ἄλλο παρὰ νὰ ζαλιστῇ καὶ νὰ πονέσῃ γιὰ τὰ χρόνια ποὺ ἔφυγαν, γιὰ τὰ παθήματα ποὺ τὸν ἔδωκαν.

Ἀξαφνα ἐπέταξε μπροστά του ξανθομούστακος καὶ γαλανομάτης παλληκαρᾶς ὁ Πετρολέτσος, ὁ φίλος του, ὁ ἀδελφός του! Καὶ τώρα ἀνάμμεσα στὸ μαγαζί οἱ δύο φίλοι, φαρομάλληδες, σαρακοφαγωμένοι, σφιχταγκυαλιάζονται καὶ συχνοφιλιῶνται μὲ τὰ δάκρυα βροχὴ στὰ μάτια.

— Μὴρ' ἐσύ 'σαι Πέτρο;

— Γιωργάκη ἐσύ!

Τέλος χωριστήκανε κι' ὁ ἓνας ἐκύτταξε τὸν ἄλλον μὲ περιέργεια. Μεγάλῃ ἀπορίᾳ ζωγραφήθηκε στὰ πρόσωπά τους, σὰν νὰ μὴν ἔμπορῶσαν νὰ καταλάβουν πῶς ἔγινε κι' ἀπὸ τὰ σπαρταριστὰ νιάτα γκρεμίστηκαν γιὰ μιᾶς στ' ἄχαλα γεράματα.

— Καημένε, γεράσαμε! εἶπε ἀργοκουνώντας τὸ κεφάλι ὁ Λαμπρόπουλος.

— Γεράσαμε κι' ἀλλάξαμε! ἐπρόσθεσε ὁ Πετρολέτσος πικραμένος. Κορφιάτης μοῦ φαίνεται.

Καὶ σφογιζοντας μὲ τὸ μανικοπουκάμισο τὰ δάκρυά του, ἐκύτταζε καὶ ξανακύτταζε τὸ φίλο του, σὰν νὰ ζητοῦσε

(1) Ἀποκαρωμένα=ἀποχαυνωμένα.

(2) Πασπατεύω=ψάχνω ἀνακατεύων.

κάτω ἀπὸ τὸ βαρὺ ἐκείνο σῶμα, τὸ στρογγυλὸ κεφάλι, τὰ κρεμαστὰ φρεσκοξουρισμένα μάγουλα, τὸν παχὺ λαιμό, τὸ λεφτοκαμωμένο παληό του ζύντροφο, σὺν νὰ ζητοῦσε κάτω ἀπὸ τὴν ὑγρὴ καὶ σουρτὴ μελιὰ τοὺς στρογγυλοὺς μωραϊτικους ἤχους, σὺν νὰ ζητοῦσε τὸν ἐλαφρὸ ἀέρα τοῦ κορμιοῦ καὶ τῶν ματιῶν τὸ σπιθοδόλημα καὶ τὸ διαβολικὸ γοργοπαίξιμο τοῦ προσώπου, κάτω ἀπὸ τὴ νυσταγμένη ἐκφρασι ἐνὸς Κορφιάτη νοικοκύρη.

— Μῶρ' ἐὺ ὁ Γιώργος ποὺ τὰβαλες μ' ὅλους τοὺς κοντοστάμπελους στὴν Ὀθριακὴ! ἐφώναξε δυσκολόπιστος.

Ἦρθε στὸ νοῦ του ἄξαφνα ἡ πρώτη φορὰ ποὺ γνωριστήκανε μέσα στὴν Ὀθριακὴ στὸν φοβερὸ καυγᾶ. Ὁ Πετρολέτσος ἀπὸ μικρὸς στὸ τυρί, ὅταν ὁ πατέρας του ἐπέερασε συφάμελος ἄπὸ τ' Ἀργυρόκαστρο φεύγοντας τὴ λύσσα τοῦ Ἀληπασῶ. Ὁ Λαμπρόπουλος φευγάτος ἀπ' τὸν κάμπο τῆς Γαστούνης γιὰ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τοὺς μαχαϊράδες τοῦ δημογέροντα, ἦταν ἀδύνατο νὰ γνωριστοῦν στὸν ξένο τόπο, ποὺ τὸν ἐσοφίγγε καὶ κείνον τοῦ Σουλτὰν Θωμᾶ ἡ ἀλύγιστη παλάμη. Ὅμως ὅσα φέρνει ἡ ὥρα δὲν τὰ φέρνει ὁ χρόνος. Ὁ Μωροῦ της στὸν καυγᾶ ἐκείνον ἔδειξε φοβερὴ παλληκαριά. Ξαρμάτωτος μ' ἓνα πόδι σκαμνιοῦ στὸ χέρι ἐρρίχτηκε στὴν ἀρματομένη ἐξουσία, ἄνοιξε κεφάλια, ἐτσάκισε κόκκαλα καὶ τέλος τοὺς σκόρπισεν ὅλους. Ὁ Ρουμελιώτης ἀπὸ φυσικὸ του σεβασμὸ στὴν παλληκαριά, ἔκρυψε τὸ Μωραϊτὴ στὸ μαγαζί του, χωρὶς νὰ συλλογιστῇ, ἂν τὸν εὑρισκαν, θὰ στέλνανε καὶ κείνον στὰ Φορτιά. Κατ' ὁρθωσαν ὅμως νὰ μὴ ἀνακαλυφθοῦν κι' ἔμειναν αἱματοχειλισμένοι¹ οἱ κοντοστάμπελοι² καὶ φίλοι ἀχώριστοι οἱ δύο νέοι. Μὰ τὴν ὥρᾳ ἤμπορεῦσε νὰ πιστέψῃ ὁ Πετρολέτσος ὅτι τὸ πιθάρι ποὺ κάθεται μπροστὰ

(1) Συφάμελος = πανοικί. (2) Φορτιά = κίστρα, φρούρια. (3) Αἱματοχειλισμένοι = πασαλειμμένοι μὲ αἷμα. (4) Κοντοστάμπελοι = Ἀστυνομικοὶ κλητῆρες.

του εἶν' ἐκεῖνος ὁ παλληκαρᾶς; Καὶ πάντα ἴδιος, ὅπως στὰ νιά-
τα καὶ στὰ γεράματα, εἶν' ἔτοιμος νὰ σωριάσῃ θαυμαστικὰ γιὰ
τὸ ἀντραγάδιμα ἐκεῖνο. Ἡ παλληκαριά ὅσα χρόνια κι' ἀν πε-
ράσουν δὲν παληώνει. Μὰ ὁ Λαμπρόπουλος τοῦ ἔκοψε τὴ φόρα.

— "Ἄς τα τώρα, περάσανε, εἶπε εὐσαρεστημένος, παλα-
βομάρες παιδιάτικες, ὅλο παλαβομάρες! Καὶ σὺ πῶς
βρίσκεσαι; τί γίνεσαι;

— "Ἄ, εἶπε μὲ ἀδιαφορία μεγάλη, βουκόλος γυρίζω . . .
'Ἀμ' ἐσύ;

— "Ἐχω τάλλαρα!

— Μωρὲ τί λές! ἀλήθεια; ἐφώνησε ὁ Πετρολέτσος μὲ
χαρά. Μπράβο! Μὰ πῶς μὴν ἄδερφέ, πῶς! . . .

— Πῶς! μ' ἀγῶνες καὶ κόπους . . . Γιὰ φαντάσου πόσα
χρόνια εἶναι ποὺ χωρίσαμε!

— Θυμᾶμαι κι' ἐγώ . . . Σὺν ἔφυγα γιὰ τὸν πόλεμο
ἐσὺ πουλοῦσες σαποῦνι στά . . .

— Τί καλὰ ποὺ δὲ σ' ἄκουσα νὰ ῥθῶ μαζύ σου. Τί
ἀπόκτησες μὲ τὰ τρεχάματά σου; Πές, ἔχεις τίποτε;

— Μπᾶ, ὅ,τι φορῶ, καὶ κλέφτη δὲ φοβάμαι.

Καὶ μ' ἓνα βεργολύγισμα περήφανο, ποὺ δὲν τὸ ἔκανε
βασιλόπουλο, ἔδειξε ὁ Ρουμελιώτης τὰ τρυπημένα του γουρ-
νοτσάρουχα, τίς ξηλωμένες σκάτσες του, τὴ λερὴ καὶ ξε-
σκλισμένη φουστανέλλα του, τὰ ξεφτισμένα μεϊντανογέλεκα
καὶ τὸ λιγδωμένο φέσι του. Ἐδειξε ἀκόμη στὴ μέση του
τὸ σελάχι μαῦρο, καταζαρωμένο, μὲ τὸ ξύγγι ἐπάνω του σὰν
•λέπια φαριοῦ, μὲ τὸ μαυρομάνικο λάζο μέσα καὶ δυο-τρὲς
άλυσοίδες ποὺ βαστεύσανε δεξιά τὸν ἀσημοσουγιᾶ κι' ἓνα
λουρί μισολυωμένο ἀριστερὰ μὲ τρεῖς τοκάδες—μοναχὴ
ἀρματωσιὰ καὶ στολίδια του.

(1) **Μεϊντανογέλεκα**. Μεϊντάνι = ὡς ἄλλη φέρμελη, ἢ τὸ πεσί—τὸ
μὲ μανίκια στενὸ σαγκάκι τοῦ φουστανελλᾶ, ἀνωθεν τοῦ ὁποίου φορεῖται
τὸ γελέκο χωρὶς μανίκια.

(2) **Τοκάδες**—ἀσφυγὰ κοσμήματα τῶν ἀνδρῶν ἐν Στερεῇ.

— Καὶ βασιτιούσουνα καλὰ σὰν ἔφευγες, εἶπε κουνῶντας τὸ κεφάλι ὁ Λαμπρόπουλος, τὸ φωμάτικό σου στὴν πόρτα Ριάλα ἔκανε δουλειά, εἶχες οὐλὴ τὴν Ὀθριακὴ ἀπάνου σου. Ἄν βάσταγες κεφάλι τώρα θὰ εἶχες μηχανὲς καὶ θὰ τάτεις οὐλὴ τῇ χώρᾳ. Ψεῖνδς ἄνθρωπος ὁ Μεῖντάνης κ' ἔχει ἑκατομύριο ! . . .

— Καὶ δὲν θάχανα τοὺς γονιούς μου ! . . . ἐπρόσθεσε ὁ Πετρολέτσος, στηλώνοντας τὸ βλέμμα στὸν κούφιο ἀέρα, σὰν νὰ ἤθελε ν' ἀνασκαλίσῃ τὰ περασμένα.

Ἡ ἐπιστροφή (ὕπὸ Π. Ρούμπιν)

— Οἱ γονιοί σου ! ἐφώναξε ὠργισμένος ὁ Λαμπρόπουλος, οἱ γονιοί σου ! διακονιά βγήκανε ! τὸ ξέρεις ποῦ βγήκαν διακονιά ! . . . Ἀκούς ὁ Πετρολέτσος διακονιά ! Καὶ στὸ τέλος ὁ πατέρας σου γύριζε παλαβὸς στὸ Μαντοῦκι, μπαίγνιο τοῦ κόσμου, κ' ἡ μάνα σου ἔπεσε στὴ Γαρίτσα καὶ πνίγηκε . . .

(1) Μαντοῦκι, χωριὸν τῆς Κερκύρας.

— Σώπα γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ ! οὔπα ! ... εἶπε ὁ Πετρολέτσος κουνώντας τὰ χέρια καὶ γυρίζοντας τὰ μάτια, λές κ' ἤθελε νὰ διώξη φοβερὸ φάντασμα.

Μὰ ὁ Μωραΐτης, σὺν νὰ τὸν ἐπιασε ὁ πειρασμὸς νὰ γελάσῃ μὲ τὴν ἀπελπισία τοῦ ἄλλου, νὰ φανῇ πὼς εἶναι ἔξυπνος, πὼς ὅλα μὲ τὴν τσαχπινιά του τὰ καταφέρει καὶ πὼς οἱ ἄλλοι χαντακῶνονται σὲ φαντασίες μόνον, ἤρχισε μὲ περισσότερο θυμὸ :

— Τί τσώπα ! μωρέ, τί τσώπα ! "Α; δὲ σ' τὰ λεγα, ὁ κακόρκος, ἀπὸ τότε. Μωρὲ κάτσε καὶ τήρῃ τὴ δουλειά σου! καλὰ καθόμαστε ἐδῶ, λευτεριά ἔχουμε μὲ τὸ "Εγγλέζους.

— Μὰ τ' ἀδέρφια μας . . . ἡ Πατρίδα . . .

— Τί πατρίδα ; ποῦ σὲ εἶδε σένα ἡ Πατρίδα, ποῦ τὴν ξέρεις ; τάισε τοὺς γονιούς σου ποῦ πείνασαν ; . . . ἐξένα σὲ τάισε ! . . . Μὰ νὰ εἰπῇς εἴτανε καὶ τὸ μυαλὸ — παιδιάτικο μυαλό ! ἐπρόσθεσε μαλακώτερος ὁ Μωραΐτης. Νά, ἐγὼ ποῦ σοῦ μιλῶ ἔτσι μπῆκα στὸ καράβι μὲ τοσοῦ Παργιανούς νὰ κατεβῶ στὴ φωτιά.

— "Α ! ἔκαμε ὁ Πετρολέτσος, κοιτάζοντας τὸ φίλο του κατάματα, σὺν νὰ ἔλεγε. Βλέπεις ; δὲν ἔχω ἄδικο, ἡ πατρίδα πάντα πατρίδα εἶνε, πονιέται ! . . .

— Ναίσκε, ἐξακολούθησε ἐκεῖνος χωρὶς νὰ τὸν προσέξῃ, πῆγε τότενες ὁ Κυριακούλης νὰ βαρέσῃ τὸ "Αρβανιτάδες στὸ Φανάρι καὶ πύγαμε νὰ τοσοῦ δώκουμε ἀγιοῦτο. Μὰ ὥστε νὰ φτάσουμε ἐκεῖ φινίρησε ὁ πόλεμος. Οἱ Μανιάτες μὲ τὸ λείφανο τοῦ Κυριακούλη κατεβήκανε στὸ Μισολόγγι, μὰ ἐγὼ κατάλαβα πὼς δὲν ἤμουν γιὰ πόλεμο καὶ πέρασα ὀλο-νυχτὶς τοσοῦ Παξοῦς. Ἀπὸ τότενες ἡῦρα τὴν τύχη μου.

— Τότε ποῦ λές ἔκανα κ' ἐγὼ τὴν πρώτη μου πόλε-

(1) *Κακόρκος* = Κακορρέζικος, δυστυχής.

(2) *Ἀγιοῦτο* = Βοήθεια.

μο, τὸν ἔκοψε ὁ Ρουμελιώτης, βάρεσάμε τοὺς Τούρκους στὸ Μωριά, ἦταν ἄμετρη Τουρκιὰ καὶ λιγοστοὶ ἡμεῖς μὰ διαλεγμένοι, βασιτάξανε καλὰ εἰ ὀχτροί, μὰ στὸ τέλος τσακίσανε . . . Ὅρε, μάτια μου, θέρο ποὺ στὸν κάναμε ! . . .

Κ' ἔρριξέ τον μακρυά, πύρινη λὲς κ' ἤθελε νὰ φωτίσῃ τὰ περασμένα, μιὰ θριαμβευτικὴ ἔκφραση στὴ μαραμμένη του ὄψη. Εἶχε τὰ δασὰ του φρύδια σμιχτά, ἔσκαζε τὸ ρουθόوني σὰν νὰ μυριζότανε τὴ μπαρούτη τῆς μάχης, κουνούσε τὰ χέρια σὰν νὰ ἔδινε ζερβόδιξα σπαθιὲς θανατηφόρες κ' ἔβλεπε τώρα νὰ φεύγουν τοὺς ἐχτροὺς καὶ νικητρίες τὴν Πίστη καὶ τὴν Πατρίδα. Τὰ λόγια τοῦ φίλου του, τὸ Φανάρι, ὁ Κυριακούλης, εἰ Ἀρβανίτες, λόγι' ἀλησμόνητα στὴ ζωὴ του γιὰ ἦταν τῆς ζωῆς του τ' ὄνειρο, ἐστέγνωσαν εὐθὺς τὰ δάκρυά του, ἔβωξαν ἀπὸ τὰ φυλλοκάρδια του τὸ φαρμάκι καὶ τὸν φέρανε πάλι στὴν πρώτη του θέσῃ, ποὺ δὲν ἤθελε ν' ἀφήσῃ παρὰ νεκρός. Μὰ ὁ Λαμπρόπουλος, κλωθογυρίζοντας κι' αὐτὲς στὰ περασμένα, περήφανος γιὰ τὸ κατόρθωμά του, ἐξακολούθησε χωρὶς νὰ τὸν προσέξῃ.

— Στσοὺ Παξούς, ποὺ λές, γύρα δυὸ καλοὺς συντρόφους, ἄξιο ἄθρωποι, δὲν χανόντουσαν σὲ λόγια. Βρίσκουμ' ἕνα καϊκᾶκι καὶ τραβοῦμε στὰ σκαλώματα τοῦ Μωριά καὶ τὴν πόρτα τοῦ Ρούμελης. Ἐκεῖ μᾶς ἀγιοιτάρισε ἡ τύχη στὰ γερά! Ἦβλεπες στσοὺς ἔρμους κάβους καὶ στὰ περιγιάλια γυναικες, ἄντρες, παιδιὰ κατατρεγμένους ἀπ' τὸ Τούρκικο ἀσκέρι. Ἀμα μᾶς ἀγνάντευαν ἀρχινοῦσαν τὰ σενιάλα νὰ τοῦ πάρουμε, νὰ τοῦ περάσουμε στὰ ξερονήσια τοῦ Κάλλαμου. Κ' ἔδιναν ὅ,τι εἶχαν: δαχτυλίδια διαμαντένια, ζουνάρια ἀξιτίμητα, μεταξωτὰ καὶ λαχούρια¹, ὅ,τι ἄρπαξαν ἀπὸ τὰ σπίτια τοῦ στὴν ὥρα τοῦ φευγιτοῦ, τᾶδιναν οὐλα γιὰ νὰ σωθοῦν ἀπὸ τὸ λεπίδι, ἀπὸ τὴ σκληριὰ καὶ τὴν ἀτι-

(1) Λαχούρια = ὕφασμα πολύτιμον, ἀνατολικὸν χειρόπλεκτον.

μία. Δὲ λέω πὼς δὲν κάναμε κι' ἀδικίες, χωρὶς ἀδικιὰ βίδε δὲ γίνεται. Τὸ καϊκάκι μας δὲν ἔπαιρνε πολλοὺς κ' ἐμεῖς βάναμε διαλέονα. **Μπαρκάραμε πρῶτα τὰ γαλάρια¹ κι' ἂν ἔμενε τόπος μπαρκάραμε κι' ἀπὸ τὰ στέρφα², εἴτ' ἀλλοιῶς βουλώναμε τ' ἄρτιά μας στὰ μυρολόγια τσου καὶ κάναμε πανιά. Πολλὲς βολὲς θυμοῦμαι, πλάκωναν ἄξοφνα οἱ Τούρκοι καὶ βλέπαμε τοῦ ἔρμου νὰ σκορπᾶνε καὶ νὰ γκρεμίζωνται ἀπὸ τοῦ βράχους στὴ θάλασσα γιὰ νὰ μᾶς φτάσουν, νὰ μᾶς ἀπλώνουν τὰ παιδιὰ τσου στὴν ὥρα ποὺ βυθίζόντουσαν στὰ κύματα Μὰ πολλοὺνῶνε σώσαμε τὴ ζωή**

— Ἐγὼ πῆρα ζωές, μὰ τούρκικες ζωές! Ἔσπειρα κουφάρια στὸ διάβα μου ποὺ χορτάσανε τὰ πετεινὰ κι' ἀντρίεφε ἡ γῆ μας. Μὰ δὲ τὸ πῆρα τ' ἀλλουνοῦ τὸ πρᾶμα, ὅ,τι πῆρα τὸ πῆρα δίκια, μὲ τὸ σπαθὶ μου.

— Κ' ἐγὼ δίκια τὸ πῆρα. Στὸ Μισολόγγι . . .

— Ἐκαμῆς στὸ Μισολόγγι;

— Ναίσις, ἔκαμα τοῦ δύο μπλόκους³ καὶ στὴν ἐξοδο.

— Μωρὲ τί λές! Ἐγὼ τότες ἤμουνα μὲ τὸν Κώστα Μπότσαρη κ' ἤρθαμε γυρεύοντάς σας Μωρὲ πὲς τ' ἀδέρφι, πολέμησες στὸ πλάϊ τοῦ Σιαδῆμα! εἶδες πὼς γλύτωσε ὁ Μαρῆς, πὼς χάθηκαν τὰ γυναικόπαιδα, πὼς σκοτώθηκε ὁ Ραζικότσικας;

Ὁ Ρευμελιώτης, ὅπως ὅλοι τοῦ καιροῦ του, ἔτρεφε ἄλλου εἶδους θαυμασμὸ στοῦ Μεσολογγίου τὴν ἱστορίαν. Ἐγιναν κι' ἄλλες μεγάλες μάχες, μυκελιὰ φρικτὰ στοὺν πικρὸ ἐκεῖνον ἐννιαχρονίτικον ἀγῶνα, δοξαστήκανε κι' ἄλλες πολλὲς φορὲς τὰ ἐλληνικὰ ὅπλα, μὰ ὅ,τι ἐγινε στὸ Μεσολόγγι τὸ νόμιζαν κάτι ἐξαιρετικὸ κ' ἐκεῖνους ποὺ πολέμησαν ἐκεῖ

(1) *Γαλάρια* = Προβατίνες ποὺ ἔχουν γάλα.

(2) *Στέρφα* = Τὸ ἀντίθετον, στεῖραι.

(3) *Μπλόκος* = Πολιορκία.

τοὺς πίστευαν θεοὺς. Ἄν κι' ὅπου ἔτυχε ὁ Πετρολέτσος κ' εἶχε τῶν κχιπεταναίων τὴν ἀγάπη, ἐπίστευε πῶς τίποτα δὲν ἦταν ἀφοῦ δὲν ἔκαμε στὸ Μεσολόγγι. Καὶ τώρα ἐνῷ ἄρχιζε νὰ ἀηδιάζῃ τὸ Μωραΐτη, πάραυτα ἔλα τὰ λησμόνησε μπροστὰ στὴ σκέψη πῶς εἶναι ἀγωνιστὴς τοῦ Μεσολογγίου. Ἀρχισε νὰ βλέπῃ τὸν ἑαυτὸ του βόμπιρα μπροστὰ σ' ἐκείνον τὸ δράκο καὶ νὰ θέλῃ νὰ μάθῃ πράγματα, ποὺ τόσες φορές ἄκουσε καὶ ποτὲ δὲν τὰ χόρταινε. Μὰ ὁ Λαμπρόπουλος στὴν ἐξαψή τοῦ φίλου του ἐγέλασε δυνατά.

— Τίποτσι δὲν εἶδα, ἀποκρίθηκε μὲ ἀπάθεια. Εἶδα μονάχα ποὺ ἔφερναν τὴν ἄλλη μέρα τὴ Μεσολογγίτισες ἀρμαθισμένες στ' ἀράπικο στρατόπεδο . . .

— Μὴρ' μὲ τοὺς Τούρκους ἦσουν!

— Κιαμέ; Ἐδὶνα χουφτα καπνὸ σου Ἀρβανιτάδες, χουφτ' ἀφίονι τοσὺ ἀραπάδες κ' ἔπαιρνα χουφτα μάλαμα καὶ χουρτ' ἀσῆμι.

— Οὐ νὰ μοῦ χαθῆς! ἐβροντοφώνησε μ' ἀηδία ὁ Πετρολέτσος.

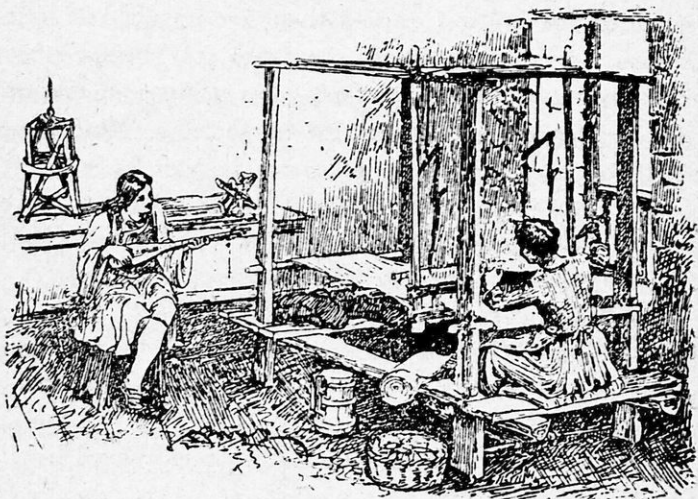
— Νὰ χαθῶ; ἐοὺ χάθηκες κακόρκε, μὲ τὰ μυαλὰ ποῦχες! . . . Τὴ βλέπεις τούτη τὴν κτένα — δευτέρη δὲν βρίσκεται ὅτὸν κόσμο. Τὴν πῆρα γιὰ μιὰ Μισολογγιτοπούλα ποὺ πούλησα στὸν Πρόξενο τῆς Ἀουστρίας στὸ Τοηρίγο.

Ὁ Πετρολέτσος πῆγαινε νὰ φρενιάσῃ ἀπὸ τὸ θυμό.

Ἡ τόση ξετσιπωσιὰ τοῦ Μωραΐτη ἔφερνε τὸ αἷμα στὰ μάτια του καὶ δυὸ τρεῖς φορές ἐσκέφτηκε νὰ τοῦ στρίψῃ τὸ καρύδι, γιὰ νὰ πάψῃ νὰ λήῃ. Καὶ ἄξαφνα χωρὶς λόγο, βράζοντας ἀπὸ γεροντικὸ θυμό, ἐσήκωσε μὲ βία τὸ δεξι μανίκι κι' ἔδειξε στὸ μπράτσο του μιὰ φοβερὴ σπαθιά.

— Τὴ βλέπεις τούτη; ἐφώνησε φέροντάς το στὰ μάτια τοῦ Μωραΐτη, εἶναι σπκχιά! Τὴν πῆρα στὸ Κερατίνι μὲ τὸν Καραϊσκάκη. Ἡμαστε λίγοι στὰ δάχτυλα ὅπως πάντα, κ' οἱ Τούρκοι ἄμετροι. Μὲ τὴν πρώτη μπκταριά σκοτώνει' ὁ

μπαῖραχτάρης¹. «Πετρολέτσο δικό σου!» φωνάζει ὁ καπετάνιος, μὲ τὸ κόκκινόν του νιουλαμὰ λάμποντας σὰν Ἀη Γιώργης ἀπάνω στ' ἄλογό του. Μὲ τὸ λόγο τ' ἄρπαξα κιόλας. Μᾶς ἐμπλεξάν ἐκεῖ, μᾶς ζώσανε ἀπ' ὀλοῦθε, μᾶς στρίμωξαν

Ὁ θργαλειδῶ; (ὁ τὸ Π. Ρούμπου)

σὲ μιὰ φράχτη, μᾶς πήραν τίς πλάκες... Κολύμπησα στὰ αἵματα, μὰ τὸ γλύτωσα τὸ μπαῖράκι².

— Καὶ τί ἀπόχτηρες; ποῦ εἶναι τὸ σπίτι σου; ποῦ εἶν' οἱ γονιοί σου; ποῦ εἶν' ἡ φαμίλια σου;... δὲ χάψτω μυῖγες, ἀκοῖς! σὰν τέλειωσ' ὁ πόλεμος, γύρισα καταφορτωμένος ἐδῶ. Μάζωξα τσοῦ γονιούς μου ἀπ' τὰ καλύδια καὶ τσ' ἔβαλα ἀφεντάδες. Τὴν ἀδερφή μου τὴν Ρήνη τὴν πάντρεψα μὲ τιμὲς καὶ δόξες καὶ ζῆ ἀρχοντικὰ σιδν Πέλεκα. Ἐγὼ παντρέφτηκα καὶ πήρα μιὰ κοντέσα· ἐτοῦτο τὸ σπίτι ξικό μου εἶναι καὶ τ' ἄλλο στὰ Μουράγια δικό μου καὶ στὴ Σπιανάδα τὸ ψηλὸ πάλε δικό μου. Ἐκεῖνος ὁ σαράφης εἶναι γιός μου,

(1) Μπαῖραχτάρης=σημαιοφόρος.

(2) Μπαῖράκι=σημαία.

ὁ Νικολάκης, ἀκοῦς πῶς παίζει τὰ τάλλαρα στὸ χέρι σὺν νὰ παίζῃ κομπολόι. Τὸν ἄλλο δικηγόρο θὰ τὸν κάνουμε βουλευτή, ἐτοῦτο τὸ μαγαζί τὸ κρατεῖ ὁ μικρότερος. Τὸ μεγάλο λιοτριβὶ στὴ Γαρίτσα, ἓνα λιοστᾶσι στοὺς Ἁγίους Δέκα, μιὰ περιβόλα στὸν Ποταμό, ὅλα δικά μου! . .

Ὁ Λαμπρόπουλος ἦταν ρητορικώτατος, ἔλεγε γιὰ τὰ χτήματά του, γιὰ τὴν νοικοκυροσύνη του μ' ἔξαρσι καὶ λυρισμὸ ἄφταστο. Θεόπνευστος ποιητὴς δὲ θὰ ὕμνουσε μὲ τόση φωτιὰ τῆς ψυχῆς του τὰ ὄνειρα. Ἀφρόντιστα, μὲ τὴ φυσικὴ ἐκείνη χάρη ποὺ τοῦ ἔδινε ἡ πίστις οὗ κείνα ποὺ ἔλεγε, ζωντάνευε τίς νεκρὰς λέξεις, λαμπροχρωμάτιζε τίς φράσεις του, κ' ἔφελνε ὕμνο μεγαλόπρεπο στὸ θετικὸ νοῦ, στὴ δουλειά, στὸν ἄνθρωπο ποὺ δὲν τὸν πλανεύουν κουφιοὶ πόθοι, παρὰ βαδίζει ἀργὰ καὶ στέρεα καὶ μαζώνει ὅ,τι βρῇ, γιὰ νὰ χτίσῃ τὸ παλάτι τῆς εὐτυχίας του. Ὁ Κορφάτης εὐθὺς ἔγινε βέρος Μωραΐτης, ἱκανὸς γιὰ τὸ σκοπὸ του νὰ παίξῃ θεοῦ καὶ ἀνθρώπους, νὰ γελάσῃ διάβολο, νὰ καλλιγώσῃ τὸν φύλλο.

Ὁ Ρουμελιώτης χολοταράχτηκε. Στὴν ἐρμητικὴ κουθέντα τοῦ φίλου του εἶπε νὰ συναπαίρνωται ὅλα του τὰ αἰσθήματα, ὅπως κάτω ἀπὸ τὸ κατακύλισμα τοῦ νεροῦ ξεερριζώνονται καὶ τρίβονται κ' ἀφανίζονται τὰ πολυτρίχια τοῦ βράχου. Καὶ στὴ θέσῃ τους ἔνοιωσε νὰ φυτρώνῃ καὶ νὰ τὸν ἐνοχλῇ μία ἀπορία πρωτόφαντη. Τί εἶναι καλλίτερο, ἡ Πατρίδα ἢ τὸ ἄτομο; Νά αὐτός, νά κ' ὁ φίλος του. Εκείνος ἀναπαύεται στυγρὸς κόπους τῆς νιότης του, τιμημένος ἀπὸ τὸν κόσμον, εὐλογημένος ἀπὸ τοὺς γονιούς του, ἀγαπημένος ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του. Προσμένει τὸ θάνατον ἢτυχος, μὲ τὴν πεποίθησιν πῶς χέρια παιδιῶν θὰ τοῦ κλείσουν τὰ μάτια, πῶς μύριοι θὰ συναχθοῦν γύρω στὸ λείψανό του, νὰ τὸν κλάψουν εἰλικρινὰ καὶ νὰ εὐλογήσουν τὴ μνήμη του. Κι' αὐτὸς ποὺ δὲν ἀφιέρωσε ὥρα τῆς ζωῆς του στὴ δούλεψι τοῦ ἑαυτοῦ του, γυρίζει τώρα δίχως τίποτε, περιφρονημένος ἀπὸ τὸν κόσμον,

καταραμένος βέβαια ἀπὸ τοὺς γονεῖς του, ἀπορριμμένος ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς του. Καὶ ὅταν κλείσῃ τὰ μάτια θὰ πάῃ σὺν τὸ σκυλί στ' ἀμπέλι, δίχως μάτι νὰ δακρύσῃ γι' αὐτόν, δίχως χεῖλι νὰ τὸν μυριολογήσῃ. Ποιὸς λοιπὸν εἶναι ὁ ἴσος δρόμος, Θεέ μου !

Ἄξαφνα ὁ ἐρεθισμένος του λογισμὸς ὕφανε λίγο· λίγο εἰκόνα ἐλοζώντανη. Μιὰ ἀσπροφέρα μὲ κορμί καὶ πρόσωπο ἀγγελολκάμωτο, στεκότανε μπροστὰ σὲ μεγάλη φωτιά. Γύρω στὴ φωτιά λίγος μὰ ἐκλεχτὸς κόσμος, ἐρχότανε κ' ἔρριχνε μέσα πλούτη, ὀνόματα, γονεῖς, παιδιὰ, ἀδέρφια, ἀγάπες, πόθους, ὄνειρα, φιλοδοξίες, πάθη. Ἡ φωτιά τ' ἄρπαζε ὅλα, τὰ κατάνιπε σὺν φάρυγγας θεριοῦ, κ' ἡ παρθένά μὲ τὸ πλάνο τῆς χαμόγελο, καὶ τὸ αὐστηρὸ τῆς βλέμμα, τοὺς ζητοῦσε κι' ἄλλα, «κι' ἄλλα» τοὺς φώναζε, πεισματάρια, ἀπαιτητικὴ ἀχόρταγη. Κ' ἐκεῖνοι ἀφοῦ ἔρριχναν ὅ,τι κι' ἂν εἶχαν δίχως πίκρα, δίχως θυμό, ἔπεφταν τέλος ἀπὸ τοὺς τοίχους καὶ χάνουνταν κ' ἔσθωναν καὶ χόρευαν ἐκεῖ, ὅπως ἔσθυσε καὶ χώνεψε πρὶν κάθε χαρὰ τους καὶ κάθε τους ἀπόχτημα. Καὶ κατὶ τοῦ ἔλεγε μυστικὰ πὼς ἡ παρθένια, ἡ λάμια ἡ ἀχόρταγη ἦταν ἡ Πατρίδα. Ἀνυπόμονα ἔρριξε τὰ μάτια περίγυρα νὰ εὔρῃ τὴν ἐλπίδα, τὴν ἀνταπόδοση νὰ βρῇ σ' ἐκεῖ, οὐ τὸ ἐλοκαύτωμα, μὰ τίποτα.

— Ἐχεις δίκιο . . . δίκιο ἔχεις ! ἐψιθύρισε μὲ δακρυσμένα μάτια, μὲ στήθος βαρὺ, λὲς κ' ἐκαθόταν ἡ Μόρα ἀπάνω του.

Μὰ σύγκαιρα ! εἶδε τὴν κόρη νὰ τὸν κυττάξῃ κατάματα καὶ μὲ τὸ χέρι τῆς νὰ δείχνῃ μακριά. Ἀγνάντεψ' ἐκεῖ ὁ Πετρολέτσος κ' εἶδε μιὰ χώρα μεγάλη. Κ' ἐμάντεψε ἀμέσως πὼς ἦταν ἡ Ἑλλάδα, ἐλεύθερη πέρα - πέρα, δοξαζμένη, λαμπροφώτιστη. Εἶχε πρωτεύουσά τῆς τὴν Πόλι τὴν ἐπτά-

(1) *Σύγκαιρα* = συγχρόνως, αὐτοστιγμεί.

λοφη καὶ λατρευτὸ νὰό της τὴν Ἀγιασοφία. Τοῦ Κωνσταντίνου τὸν τάφο ἅγιο λείψανο καὶ τῶν κλεφτῶν τ' ἄρμούτια φυλαχτάρια της. Κ' ἦταν ὁ στρατός της τρόμος τῆς γῆς καὶ φρίκη τῆς θάλασσας ὁ χιλιάρμενος στόλος της καὶ Δόξα τῆς Δημιουργίας ὁ λαός της ὁ ἡμίθεος. Πάραυτα αἰσθάνθηκε μιὰ μυλόπετρα νὰ κυλᾷ ἀπὸ πάνω του, τὰ πύρινά του αἰσθήματα τ' ἀπείκασε νὰ χύνωνται πάλι καὶ νὰ ξανάφτουν τὸ αἷμα του. Νά τη λοιπὸν τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἀνταπόδοση!... Ἐπὶ ᾗδωσεν ἀγέρωχος, αὐστηρὸς, ὥπως τὴν ὥρα ποὺ στὸ Κερατίνι ἀγωνιζόταν μὲ τοὺς ἐχτροὺς γιὰ τὸ μπαϊράκι καὶ στὸ «τὶ ἀπόχτησες» ποὺ τοῦ πρόβαλε ὁ Μωραΐτης :

— Ἐκαμα τὴν Πατρίδα μου! ἐφώνηξε χτυπῶντας τὰ στήθη του ἄπονα.

Ὁ Λαμπρόπουλος στὴν ἀπροσδόκητὴ ἀπάντησιν ἔμεινε ἄλαλος, μικρὸς, τιποτένιος. Κ' ἐκεῖνος ἀπανωθιὸς του, μὲ τὰ πολεμικὰ ἔνστικτα ἀναστημένα τώρα, γῆέλησε νὰ στείλῃ καὶ δεύτερη μπαταριά, νὰ σαρώτῃ τὰ κακομοιριασμένα λείψανα τοῦ ἐχτροῦ. Μὲ φωνὴ μεγάλη, ἀφεντική, σὰν νὰ μιλοῦσε ἀπὸ μέρους ὅλου τοῦ λαοῦ τοῦ Εἰκοσιένα, τοῦ ἀδικημένου κι' ἀμνημονεύτου, ξαναφώνηξε ἀποσβολώνοντάς τον :

— Ναί, ἔκαμα τὴν Πατρίδα μου. .

Α. ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ

ΤΕΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Τὰ περιστέγρια ἓνα πρωὶ δὲν εἶχανε χαρά·

Ἦταν στὴ στέγῃ ἑνὸς σπιτιοῦ καὶ κλαίγανε

Καὶ στὸ διαβάτη λέγανε :

« Ἀλλοίμονο ποὺ χάσαμε δυὸ ἀνήσυχτα φτερά!

Νὰ μὴν τὰ πῆρε ὁ ἄνεμος; Μὴν ξαποσταίνουν κάπου;

Μὴν ἔλεσαν στὴ γῆς:

* Ψευδώνυμον ὑπὸ τὸ ὁποῖον ὁ νεαρὸς ἀξιωματικὸς Ἀγαπηνός, ἀρχηγὸς σώματος ἐκδικητῶν, ἐπολέμησεν εἰς τὴν Μακεδονίαν κατὰ τῶν Βουλγάρων. Ἐφονεύθη εἰς συμπλοκὴν μετ' αὐτῶν τὸ ἔτος 1905.

Τ' ἀδέρφι μας δὲν φαίνεται, καὶ τώρα πῶς νὰ πᾶμε
 Ἄσπρο καράβι, ὅλα μαζί, στὸν ἀέρα τῆς αὐγῆς;»

Κι' ἓνας μικρὸς κορυδαλὸς τραγούδησε ἀπ' τὸ ὕψος:
 « Νὰ μὴν τὸ περιμένετε, τὶ δὲ θὰ ξαναρθῇ.

Πολὺν καιρὸν ἐχάρηκεν ἀξένοιαστο μαζί σας,
 Μὰ ἦρθεν ἡ ὥρα τῆς ὀργῆς, ἡ ὥρα νὰ ὑψωθῇ.

Περιστερᾶκι μιὰ βραδυνὰ κοιμήθηκε αὐτοῦ κάτω,

Καὶ τὴν αὐγὴν ἐξύπνησεν αὐτός.

Ἔχετε γειά! Ἔχετε γειά! Πῆγε ψιλὰ κ' εὐφραίνει
 Τὰ ματωμένα του φτερὰ στὴ βρῦση τοῦ φωτός ».

Ζ. Α. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ο ΛΙΠΟΤΑΧΤΗΣ

Ἕνας μονάχα ἐλιποτάχτησε,

πέταξε κάπου τὸ τουφέκι.

Στῆς νύχτας τὸ σκοτάδι μπλέκει.

Τρέμει ὅπως θᾶτρεμε στὸν ἄνεμο
 πρὶν σβύση ἡ λάμψις τοῦ κεραιοῦ....

Παίρνει τὸ δρόμο τοῦ χωριοῦ.

— Ποιὸς κρούει τὴ θύρα;

— Ἀνοιξε, μάννα μου,

δὲν εἶναι κλέφτης μήτε ξένος,

ὁ γιὸς σου κρούει καταδιωγμένος,

ἄνοιξε, μάννα μου. Μ' ἐβράχνιασεν

ὁ τρόμος, μ' ἔπνιξε ὁ ἰδρώς,

μ' ἔβαλε ὁ θάνατος ἐμπρός.

— Ἐμένα ὁ γιὸς μου εἶναι στὸν πόλεμο,

νά το τὸ ξέστρωτο κρεβάτι,

τὴ θύρα ἐλάθεψες, διαβάτη.

Ἐμένα ὁ γιὸς μου εἶναι στὸν πόλεμο

κι' ἴσως ποτὲ δὲν θὰ τὸν ἰδῶ.

Δὲν εἶσαι σὺ — φύγε ἀπὸ δῶ.

Ι. ΠΟΛΕΜΗΣ

ΕΝΑ ΕΡΗΜΟΝΗΣΙ

Δὲν γνωρίζω ἐὰν ἀπὸ τὸ Φάληρο ἢ ἀπὸ τὴν Καστέλλα ἔτυχε καμμιά φορὰ ν' ἀντικρύσετε ἓνα νηοὶ ποῦ κατέχει τὸ στόμα τοῦ κόλπου τοῦ Σαρωνικοῦ μεταξὺ Λαυρίου καὶ Ὑδρας, καὶ ὅπου ἀπέχει καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη καμμιά δεκαριά μίλια. Βεβαίως δὲν εἶχате καμμίαν ὑποχρέωσιν νὰ τὸ προσέξετε μέσα σὲ τόσα ἐρημόνησα, ὅπου εἶναι σπαρμένα εἰς τὰ Ἑλληνικὰ πελάγη. Διὰ τοῦτο σπεύδω νὰ σᾶς τὸ παρυσιάσω.

Ἡ νῆσος αὐτὴ ἔχει πολὺ παράξενο σχῆμα. Τὸ ἀναφέρω γιατί αὐτὸ ἐστάθηκε αἰτία νὰ τῆς δώσουν οἱ Ἴταλοι ναυτικοὶ ὄνομα ἀκόμα πλέον παράξενο. Εἶναι πολὺ μακρουλή. Εἰς τὸ μέσον μ' ἓνα πολὺ ὑψηλὸ ὄροπέδιο, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ξεκινοῦν ἡ πλαγιαίς πρὸς τὰ ἄκρα ὅλο καὶ χαμηλότερα. Λοιπὸν ἅμα τὴν βλέπετε ἐκ πλαγίου σᾶς κάμνει τὴν ἐντύπωσιν ἐνὸς γιγαντίου πύλου Καρδιναλίου ἐκτεθειμένου εἰς τὴν ἀχανῆ βιτρίναν τοῦ πελάγους.

Διὰ τοῦτο οἱ Ἴταλοι τὴν ὀνομάζουν «Καπέλλο ντὶ Καρντινάλε».

Τί σημασίαν ἤμποροῦσε νὰ ἔχῃ εἰς τοὺς ἀρχαίους ὁ ἐπιμήκης αὐτὸς ὄγκος, λησμονημένο συντρίμμα ἀπὸ τὴν πλουτώνιον ἐργασίαν τῆς τελευταίας ἐκεῖ διαμορφώσεως τῆς γῆς, καὶ ἀπὸ ποίαν ἀφορμὴν τὴν εἶχαν ὀνομάσει Βέλθινον δὲν γνωρίζω. Γνωρίζω ὅμως ὅτι τῆς καμνουν τὴν τιμὴν νὰ τὴν ἀναφέρουν ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Στράβων, καὶ ὅτι εἶχε καὶ κατοίκους ὅπου ὀνομάζοντο Βελθίνται, οἱ ὅποιοι ὅμως, ὅπως νομίζω, ἀφοῦ τὴν ἐγνώρισαν, δὲν θὰ εὑρίσκαν εἰς τὴν ἰδιαίτεραν των πατρίδα παλλὴν ἔκτασιν διὰ νὰ στέκωνται μὲ ἀνεσιν ὀρθοὶ στὰ πόδια των.

Ἡμποροῦσε νὰ μ' ἐρωτοῦσε κανεὶς, ἐὰν ἀξίζῃ τὸν κόπον τόσων λεπτομερειῶν αὐτὸ τὸ νησί. Ἀλλὰ ὅπως ὅλα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου, καὶ αὐτοῦ τοῦ νησιοῦ ἡ σημασία εἶναι σχετική.

Ἐμπορεῖ νὰ εἶναι ἀδιάφορο· γιὰ ὅλο τὸν ἄλλο κόσμον.

Ὁ ἐξακανθούμενος

Ὁχι ὅμως καὶ διὰ κυνηγούς. Διότι ἐκεῖ διαιτᾶται καὶ πληγ-

θύνεται ἡ «πέρδικα ἢ ἐρυθρά,» ἡ γνωστὴ τῶν βουνῶν μας πέρδικα, ὅπου λέγεται μάλιστα καὶ Ἑλληνική.

Ἡ φήμη μᾶς παρουσιάζει τὴν Σάν-Τζώρτζην, ὡς ἓνα ἀνεξάντλητο περδικοτροφεῖο. Διότι ὅπως ἡ φαντασία παρουσιάζει εἰς ἐκείνους ποὺ ἔχουν τὸ μεταναστευτικὸν μικρόδιον ὄλας τὰς ξένας χώρας ὡς τόπους ὅπου τὰ πλούτη τρέχουν εἰς τ' αὐλάκια τῶν δρόμων, καὶ οἱ χεῖμαρροι κατεβάζουν χρυσογκολίθους (τὸ ἴδιο ὅπως μὲ τῆς καταγιγίδες κατρακυλοῦνε ἀπὸ τὸ Λυκαθηττὸ κοτρόνια), καὶ ὅπου ἡ τύχη αἰωρεῖται στὸν ἀέρα καὶ δὲν χρειάζεται παρὰ νὰ ἀπλώσῃ κανεὶς τὸ χέρι διὰ νὰ τὴν συλλάβῃ, οὕτω μὲ αὐτὰς τὰς ἰδίας παραισθήσεις μαστιγῶναι ἡ φαντασία τοὺς προσβεβλημένους ἀπὸ τὸ μικρόδιον τῆς κυνηγομανίας, πρὸ πάντων διὰ τὰ ἔρημα μέρη, ὅπου ἡ ἰδέα τῆς ἐλλείψεως ἀνταγωνιστῶν τοὺς κάμνει νὰ πιστεύουν ὅτι εἶναι πληθωρικά ἀπὸ πληθυσμοὺς καὶ ὄχλους κυνηγιῶν, διαφόρων φύλων καὶ γενῶν.

Μὲ αὐτὴν τὴν ψυχολογίαν, κάθε κυνηγοῦ ἡ φαντασία ἡ γόησσα ἐδείκνυνε ἐπιμόνως τὸν Σάν-Τζώρτζην εἰς μίαν συντροφιδὴν κυνηγῶν κατεσκηνωμένην καὶ συνδιαιτωμένην εἰς τὸ Σούνιον διὰ τὸ κυνῆγι τῶν τρυγονιῶν καὶ ὀρυκτιῶν, εἰ ὅποιοι ἐβλέπαμεν αὐτὸ τὸ περδικονῆσι εἰς ἀπόστασιν δέκα μιλίων, μὲ τὴν ἴδια φλογερὴ νοσταλγία μὲ τὴν ὁποίαν καὶ ὁ ἐν ἐξορίᾳ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ τὴν Ἑπηγγελμένην Γῆν.

Τὸν Σάν-Τζώρτζην πρέπει νὰ τὸν φαντασθῇτε ἀπὸ ὅλα τὰ σημεῖα ἓνα νησὶ ἀπόκρημνον, κατακόρυφον, μὲ βράχους κρεμαστοὺς, νησὶ σχεδὸν ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη ἀπάτητο.

Ἀπὸ ποῖον λοιπὸν σημείου ν' ἀνεβῇ κανεὶς αὐτὸ τὸ κατακόρυφον, μὲ βράχους μυτεροὺς, ὅπου τοὺς χωρίζουν ἀπὸ τομαὶς χαράδραις, διὰ ν' ἀνεβῇ ψηλά, πολὺ ψηλά, ἐκεῖ ποὺ εἶναι τὸ στενόμακρο ὁροπέδιο τῆς νήσου;

Ἐγείναν διάφοροι ἀπόπειραι διὰ τὴν ἀναρρίχσιν αὐτὴν ἀπὸ διάφορα σημεῖα, ἀπὸ τοὺς τολμηροτέρους τῆς Νεοελληνικῆς Τόμος Β', Ζ. Παπαντωνίου, Ἐκδ. Β', 10—7—924. 7

συντροφίᾳς — ἐγὼ ἀπέφυγα μὲ ἐπιμέλεια νὰ ἦμαι μεταξὺ αὐτῶν — ὅλαι μάταιαι. Οἱ σύντροφοι παρηγοῦντο ἐγκαίρως ἀπέναντί τοῦ ἀδυνάτου. Ἐν ᾧ ἐδοκίμαζαν πάτημα, οἱ σκί-σται εὐθραυστοι, ὑποσκαμμένοι ἀπὸ τὰς βροχάς, ὑποχωροῦσαν καὶ ἐκυλόντο μὲ θόρυβο εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐνα μακρὸ ραβδί διχαλωτό, ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ μεταχειρίζονται διὰ τὰς ἀναβάσεις αὐτοῦ τοῦ εἵδους, ἐν Ἄλπεν-Στόκ, θὰ ἦτο πολὺ χρησιμώτερον εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν ἀπὸ τὰ κυνηγετικά ἔπλα.

Καὶ αὐτὰ τὰ σκυλιὰ ἐσταματοῦσαν μὲ θρηνηώδεις ὕλα-κας. — Καὶ ὅταν ἔστρεψε κανεὶς τὸ μάτι πρὸς τὰ κάτω, πρὸς βάραθρα ποῦ κατέληγαν εἰς τὴν βαθυπύθμενη θάλασσα, ἄλλος πάλι ἐχθρὸς τρομερός, ἡ σκοτοδίνη, ὁ ἱλιγγος ποῦ παραλύει τοὺς μύς τῶν ποδιῶν ὅπου ζητοῦν νὰ στηριχθοῦν, τῶν χειρῶν ποῦ κρατοῦν σπασμωδικῶς τοὺς βράχους. Εἰς κάθε ἀπόπειραν ὅπου ἀπετύγχανε ἐπιβιβαζόμεθα εἰς τὸ ρυμουλκίό, διὰ νὰ ἐπαναληφθῇ ἡ ἀπόπειρα ἀπὸ ἄλλα σημεῖα, ἀλλὰ μὲ τὰ ἴδια ἀποτελέσματα.

Ἐπὶ τέλους ἡ φρόνησις, διὰ τὴν ὁποῖαν λέγουν ὅτι ἐπισκέπτεται τελευταία ὅλους τοὺς ἀνθρώπινους ἐγκεφάλους, ἀφοῦ πρῶτα χοροπηδήσῃ καὶ ἀλωνίσῃ μέσα τους ὡς φαντασία, μᾶς ἐφιθύρισε εἰς τὸ αὐτί, ὅτι τὸ μονοπάτι — καὶ αὐτὸ μόνον δι' ἀγριοκάτσικα — ἐν ἡμπορεῖ παρὰ νὰ εὕρεται ἀπὸ κάτω ἀπὸ δύο σπητάκια, τὰ μόνα δείγματα τῆς παρουσίας ἀνθρώπων, ὅπου τὰ ἐδλέπαμεν εἰς ἐν σημεῖον τῆς κορυφογραμμῆς.

Ἀπ' ἐκεῖ τοῦλάχιστον ἡμποροῦσαμε νὰ σκαρφαλώσωμεν, ἀλλὰ μὲ μεγάλη προσοχὴ ἀπεφεύγαμε νὰ βλέπωμεν πρὸς τὰ κάτω. Ἐχρειάσθη νὰ διανύσουμε τοῦλάχιστον τρία χιλιόμετρα, διὰ κατακόρυφον ὕψος τὸ πολὺ τριακοσίων μέτρων. Τόσα ἦσαν τ' ἀπαραίτητα λοξοδρομήματα τοῦ μονοπατιοῦ, καὶ ἡ διάμεσσις ἀναβάσεις καὶ καταβάσεις. Ἐπὶ τέλους κατωρθώσαμεν νὰ κολλήσωμεν ἐπάνω εἰς τὰ λεγόμενα σαμάρια τοῦ νησιοῦ καὶ τὰς μικρὰς κοιλάδας, ὅπου

ἀποτελοῦν τὰ βατὰ μέρη, περιοριζόμενοι ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη ἀπὸ τὰς ἀκρωρείας.

Καὶ τότε πλέον ἄνοιξε ἐπισήμως τὸ κυνήγι.

Τότε κυνηγοὶ καὶ σκύλοι ἐσκορπίσθησαν εἰς διαφόρους διευθύνσεις. Οἱ σκύλοι μὲ τὴν μύτην ἐρωτοῦσαν βράχους, σχοῖνα, ἀγκαθωτοὺς θάμνους, τῆς λεγόμεναις ἀσκηφιαῖς, ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν πλειονοψηφίαν τῆς χλωρίδος τοῦ νησιοῦ, καὶ τὰ πυκνὰ θυμάρια.

Αὐταὶ αἱ ἐρωτήσεις, ἂν καὶ σιωπηλαί, δὲν ἔμειναν χωρὶς ἀπάντησιν.

Διότι μετ' ὀλίγον στίφη ἀπὸ πέρδικας ἐσηκόνοντο διαδοχικῶς, μ' ἐκεῖνο τὸ δαιμονιώδες πλατάγισμα, ὅπου τόσοι παραλύει τὸ νευρικὸν σύστημα τῶν πρωτοπείρων καὶ ἐξ ἴσου τῶν νευρικῶν κυνηγῶν.

Ἀμα ἐτελείωσεν αὐτὸ τὸ κυνήγι, ἐτραβήξαμεν γραμμὴ πρὸς τὰ δύο σπήτια, τὰ ὁποῖα μαζὺ μ' ἓνα ἐκκλησιδάκι τοῦ Προφήτου Ἡλίου, ἀποκλειστικοῦ κληρονόμου τοῦ Ἀπόλλωνος εἰς κάθε κορυφὴν, ἀποτελοῦσαν τὸν συνοικισμὸν τοῦ Σάν· Τζώρτζη.

Μᾶς ἐφλεγεν ἡ ἐπιθυμία νὰ γνωρίσωμεν τοὺς κατοικοὺς τοῦ νησιοῦ. Διότι ἔως ἐκεῖνην τὴν ὥρα μόνον πρόβατα καὶ γίδια εἶχαμεν ἀπαντήσει. Ὅπου ἐβοσκον ἀφύλακτα καὶ ἀπολύτως χειράφρετα ἀπὸ κάθε ἀνθρωπίνην ἐπιτήρησιν.

Ἀλλὰ πρὶν φθάσουμε ἐκεῖ, μᾶς ἐπεφυλάσσετο μία ἐκπληξίς ἀπροσδόκητος, τόσοι καὶ ἀπίστευτοι, ὁ σφοδρότερος διὰ κυνηγοὺς συγκλονισμός.

Διότι εἰς αὐτὸ τὸ ἐρημόνησο τῆς Ἀττικῆς, μᾶς παρουσιάσθησαν ἀπὸ κάτω ἀπὸ ἓνα ἱσκιωμα βράχου, δύο ζαρκάδια ἀληθινά, ζωντανὰ ζαρκάδια, καὶ μὲ δύο χαριτωμένα πηδηήματα ἀκροβατῶν, ἐποζάρησαν ἀκίνητα ἐμπρὸς μας, μόλις εἰς ἀπόστασιν εἴκοσι βημάτων. Τότε ἓνας ἀπὸ τοὺς συντρόφους — περιττὸν νὰ εἴπω ὅτι ἦτο ὁ νεώτερος — ἐσκόπευσεν. Εὐτυχῶς τὸν προέλαβεν ἀπότομος κίνησις τοῦ

θηράματος, κίνησις ὅχι πρὸς ἄτακτον φυγὴν. Διότι μὲ δύο τρία πηδῆματα ἤλθαν κοντά μας, μᾶς ὡσφραίνοντο φιλικώτατα καὶ μᾶς παρετήρουν μὲ τὸ γλυκύτατον βλέμμα των, γεμάτο ἐμπιστοσύνη ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἱκεσία. Δύο κομμάτια γαλέτας ἦτο ἡ ἄμερος ἀπάντησις ἐνδὲς ἀπὸ τοὺς συντρόφους, ἀκριβῶς ἐκείνου, ὁ ὁποῖος πρὸ ὀλίγου ἦτο ἑτοιμος νὰ φυτεύσῃ ἀπάνω εἰς τὰ κομψὰ κορμάκια των τὴν σπόρον τοῦ θανάτου, ὑπὸ μορφὴν σκαγίων ἀριθμοῦ ἑπτὰ Ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην αἱ σχέσεις μας ἀποκατεστάθησαν φιλικώταται καὶ τρυφεραί. Μᾶς παρηκολούθησαν κατὰ πόδα, ἕως εἰς τὰ σπήτια. Τότε παρετηρήσαμεν ὅτι ἦσαν καὶ φιλάρεσκα. Διότι εἶχαν στὸ λαιμὸ ἀπὸ ἓνα γυριτάνι, πλεχτὸ μὲ χάντρες.

Τὸ δικαίωμα τοῦ ἀναγνώστου ν' ἀπαιτήσῃ ἄμεσον ἐξηγήσιν αὐτοῦ τοῦ παραδόξου δὲν ἐπιδέχεται ἀμφισβήτησιν, καὶ τὴν παρέχω μὲ πολλὴν προθυμίαν.

Τὸ νηοὶ αὐτὸ ἀνήκει εἰς συνιδιοκτήτορας ἀπὸ τὴν Ὑδραν. Λειπὸν ἐν Ὑδραϊκῷ σπογγαλιευτικῷ, τὸ ὁποῖον ἐπήγαινε εἰς τὴν Ὑδραν ἀπὸ τὴν Βεγγάζαν τις Ἀφρικῆς, ἀπεκλείσθη ἐκεῖ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ἐνῷ εἶχεν ἐξαντλήσει τὸς τροφάς του. Ἀντίδωρον λοιπὸν τῆς ἀδελφικῆς φιλοξενίας καὶ περιθάλψεως, ὅπου ἐπεδαφίλευσαν εἰς τοὺς σπογγαλιεῖς οἱ συμπατριῶται των τοῦ νηοιοῦ, ἦσαν αἱ δύο αὐτὲς ἐξημερωμένες γκαζέλες (Ἀφρικανικὰ ζαρκάδι) ὅπου τὰς ἔφεραν ἀπὸ τὴν Ἀφρικὴν, διὰ νὰ τὰς χαρίσουν, ποῖος ἠξεῦρει εἰς ποῖον ἰσχυρὴν προστάτην. Ἀλλὰ ἡ εὐγνωμοσύνη διὰ τὴν φιλοξενίαν ἔκαμε ν' ἀλλάξῃ διεύθυνσιν αὐτὲ τὸ δῶρον.

Ἐφθάσαμε εἰς τὰ δύο σπήτια τοῦ Σάν. Τζώρτζη. Τὸ ἓνα τὸ χρησιμοποιοῦν ὥς μίαν μεγάλην ἀποθήκην, τὸ ἄλλο ἀπὸ τέσσαρα δωμάτια εἶναι ἡ κατοικία τῶν δύο ἰδιοκτητῶν ἔταν πηγαίνουν στὸ νηοί, καὶ τῶν δύο ποιμένων. Ὅλα καθαρῶτατα σὲ βαθμὸ πού θὰ ἔκαμνε κατάπληξι εἰς ἐκεῖνον ὅπου δὲν θὰ ἐγνώριζε, ὅτι ἡ καθαριότης εἶναι ἡ χαρκτηριστικὴ μονομανία τῶν Ὑδραίων, σὲ βαθμὸ ψυχώσεως.

Οἱ ἰδιοκτῆται ἔλειπαν εἰς τὴν Ὑδραν. Δὲν εὐρήκαμε ἐκεῖ ἐπάνω παρὰ μόνον τὸν ποιμένα ἕως ἐξήντα χρόνων, καὶ ἕνα μικρὸ τσοπανόπουλο οὔτε δώδεκα.

Εἰς τὸ δωμάτιον τῶν ἰδιοκτητῶν εὐρήκαμε καὶ ἕνα πλήθος ἐκκλησιαστικὰ βιβλία, δοκτάηχους, ψαλτήρια ἀκολουθίας κλπ.

Ὁ τσοπάνος καὶ τὸ τσοπανόπουλο, αἱ δύο αὐτοεξόριστοι ὑπάρξεις, εἶναι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ὅπου ἡ μοῖρα τοὺς ἔχει ἀπυτυπωμένη βαθεῖα εἰς τὸ μέτωπο τῆς δυστυχίας τὴν σφραγίδα.

Τὸ τσοπανόπουλο, ἕνα καχεκτικὸ παιδάκι ἱκτερικό, ὅπως μᾶς εἶπε, δὲν ἔχει κανένα ἄλλο στὲν κόσμον, παρὰ τὸν Παπποῦ στὴν Ὑδρα, πολὺ, παρὰ πολὺ γέρο. Ὅταν καὶ αὐτὸς ὁ δεσμὸς τοῦ αἵματος σὲ λίγο τοῦ ἀποκοπῇ, ὁλομόναχο θὰ στροβιλίζεται εἰς τὴ δίνη καὶ εἰς τῆς περιπέτειαις τῆς δυστυχισμένης ζωῆς του.

Ἀλλὰ πολὺ πλέον τραγικὴ εἶναι ἡ ἱστορία τοῦ γέρου τσοπάνου. Αὐτὸς εἶχε ἀδελφία, εἶχε γυναῖκα, εἶχε παιδιά. Ὅλοι τοῦ ἔφυγαν ἀπὸ καιρό.

— Ἀφοῦ ἀπόμεινα μᾶς εἶπε, παντέρημος εὐρήκα δουλειὰ σ' αὐτὸ τὸ νηοὶ ὅπου κανένας δὲν βρισκότανε νὰ θέλῃ νὰ ἔρθῃ. Εἶμαι δέκα χρόνια ἐδῶ ἐπάνω καὶ μιὰ φορὰ μονάχα ἔλειψα γιὰ δέκα πέντε μέρες. Ἐγύριζα σὰν τὸ χαμένο πουλί. Τί νὰ κάμω ἐγὼ στῆς πολιτείας;

Καὶ εἶχε πολὺ μεγάλον δίκην ο ἄμοιρος.

Δέκα χρόνια ἐξορία σ' αὐτὸ τὸ ἐρημόνησο ποὺ τὸ δέρονουν ἡ θάλασσε, τόσο κοντὰ στὸ Λαύριο, στὲν Πειραιᾶ, στὴν Ὑδρα. Δέκα χρόνια ἐξορία σὰν τοὺς ναυαγοὺς ποὺ ξερνᾷ ἡ θάλασσα σὲ κάποιον ἀπὸ τὰ ἐρημόνησα τοῦ Ὠκεανοῦ!

Εἰς αὐτοὺς τοὺς ἐρημωμένους ἀφήσαμε ὅ,τι εἶχαμε μαζὺ μας. γαλέτε, καρπούς, νωπὰς τροφάς, κρασί, κονιάκ.

Λίγο πρὶν κρυφθῇ ὁ ἥλιος ἀπὸ πίσω ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Αἰγίνης, ἐσχπάραμε ἀπὸ τὸ νηοί, ὅπου μᾶς εἶχαν συνοδεύσει ἕως κάτω οἱ δύο τοῦ κάτοικοι.

Σὲ λίγο μὲ τὰ δυνατὰ χτυπήματα τῆς ἑλικὸς τοῦ ρυμουλκοῦ, ἔβραζε πίσω μας ἡ θάλασσα καὶ ἄφινε μία ἐλκὸς σὰν ἀφρισμένο γάλα.

Ἐγύριζα πονετικὰ τὸ μάτι στὲς δύο κείναις δυστυχισμέναις ὑπάρξεις, ὅπου σὲ λίγο ἔσθουε ἡ θολὴ σιλουέτα τους.

ΕΜ. ΛΥΚΟΥΔΗΣ

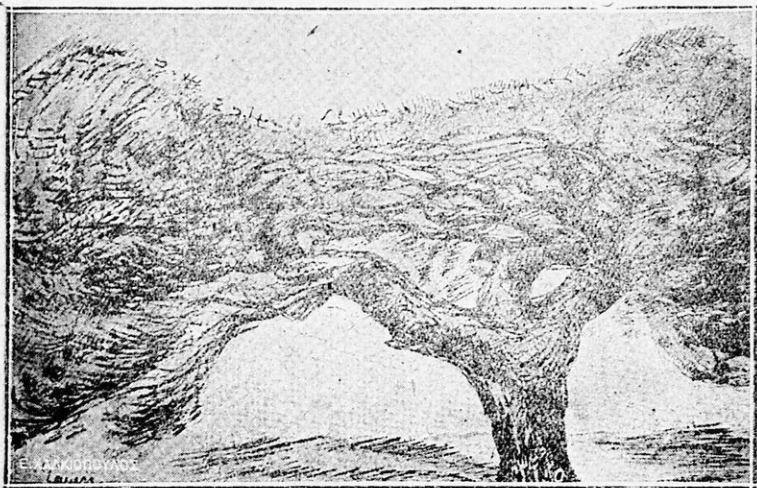
Η ΚΑΤΑΡΑ ΤΟΥ ΠΕΥΚΟΥ

«Γιάννη, γιατί ἔκοψες τὸ πεῦκο;
γιατί; γιατί;»

— Ἀγέρας θᾶναι», λείει ὁ Γιάννης
καὶ περπατεῖ.

Ἀνάβει ἡ πέτρα, τὸ λιβάδι
βγάνει φωτιά.

Νάβρισκε ὁ Γιάννης μιὰ βουζούλα,
μιὰ ρεματιά !..

Τὸ Πεῦκο

(ὑπὸ Ζ. Παπαντωνίου)

Μὲς τὸ λιοπύρι, μὲς στὸν κάμπο
νὰ ἕνα δέντροι. . . .

Ξαπλώθη ὁ Γιάννης ἀπὸ κάτου
δροσιὰ νὰ βρῇ.

Τὸ δέντρο παίρνει τὰ κλαδιά του
καὶ περπατεῖ !

« Δὲ θ' ἀνασάτω », λέει ὁ Γιάννης,
Γιατί; γιατί;

2

« Γιάννη, ποῦ κίνησες νὰ φτάσῃς;
— Στὰ δυὸ χωριά.
— Κι' ἀκόμα βρίσκεσαι ἐδῶ κάτου;
Πολὺ μακριά.
— Ἐγὼ πηγαίνω, ὅλο πηγαίνω.
Τὶ ἔφταιξα γώ;
Σκιαζεται ὁ λόγγος καὶ μὲ φεύγει.
Γι' αὐτὸ εἶμαι δῶ.
Πότε ξεκίνησα; εἶναι μέρες. . . .
γιὰ δυὸ, γιὰ τρεῖς. . . .
Ὁ νοῦς μου σήμερα δὲν ξέρω
τ' εἶναι βαρὺς.
— Νὰ μιὰ βρουσοῦλα, πὲ νεράκι
νὰ ὀροσιστῇς».
Σκύβει νὰ πιῇ νερὸ στὴ βρύσι. . . .
στερεύει εὐθύς.

3

Οἱ μέρες πέρασαν κι' οἱ μῆνες,
φεύγει ὁ καιρὸς,
στὸν ἴδιον τόπο εἰν' ὁ Γιάννης
κι' ἄς τρέχῃ, ἔμπρός.
Νὰ τὸ χινόπωρο, νὰ οἱ μπόρες!
μὰ ποῦ κλαρί;
Χτυπιέται ὀρθὸς μὲ τὸ χαλάζι,
μὲ τὴ βροχή.

4

« Γιάννη γιατί ἔσφαξες τὸ δέντρο
τὸ σπλαχνικὸ
ποῦ ῥιχνεν ἴσκιο στὸ κοπάδι
καὶ στὸ βοσκό; »
Ὁ πεῦκος μίλαε στὸν ἄερα
— τ' ἀκοῦς; τ' ἀκοῦς; —

καὶ τραγουδοῦσε σὰ φλογέρα
 στοὺς μπιστικούς.
 «Φρύγανο καὶ κλαρὶ τοῦ πῆρες
 καὶ τὶς δροσιᾶς
 καὶ τὸ ρεῖσινι του ποτάμι
 ἀπ' τὶς πληγές.
 Σακάτης ἦτανε κι' ὀλόρθος
 ὥς τὴ χρονιά
 ποὺ τὸν ἐγκρέμισες γιὰ ξύλα,
 Γιάννη φωνᾷ!

5

— Τὴ χάρι σου ἐρημοκκλησάκι
 τὴν προσκυνῶ.
 Βόηθα νὰ φτιάσω κάποιαν ὥρα
 καὶ νὰ σταθῶ. . . .
 Ἡ μάννα μου θὰ περιμένη
 κι' ἔχω βοσκή
 κι' εἶχα καὶ τρύγο Ἴὶ ὥρα νᾶναι
 καὶ τὶ ἐποχή;
 Ξεκίνησα τὸ καλοκαῖρι
 — νὰ σιοχαστῇς —
 κι' ἦρθε καὶ μ' ἡῦρεν ὁ χειμῶνας
 μεσουστρατίς.
 Πάλι ἀλωνάρης καὶ λιοπύρι.
 Πότε ἦρθε; πῶς;
 Ἄγιε, σταμάτησε τὸ λόγγο
 ποὺ τρέχει ἐμπρός.
 Ἄγιε, τὸ δρόμο δὲν τὸν βγάνω
 — μὲ τὶ καρδιά —
 Θέλω νὰ πέσω νὰ πεθάνω
 ἐδῶ κοντά».

6

Πέφτει σὰ δέντρο ἀπ' τὸ πελέκι,
 βογγαίει βαρειά,

μακριά του στάθηκε τὸ δάσος,
πολὺ μακριά.
Ἐκεῖ τριγύρω οὔτε χορτάρι,
φωνὴ καμμιά,
Στὰ ἀγκάθια πέθανε, στὸν κάμπο,
στὴν ἐρημιά.

Z. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΟΙ ΚΑΛΛΙΚΑΝΤΖΑΡΟΙ

— Γιαννοῦ σου σου . . . μῶρ' Γιαννοῦ σου σου . . .

— "Ὁρσεεε . . .

— Μέσα εἶται αἰ αἰ ;

— Μέσαα... κόπιασεεε...

— Μὴ μὲ δαγκάσῃ τὸ σκυλίι...

— Πέρνα, μὴ σκιάζεσαι δὲν εἶναι δῶ, πάει κοντὰ
στὰ πρόβατα.

Ἡ γειτόνισσα δρασκελγσε τὸ κατῶφλι καὶ μπῆκε μέσα.

— Καλησπέρα, Γιαννοῦ μου. Τί καλὰ πολεμάς ;

— "Α, τί νὰ πολεμάω, Γιώργαινά μου ; Νά, κουχλιάζω
μιά χεριὰ λάχανα, γιὰ νὰ ξεγελάσω τὸ γέρο μου ἀποπεροῦ.
Ἑέρε, τί παράξενος ποῦ εἶναι ; δὲ δοντιάζει ψωμί χωρὶς πε-
ροῦνι καὶ χουλιάρι.

— "Ε γέρος ἄνθρωπος εἶναι, Γιαννοῦ μου ! μὴ
συκλετίζεσαι.

— Σώπα, καϋμένη Γιώργαινα, σώπα ! . . . καὶ νὰ μὴν
ἔχῃς δεῦτερο χέρι.

—

— "Αμ πῶς καὶ τοῦτο τέτοιαν ὥρα, Γιώργαινά μου ;

— Ἦρθα, Γιαννοῦ μου, κάτι νὰ σὲ παρακαλέσω.

— "Αν μοῦ περνάῃ, Γιώργαινά μου . . . ἔ, τι θέλεις.

— Δὲ μοῦ λές, Γιαννοῦ, ἐζύμωτες ἐοῦ ;

— Ἀκόμα γιὰτ' ἤμουνα στὸ ρέμα κ' ἔπλενα. Ἀνάπιασα
μοναχὰ τὸ προζύμι. "Αμ' ἀποφάμε θὰ ζυμώσω.

(1) Ἀποπεροῦ=τὸ βράδυ.

- Καὶ πάνου κάτου πότε θὰ φουρνίσῃς ;
 — Ὅποτε γένῃ κοντὰ τὸ μεσονύχτι
 — Καὺμένη, ἔλα βρόντα μου καὶ μένα, νὰ ρίξω κ' ἐγὼ
 δυὸ καρβέλια στὸ δικό σου φούρνο.
 — Μετὰ χαρᾶς σου, Γιώργαινά μου, μετὰ χαρᾶς σου . . .
 . . .
 Ὁ καλλικάντζαρος ἄκουσε ἀπὸ τὴν καμινάδα τῆς
 Γιαννοῦς, ποῦταν κρυμμένες, ἔλα, τὸ τ' εἶπαν καὶ τί μί-
 λησαν οἱ γειτόνισσες. Ἔτοι πρὶν τὰ μεσάνυχτα, πῆγε καὶ

Συνάντησις καλῶν φίλων

- φώναξε τῆς Γιώργαινας βροντώντας τὴν πόρτα τῆς, μετὰ τῇ
 φωνῇ τῆς Γιαννοῦς ἀπαράλλαχτη . . .
 — Γιώργαινασασα . . μὴ Γιώργαινα
 — Ὅρσεεε.
 — Εὐπνα γιατί φώτισεεε.
 — Τώρα, τώρα, ἔφτασασα
 — Ἡ Γιώργαινα βγήκε σὲ λίγο μετὰ τὴν πινακωτῆστὸν
 ὦμο. Ὁ Καλλικάντζαρος πιῦχε ἀλλάξει σὲ φούρνο ἀναμμένο

τὸν ἑαυτὸ του, ροδολοῦσε κατὰ τὸ γιαιλό. Ἡ Γιώργαινα χωρὶς νὰ νοιώσῃ, πῆγαινε ἀπὸ κοντά του, νομίζοντας πὼς εἶνε καὶ πὼς καίει ὁ φουῆνος τῆς Γιαννοῦς.

Φτάνοντας ἔτσι, στὴν ἀκρογιαλιά, σήκωσε ὁ Καλλικάντζαρος τὸ νοῦ καὶ τὰ μάτια τῆς Γιώργαινας ἀπὸ τὰ μάγια του. Βλέπει ἀραξιασμένους ἢ Γιώργαινα στὴν ἀκρογιαλιά, ἓνα κοπάδι Καλλικάντζαρους στραβοπρόσωπους, μ' ἓνα μάτι στὸ κούτελο καὶ ἑνὸ παρακάτω, ἀπὸ δῶ κι' ἀπὸ κεῖ, μὲ δύο πόδια, ἓνα ἀνθρωπινὸ κι' ἓνα ἀλογίσιο, μὲ κάτι μαλλιά σὰν ἀφάνες, μ' ἓνα κορμὶ τοσοῦλάκι καὶ κρατῶντας ὅλοι τους στὰ χέρια ἀπὸ μιὰ φορτωτῆρα. Ὁ Ἀρχικαλλικάντζαρος, ἀφοῦ πέναισε τὸν ἄξιον σύντροφόν του, διέταξε καὶ τὴν κύκλωσαν ὅλοι τους.

— "Α ! ἄ ! παληόγρηνα ! σὺ ὀρμήνευες τὲς χωριανές σου νὰ ρίχνουν στάχτη στὲς γωνιές τῶν σπιτιῶν, καὶ ν' ἀφίνουν ἀναμμένο τὴ νύχτα τὸ δαδλί στὴ γωνιά γιὰ νὰ μὴ μπαίνουμε μέσα ; "Ελα τώρα, ἔλα μὴ χάσομερὰς ! ξεντύσου χέρι χέρι νὰ ριχτοῦμε στὴ θάλασσα νὰ πλέξουμε γιὰ τὸν κόσμον μας.

— Στεῦς ὀρισμούς σας, παιδάκια μου, στοὺς ὀρισμούς σας ! . . . Ἀφίστε με πρῶτα νὰ σὰς πῶ τοῦ λιναριοῦ τὰ βάσανα καὶ τοῦ Χριστοῦ τὰ πάθη ! — ἄχ ! ἡ ἔρημη, κακόπαθα ! . . . ποῦθε νὰ γείρω καὶ ποῦθε νὰ φωνάξω !

— "Ελα, ἔλα ! . . . κάμε τι θὰ κάμῃς πρὶν μὰς πάρῃ ἡ μέρα.

— .. Ποῦ λέτε, παιδάκια μου, τὸ λινάσαα . . . τὸ λινάσαα . . . τὸ λινάα . . . ρι τὸ σπέεεεε . . τὸ σπέεεε . . . τὸ σπέεεερνουνε . . τὸ σκαλίι . . τὸ σκαλίιιιιζουνε . . τὸ ποτίιι . . τὸ ποτίιι

— "Ελα, ἔλα ! κάμε γρήγορα σοῦ κρένουμε !

— Μὴ μὲ βιάζεστε, παιδάκια μου, γιατί κόμπιασα ! . . .

ἀρίστε με νὰ καταπῶ τὸν κόμπο! . . . Ποὺ λέτε, παιδάκια μου! ποὺ τὸ παράτηκα;

— Ἀνάγκασε! ἀνάγκασε, δὲν καρτεροῦμε πιά!

— Ἄ ναί, τὸ λινάσαα . . . τὸ λινάαα . . . τὸ λινάααρι . . . τὸ θερίνι . . . τὸ θερίνι ζουνε

— Παρακάτου κομπόγλωσση, παρακάτου . . .

— Τὸ Χριστόσο . . . τὸ Χριστόσο . . . — ἄχ Χριστοῦλη μου δὲν ξημερώνεις! . . . ἄμ τ' εἶναι τοῦτο ποῦπαθα ἢ ἄρραχνη! τί μοῦγραφτε! . . .

— Ἐλα, ἔλα, ξεντύσου γιατίε διαζόμαστε . . . μᾶς τ' ἀποσώνεις στὴ στράτα! . . . Ὁμπρό, συντρόφοι, τραβάτε τη μέσα! . . . Κούντουλα μούντουλα τσιέντρα τσιέντρα τὸ τσιεντρί, τὰ μικρὰ μὲς τῇ σακούλα, τὰ μεγάλα καλλικούρα.

— Ἐλα, ἔλα, πηληόγρηα, πάψε τὲς κλάβες, καὶ πάντα τὰ ξεράδια σου! . . .

— Ἄστε με, παιδάκια μου, νὰ συχωρεθοῦν τὰποθαμένα σας! ἄστε με νὰ σᾶς τὰ στορησω οὐλα! Μὴν εἴταστε, παιδάκια μου, ἀκράτηγα! πομονεῦτε νὰ μάθετε καὶ νὰ μάθετε, παιδάκια μου!

Καμμιά φορὰ ἀκούστηκε ὁ κέκκορας τοῦ χωριοῦ.

— Ἄ! ἄ! τὰ νύχια σου νὰ φᾶς! . . . Δὲ σὲ σκιαζόμαστε! . . . μαυροκέφαλος εἶσαι. Ἐμπρὸς τραβάτε τη μέσα! . . . κούντουλα μούντουλα . . . σείξου παληόγρηα.

— Μὴ με σούρνετε, παιδάκια μου, νὰποσώσω τοῦ λιναριοῦ τὰ βάζαα καὶ τοῦ Χριστοῦ τὰ πάθη! . . . Τὸ Χριστόσο . . . ποὺ λέεε . . . ποὺ λέτε, τὸν ἐπιάαα . . . τὸν ἐπιάαα . . .

Ἀκούστη καὶ τὸ δεῦτερο λάλλημα τοῦ κέκκορα.

— Μαυροκέφαλος εἶσαι, δὲ σὲ σκιαζόμαστε.

— Ἄχ! ἡ ἔρημη! . . . πότε θὰ γίνῃ ἀπροκέφαλος νὰ ξημερώσῃ!

— Πάρα κάτω, πάρα κάτω! . . . καὶ μὴν ἀργῇ! . . .

(1) Ἀνάγκασε = κάμε γρήγορα.

— Γάλια γάλια, παιδάκια μου! μὴ μ' ἀναγκάζετε! δὲ
σὰς γελάω! εἶνε τὸ γεννητό μου¹ ἔτσι! . . . Ποὺ λέτε,
παιδάκια μου, τὸ Χριστόσο... τὸν σταυρώσω... τὸν σταυρώ-
σανε! οἱ παράαα οἱ παράνομοι . . .

Ἀκούστη τὸ τρίτο λάλημα τοῦ κόκκορα καὶ τὸ ση-
μαντήρι τῆς ἐκκλησιᾶς.

— Ἀσπροκέφαλος εἶναι! . . . Λακκᾶτε² νὰ φεύγουμε,
τὶ μὰς πῆρε ἡ μέρα! ἄντε γρηᾶ καρακάξα! . . .
καὶ μεῖς, μὰ καὶ σύ ἐπρόκοψες!

Κ' ἓνας ἓνας ρίχνουνταν στὴ θάλασσα γιὰ τὸν κάτου
κόσμο, ἀφίνοντας τὴν Γιώργαινα πίσω νὰ τοὺς καταργίεται.

Ἡ Γιώργαινα γύρισε πίσω στὸ καλυβὶ τῆς στὰ τέσσερα.

— Γέροσο! μῶρε γέροσο! . . .

— Τ' εἶναι μὲρ' γρηᾶ!

— Σήκω κι' ἀνοιξε γρηᾶ!

ΘΕΟΔ. Δ. ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΣ

ΤΕΣΣΕΡΑ ΑΔΕΡΦΙΑ

Τέσσερα

(γύριζε γοργά!)

τέσσερα ἀδέρφια τὸ χορὸ ὅξω στοὺς κάμπους σέρνουν
πιασμένα χέρι χέρι,

τοῦ Γεροχρόνου τὰ παιδιά

ποῦνε τ' ἀγόρια ὁμορφονιοὶ κι' ἡ κόρη δίχως τέρι.

Κι' ἡ κόρη

(κοίταξε ὁμορφιές!)

κι' ἡ κόρη πρώτη τραγουδεῖ: «Τοὺς κάμπους λουλουδίζω,

»καὶ τὰ κλαδιὰ φουντώνω,

τοῦ Πάσχα φέρνω τὶς χαρές,

»στῆς νύχτας μέσα τῇ δροσιᾷ μ' ἀηδόνια ξεφαντώνω».

Τὸ πρῶτο

(μάννα μας γλυκειά!)

(1) Τὸ γεννητό μου=τὸ φυσικόν μου. 2) Λακκᾶτε=τρέξετε.

τὸ πρῶτο ἀγόρι τραγουδεῖ: «Σφαλῆστε τὰ βιβλία
 »σιτὶς ἐξοχὲς νὰ πᾶμε,
 »νὰ δροσιστοῦμε σιὰ νερά,
 »στὸν ἴσχιό τῆς γερομουριᾶς τὰ πωρικὰ νὰ φᾶμε».

Καὶ τ' ἄλλο

(τράβα τὸ χορό!)

καὶ τ' ἄλλο ἀγόρι τραγουδεῖ: «Ὁ τρύγος τώρα ἀρχίζει
 »μὲ χαρωπὰ τραγούδια,
 »σταφύλια κεὶ σταφύλια δῶ,
 »πατεῖτε ἄντρες στοῦς ληνούς, τρυγᾶτε κοπελλοῦδια!».

Τὸ τρίτο

(ἄ, μὰ τί χαρά!)

τὸ τρίτο λέει: «Ὅμως κι' ἐγὼ τὰ παρσιμύθια φέρνω
 »τριγύρω σιὰ μαγκάλια
 »μαζὶ μὲ κάστανα ψητά,
 »Ἀγιοβασίλη φέρνω γώ, ἐγὼ καὶ πορτοκάλια».

Κι' ὅλα τους

(γυρίζει γοργά!)

κι' ὅλα τους τραγουδοῦν μαζὶ: «Γυρνᾶμε νύχτα μέρα
 »πιασμένα χέρι χέρι,
 »εὐεῖς τοῦ χρόνου τὰ παιδιά,
 »τρεῖς γυοὶ κι' οἱ τρεῖς ὁμορφονιοί, μιὰ κόρη δίχως τέρι».

Α. ΠΑΛΛΗΣ.

Η ΠΟΜΠΗ ΤΩΝ ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ*

Τὰ Παναθηναῖα ἦσαν μεγίστη ἐορτὴ τῶν Ἀθηνῶν,
 διεκρίνοντο δὲ εἰς' μεγάλα καὶ μικρά, καὶ τὰ μὲν μικρὰ
 ἐωρτάζοντο κατ' ἔτος, τὰ δὲ μεγάλα κατὰ πᾶν τέταρτον
 ἔτος καὶ διήρκουν περισσότερας ἡμέρας ἀπὸ τὰ μικρά.

* (Τὸ ἀριστούργημα τῆς ἀρχαίας γλυπτικῆς, τὸ ὁποῖον διεσώθη μέ-
 χους ἡμῶν, εἶναι ἡ παράστασις τῆς πομπῆς τῶν Παναθηναίων ἐπὶ τῷ
 εἰς τὴν ζωηφόρον τοῦ Παρθενῶνος. Ἀποτελεῖται ἀπὸ πολλὰ ἀνάγλυφα,
 δηλαδὴ ἀπὸ γλυπτικὰς παραστάσεις, αἱ ὁποῖαι δὲν φαίνονται ὁλόκληροι
 ὅπως τὰ ἀγάλματα, ἀλλὰ ἔσχον πολὺ ὀλίγον ἀπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς
 μαρμαρίνης πλάκας. Δυστυχῶς ἐπὶ Τουρκοκρατίας τὰ περισσότερα ἀνά-
 γλυφα ἀπὸ τῆς ἀπὸ τοῦ λόρδου Ἐλγιν εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ τώρα ὁ
 θέλων νὰ ἴδῃ τὸ ἔργον τοῦ Φειδίου πρέπει νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ Βρετανικὸν
 μουσεῖον. Εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ὀλίγιστα ἔμειναν, τὰ ὁποῖα εὐτυχῶς εἶναι
 ἐκ τῶν ὠραιότερων).

Τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἐορτῆς τῶν μεγάλων Παναθηναίων ἐγίνοντο διάφοροι μουσικοί, γυμνικοὶ καὶ ἵππικοὶ ἀγῶνες. Εἰς τοὺς μουσικοὺς ἀπηγγέλλοντο ὑπὸ ραψωδῶν

Ἡ νίκη

τὰ ποιήματα τοῦ Ὁμήρου καὶ ἠγωνίζοντο μεταξύ των αὐληταί, κιθαρισταὶ καὶ ἀοιδοὶ ψάλλοντες μὲ συνόδαν

αὐλοῦ ἢ κιθάρας. Οἱ γυμνικοὶ ἀγῶνες περιελάμβαναν τὰ συνήθη ἀγωνίσματα, ἦτοι τὸν δρόμον, τὴν πάλην, τὸ παγκράτιον, τὸ πένταθλον, ἡγωνίζοντο δὲ εἰς αὐτοὺς χωριστὰ οἱ ἄνδρες, οἱ ἔφηβοι καὶ οἱ παῖδες. Οἱ ἱππικοὶ συνίσταντο εἰς ἀγῶνας ἵππων μετ' ἀναβάτου ἢ ἵππων συρόντων ἄρματα (ὀχήματα ἐλαφρά), ἀλλ' ὑπῆρχον καὶ αὐτῶν διάφορα εἶδη. Παρεκτὺς δὲ τούτων ἀναφέρονται ἀκόμη καὶ οἱ ἐξῆς ἀγῶνες, ἡ πυρρίχη, ἦτοι ὄρχησις μετ' ὄπλων. ἡ λαμπαδηδρομία, ἦτοι δρόμος ἀνδρῶν κρατούντων ἀναμμένους λαμπάδας, καὶ ὁ ἀγὼν εὐανδρίας, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐκάστη ἐκ τῶν δέκα φυλῶν, εἰς τὰς ὁποίας ἦσαν διηρημένοι οἱ Ἀθηναῖοι, παρουσίαζε γέροντάς τινας, ἐνῆκα δὲ ἡ ἐπιδείξασα τοὺς μᾶλλον θαλεροὺς καὶ ἀκμαίους.

Τέλος, πιθανώτατα ἐτελοῦντο λεμβοδρομαίαι ἢ ἀγῶνες μεγαλειτέρων πλοίων. Τὰ βραβεῖα δὲ τὰ ὁποῖα ἐλάμβαναν οἱ νικηταί, ἦσαν στέφανοι, χρήματα καὶ ἔλαιον ἀπὸ τὰς ἱερὰς ἐλάϊας τῆς Ἀθηνᾶς, αἱ ὁποῖαι ἦσαν εἰς τὴν Ἀκαδημίαν πλησίον τοῦ Κολωνοῦ.

Οἱ ποικίλοι οὗτοι ἀγῶνες ἐγίνοντο εἰς διάφορα μέρη καὶ διήρκουν, ὥς εἵπομεν, ἀρκετὰς ἡμέρας, ἐτελείωναν δὲ διὰ τῆς παννυχίδος, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐτελεῖτο ἡ λαμπαδηδρομία. Τὴν ἄλλην ἡμέραν προσέφερον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν θεὰν τῶν ἐν μεγάλῃ πομπῇ τὸν πέπλον, τὸν ὁποῖον ὕφαιναν εὐγενεῖς παρθένοι τῶν Ἀθηνῶν, ἐργαστῆναι ὀνομαζόμεναι. Ἡ προσφορὰ αὐτοῦ ἦτο ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ἐορτῆς τῶν Παναθηναίων καὶ διὰ τοῦτο ἐκομίζετο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν μετὰ μεγάλην τελετήν. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην οἱ Ἀθηναῖοι ὅλοι καὶ πλεῖστοι ξένοι συνηθροίζοντο εἰς τὸν ἔξω Κερταμεικὸν (πλησίον τῆς Ἀγίας Τριάδος) καὶ ἐκεῖ ἐτίθεντο εἰς τάξιν. Τὴν πομπὴν διηύθυναν ἰδιαιτέροι ἀρχοντες, ἱεροποιοὶ ὀνομαζόμενοι, ἐλάμβαναν δὲ μέρος εἰς αὐτὴν καὶ οἱ λοιποὶ ἀρχοντες τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἱερεῖς καὶ ἱέρειαι καὶ μάντις διὰ τὰς θυσίας καὶ κήρυ-

καὶ φροντίζοντες περὶ τῆς τάξεως. Οἱ περισσότεροι ἐκ τῶν πολιτῶν ἠκολούθουν ὥς ὀπλῖται, φέροντες δηλαδὴ ἀσπίδα καὶ λόγχην, οἱ δὲ πλουσιώτεροι ἔφιπποι καὶ μεταξὺ τούτων ἦσαν οἱ λαμπρότεροι καὶ ἀριστοκρατικώτεροι νέοι τῶν Ἀθηνῶν, ἐκ τῶν ὁποίων συνεκροτεῖτο τὸ ἵππικόν τῆς πόλεως. Ὡδήγουν δὲ τοὺς μὲν πεζοὺς οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ταξίαρχοι, τοὺς δὲ ἵππεις οἱ φύλαρχοι καὶ οἱ ἵππαρχοι. Ἄλλοι τέλος ἤρχοντο ὀχοῦμενοι ἐπὶ τῶν λεγομένων πομπικῶν ζευγῶν, ἀρμάτων δηλαδὴ ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ τοῦλάχιστον εἶχαν διαγωνισθῇ εἰς τοὺς ἵππικοὺς ἀγῶνας τῶν προηγουμένων ἡμερῶν.

Εἰς μόνην τὴν πομπὴν ἐλάβδαναν μέρος καὶ αἱ κανηφόροι εὐγενεῖς Ἀθηναῖαι παρθέναι, φέρουσαι κάνιστρα καὶ ἄλλα σκεύη χρήσιμα εἰς τὰς θυσίας. Ἐκ τῶν ξένων δὲ ἠκολούθουν πλὴν τῶν διαρκῶς ἐν Ἀθήναις ἐγκατεστημένων καὶ τῶν γυναικῶν καὶ θυγατέρων αὐτῶν, οἱ θεωροί, ἦτοι οἱ ἀντιπρόσωποι ξένων πόλεων — ἰδίως τῶν ἀποικιῶν καὶ τῶν συμμάχων — ἀποστελλόμενοι ἐπίτηδες διὰ τὴν ἐορτὴν τῶν Παναθηναίων. Τέλος, μέγα μέρος τῆς πομπῆς ἀπετέλουν τὰ ἱερεῖα, ἦτοι οἱ βόες καὶ τὰ πρόβατα τὰ προωρισμένα εἰς θυσίαν· οἱ Ἀθηναῖοι προσέφεραν ἑκατόμβην (θυσίαν ἑκατὸν βοῶν), αἱ δὲ ἀποικίαι καὶ αἱ πόλεις τῶν συμμάχων ἦσαν ὑποχρεωμέναι νὰ στέλλουν μίαν ἀγελάδα καὶ δύο πρόβατα.

Ἡ πομπὴ αὕτη, ἀφοῦ ἐτίθετο εἰς τάξιν εἰς τὸν ἕξω Κεραμεῖόν, ἐξεκίνηει καὶ διὰ τοῦ Διπύλου εἰσῆρχετο εἰς τὸν δρόμον, ὅστις ἦτο πλατεῖα ὁδὸς φέρουσα εἰς τὴν ἀγορὰν (μεταξὺ Θησείου, στοᾶς Αἰτάλου καὶ Ἀρείου Πάγου), ἀπὸ τὴν ἀγορὰν δὲ ἀνέβαιναν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Ὁ πέπλος τῆς Ἀθηνᾶς ἕως ἐκεῖ ἐφέρετο κρεμνόμενος ὥς ἱστῖον ἀπὸ τὰς κεραίας πλοίου κινουμένου ἐπὶ τροχῶν, πρὸ τῆς εἰσόδου δὲ τῆς Ἀκροπόλεως κατεβιβάζετο καὶ ἐκομίζετο εἰς τὸν ναόν.

Νεοελληνικά Τόμος Β', Ζ. Παπαντωνίου, Ἐκδ. Β', 10—7—924. 8.

Τὰ ζῷα (βόες καὶ πρόβατα) ἀνέβαιναν ἐπίσης εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἐκεῖ ἐθυσιάζοντο. ὁ δὲ κῆρυξ μεγαλοφώνως

Καρυάτις τοῦ Ἐρεχθείου τῆς Ἀκροπόλεως.

ἤρχετο ὑπὲρ τῆς σωτηρίας καὶ δγείας τῶν Ἀθηναίων καὶ

τῶν συμμάχων τῶν. Κατόπιν τὰ κρέατα διμοιράζοντο εἰς τοὺς πολίτας καὶ ἡ ἑορτὴ ἐπεσφραγίζετο διὰ γενικῆς εὐωχίας, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔπιναν ἀπὸ μεγάλα ποτήρια τὰ ἑποῖα ἀπὸ τὴν ἑορτὴν ὠνομάζοντο Παναθηναϊκά.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἐφιλοτιμήθησαν νὰ καταστήσουν τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων ὅσον τὸ δυνατόν λαμπροτέραν καὶ μεγαλοπρεπεστέραν. Τὸ πρόγραμμα τῶν ἀγώνων ἦτο ποικιλώτατον, κατὰ δὲ τὴν ἡμέραν τῆς πομπῆς ἡ πόλις ἐπεδείκνυν εἰς τοὺς ξένους τὸ πλῆθος τῶν ὀπλιτῶν καὶ ἱππέων τῆς, τὸ πλῆθος τῶν ἄλλων πολιτῶν, τὸν πλοῦτον τοῦ δημοσίου καὶ τῶν ἰδιωτῶν καὶ τὸν μέγαν ἀριθμὸν τῶν ὑπηκόων πόλεων. Τὴν λαμπρὰν αὐτὴν πομπὴν λοιπὸν ἠθέλησεν ὁ Φειδίας νὰ παραστήσῃ ἐπὶ τῆς ζωοφόρου τοῦ Παρθενῶνος καὶ τὴν πορροστήσῃ μὲ τέχνην καὶ δεξιότητα ἀξίαν τῆς μεγαλοφυΐας του, διότι δὲν προσεπάθης νὰ ἀπεικονίσῃ ὅλας ἐκεῖνας τὰς χιλιάδας λαοῦ παρελαύνοντος μὲ τάξιν καὶ ὁμοίμορφον σχῆμα — ἡ εἰκὼν θὰ ἦτο τότε μικροπρεπὴς καὶ μονότονος — ἀλλὰ παρέθεσεν ἐκ τῆς ὅλης πομπῆς διαφόρους χαρακτηριστικὰς σκηνὰς πλήρεις ζωῆς καὶ κάλλους. Εἰς τὴν ἀνατολικὴν πλευράν, ὅπου ἦτο ἡ εἴσοδος τοῦ ναοῦ, παριστάνοντο ἡ Ἀθηνᾶ, ὁ Ζεὺς, ἡ Ἥρα καὶ ἄλλοι θεοί, ἐλθόντες νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν ἑορτὴν καὶ τὴν θυσίαν, ἐν τῇ μέσῃ δὲ αὐτῶν εἰκονίζετο ἡ παράδοσις τοῦ πέπλου. Τὰς ἄλλας πλευρὰς ἐπλήρουν ἄνδρες νέοι καὶ πρεσβύτεροι μὲ μακρὰ ἱμάτια, στήφιστοι εἰς τὰς βακτηρίας τῶν καὶ σὺνδιαλεγόμενοι, ἄλλοι ἐφιπποῦντες καλπύζοντες ἢ ἐπὶ ἀρμάτων ὀχεύμενοι, ἄλλοι ὀδηγοῦντες τὰ θύματα, ἄλλοι φέροντες ἀγγεῖα πλήρη οἶνου καὶ ἄλλοι αὐλοῦντες, πρὸς τούτοις παρθένοι φοροῦσαι πολυπτύχους χιτῶνας καὶ βαστάζουσαι σκεύη ἱερὰ ἢ ἡσυχῶς ἱστάμεναι. Ἡ μεγάλη αὐτὴ ποικιλία, ἡ θελκτικὴ σεμνότης τῶν παρθένων, ἡ ἐλευθέρη καὶ ἀδίστατος στάσις τῶν σὺνδιαλεγόμενων ἀνδρῶν, ἡ ζωηρότης τῶν ἵππων, ἡ δύναμις τῶν εὐ-

τροπούντων βῶν καὶ τέλος ἡ χάρις ὅλων τῶν μορφῶν καὶ τῶν κινήσεων αὐτῶν μαρτυροῦν, ὅτι ἡ ζωηφόρος εἶναι ἀληθῶς ἔργον μεγάλου καλλιτέχνου.

Χ. ΤΣΟΥΝΤΑΣ

ΚΛΕΦΤΟΤΡΑΓΟΥΔΟ

Τότες, παιδί μου, ποῦχαμε παλαιϊκιά συνήθειο,
Ποῦ τρέχαμε τὸ θεριστὴ μ' ἀφέσωτο κεφάλι,
Ποῦ τὸ χειμῶνα ὀρθάνοιχτα τὰ μελαψά μας στήθια
Καταφρονοῦσαν τῶν βουνῶν τὴν ἄγρια ἀνεμοζάλη.
Τότες ποῦ τῆς σκληρᾶς σκλαβιάς μᾶς θέριξε ἡ κατάρρα,
Μὰ μὲ τὸ χέρι στὸ σπαθί, τὸ χέρι στὸ πιστόλι;
Νᾶρθῃ ἡ στιγμή μ' ἀβάσταχτη προσμέναμε λαχτάρια
Καὶ νὰ χυθοῦμε ἀπὸ σιεριὰ καὶ θάλασσα ὡς στὴν Πόλη.
Τότες στοὺς κλέφτικους καιροὺς, στὰ χρόνια τὰ δικὰ μου
Σαπίλα πρὶν τὰ κόκκοια μᾶς φάει ὡς τὸ μελοῦδι,
Σὰν τὸ τραγοῦδι ποῦβγαλα μὲ δάκρυα ἀπ' τὴν καρδιά μου
Τέτοιο, παιδί μου, λέγαμε γέροι καὶ νιοὶ τραγοῦδι.
Τότε μὲ κάθε Κεριακὴ καὶ μ' ἁγίου κάθε σκόλη
Τὰ παλληκάρια πάγαιναν νωρὶς νὰ προσκυνήσουν
Κ' ἔπειτα μέσα στ' ἄσπρα τοὺς λαμποκοπῶντας ὅλοι,
Ἐβγαιναν ὅξω τὸ συρτὸ χεροπιαστοὶ νὰ στήσουν.
Τότες στὴν ἐκκλησιὰ μπροστὰ πετοῦσαν τὴν καπὸτα
Κ' ἐνῶ τὴν κόμη τῇ χυτὴ τ' ἀγέρι τοὺς φουσοῦσε
Ἐπιασε τὸ χορὸ ὁ παππᾶς μὲ τὸ τραγοῦδι πρῶτα
Κι' ὅλη κατόπι ἡ λεβεντιὰ στὸν κύκλο τραγουδοῦσε !

Α ΠΑΛΛΗΣ

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΣΥΝΤΡΟΦΟΣ ΤΟῦ ἈΝΔΡΟΥΤΣΟῦ

Ἦμουν ἀκόμα πολὺ παιδί ὅταν τὸν εἶδα.

Ναί ! Τὸν τελευταῖο συμπολεμιστὴ τοῦ Ἀνδρούτσου !
Τὸν ἐπρόφθασα.

— Σ' αὐτὸ τὸ σπίτι, μοῦ εἶπαν, ἔμπα καὶ θὰ τὸν ἰδῇς.

Ἔβγαλα τὸ μαθητικό μου καπέλο καὶ προχώρησα σιγά. Θὰ ἦταν ἐνενήντα ἐτῶν ὁ γέρος. Ἐκαθόταν στὴ μέση τῆς μοναδικῆς κάμαρας τοῦ σπιτικοῦ, σ' ἓνα σκαμνί, ἀκίνητος, κρατώντας μιὰ μαγκοῦρα γερὴ ἀπὸ πρινάρι καὶ φορῶντας τὸ μεγάλο φέσι τοῦ ὀρθό. Δὲν μιλοῦσε. Μὲ τὰ γεροντικά του μάτια, κόκκινα σὰν τὸ ἀναμμένο κάρβουνο, ἔβλεπε τὰ παρὰσμένα . . .

Λέοντες ἐν κινδύνῳ.

Ὅταν πήγαμε καὶ σταθήκαμε μπροστά του μᾶς κύτταξε. Ἡ φουστανέλλα του, φτωχὴ ἔπεφτε στὰ γόνατά του. Τὸ σιλάχι του δὲν εἶχε παρὰ λίγα κεντήματα. Τὸ ἀνοιχτό του στηθος ἦταν τοίχος χορταριασμένος καθὼς τοῦ Ὀδυσσέα τοῦ Ἀρχηγοῦ του. Στὸ ρεῦχο του κρεμόταν ἓνα στολίδι—ἓνα παράσημο. Αὐτὸ τὸ δείγμα τῆς εὐγνωμοσύνης ἐπρόφθασε καὶ τοῦ ἔδωσε τὸ Ἑλληνικὸ Βασίλειο, τὸ Κράτος ποὺ αὐτὸς ὁ πολεμιστὴς τῆς Γραβιάς τὸ εἶχε θεμελιώζει.

Τὸν κυττάζαμε. Καὶ κανένας δὲν τολμοῦσε νὰ μιλήσῃ.
Μένο σ' ἐμένα ποῦ ἤμουν ἐννεγὰ ἐτῶν, εἶχε μείνει τὸ θάρρος.
Τὸν ἐρώτησα ἂν θυμᾶται τὸ χάνι.

— Σὰν τὴν δά, εἶπε.

Τὸν ξαναρώτησα πῶς δὲν φοβήθηκε τοὺς Τούρκους...
Χαμογέλασε.

— Παιδί μου, εἶπε, σὲ τέτοιες μεγάλες στιγμὲς γίνεται
παλληκᾶρι κι' ὁ πλέον δειλός...

Θὰ σταθῇκα μπροστὰ τοῦ ὥς μιὰ ὥρα.

Ἀπὸ τότε πέρασαν χρόνια. Ὁ τελευταῖος σύντροφος
τοῦ Ἀνδρούτσου κοιμᾶται στὴ γῆ, ἐκεῖ κοντὰ στὴ Γραβιά.
Ὅμως κάθε φορὰ ποῦ ἀκούω ἀρματωλικὸ τραγοῦδι τὸν ξανα-
βλέπω!

ZAX. A. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΤΟ ΠΟΤΑΜΑΚΙ

— Ἀπὸ ποῦ εἶσαι ποταμάκι;

— Ἀπὸ κεῖνο τὸ βουνό.

— Πῶς τὸν λέγαν τὸν παπποῦ σου;

— Σύννεφο στὸν οὐρανό.

— Ποιὰ ναι ἢ μάννα σου; — Ἡ μπόρα.

— Πῶς κατέβηκες στὴ χώρα;

— Τὰ χωράφια νὰ ποτίσω

καὶ τοὺς μύλους νὰ γυρίσω.

— Στάσου νὰ σὲ ἰδοῦμε λίγο,

ποταμάκι μου καλό.

— Βιάζομαι πολὺ νὰ φύγω

ν' ἀνταμώσω τὸ γιαλό.

ZAX. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Η ΑΡΑΧΝΗ

Μία φορὰ καὶ ἕναν καιρὸ ζοῦσε μία κόρη ποῦ τὴν ἔλε-
γαν Ἀράχνη. Ἦταν ψηλὴ, περήφανη, καὶ ἐπιτήδεια σ' ὅλες

τις δουλειές. Μιά ἐργασία ὅμως προτιμοῦσε πάνω ἀπ' ὅλες. Σκυμμένη στὸν ἀργαλειό της, ὅλη μέρα ὕφαινε. Μόνη της ἔκλωθε τὸ νῆμα, λεπτὸ καὶ γυαλιστερό, ἔπειτα τὸ τέντωνε στὸ τελάρο καὶ ἀρχίζε τὴ δουλειά. Γοργὰ καὶ ἐπιτήδεια τὰ λεπτά της δάχτυλα πετοῦσαν τὴν σοῖτα καὶ στὰ χέρια της γεννιοῦνταν ἀριστουργήματα. Χαμογελώντας περνοῦσε τὸ χέρι

Τὸ παραμῦθι τῆς γιαγιάς. (ὑπὸ Ν. Γκῦζη)

ἀπάνω στὸ μαλακὸ ὕφασμα καὶ χαίρουνταν τὴν ὁμορφιά του.

Σὰν ἐκείνην καμμιά γυναῖκα δὲν ὕφαινε!

Τὸ ἤξερε καὶ τὸ εἶχε καμάρι καὶ μιὰ μέρα εἶπε :

— Κανένας δὲν μὲ περνᾷ στὴν τέχνη μου, οὔτε ἄνθρωπος, οὔτε θεός, καὶ αὐτὴ ἡ μεγάλη Ἀθηνᾶ!

Τ' ἄκουσε ἡ Ἀθηνᾶ, καὶ πολὺ τῆς βαρυφάνηκε. Ἐκείνη εἶχε μάθει τίς γυναῖκες νὰ ὕφαινουν καὶ τώρα ἔδγαине ἓνα θνητὸ κορίτσι καὶ τολμοῦσε νὰ πῇ τέτοιο λόγο;

Ντύθηκε γρη῏α γυναῖκα καὶ κατέβηκε στὴ Γῆ. Ἀπὸ τὴν ἀνοιχτὴ πόρτα τῆς Ἀράχνης ἔδλεπε τὴν κόρη στὸν ἀργαλειὸ τῆς νὰ τραγουδᾷ καὶ τὰ σκαλιστὰ βαρίδια σειοῦνταν μὲ τὸν ἄνεμο καὶ τὸ ζωνηρό τους κουδούνισμα συνῶδευε τὸ τραγοῦδι τῆς.

Ἡ γρη῏α μπῆκε μέσα

— Ὠραῖα εἶνε ἡ δουλειά σου, κόρη μου, εἶπε μὲ τσακισμένη γεροντικὴ φωνή. Ἀλήθεια, χάρη νὰ ἔχῃ καὶ ἡ Ἀθηνᾶ ἡ ἀθάνατη πού ἔδωσε στίς γυναῖκες τὸν ἀργαλειὸ καὶ τίς ἔμαθε λίγη ἀπὸ τὴν τέχνη τῆς!

Ἡ Ἀράχνη τὴν κύτταξε καὶ χαμογέλασε.

— Λίγη ἀπὸ τὴν τέχνη τῆς λές; Ἡ Ἀθηνᾶ ἄρά γε ξέρεῖ νὰ κἀνῃ ὕψοςμα σὰν αὐτό; Κύτταξέ το!

Καὶ μὲ γρήγορη κίνησι ἐμπρῶξε τὰ χτένια καὶ σταμάτησε τὴ δουλειά τῆς, νὰ εἴῃ ἡ γρη῏α τὸ ἔργο τῆς, ἐκεῖνη ὅμως κούνησε τὸ κεφάλι τῆς.

— Πρόσεχε, κόρη μου, εἶπε, μὴ λές τέτοια λόγια. Ποῖος ξεπερνᾷ ποτὲ τοὺς θεοὺς; Ὠραῖο εἶνε τὸ ἔργο σου, δὲν λέγω, μὰ μετριέται μὲ τίποτε ἐκεῖνο πού βγαίνει ἀπὸ ἀθάνατα χέρια;

Ἡ Ἀράχνη ἔγυρε λίγο τὸ κεφάλι καὶ ὕψωσε κοροῦδευτικὰ τὰ φρύδια τῆς.

— Ἔτσι νομίζεις, μέννη; Καὶ ἔρχισε πάλι νὰ ρίχνῃ τὴ σαῖτα. Κρίμα πού δὲν μᾶς ἀκούει ἡ Ἀθηνᾶ νὰ ἔρχονται νὰ μετρηθοῦμε. Κ' ἐγὼ ἤθελα νὰ ἔδλεπῃ τὴν τέχνη τῆς πού τόσο τὴν ὕμνουں!..

— Ἀλήθεια θὰ τὸ ἤθελες; ρώτησε ἡ γρη῏α.

— Ἀφοῦ σεὺ τὸ λέγω; ἀπήντησε ἀδιάφορα ἡ κόρη.

— Ἐδῶ εἶμαι λοιπόν! φώναξε ἡ Ἀθηνᾶ, πετώντας τὰ κουρέλια τῆς καὶ δείχνοντας τὴν ἀληθινὴ τῆς μορφή. Καὶ τώρα θέλεις νὰ μετρηθοῦμε;

Τὴν κύτταξε κατὰ πρόσωπον ἡ Ἀράχνη καὶ δὲν φοβήθηκε τὰ ὦρατα τῆς μάτια.

— Τὸ θέλω, εἶπε, νὰ ἔνας ἀργαλεῖς τεντωμένος καὶ ἑτοιμος.

Κάθησε ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ἄρχισε νὰ ὑφαίνη. Ἀλήθεια, καὶ στὰ γυναικεῖα ἔργα ἦταν ἐπιτήδεια ἡ πολεμικὴ θεά!

Με σουφρωμένα φρύδια ἐργάζονταν στὸν ἀργαλεῖό της καὶ πᾶσκιζε νὰ κάμῃ τέλειο τὸ ὕφασμά της, γιὰτὶ βαθεῖα τὴν εἶχαν πληγώσει τὰ λόγια τῆς κόρης. Καὶ λίγο-λίγο μάκραινε τὸ ὕφασμα καὶ ἦταν ὠραιότατο, λεῖο καὶ λεπτό. Παρίστανε διάφορες σκηνές πολεμικές, σωροὺς ἀπὸ πτώματα, ὅπλα σπασμένα, ἄλογα πληγωμένα, πολεμιστὲς ματωμένους, ποὺ ἀκόμα βαστοῦσαν τὸ σπαθί. Σ' ὅλες ὁμῶς τίς μάχες ἀπὸ μιὰ μεριά οἱ θεοὶ νικηφόροι καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη οἱ ἄνθρωποι νικημένοι καὶ σπασμένοι.

Σήκωσε μὲ καμάρι τὸ κεφάλι της ἡ Ἀθηνᾶ.

Ἀλήθεια, ὠραιότερο πρᾶγμα δὲν εἶχε ξαναῖδῃ μάτι ἀνθρώπινο. Γύρισε καὶ κύτταξε τὴν Ἀράχνη μὲ περιφρόνησι.

Λεπτὴ καὶ λυγρὴ ἔσκυθε στὸν ἀργαλεῖό της ἡ κόρη καὶ τ' ἄσπρα της χέρια πηγαινοέρχονταν. Τὰ μάτια της γυάλιζαν ἀπὸ χαρὰ καὶ τὰ μάγουλά της ἦσαν ροδοκόκκινα.

Ὅμορφα ἦσαν καὶ τ' ἄλλα της ἔργα, μὰ σὰν κι' αὐτὸ κανένα δὲν ἦταν. Στὸ ὕφασμα ἔβλεπες διάφορες εἰκόνες ἀρμονικέες καὶ ζωντανές ἔπου πάντα ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου νικοῦσε τὴν δύναμι τῶν θεῶν, καὶ τόσο τέλεια ἐργασμένο ἦταν ποὺ λές καὶ ἀκουγες τὰ δέντρα νὰ μурμουρίζουν καὶ τὰ πουλιά νὰ κελαῖδουν.

Τὸ εἶδε ἡ Ἀθηνᾶ καὶ μαύρισε ἡ καρδιά της.

Ἡ τέχνη της δὲν ἔφτασε ὡς ἐκεῖ.

Ὅταν ὁμῶς σήκωσε τὰ μάτια ἡ κόρη καὶ χαμεγελώντας κύτταξε τὴ θεὰ βέβαιη γιὰ τὴ νίκη της ὁ θυμὸς κυρίευσεν τὴν Ἀθηνᾶ. Ἀρπαξε τὸ ἀριστούργημα τῆς Ἀράχνης, τὸ ἔσχισε καὶ τὸ πέταξε στὸ πρόσωπο τῆς κόρης.

Ἡ προσβολὴ ἔτσουξε τὴν Ἀράχνη. Πατάχτηκε ἀπάνω,

ὄχι πιά γελώντας, μὰ ὠργισμένη καὶ κείνη, καὶ ἀπειλητικὰ ὠρθώθηκε ἐμπρὸς στὴν Ἀθηνᾶ.

Ἀλλὰ ἀκόμα δὲν εἶχεν ἐκδικηθῇ ἀρκετὰ ἡ θεά, καὶ μὲ γρήγορη κίνησι χτύπησε μὲ τὸ ραβδί της τὴν κόρη στὸν ὦμο καὶ ἀμέσως ζάρωτε τὸ ὁμορφο κορμί, μάκρυνε καὶ μαύρισε καὶ ἔγεινε ζωῦφιο μικρό, μαυριδερό μὲ μεγάλο κεφάλι καὶ λεπτὰ ποδαράκια.

— "Ἔτσι τιμωροῦνται ὅσοι προσβάλλουν τοὺς θεούς, φώναξε ἡ Ἀθηνᾶ. Ὑφαίνει τώρα, ὑφαίνει ἀδιάκοπα. Ἄλλη δουλειὰ δὲν θὰ ἔχῃς στὴ ζωή, μὰ ὁ Ἄνεμος θὰ σοῦ σχίξῃ τὸ ἔργο σου, ὅπως στὸ ἔσχατο ἐγὼ καὶ πάντα μοναχὴ σου θὰ κλαῖς τὴ μοῖρα σου !

Καὶ ἀπὸ τότε ἡ Ἀράχνη ὅλο ὑφαίνει καὶ ὅλο καταστρέφεται ἡ ἐργασία της. Κρυμμένη σὲ γωνιὰς καὶ χαμηλόκλαδα γυρεύει νὰ ξεχάσῃ τὴ ντροπὴ της, μὰ ἡ δυστυχία τὴν ἔκανε κακιὰ καὶ ὅ,τι πέσῃ στὸν ἰστό της, ἢ μῦγα ἢ ἄλλο κανένα ζωῦφακι, τὸ σκοτώνει καὶ τὸ τρώγει ἀλύπητα.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΔΕΛΤΑ

ΤΑ ΤΕΜΠΗ

Τὰ Τέμπη εἶναι μία τῶν ὠραιωτάτων τοποθεσιῶν τῆς Γῆς. Μεταξὺ τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὀσσαγης, τῶν δύο τούτων ὑψηλοτάτων τῆς Θεσσαλίας ὄρέων, ὑπάρχει ἄνοιγμα στενόν, διὰ τοῦ ὁποίου ρεεὶ ὁ Πηνειὸς ποταμός. Τὸ ἄνοιγμα τοῦτο ἔχει μῆκος τεσσαράκοντα σταδίων, 7.400 ὀργυιῶν δηλαδή, καὶ πλάτος ποῦ μὲν ἑκατὸν ποδῶν, ποῦ δὲ καὶ ὀλίγον τι περισσότερον.

Ἡ καλλονὴ καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τοῦ τόπου τούτου εἶναι ἀπερίγραπτος. Ἀριστερὰ καθὼς κατέρχεται τις ἐκ τῆς Θεσσαλίας πρὸς τὴν θάλασσαν, ὑψοῦται μεγαλοπρεπέστατος μέχρι τῶν ἄστρων ὁ περίφημος εἰς ὅλον τὸν κόσμον Ὀλυμπος.

Τὸ ὕψος καὶ ὁ ὄγκος αὐτοῦ εἶναι κριαπληγικά. Ἐπὶ τῶν πολλῶν καὶ ἀποτόμων βράχων αὐτοῦ, εἰς τοὺς ὁποίους φανε-

Τοπείον μέ πεύκα.

ρώτατα διακρίνονται τὰ ἴχνη ἀπὸ τῶν κεραυνώσεων, ἔχουσι τὰς φωλεὰς αὐτῶν οἱ ἀετοί, αἷτινες οὐχὶ σπανίως φαίνονται καὶ ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς τῶν ὁδοιπόρων πετιῶντες, εἰς τὸ ἀπέ-

ραντον ἐκεῖνο χάος. Δεξιὰ ὑφούται ἡ Ὅσσα μέχρι τῶν ἀστρων καὶ αὐτὴ ὑψηλή, ἀλλ' ἡμερωτέρα, πλήρης δένδρων ὑψηλοτάτων.

Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ὑψηλοτάτων ὁρέων ἐκτείνεται στενώτατός τις χώρος καὶ ἐν τῷ μέσῳ αὐτοῦ ῥεεῖ ἡρεμος καὶ μεγαλοπρεπής ὁ Πηνειὸς ποταμός. Ἐνθεν καὶ ἔνθεν πανταχοῦ δένδρα ὑψηλὰ καὶ πυκνόφυλλα. Ὁ κισσὸς πυκνέτατος καὶ θαλερώτατος περ εἰσσεύεται περὶ τοὺς κορμούς καὶ τοὺς κλώνους τῶν δένδρων ἀπὸ τῆς ριζῆς μέχρι τῆς ὑψηλοτάτης κορυφῆς αὐτῶν. Φαίνονται δὲ καταπράσινα τὰ δένδρα. Οὐδαμῶς διακρίνεται μέρος ξυλῶδες. Οἱ βράχοι εἶναι κεικαλυμμένοι ὑπὸ χόρτῳ πυκνοτάτῳ. Πέτρα καὶ χῶμα οὐδαμῶς φαίνεται.

Ὁ ἄνθρωπος οὐδὲν ἄλλο βλέπει ἢ ὄγκους καταπρασί-
νους παμμεγίστους. Θάυμα θαυμάσιον καὶ τερπνότατον εἰς
τοὺς ὀφθαλμούς! Κατὰ το χομηλότερα μέρη τῶν ὄρων θάλλου-
σιν ὑψηλότερα καὶ θαλερώτατα δένδρα καὶ σκιαῶδες ἄπει-
ροι, πολὺ εὐχάριστοι εἰς τοὺς ὀδοιπόρους καὶ ἐν γένει εἰς
πάντα ἐκεῖ καταφεύγοντα κατὰ τὸ θέρος.

Κρῆναι πολλαὶ ἐνθεν καὶ ἔνθεν ἀδιακρότως ῥέουσι,
πηγαὶ κατὰ χιλιάδας ἀναβλύζουσι, ρυάκια ἄπειρα κυλίσουσι
τὰ ψυχρὰ καὶ καθαρὰ ὕδατα αὐτῶν διὰ μέσου τῶν πυκνστά-
των δένδρων καὶ κάτωθι τῆς ἀνθηροτάτης καὶ παχυτάτης
χλόης. Αἱ πέδικες καὶ οἱ κόσουφοι, αἱ ἀκαιθυλλίδες καὶ αἱ
ἀηδόνες, καὶ ὅλον τὸ θεῖον γένος τῶν χαριεστάτων ὠδικῶν
πτηνῶν ἀπὸ πρωΐας μέχρι βαθύας νυκτὸς κατὰ χιλιάδας καὶ
μυριάδας ἐπὶ τῶν δένδρων καθήμενα φάλλουσι ἀμιλλώμενα
ποῖον νὰ κτελαδῇσιν καλλίτερον τοῦ ἄλλου.

Ἀργὰ-ἀργὰ δὲ καὶ ἀπαλὰ-ἀπαλὰ, ὥς ἔλαιον, κυλίζει
τὰ ὕδατα αὐτοῦ διὰ μέσου τῶν ὠραιότατων τούτων Ἰερμπῶν ὁ
βαθὺς Πηνειός. Ἡ σκιὰ ἡ γινομένη ὑπὸ τῶν ὑψηλοτάτων καὶ
πυκνοφύλλων δένδρων τῶν πυκνότατα παρὰ τὰς ὄχθας αὐτοῦ

φυομένων, εἶναι παχυτάτη. Αἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ποτὲ δὲν διαπερῶσι τὸ πυκνὸν φύλλωμα τῶν ὑψικαρύφων τούτων δένδρων, δι' ὃ καὶ πλέουσι τὸν ποταμὸν καὶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ καυστικωτάτου θέρους οἱ πλέοντες ὑπὸ σκιὰν παχεῖαν καὶ δροσεράν.

Ἐνταῦθα συνέρχονται καὶ πανηγυρίζουσι καὶ διασκεδάζουσιν οἱ ἄνθρωποι, οἱ κίτοικοὺντες εἰς τὰ περίχωρα, ἀποθαυμάζοντες τὴν καλλονὴν καὶ τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς λαμπρᾶς ταύτης φύσεως.

ΧΑΡ. ΠΑΠΑΜΑΡΚΟΥ

ΤΟ ΓΕΦΥΡΙ ΤΗΣ ἈΡΤΑΣ

Σαράντα πέντε μάστοροι κ' ἐξήντα μαθητάδες
γιοφύριν ἐθεμέλιωναν ἔς τῆς Ἀρτας τὸ ποτάμι.

Ὅλημερίς τὸ χτίζανε, τὸ βράδυ ἐγκρεμίζοταν.

Μοιριολογοῦν οἱ μάστοροι καὶ κλαῖν οἱ μαθητάδες.

Ἀλλοίμονο ἔς τοὺς κόπους μας, κρῖμα ἔς τῆς δούλεψές μας,
ὅλημερίς νὰ χτίζουμε, τὸ βράδυ νὰ γκρεμιέται.

(Παρά πλείστοις λαοῖς ἐπικρατεῖ ἡ δοξασία, ὅτι πρὸς στερέωσιν καὶ προφύλαξιν ἀπὸ οἰουδήποτε κινδύνου παντὸς κτίσματος ἀπαιτεῖται νὰ προσηλωθῇ εἰς αὐτὸ ζῶον, κατορυπτόμενον εἰς τὰ θεμέλια ἢ ἐντειχιζόμενον ὅσον δ' εὐγενέστερον εἶναι τὸ ζῶον, τόσον μεγαλειτέραν θεωρεῖται ὅτι ἔχει δύναμιν πρὸς προστασίαν τοῦ κτίσματος. Εἰς τὴν δοξασίαν ταύτην ἀναφέρονται καὶ ἀρχαῖοι ἑλληνικοὶ μῦθοι καὶ βυζαντινὰ παραδόσεις περὶ θυσίας ἀνθρώπων κατὰ τὴν θεμελίωσιν μεγάλων οἰκοδομημάτων. Ἡ ψυχὴ τοῦ θύματος ὑπετίθετο ὅτι διὰ τῶν υπερφυσικῶν δυνάμεων, τὰς ὁποίας ἔχουν αἱ ἐπὶ τῆς γῆς ἀπολελυμένα τῶν δεσμῶν τοῦ σώματος ψυχαί, ἠδύνατο νὰ προσλαμβάνῃ κατὰ βούλησιν παντοίας μορφᾶς καὶ εἴξερῶν ὑπεράνθρωπον, προωρισμένη δὲ νὰ φυλάττῃ καὶ περιέπῃ τὸ οἰκοδόμημα, εἰς τὸ ὅποιον προσηλώθη, ἥτοι φοβερά εἰς τοὺς ἐπιχειροῦντας νὰ τὸ παραβλάψωσι καὶ ἱκανὴ ν' ἀποτρέπῃ τοὺς ἀπειλοῦντας αὐτὸ κινδύνους. Τὸ θῦμα ἐγίνετο τὸ στοιχεῖδ τοῦ οἰκοδομήματος, διὸ στοιχειώσις ἐλέγετο ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἢ διὰ θυσίας οἰκοδόμησις.

Πουλάκι ἐδιάβη κ' ἔκατσε ἀντίκρου 'ς τὸ ποτάμι,
 δὲν ἐκελάϊδε σὰν πουλί, μὴδὲ σὰν χελιδόνι,
 παρὰ ἐκελάϊδε κ' ἔλεγε, ἀνθρώπινη λαλίτσα:
 «Ἄ δὲ στοιχειώσετε ἄνθρωπο, γιοφῦρι δὲ στεριώνει
 καὶ μὴ στοιχιώσετε ὄρφανό, μὴ ξένο, μὴ διαβάτη,
 παρὰ τοῦ πρωτομάστορα τὴν ὁμορφη γυναῖκα,
 πῶρχειται ἀργὰ τ' ἀποταχύ, καὶ πάρωρα τὸ γιόμα».
 Τ' ἄκουσ' ὁ πρωτομάστορας καὶ τοῦ θανάτου πέφτει.
 Πιάνει, μηνάει τῆς λυγερῆς μὲ τὸ πουλί τάιδόνι,
 «Ἀργὰ ντυθῇ, ἀργὰ ἀλλαχθῇ, ἀργὰ νὰ πάῃ τὸ γιόμα,
 ἀργὰ νὰ πάῃ καὶ νὰ διαβῇ τῆς Ἀρτας τὸ γιοφῦρι»,
 καὶ τὸ πουλί παράκουσε, κ' ἄλλοιῶς ἐπῆγε κ' εἶπε·
 «Γοργὰ ντύσου, γοργὰ ἄλλαξε, γοργὰ νὰ πᾶς τὸ γιόμα,
 γοργὰ νὰ πᾶς καὶ νὰ διαβῇς τῆς Ἀρτας τὸ γιοφῦρι».
 Νά τηνε κ' ἐξανάφανε ἀπὸ τὴν ἄσπρη στράτα.
 Τὴν εἶδ' ὁ πρωτομάστορας, ραγίζεται ἡ καρδιά του.
 Ἀπὸ μακρυνὰ τοὺς χαιρετᾷ κ' ἀτὸ κοντὰ τοὺς λέει:
 «Γεῖά σας χαρά σας, μάστοροι καὶ σεῖς οἱ μαθητάδες,
 μὰ τί ἔχει ὁ πρωτομάστορας κ' εἶναι βαργομισμένος;
 — Τὸ δαχτυλίδι τῷ πεσε 'ς τὴν πρώτη τὴν καμάρα,
 καὶ ποιὸς νὰ μπῇ καὶ ποιὸς νὰ βγῇ τὸ δαχτυλίδι νὰ ἴβῃ;
 — Μάστορα μὴ πικραίνεσαι κ' ἐγὼ νὰ πᾶ' σ' τὸ φέρω,
 ἐγὼ νὰ μπῶ, κ' ἐγὼ νὰ βγῶ, τὸ δαχτυλίδι νὰ ἴβρω».
 Μὴδὲ καλὰ κατέβηκε, μὴδὲ 'ς τὴ μέσ' ἐπῆγε,

Εἰς τοιαύτην παράδοσιν στηρίζεται καὶ τὸ πανελλήνιον τραγουδι τοῦ γιοφρυοῦ τῆς Ἀρτας, τοῦ ὁποῦ παραλλαγὰι ἀναφέρονται καὶ εἰς ἄλλας γεφύρας ἢ οἰκοδομήματα (οἷον τῆς γεφύρας τοῦ Σπερχεῖοῦ, τοῦ Πηνειοῦ, τῶν Ἀδάνων, τῆς βρύσης τῆς Ἀράχovas, τοῦ ὑδραγωγείου τῶν Δέρκων κλπ). Παρέλαβον δὲ τὴν ἐλληνικὴν ταύτην παράδοσιν, προσαρμόσαντες εἰς ἐπιχώρια οἰκοδομήματα, καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ τῆς ἐλληνικῆς χερσονήσου (Ρουμεῖνοι, Ἀλβανοί, Σέρβοι, Βούλγαροι).

(Ν. ΠΟΛΙΤΗΣ)

«Τράβα καλέ μ' τὸν ἄλυσσο, τράβα τὴν ἄλυσίδα,
 τί ὅλον τὸν κόσμον ἀνάγειρα καὶ τίποτες δὲν ἤῤα».
 Ἕνας πηχάει μὲ τὸ μυστοί, κι' ἄλλος μὲ τὸν ἀσβέστη,
 παίρνει κι' ὁ πρωτομάστορας καὶ ρίχνει μέγα λίθο.
 «Ἀλλοίμονο ἔς τὴ μοῖρα μας, κοῖμα ἔς τὸ ριζικό μας!
 Τρεῖς ἀδερφάδες ἤμαστε, κ' οἱ τρεῖς κακογραμμέναις,
 ἢ μιὰ ἔχτισε τὸ Δούναβη κ' ἡ ἄλλη τὸν Ἀφράτη
 κ' ἐγὼ ἢ πεῖδ στερνότερη τῆς Ἄρτος τὸ γιοφῦρι.
 Ὡς τρέμει τὸ καρυόφυλλο, νὸ τρέμη τὸ γιοφῦρι,
 κι' ὥς πέφτουν τὰ δεντροφύλλα, νὰ πέφτουν οἱ διαβάταις».
 «Κόρη τὸν λόγον ἄλλαξε, κι' ἄλλη κατάρρα δῶσε,
 πῶχεις μονάκριβο ἀδερφό, μὴ λάχῃ καὶ περάσῃ».
 Κι' αὐτὴ τὸν λόγον ἄλλαξε, κι' ἄλλη κατάρρα δίνει:
 «Ἄν τρέμουν τ' ἄγρια βουνά, νὰ τρέμη τὸ γιοφῦρι,
 κι' ἂν πέφτουν τ' ἄγρια πούλιό, νὰ πέφτουν οἱ διαβάταις,
 τί ἔχω ἀδερφὸ ἔστην ξενητεία, μὴ λάχῃ καὶ περάσῃ».
 (Δημοτικὸ Τραγοῦδι)

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΤΟΥ ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ

Τὸ τραγοῦδι τῶν Κολοκοτρωναίων

Λάμπει ὁ ἥλιος στὰ βουνά, λάμπει καὶ στὰ λαγκάδια,
 ἔτσι λάμπει κ' ἡ κλεφτουριά, οἱ Κολοκοτρωναῖοι,
 πῶχουν τ' ἀσήμια τὰ πολλά, τίς ἀσημένιες πάλλες,
 ὅπου δὲν κατὶ δέχονται τὴ γῆς νὰ τὴν πατήσουν.
 Καβάλλα πᾶν στὴν ἐκκλησιά, καβάλλα προσκυνᾶνε,
 καβάλλα παίρν' ἀντίδερὸ ἀπ' τοῦ παπᾶ τὸ χέρι.
 Ρίχνουν φλωριά στὴν Παναγιά, φλωριά καὶ στοὺς ἁγίους
 καὶ στὸν ἀφέντη τὸ Χριστὸ τίς ἀσημένιες πάλλες.

Τὰ πηρουνια καὶ τὰ μαχαίρια.

Εἰς τὸ 1821 Ἰουλίου 20 συνέτρωγαν ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης καὶ ὁ Κολοκοτρώνης εἰς τοὺς ἴσκιους τῶν δένδρων τοῦ Ἀστρους τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ὅπου ὁ Ὑψηλάντης εἶχε φθάσει.

Γίθα ψητὴ στρωμένη εἰς φύλλα, ἀσὶ με ρετσινόκρασο, μισὸ φλασκὶ διὰ ποτῆρι καὶ ψωμὶ ὄχι πρώτης ποιότητος ἦτον ἡ ἐτοιμασία τοῦ γεύματος. Ὅταν ἐκάθησαν, κόβοντας ὁ Κολοκοτρώνης τὸ ψητὸ μετὰ τὰ χέρια του, εἶπε εἰς τὸν Ὑψηλάντην: «Αὐτὰ εἶναι τὰ χρυσᾶ πηρουνια καὶ τὰ χρυσᾶ μαχαίρια τῆς Ἑλλάδος, καὶ αὐτὸ τὸ ρετσινόκρασο τὰ πολυτίμητα κρασιά της». Ἀρσεν εἰς τὸν φιλόπατριν Ὑψηλάντην τὸ γεῦμα τοῦ Κολοκοτρώνη, ἐπειδὴ ἐνόησε τὸ πνεῦμα του. Ἦθελε νὰ τὸν προλάβῃ ὁ Κολοκοτρώνης μετὰ μάθημα, αὐτὸν ἀναθρεμμένον μετὰ τὴν πολυτέλειαν τῆς εὐζωίας, καὶ νὰ εἰκονίσῃ τὰς δεινοπαθείας τοῦ Ἑλληνικοῦ πολέμου, ἀλλὰ συνάμα καὶ ὅτι μετὰ τὰ μέσα τοῦ τόπου, ἂν καὶ ἀτελῇ, πρέπει νὰ γενναιοψυχοῦν εἰς τὸν ἀγῶνα καὶ νὰ πολεμήσουν τὸν ἐχθρόν.

Ταπείνωση

Τῆς τελευταῖας μέρες πρὶν πέσῃ ἡ Τριπολιτσὰ τοῦρκοι ἀπὸ μέσα καὶ Ἕλληνες ἀπὸξω σμίγανε συχνὰ καὶ τὰ λέγανε. Οἱ τοῦρκοι μετὰ δῶρα ἀκριβὰ καὶ μ' ἄρματα κυττάζανε νὰ μαλακώσουν τὸ ραγιά, πὺρ σὲ λίγο θὰ πέφτανε στὰ χέρια του. Ἐπίσημοι μάλιστα τοῦρκοι ἀνταμώνανε μετὰ παληοὺς φίλους ἢ γνωρίμους χριστιανούς. Ἐτοὶ πηγαίνανε πολλοὶ καὶ στὸν Κολοκοτρώνη. Δυὸ ἀπ' αὐτοὺς τοῦ παρουσιαστήκανε ταπεινοὶ μετὰ μέρα, καὶ σκύψανε νὰ φιλήσουνε τὸ χῶμα κατὰ τὴν συνήθειά τους τὴν ἀνατολίτικη.

— Τί κάμετε αὐτοῦ; τοὺς φώνηξε ὁ Κολοκοτρώνης. Αὐτὰ τὰ καμώματα φυλάχτετα γιὰ τοὺς πασάδες σας! Κυττάτε με ἴσα καὶ κρίνετε!

Οἱ Τούρκοι ἀπιθῶσαν κατὰ γῆς τὰ πολυτίμα τους δῶρα.

—Κυττάτέ τα τὰ ζωντόβολα! φώναξε ὁ Κολοκοτρώνης. Καὶ ξουρίζουν τὰ γένηια τους κιόλας! Τί ἐλπίδα ἔχετε, βρὲ Τούρκοι, μὲ τὰ πεσκέσια σας; Ἐδῶ δὲν εἶναι τώρα κλεφτουριά! Ἐδῶ εἶναι γιὰ μυλλιούνια ψυχές ποὺ πολεμάμε! Γι' αὐτοὺς καὶ γιὰ τὴ μοῖρα τὴ δική τους κρινόμαστε. Πάρτε πίσω τὰ χαρίσματά σας! Μ' ἀρέσουν τὰ γρόσια, δὲν τὸ κρύβω, μὰ θέλω νὰ τὰ πάρω μὲ τὸ σπαθί μου! Καὶ νὰ μὲ καρτεράτε στὴν Τριπολιτσά!

(Ι. ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ)

Τὸ Τσοπονάκι.

Ἀρξαμένης τῆς μάχης εἰς Δερβενάκι τὴν 26ην ἦλθε παρ' ἡμῖν ἐν τῇ σκοπιᾷ εὐρισκομένοις μοιρᾷ τις ποιμήν, λεροφορεμένος μὲν, ἵνα μὴ εἴπω ρακενδύτης, ἀλλὰ ζωηρὸς καὶ ἀοπλος, ἱστάμενος μὲ τὴν μακράν του μαγκοῦραν καὶ γοργὸν βλέπων μετὰ περιεργείας καὶ θαυμασμοῦ τὸν γινόμενον παρὰ κάτω πόλεμον. Ὁ Κολοκοτρώνης παρατηρήσας τὴν στάσιν καὶ τὴν περιέργειάν του: «Τί στέκεσαι καὶ βλέπεις, καὶ δὲν πᾶς καὶ οὐ νὰ πολεμήσης, βρὲ Ἑλληνα;» εἶπεν αὐτῷ ζωηρῶς. «Δὲν ἔχω ἄρματα, καπετάνιε». «Ἐχεις τὴν μαγκοῦραν σου, ἄρμα εἶνε κι' αὐτή, νά! πῆγαινε νὰ σκοτώσης κἄναν παληότουρκον μὲ αὐτήν, νὰ πάρης τ' ἄρματά του καὶ ν' ἄρματωθῇς καὶ τὰ ροῦχα του νὰ ντυθῇς». «Μὰ λές;» καὶ πάραυτα, ἄμ' ἔπος ἄμ' ἔργον, πηδήσας καὶ μὲ τὴν μαγκοῦραν του ὑποστηρίζόμενος, δι' ἀλμάτων ὅπ, ὅπ, ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ ἀνεμίχθη μετὰ τῶν πολεμούντων. Τὸ δ' ἐσπέρας ὁ αὐτός, ἀλλὰ μετημφισμένος καὶ ἐνοπλος, καὶ ἀγνώριστος, ἐλθὼν αὐθις ἔσθη πρὸ τοῦ Κολοκοτρώνη ἐπιδεικτικῶς. «Τί εἶσαι σὺ, βρὲ Ἑλληνα;» λέγει αὐτῷ ὁ Κολοκοτρώνης. «Δὲν μὲ γνωρίζεις, καπετάνιε; Ἐγὼ εἶμαι ποὺ μ' ἔστειλες τὸ μεσημέρι μὲ

Νεοελληνικά Τόμος Β', Ζ. Παπαντωνίου, "Εκδ. Β', 10-7-924. 9

τῇ μαγκοῦρα νὰ πολεμήσω, καὶ μὲ τὴν εὐχὴ σου ἔκαμα ὅπως μοῦ εἶπες».

(Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ)

Τὸ κάστρο τ' Ἀναπλιῶ.

Ἀφοῦ παρέλαβε τ' Ἀνάπλι, τράβηξε πρῶτα στὸν Ἀν-Γεώργη, ποῦ ἦτανε τζαμί, καὶ μόλις τοῦ εἶχανε κάμῃ τὰ ἐγκαίνια οἱ Χριστιανοί, κ' ἐνῶ κληρὸς καὶ λαὸς ἔλεγε τὸ «Δόξα ἐν ὑψίστοις» ὁ Στρατηγὸς ἔστησε τὴν περὶ καλὴ τουρκικὴ σημαία στὴ μέση τῆς ἐκκλησιᾶς, μαζὶ μὲ ἄλλα λάφυρα, προσφορὰ στὴν ἐκκλησιά, γονάτισε καὶ δόξασε μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους τὸ Θεό, ποῦ λευτέρωσε τ' Ἀνάπλι.

(Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ)

Φυλακισμένος.

Τὰ λευκὰ καὶ ἄταχτα μαλλιά του πέφτανε στοὺς πλατεῖς ὤμους του καὶ σμίγανε μὲ τὴν πυκνὴ γενειάδα του. Τὰ χαρακτηριστικά του, τραχιά, κι' ἀνδρίσκια, τὰ μάτια του γεμάτα φωτιά, ὁ τρόπος του ὁ ἄγριος καὶ πολεμικὸς τὸν κάνανε νὰ μοιάζῃ μὲ τοὺς μυτεροὺς ἐκείνους καὶ σταχτόχρωμους βράχους ποῦναι σπαρμένῃ στὸ Αἰγαῖο πέλαγος. Τοῦ εἶπα γιὰ τοὺς Ἀραπάδες ποῦχανε βγῆ στὸ Μωριά. Ἔκαμε πὼς γονατίζει καὶ ρίχνει στὸ σημάδι.

«Ἐρῶ κατατόπια, ποῦ δὲ θὰ μπορέσῃ οὔτε ἡ ἐπιστήμη τους οὔτε ἡ καθαλλαρία τους νὰ τὰ πάρῃ. Νὰ σοῦ πῶ γιατί νικοῦν οἱ Ἀραπάδες; Γιατὶ οἱ Ἕλληνες εἶναι κομματιασμένοι καὶ δὲν ἔχουν ἓνα ἀρχηγό! Ὅλοι θέλουνε νὰ προσταζοῦνε, χωρὶς νάχουν καὶ τὴν πείρα ποῦ χρειάζεται σ' αὐτό».

Καθὼς κίνησε τὸ χέρι, φάνηκε μιὰ πληγὴ ἀπὸ σπαθί. Στ' ἀριστερό του χέρι ἔδειξε ἄλλῃ μιὰ ἀπὸ βόλι, κι' ἄλλῃ στὸ στήθος καὶ τέταρτῃ στὸ ποῦδαρι!

«Ἐνῶ μιλοῦσε ἔπαιζε γρήγορα τὸ κομπολόγι του, καὶ στριφογύριζε τὰ μάτια του ζωηρὰ κι' ἄγριωπά, σηκωνότανε καὶ ξανακάθιζε μ' ἐκείνη τὴν ἀνησυχία τοῦ κλέφτη, ποῦ φοβᾶται μὴ τοῦ στήσουνε καρτέρι καὶ τοιμάζεται γιὰ πόλεμο.... «Αὐτὰ λέει ἓνας περιγηγῆς ποῦ τὸν ἐγνώρισε—

(Ι. ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ)

Μεγαλόκαρδος.

Κάποτε εἶδε κάτι στρατιῶτες ἀπὸ τ' ἀντιθετο παρτίδα (κόμμα) νὰ φορᾶνε τὰ ὅπλα τοῦ γυιοῦ του Πάνου, ποὺ τὸν εἶχανε σκοτώσει στὸν ἐμφύλιον πόλεμον στὰ 1824, ἔξω ἀπὸ τὴν Τρίπολη.

Γύρισε πέρα τὸ πρόσωπο καὶ δάκρυσε :

—Θέ μου, εἶπε, συχώρα τοὺς φονιάδες τοῦ παιδιοῦ μου....

.....

Ἄλλη πάλι φορά, παρουσιάστηκε σ' αὐτὸν κάποιος ποὺ εἶχε τὴν ἀνάγκην του. Νόμισε πὺς δὲν θὰ θυμηθῇ ὁ Στρατηγὸς καὶ φοροῦσε τὸν ὀλόχρυσον νιουλαμά τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Στρατηγοῦ, ποὺ τὸν εἶχε σκοτώσει πρὶν ἀπὸ τὸ εἰκοσιένα βαλμένος ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ὁ Κολοκοτρώνης γινώρισε ἀμέσως τὸ φόρεμα, κι' ἀναστέναξε ἤσυχα, ἐνῶ στὴν ἴδια στιγμή ἔδινε τὸ λόγο του στὸ φονιά νὰ κάμῃ τὸ ζήτημά του. Ἐτυχε ὅμως ὁ γέρος νᾶναι στὸ τραπέζι, καὶ τὸν κράτησε νὰ φᾶνε. Καί, κάθε φορά ποὺ ἐρχότανε στὸ σπιτί του τὸν καλοδεχόταν καὶ τὸν δειπνοῦσε.

Ἡ μάννα ὅμως τοῦ Κολοκοτρώνη δὲ βαστοῦσε βλέποντας τὸ φόρεμα τοῦ παιδιοῦ τῆς, κ' εἶπε στὸ Στρατηγὸ μὲ πόνο βαθύ :

— Παιδί μου, καὶ στὸ τραπέζι μας θὰ τὸν βάνης τὸ φονιά τοῦ παιδιοῦ μου ;

— Σώπα, μάννα ! εἶπε ὁ Στρατηγός. Αὐτὸ εἶναι τὸ καλλίτερον μνημόσυνο ποὺ κάνουμε τοῦ σκοτωμένου.

(Κ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ)

Η ΚΤΗΝΗΓΗΜΕΝΗ ΠΕΡΙΔΙΚΑ

Εἶταν Αὐγούστος μῆνας. Καθόμαστε ἐγὼ κι' ὁ συνάδερφός μου τὸ ἀπόγειωμα στὸν ἐξώστη τοῦ πύργου ποὺ εἶταν στὸ βορεινὸ πλευρὸ του καὶ κυττάζαμε τὸν ἀπέραντον κάμποι τῆς Θεσσαλίας, ὡς ἐκεῖ ποὺ ἔσμιγε μὲ τὲς κοντότερες ράχες τῶν χασιώτικων βουνῶν ποὺ φαίνονται ἀπὸ μακριὰ ἓνα κομμάτι πέτρα μεγάλη, γιγάντεια, πιάνοντας ἀπὸ τὴ Βοῦλα ὡς τὸ κοιναδάκι τοῦ Ζάρκου. Ὁ Πηνειὸς κυλοῦσε τὰ ρέματά του πολὺ κοντὰ μας, ὡς ἓνα τέταρτο τῆς ὥρας ἀπὸ μᾶς, ἀλλ' ἂν κι' ὁ

Πύργος εἶταν ψηλός, οὔτε αὐτὸν βλέπαμε, οὔτε τὸ βουητό του ἀκούαμε, γιατί τὸ ἔδαφος εἶναι ἴσιο καὶ οἱ δυὸ ὄχτες σμίγουν ἢ μία μὲ τὴν ἄλλη καὶ κρύβουν τὴν κοίτη, ἐνῶ τὸ νερὸ τρέχει ἤσυχο, ἤσυχο, χωρὶς βουή, χωρὶς κρότο, χωρὶς ἀφρό, σὰ διαβάτης κουρασμένος, ποὺ περπατάει ἀργά-ἀργά, καὶ δὲ βλέπει τὴν ὥρα νὰ φτάσῃ στὸ κατοικιὸ του νὰ ξαπλωθῇ καὶ νὰ κοιμηθῇ.

Εἴχαμε μπροστὰ μας ἓνα σωρὸ χωριά. Τὰ διακρίναμε ἀπὸ τὰ δέντρα, ποὺ εἶχαν, κι' ἀπὸ τὰ κεραμίδια ποὺ κοκκίνιζαν καὶ πυρολογοῦσαν ἀπὸ τὸ ἡλιοβόρι σὰ νὰ εἶταν ψηλά σ' ἀσβεστοαριά, ἢ σ' ἀναμμένο κεραμειδαριό. Ἀπὸ μακριὰ μᾶς ἔρχονταν ὁ ἦχος τῶν κουδουνιῶν, ποὺ βοσκοῦσαν ἐλόγουρα. Ὁ οὐρανὸς εἶταν ξάστερος κι' ἡ γῆ δίφασε γιὰ νερό, σὰν στρατοκόπος κουρασμένος, γιατί δὲν εἶχε βρέξει ἀπὸ τὸ Μάρτη. Σύννεφο δὲν φαίνονταν πουθενὰ κανένα, καὶ ζέστη φοβερὴ ἀγκάλιαζε ὅλον τὸν κάμπο. Σὲ λίγο ἓνα συννεφάκι, ὡς μία ψάθα, ἄσπρο κάτασπρο σὰν λαγαρὸ ἀσήμεὶ κάθησε στὴν κορφή τοῦ Ὀλύμπου, σὰν ἀτίμητο διαμαντένιο στέμμα.

Μιὰ ὑπόκωφη βροντὴ ἀκούστηκε κατὰ τὸν Ὀλυμπο, κι' ἄστραμμα φεγγοβόλησε μέσα στὸ σύννεφο ποὺ γιγάντευε, καὶ θέριεψε κι' ἔγινε μιὰ στιγμή κατὰχρυσο. Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα κι' ἐκεῖνο τὸ συννεφάκι, ποὺ ξεφύτρωσε, σὰ στέμμα ψηλά στὴν κορφή τοῦ δοξασμένου βουνοῦ μας, γίνηκε γίγαντας, καὶ χύθηκε σ' ὅλον τὸν οὐρανὸ τῆς Θεσσαλίας, σὰ φοβερὸ χταπέδι, ἀπλώνοντας τοὺς μαύρους πλοκάμους του, ὡς τὸν Κίτσαβο, ὡς τὸ Πήλιο, ὡς τὰ βουνὰ τῆς Γεώρας, ὡς τ' Ἀγραφα κι' ὡς τὰ βουνὰ τ' Ἀσπροποτάμου. Ἀρχισαν νὰ πέφτουν ἀριές-ἀριές οἱ πρῶτες σταλαματιές τῆς βροχῆς, χοντρές σὰν καρύδια, καὶ τ' ἀστροπελέκια ν' αὐλακώνουν τὸν οὐρανό, σὰν φλογισμένα φεῖδια, καὶ σὲ λίγο ἀκόμα ἡ Θεσσαλία λούζονταν ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη, καὶ φεγγοβολοῦσε καὶ τρανταζόνταν ἀπὸ τ' ἀστροπελέκια.

Ἀπὸ τὲς πρῶτες σταλαματιές ἀφήσαμε τὸν ἐξώστη καὶ μπήκαμε στὴν ἀπέραντη κρεββάτα τοῦ πύργου, καὶ κυττάζαμε μὲ χαρὰ τὴ χοντρή βροχή, ποὺ ἔπεφτε, καὶ χτυποῦσε τὰ γυαλιὰ τῶν παραθυριῶν. Ἐκεῖ ποὺ καθόμασταν καὶ χαίρμασταν γιὰ τὸ περίλαμπρο θέαμα τῆς εὐεργετικῆς

βροχῆς, πού θά πότιζε τῇ διψασμένη γῇ, ὥς τὰ ἔγκατά της, πού εἶχε γείνει σάν κεραμίδι, ἀκοῦμε «ταάγκ!» τὸ γυαλί τοῦ παραθυριοῦ καὶ δυὸ μεγάλα πουλιὰ κατὰβρεχτα, τὸ ἓνα μπροστὰ καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ πίσω, μπῆκαν μέσα. Ὅλοι σηκωθήκαμε στὸ ποδάρι καὶ γλυτώσαμε τὸ θῦμα ἀπὸ τὰ νύχια τοῦ φονηᾶ του. Τὸ μπροστινὸ πουλί, πού γιὰ τὴ σωτηρία του πετοῦσε σάν μολύδι καὶ ἔσπασε τὸ γυαλί τοῦ παραθυριοῦ, εἶταν μιὰ περιγραμμένη πετροπέρδικα, καὶ τὸ πσινὸ πού τὴν κυνηγοῦσε μὲ μάτι ἄγριο, μὲ λύσσα, μ' αἰμοδιψιά, εἶταν ἓνα γεράκι. Ἐρχονταν ἐκεῖνη μπροστὰ κι' αὐτὸ πίσω, ἀπὸ τὰ πετροβούνια, πέρα ἀπὸ τὴ Βούλα, τρεῖς ὥρες μακριὰ μὲ καλὸ ἄλογο, γιὰτὶ μόνο στὰ βουνὰ βρίσκονται οἱ πετροπέρδικες,

«πῶχουν τὰ πλουμιστὰ φτερά,
τὰ κόκκινα ποδάρια»,

ἐνῷ στὸν κάμπο εἶναι οἱ καμπίσιες οἱ πέρδικες, πολλὴ διαφορετικὴ ἀπὸ τὰς βουνίσιες, κι' οὔτε βουνίσιες πατοῦν στὸν κάμπο, οὔτε οἱ καμπίσιες στὰ βουνά. Οἱ βουνίσιες εἶναι μεγαλύτερες, ἄγριώτερες κι' ὁμορφότερες ἀπὸ τὰς καμπίσιες, καὶ τὰς βουνίσιες προτιμοῦν ἐκεῖνοι, πού ἔχουν τὴ μανία νὰ σκλαβόνουν τὰ καημένα τὰ πουλιὰ καὶ νὰ τὰ βάνουν στὰ κλουδιά γιὰ ν' ἀκοῦν τὸ σκλαβωμένο τους τὸ λάλημα, καὶ νὰ εὐχαριστοῦνται μὲ τὴν δυστυχία τους.

Πιάσαμε καὶ τὴ δειλὴ τὴν πέρδικα πού μαζεύτηκε σὲ μιὰ γωνιά τῆς κρεββάτας κι' ἔτρεμε ἀπὸ τὸ φόβο της, καὶ τὸ ὀρμητικὸ γεράκι, πού εἶχε τρυπώσει κάτω ἀπὸ τὰ καθίσματα ἄγριο καὶ τρομερό, καὶ τὰ βάλανε σὲ χωριστὰ κλουδιά. Ἡ πέρδικα ἦταν προωρισμένη ἀπὸ τὸν συνάδερφός μου γιὰ τὸ κλουδί, καὶ τὸ γεράκι γιὰ θῶρο σὲ κανέναν κυνηγό, πού μποροῦσε νὰ τὸ γυμνάσῃ νὰ κυνηγάῃ στὸν ἀέρα πουλιά. Ἐνῆς φίλος πού εἶχε παρὰτόχει κοντά μας, εἶπε ὅτι ἡ καλλίτερη δουλειὰ ἦταν : — νὰ φάμε τὴν πέρδικα ψηγτὴ καὶ νὰ σκοτώσωμε τὸ γεράκι, καὶ γιὰ νὰ μᾶς πείσῃ πλείοτερο μᾶς ἀνέφερε καὶ ἓνα στίχο δημοτικοῦ τραγουδιοῦ :

«Πέρδικα ψημένη καὶ γλυκὸ κρασί».

Τὴ νύχτα ἔταν τραβηχτήκαμε ὁ καθένας στὸ κρεβάτι του γιὰ νὰ κοιμηθοῦμε, δὲ μὲ κολλοῦσε ὁ ὕπνος. Μὲ βασάνιζε ἡ ἰδέα τῆς σκλαβιάς τῆς πετροπέρδικας καὶ τοῦ γερακιοῦ. Ἔδωσα πῆρα νὰ κοιμηθῶ, δὲν τὸ κατώρθωσα. Συλλογιόμουν ὅτι ἦρθε στὸ κατοικίό μας, ζητώντας σωτηρίαν, καὶ βρίσκει πικρὴ σκλαβιά. Συλλογιόμουν καὶ τὸ τέλος τῆς : κανένα ψήσιμο στὴ σούβλα, ἢ κανένα φάγωμα ἀπὸ καμμιὰ γάτα. Γιὰ τὸ γεράκι δὲ μ' ἔκοφτε πολὺ. Ἡ ἰδέα ὅτι ἔτρωγε πουλιά, κι' ἔταν δὲν τύχαινε τὸ παραθύρι τοῦ πύργου, θὰ ξέσχιζε τὴν καημένη τὴν πέρδικα, μ' ἔκανε νὰ τὸ ἀντιπαθῶ, καὶ νὰ τὸ μισῶ, καὶ νὰ μὴ ἐνδιαφέρωμαι γι' αὐτό. Στὰ τελευταῖα ἐκεῖ ποῦ γύριζα ὁ ὕπνος στὸ κρεβάτι, γιὰ νὰ δάσω τέλος στὴ νέα τύχη τῆς πέρδικας, ἀναψα τὸ κερί καὶ πῆγα στὴν κρεββάτια ὅπου βρίσκονταν κρεμασμένα καὶ τὰ δυὸ κλουδιά, τὸ ἓνα κοντὰ στὸ ἄλλο. Ἡ πέρδικα πῆγαινε ἄνω κάτω μέσα στὸ κλουδί, ἐνῶ τὸ κακοῦργο γεράκι κάθονταν καὶ νοιμῶνταν ἔχοντας τὸ λαιμό του χωμένο μέσα στὲς πλάτες, καὶ μονάχα, ὅταν ζύγωσα μὲ τὸ φῶς, ἀνοιξε τὰ μάτια του καὶ γύριζε ἀνήσυχος τὸ κεφάλι του ἐλόγυρα. Ξεκρέμασα τὸ κλουδί τῆς πέρδικας, καὶ τὸ πῆγα στὸ παράθυρο μὲ τὸ τσακισμένο γυαλί, ἀνοιξα τὴ θύρα τοῦ κλουδιοῦ, κι' εἶπα στὸ σκλαβωμένο πουλί :

— "Αἰ στὸ καλὸ σου ! Πέταξε στὰ πετροβούνια σου καὶ στὲς βουνοπλαγιές σου, ὅπου γεννήθηκες, κι' ὅπου εἶναι ὁ προορισμός σου κ' ἡ εὐτυχία σου. Ἴσως ἔχεις ταῖρι, ἴσως ἔχεις μικρὰ ποῦ σὲ καρτεροῦν !

Ἡ πέρδικα τὴ στιγμή ποῦ ἀνοιξα τὴ θύρα τοῦ κλουδιοῦ στὸ παραθύρι μὲ τὸ σπασμένο γυαλί, ὅαν νὰ μὴ πίστευε τόση εὐτυχία, δίσταζε νὰ πετάξῃ καὶ ν' ἀποχτήσῃ τὴ λευτεριά της, ἀλλὰ σ' ὀλίγο ἔμασε καλὰ τὰ φτερά της, κατέβασε τὸ κεφάλι της κι' ἓνα δυνατὸ φτερούγισμα ἀκούστηκε στὰ σκοτάδια τῆς νύχτας. Ἡ καρδιά μου χόρευε ἀπὸ τὴ χαρὰ της, γιὰ τὴν καλοσύνη ποῦ εἶχα κάμει καὶ τὰ ποδάρια μου μοῦ φαίνονταν πῶς δὲν πατοῦσαν στὸ πάτωμα. Κρέμασα τὸ κλουδί στὴ θέση του, μὲ τὴ θύρα ἀνοιχτή, γιὰ νὰ μὴ μὲ ὑποπτεύσῃ.

ὁ συνάδερφός μου καὶ τοῦ κακοφανῆ, καὶ γύρισα νὰ πάγω
στὸ κρεβάτι μου νὰ κοιμηθῶ εὐχαριστημένος. Ἐκαίνῃ τῇ
στιγμῇ τὸ βλέμμα μου ἀντικρύθηκε μὲ τὸ βλέμμα τοῦ γερα-
κιοῦ. Μοῦ φάνηκε σὰ νὰ μοῦ ζητοῦσε κι' αὐτὸ τῇ λευτεριά
του, καὶ σὰ νὰ μοῦ ἔλεγε μὲ ἀνθρώπινη φωνή:

— Λευτέρωσέ με καὶ μένα τὸ καημένο! Γυρεύω τῇ λευ-
τεριά μου ὡς ἔλεημοσύνη!

Ἔστρεξε ἡ καρδιά μου. Δύο δάκρυα χοντρά ἀνέβηκαν
ἀπὸ τὴν καρδιά μου στὰ μάτια μου, θέλησα νὰ θυμηθῶ
ὅλα τὰ φονικά τοῦ σκλαβωμένου γερακιοῦ: πόσα πουλιὰ
ἄφησε χωρὶς μάνα καὶ πόσες μάνες χωρὶς πουλιὰ καὶ πόσα
πουλιὰ χωρὶς ταῖρι καὶ τὸ κυνήγημα τῆς πέρδικας ποὺ
γλύτωσε ἀπὸ τρίχα· ἀλλὰ δὲ μπόρεσα ν' ἀντισταθῶ στὴν
ἄφωνη φωνὴ ποὺ μοῦ φώναζε:

— Λευτέρωσέ με καὶ μένα τὸ καημένο! δός μου τῇ λευ-
τεριά μου ὡς ἔλεημοσύνη!

Θυμήθηκα ὅτι εἶμαι κι' ἐγὼ δοῦλος, ραγιαῖς Σουλτάνου,
κι' ἤρθα στὴ θέση του.

Ἐκρέμασα καὶ τοῦ γερακιοῦ τὸ κλουβὶ καὶ τράβηξα
ῖσια στὸ παράθυρο μὲ τὸ σπασμένο τὸ γυαλί...

— Ἀλλά... τί πάω νὰ κάμω; εἶπα μέσα μου.
'Απ' ἐδῶ ἔφυγε ἡ πέρδικα, ν' ἀφήσω καὶ τὸ γεράκι, μπορεῖ
νὰ τὴ φτάσῃ πουθενά...

Γυρίζω πρὸς τὸ παραθυρο ποὺ ἀντίκρυζε κατὰ τὴν νο-
τιά, ὅπως διόλου ἀντίθετα πρὸς τὸ δρόμο τῆς πέρδικας.
'Ανοίγω τὸ παραθυρέφυλλο, ἀνοίγω καὶ τὴ θύρα τοῦ κλου-
βιοῦ καὶ τοῦ δίνω δρόμο! Πάει! Ἀπόχτησε κι' αὐτὸ τὴν πο-
θητὴ λευτεριά! Ὡρα του καλὴ κι' αὐτενοῦ!

Γυρίζοντας κρέμασα καὶ τοῦ γερακιοῦ τὸ κλουβὶ μὲ τὴ
θύρα ἀνοιχτή, κοντὰ στὸ ἀνοιχτὸ κλουβὶ τῆς πέρδικας, καὶ
πῆγα νὰ κοιμηθῶ. Κοιμήθηκα σὰν στὸν Παράδεισο. Ὅλος
μου ὁ ὕπνος ἦταν γεμάτος χρυσὰ ὄνειρα. Τέτοιον ὕπνο γλυκὸ
δὲν εἶχα κάμει ποτέ.

Χ. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΑΝΣ

* Ἡ Ἠπειρος, ἡ πατρίς τοῦ συγγραφέως, δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐλευθερωθῆ.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΑΙ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ. Ἐγεννήθη ἐν Ναυπάκῳ τῷ 1868. Ἐφοίτησεν εἰς τὸ γυμνάσιον Πατρῶν καὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον 1887-1890. Τῷ 1893 ἐδημοσίευσεν τὴν πρῶτα διηγήματά του ὑπὸ τὸν τίτλον «*Ἱστορίες*» καὶ τὸ ψευδώνυμον Γιάννης Ἐπαχτίτης.

Ἀπὸ τοῦ 1900 ἤρξατο συντάσσειν καὶ ἐκδίδειν ὁ ἴδιος περιοδικὸν ὑπὸ τὸν τίτλον «*Προπύλαια*», μετὰ ποιήσας φιλολογικὴν, ἱστορικὴν καὶ γλωσσικὴν ὕλην.

Ἡ ἐκδοσις τῶν «*Προπυλαίων*», ὅπου ὁ Βλαχογιάννης ἔδωκε δέξιμα τῆς πλουσίας καὶ πολυσχιδοῦς του παραγωγῆς, διεκόπη μετὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ α' τόμου. Μολαδικὸς θά πρᾶμειν μεταξὺ τῶν συγχρόνων μας διότι αὐτὸς κυρίως μετὰ τὰς ἐργασίας του ἔδειξε εἰς τὴν λογοτεχνίαν μίαν τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν. Ἐχων κατ' ἐξοχὴν «τὸ νόημα τῆς Ἱστορίας», ὁ Βλαχογιάννης δὲν εἶδε τὸ Εἰκοσιένα μετὰ τὸν τυφλὸν θαυμασμὸν ποιητοῦ ἀκολουθοῦντος τὴν παράδοσιν. Ἐπροχώρησε μετὰ τῶν ἡρώων μετὰ τὸ ἀργὸν βῆμα τοῦ ἐπιστήμονος, ἀκριβῶς δὲ διὰ τοῦτο ἡ Ἑλληνικὴ ποίησις εἶδε κατὰφῶτους καὶ λαμπροὺς ἥρωας ἐκεῖ ὅπου ὁ Βλαχογιάννης ἔρριψε τὴν προβολὴν τοῦ φωτός τῆς ἐρεῦνης.

Τὰ μέχρι τοῦδε δημοσιευθέντα εἰς περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας διηγήματα του στρεφόμενα εἰς τὸ Εἰκοσιένα ἀποτελοῦν πλουσίαν καὶ ὅλως πρωτότυπον πινακοθήκην τοῦ ἀγῶνος. Εἶναι πολεμικοὶ πίνακες νοπονεῖς εἰς χρῶμα, μεγαλοπρεπεῖς καὶ δυνατοὶ εἰς σχέδιον, γεμάτοι ἀπὸ ἐπικῆς πνοῆς καὶ συχνὰ παρέχοντες θαυμαστάς ἀναβιώσεις καπεταναίων, πολεμιστῶν, πλήθους σιγῶν, μαχῶν τοῦ Εἰκοσιένα. Εἰς τόμον ἐξεδόθησαν τῷ 1913 τὰ «*Μεγάλα χρόνια*», συλλογὴ πατριωτικῶν πεζογραφημάτων. Τῷ 1923 ἤρξατο τὴν ἐκδοσιν σειρᾶς τῶν ἀνεκδότων φιλολογικῶν ἔργων αὐτοῦ, ἐξέδωκε δὲ μέχρι τοῦδε ἐν φανταστικῶν διήγημα «*Τοῦ Χάρου ὁ Χαλασμός*» καὶ ἐν ἡθογραφικῶν «*Ἐρμος Κόσμος*». Σπουδαιόταται ἀρχαιοφυλικά μελέται τοῦ ἰδίου ἐξεδόθησαν τὸ «*Ἀθηναϊκὸν Ἀρχεῖον*» εἰς ἓνα τόμον, «*Ἀρχεῖον τοῦ Στρατηγοῦ Μακρυγιάννη*» εἰς δύο τόμους, «*Χιακὸν Ἀρχεῖον*» εἰς 5 τόμους.

ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΓΡΑΝΙΤΣΑΣ. Ἐγεννήθη εἰς Γρανίτσαν τῆς Εὐρυτανίας. Τὰ φυσιογνωστικά του λογογραφήματα «*τοῦ βουνοῦ καὶ τοῦ λόγγου*» δημοσιευθέντα εἰς τὴν «*Ἐστίαν*» καὶ κατόπιν ἐκδοθέντα εἰς τόμον, μετὰ πρόλογον ὑπὸ Ζ. Παπαντωνίου, ἀνεγνώσθησαν ἀπλήστως. Εἶνε ζωολογία μὲν καὶ λαογραφία, δροσερώταται σελίδες μετὰ ἀφθονον ὕλικον ἐπὶ τῇ ζωῇ τῶν διαιτωμένων εἰς τὸ Ἑλληνικὸν δάσος ζώων. Λογογράφος καὶ δημοσιογράφος ἀξίας, ἀπέθανε νέος πρὶν προφθάσῃ νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὸ ποιητικὸν ἔργον τὸ ὅποιον ἐσχέδιαζε καὶ ἀφήσας μόνον ὀλίγους στίχους, ὡς μαρτύριον τοῦ ἀδικηθέντος ἀπὸ τὴν μοῖραν ταλάντου τοῦ Ἐργηματίσε βουλευτῆς Αἰτωλοακαρνανίας καὶ ἐδημοσίευσεν μελέτας ἐπὶ πλουσιοπαραγωγικῶν ζητημάτων.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ. Ποιητής εἰς τὴν νεότητά του—ἡ ἱστορία τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας θὰ τὸν ἀναφέρει ὡς ἐπαναστάτην κατὰ τοῦ σχολαστικισμοῦ τῶν ποιητῶν τοῦ 1870, ἐμφανισθέντα ἐν μέσῳ αὐτῶν μὲ δροσεροὺς στίχους, χαριτωμένην σάτυραν καὶ ἀπροσποίητον λυρισμὸν—παρέμεινε τοιοῦτος ὡς πεζογράφος καὶ ὡς ἀκούραστος μεσαιωνοδίφης.

Ὁ «Ἀναδρομάρχης» του εἶνε βιβλίον ἐντελῶς ἰδιαίτερον εἰς τὸ εἶδος του, εἰς τὰς σελίδας τοῦ ὁποῖου ἡ αὐστηρά ἔρρυνα ὀφίνει τὸ συνοφρῶμά της καὶ ὁμιλεῖ μὲ ἀπλότητα καὶ γλυκύτητα. Ὁ συγγραφεὺς τῆς «Ἱστορίας τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας» δὲν ἔπαυσεν κτοτε μελετῶν τὰς Ἀθήνας.

Τὰς ἐρεῦνας του, ἔργον μακρᾶς ζωῆς μόχθων καὶ ἐνθουσιασμοῦ, τὰς ἐδημοσίευσεν εἰς πολλὰ βιβλία, ἐκ τῶν ὁποίων ἀναφέρομεν τὸ «Ριζοκαστρο», τὸ «Δαφνί», τὰς «Παλαιὰς Ἀθήνας» κ.τ.λ. Πλήθος ἄρθρων καὶ μονογραφῶν, διαφωτιστικῶν τῆς νεοελληνικῆς ἱστορίας, ἐδημοσίευσεν καὶ ἐξακολουθεῖ δημοσιεύων. Ὅλα τὰ ἔργα τοῦ ἀκουράστου ἐρευνητοῦ φέρουν τὰ ἰδιαίτερα χαρίσματα τῆς πολυγραφίας του, τὸ ἀνθηρὸν ὄρος καὶ τὸ μεδίαμα. Διῆμα μικρὸν τῆς ἰδιορρύθμου του λογογραφίας δημοσιεύεται ἐνταῦθα ὁ «Σαρρής», σελὶς ὅπου δίδεται εἰς ὀλίγας γραμμάς μία ζωηροῦς καὶ περίτεχνος εἰκὼν τῶν Τουρκοκρατουμένων Ἀθηνῶν.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ. Ὁ ἐπικὸς συγγραφεὺς τῆς νέας Ἑλλάδος. Ἔπος δὲν ἔγραψε. Ἀλλὰ τὰ διηγήματά του τὸ ἀποτελοῦν. Θέμα τῶν ἔργων του εἶνε ὁ Νεοελληνικὸς Ἡρωϊσμός. Τὸν ἡρωϊσμὸν τοῦτον, τὸν ὁποῖον ἡ ποίησις τοῦ Κάλβου, τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Βυλαωρίτη ἔψαλε διὰ τῆς λυρικῆς διεγέρσεως, ἡ ὑπομονητικὴ μοῦσα τοῦ Καρκαβίτσα ἐφρόντισεν νὰ δοξάσῃ μὲ τὴν μακρὰν καὶ τὴν κοπιώδη ἐργασίαν τοῦ πεζογράφου ὁ ὁποῖος σωρεύει καὶ ταξινομεῖ ἐξηκριβωμένα στοιχεῖα τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ζωῆς. Μὲ μοναδικὴν ἐργατικότητα καὶ ὀξείαν περιέργειαν ὁ Καρκαβίτσας συνεκέντρωσε θησαυρὸν τοιούτων στοιχείων καὶ τὸν ἐχρησιμοποίησεν εἰς τὸ ἔργον του.

Προητοιμάζετο δι' ἔργον ἐνιαῖον, διὰ κάποιαν μυθιστορίαν δοξάζουσαν τὸ εἰκοσιένα. Ἀναμφιβόλως δὲ ὡς τοιοῦτον ἔργον προωρίζετο ὁ «Ἀρματολὸς», μυθιστόρημα τοῦ ὁποῖου ἡ δημοσίευσίς ἐνῶ ἤρχισεν εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν» αἰφνιδίως διεκόπη καὶ ἔκτοτε, ἄγνωστον διατὶ, οὐδεὶς εἶδε τὴν συνέχειάν του οὐδὲ ἠκούσθη ὁ ὀλιγόλογος συγγραφεὺς ἐξηγῶν ποτε τὴν λυπηρὰν αὐτὴν ἐξαφάνισιν. Ἀλλ' ὁ, τι ἀπώτερον σχέδιον δὲν ἐξεπλήρωσεν ὁ συγγραφεὺς, εἰς τὸν ἀναγνώστην ἀφίνεται νὰ τὸ ἐκτελέσῃ, διότι τὸ ἀπραγματοποίητον συνολικὸν ἔργον ὑπάρχει εἰς τὰ διηγήματα τοῦ Καρκαβίτσα. Ἀρχοῦν αὐτὰ διὰ νὰ θεωρηθῇ κατ' ἐξοχὴν συγγραφεὺς τοῦ νεοελληνικοῦ κόσμου. Ὑπῆρξε διδάσκαλος τῆς ἐνεργείας, καθὼς ὀνομάζουν οἱ Εὐρωπαῖοι τοὺς ἐθνικοὺς συγγραφεῖς τοῦ εἶδους τούτου. Ποτισμένος μὲ τὴν πίστιν πρὸς τὴν ἰκανότητα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς διὰ μεγάλα ἔργα, καὶ βέβαιος ὅτι

τὰ ἐλαττώματά της — τὰ ὁποῖα ἐπίσης εἶχε μελετήσει — εἶνε ἀνίκανα νὰ τὴν ἐμποδίσουν ἀπὸ τὸν δρόμον της, ἐσάλπισε μὲ τὰ ἔργα του τὸν Ἡροϊσμόν εἰς ἐποχὴν μαρasmus καὶ ἀπιστίας, ὅταν οὐδεὶς ἐτόλμα σοβαρῶς νὰ φαντασθῇ ἐπέκτασιν τῆς μικρᾶς Ἑλλάδος πέραν τῆς Θεσσαλίας. Τὸ ἔργον του δοξάζει τὸν νεοελληνικὸν κόσμον «κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν», διότι ἐξίσου ἐγνώρισιν ὁ Καρκαβίτσας καὶ τὸν Ἕλληνα τῆς στερεᾶς καὶ τὸν ναύτην. «Ὁ Σπαθόγιαννης», «Ἡ Πατριδα», «Οἱ Νέοι Θεοί», «Ἡ Ἀσήμε» καὶ ἄλλα του διηγήματα εἶνε πίνακες πολεμικοῖς ὅπου διὰ λομπρῶς καὶ αὐστηρᾶς εἰς πρόγραμμα πλαστικῆς τέχνης μεγαλογραφεῖται ὁ πολεμιστὴς τοῦ Μωσῆ καὶ τῆς Ρούμελης. Τὰ «Λόγια τῆς πλώρης», ὅπου περιγράφεται ἡ ναυτικὴ Ἑλλάς, μαρτυροῦν πόσον ἐβύθισε τὸ βλέμμα του εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ θαλασσινοῦ Ἕλληνος ὁ συγγραφεὺς. Εἰς τὰ ζωγραφικώτατα ἐκεῖνα διηγήματα, τρομακτικὰ ποιήματα τοῦ κινδύνου, ἡ ψυχὴ θαλασσινοῦ λαοῦ ἀροτριᾷ τὴν Μεσόγειον, μάχεται μὲ τὰς τρικυμίας καὶ μὲ τὰ ἐνάλια πνεύματα, μεθ' ἡμῶν τὰ στοιχεῖα καὶ τρελλαίνεται μὲ τὸν κίνδυνον. Εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ ἐμπορικοῦ ναυτικοῦ τῆς Ἑλλάδος ἡ ἴδια ποῦ ἀναφε τοὺς τρεῖς πυρσούς τῆς Ὑδρας, τῶν Σπετσῶν καὶ τῶν Ψαρῶν.

Νεαρὸς ἱατρὸς ὁ συγγραφεὺς ἔζησε τὴν σκληρὰν ζωὴν ἱατροῦ εἰς τὰ ἐμπορικὰ ἀμπόπλοια διὰ νὰ σπουδάσῃ τὸν ναύτην Ἕλληνα καὶ νὰ διατρέξῃ τὴν θάλασσαν τοῦ Ὀδυσσεῶς. Κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὡς στρατιωτικὸς ἱατρὸς ἀκολουθήσας τὰ περιπεδούοντα στρατολογικὰ συμβούλια ἐσπούδασε τὴν Ρούμελην, ὁπότεν ἀπεκόμισεν ἀφθονον λαογραφικὴν ἐργασίαν. Ἐπὶ τοῦ ὕλικου τούτου, τὸ ὁποῖον μὲ πίστιν καὶ ὑπομονὴν ἐσώρευσεν, ὁ διδάσκαλος τῆς ἐνεργείας, ὁ τόσον ἡρεμος καὶ ἀθόρυβος εἰς τὸν ἰδιωτικὸν του βίον ἀνὴρ συνέθεσε τὸ τραχὺ καὶ ἀρρενωπὸν του ἐθνικὸν ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐκτὸς τῆς συγγραφικῆς του ἀξίας, ἀποτελεῖ διὰ τὸν δημοτικὸν πεζὸν μας λόγον ἀνυπολόγιστον θησαυρόν.

ΣΤΑΜΟΣ ΜΠΡΑΝΙΑΣ. Κατάγεται ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι. Ὡς γρονογράφος εἰς τὸν καθημερινὸν τύπον ὑπέδειξεν ἰδιόρρυθμον λογογραφικὸν ὕφος πλούσιον εἰς ζωηρὰς καὶ τολμηρὰς εἰκόνας, καὶ ὀξείαν παρατήρησιν τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς. Ἐγραψεν ἐπίσης διηγήματα καὶ ἄλλα πεζογραφήματα. Ἐξέδωκε τὸ βιβλίον «Στὰ χεῖλη τῆς στιγμῆς» πεζογραφήματα, καὶ μετάφρασιν τοῦ «Πολυφύμου» τοῦ Γάλλου ποιητοῦ Σαρμαίν.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΛΛΗΣ. Ἐγενήθη εἰς τὸν Πειραιᾶ. Ἐνεγράφη εἰς τὴν φιλολογικὴν σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου, ἀλλὰ διέκοψε τὰς σπουδὰς του διὰ νὰ ἐπιδοθῇ εἰς τὸ ἐμπόριον. Ὑπηρέτησεν ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς τὰ καταστήματα Ράλλη, προαχθεὶς κατόπιν εἰς συνέτακτον τοῦ μεγάλου τούτου οἴκου. Ἡ οἰκονομικὴ του ἀνεξαρτησία δὲν ἐξημίωσε τὴν ζωηρὰν του κλίσιν πρὸς τὴν ποιητικὴν τέχνην καὶ πρὸς τὴν μελέτην, οὔτε ἡμποδίσε τὰς γλωσσικὰς του ἰδέας νὰ ἐκδηλωθοῦν μὲ ριζοσπαστικότητα, ὀξύτητα καὶ θάρρος. Ὑπῆρξε πάντοτε φανατικὸς δημοτικιστὴς καὶ ἐδέχθη προσωπικῶς αὐτὸς

ἐπὶ πολὺν καιρὸν τὰς ἐπιθέσεις τοῦ ἀντιθέτου σ' ῥατοπέδον, κυρίως ἀπὸ τῆς ἱστορικῆς ἐποχῆς ὅπου διὰ τῆς «Ἀκροπόλεως» προσεπάθησε νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἰδέαν του οἱ ἡ γλωσσικὴ μορφή τῶν ἱερῶν κειμένων πρέπει νὰ πλησιάζῃ πρὸς τὸν λαόν. Ἡ προσπάθεια ἐκείνη ἀπεκρούσθη ὑπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ κοινοῦ. Ὁ «Ἀλεξάνδρος Πάλλης» συνεπλήρωσε κατόπιν τὴν μετάφρασιν τῆς «Ἰλιάδος», τὴν ὁποίαν ἀπο πολλοῦ προητοίμαζεν, εἰς δημοτικοὺς δεκαπεντασλλάβους. Τὸ ἔργον ἐξεδόθη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν. Καθὼς πείθεται ὁ ἀναγνώστης τῆς μεταφράσεως, ὁ μεταφραστὴς ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν πεποιθῆναι ὅτι ἔργον λαϊκὸν καθὼς τὸ Ὀμηρικὸν ἔπος, προῖον μίας πρωτογενοῦς ἡρωϊκῆς ἐποχῆς, πλησιάζον ἐπομένως πρὸς τὰ δημοτικὰ τραγούδια τῆς νέας Ἑλλάδος, θὰ ἦτο σκόπιμον νὰ μεταφρασθῇ εἰς τὴν μορφήν καὶ τὸν ρυθμὸν τῶν τελευταίων τούτων καὶ νὰ δοθῇ ἡ «Ἰλιάς» εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ ὡς τὸ παλαιότερον τῶν δημοτικῶν του ἡμάτων. Διὰ τοῦτο ἡ μετάφρασις ἐτόνιζε τὰ κοινὰ συμφέροντα τὰ ὅποια ἔχουν μεταξύ τῶν ὁμηρικῶς μετὰ τὸν ἱεροῦ λαοῦ κῶσμον, καὶ δὲν ἐδίσταντο, πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου, νὰ ἀντικρύσῃ θαραλέως τὰς ὑπερβολὰς εἰς τὰς ὁποίας μοιραῖος θὰ ὠδήγει ἡ προσαρμογὴ τῶν ὁμηρικῶν ὀνομάτων πρὸς τὸ δημοτικὸν μας ὕψος. Ἀνεξαρτήτως οἰασθῆποτε γλωσσικῆς πεποιθήσεως, ἡ μετάφρασις δικαιούται εἰς τὸν σεβασμὸν παντὸς ἐκτιμῶντος τὰ ἔργα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ποιήσεως.

Τὸ ὑπόλοιπον ποιητικὸν ἔργον τοῦ Πάλλης εἶνε «Τραγυδάκια γιὰ τὰ Παιδιά», πρωτότυπα καὶ διασκευαί ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ πολὺ χαρακτηριστικὰ διὰ τὸ ἰδιαίτερον χιοῖσμον τῶν καὶ τὴν ζωηρότητα τοῦ ρυθμοῦ, καθὼς καὶ λυρικοὶ στίχοι. Εἰς τοὺς τελευταίους αὐτοὺς διαλαμβάνει τὸ ἔντονον καὶ γνήσιον δημοτικὸν ὕψος τοῦ ποιητοῦ, καὶ ἀρετὴ νὰ διαβάσῃ κανεὶς τὸν «Κανάρην» ἢ τὸν «Χωρισμὸν» διὰ τὰ ἐννοήσῃ ὅτι βαθύτατα ἠσθάνθη τὸν λαόν ὁ φανατικὸς οὗτος δημοτικιστὴς.

Τὸ τελευταῖον τοῦ ἔργου εἶνε ὁ «Μπρουνσόξ», ταξιδιωτικαὶ ἐντυπώσεις.

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ. Ἐγεννήθη εἰς τὸ Καρπενήσι. Ἐξέδωκε τὰ «Πολεμικὰ Τραγούδια» (1897). Συνέγραψε τὰ «Ψηλὰ Βουνὰ», ἀναγνωστικὸν βιβλίον τοῦ Κράτους πρὸς χρῆσιν τῶν δημοτικῶν σχολείων (1919). Ἐξέδωκε τὰ «Χελιδόνια», συλλογὴν παιδικῶν ποιημάτων τονισμένων παρὰ τοῦ μουσουργοῦ Γ. Λαμπρόπου, τοῦ ὁποίου ἡ μουσικὴ ἐργασία ἐπὶ τῶν στίχων τῆς συλλογῆς αὐτῆς εἶνε σπουδαῖον ἀπόκτημα διὰ τὴν παιδαγωγικὴν μας τέχνην. Συνεργάσθη εἰς τὰ φύλλα τοῦ «Ἀθηναῖκου» τύπου ὡς πολιτικὸς ἀρθρογράφος, χρονογράφος καὶ συγγραφεὺς τεχνοκριτικῶν ἀρθρῶν. Ἐδημοσίευσεν εἰς περιοδικὰ ποιήματα καὶ διηγήματα. Ἐξέδωκε περὶ ποιήματα ὑπὸ τὸν τίτλον «Πεζοὶ Ρυθμοὶ» (1922). Τὸ 1919 διορίσθη Διευθυντὴς τῆς Ἐθνικῆς Πινακοθήκης, ὅπου ὑπηρετεῖ καὶ σήμερον.

ΕΛΕΝΗ ΘΕΟΤΟΚΗ ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΥ. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Κέρκυραν καὶ εἶνε ἀδελφὴ τοῦ διηγηματογράφου Κ. Θεοτόκη. Ἐξέδωκεν εἰς τόμον ὑπὸ μορφήν διηγήσεων τὰς ἐντυπώσεις τῆς ἀπὸ τὰς τελευταίας ἐθνικὰς περιπετειάς, τὰς ὁποίας χαρακτηρίζει ζωηρὰ αἰσθήσεις τοῦ δραματικοῦ, τρυφερότης καὶ λιτὴ περιγραφικότης.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ.—Οἱ νέοι ἐπαναστάται ποιηταὶ ὅσοι ἔγραψαν εἰς δημοτικὴν γλῶσσαν περὶ τὸ 1880 καὶ προητοίμασαν τὴν σημερινὴν φιλολογίαν ἦσαν κυρίως ὁ Κωστὴς Παλαμᾶς, ὁ Γεώργιος Δροσίνης, ὁ Νίκος Καμπᾶς—λησμονηθεὶς τώρα ἀπὸ τὴν πόλιν, ἐφέτης εἰς τὰ μικτὰ διδαστήρια τῆς Αἰγύπτου—καὶ ὁ Ἰωάννης Πολέμης.

Ἡ καινοτομία των, καθὼς καὶ εἰς ἄλλην βιογραφίαν ἀναφέρομεν, ἦτο ὅτι ἀπέρριψαν τὴν λογίαν παράδοσιν, εἰς τὴν ὁποίαν κατετρίβησαν ἀρόνως οἱ ποιηταὶ τῆς προηγηθείσης ἐποχῆς οἱ μιμηθέντες τὸν Σοῦτσον καὶ τὸν Ραγκαβῆν, καὶ ἀντὶ τὰ ματαιοπονοῦν καθὼς ἐματαιοπόνησαν οἱ πρὸ αὐτῶν στιχουργοὶ τῆς νεκρᾶς γλώσσης τοῦ βιβλίου καὶ τοῦ λύχνου, ἥντησαν ἀπὸ τὴν πηγὴν τοῦ λαοῦ. Ἐξέφρασαν τὰς συγκινήσεις των εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, ἐπῆραν θέματα καὶ σύμβολα ἀπὸ τὴν νεοελληνικὴν μυθολογίαν—τότε ἐπιστημονικῶς ἀποκαλυφθεῖσαν ἀπὸ τὸν δημιουργὸν τῆς λαογραφικῆς μας ἐπιστήμης Νικόλαον Πολίτην—ἄκουσαν τοὺς κτύπους τῆς μεγάλης καρδίας τοῦ λαοῦ καὶ τῆς λύρας του, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ παλαιὰ Ποίησις ἦτο κωφή. Οὕτω ἐπανήλθε, ἀλλὰ διὰ νὰ μείνῃ ὀριστικῶς, ἡ δημοτικὴ παράδοσις, τὴν ὁποίαν μὲ τόσῃν ἐπιτυχίαν εἶχαν ἀκολουθήσει ὁ Σολωμός, ὁ Κάλβος, ὁ Τυπάλδος, ὁ Μαρκοράς.

Τὸ ρεῦμα τὸ ὁποῖον ἔφεραν οἱ νέοι ἐκεῖνοι ποιηταὶ δὲν γυρίζει πλέον πίσω.

Ὅσοι ἀναλογίζονται τὴν μεταβολὴν αὐτὴν καὶ τοὺς ἐργάτας τῆς θὰ ὁμολογήσουν ὅτι πολὺ ὀφείλεται εἰς τὸν Ἰωάννην Πολέμην, τὸ δημοτικώτερον βέβαια ποιητικὸν ὄνομα τῶν σαράντα τούτων ἐτῶν. Ἡ γλυκεῖα τοῦ λύρα ἐγαλοῦχητε δύο γενεάς. Τὴν ἀκούομεν νὰ κρούῃ εἰς τὰς παιδικὰς καὶ τὰς νεανικὰς συγκινήσεις μας. Ὑπῆρξε πιστὸς καὶ ἄγρυπνος σύντροφος τῆς ζωῆς μας, παρηγορητὴς καὶ ὁδηγός. Οἱ στίχοι του ψιθυρίζονται ἀναπολούμενοι μαζί μὲ ὥραϊας ἢ πικρὰς ἡμέρας καὶ τρέχουν ἐπάνω εἰς τὰ φτερὰ μελωδιῶν παλαιῶν καὶ νέων. Ἡ ἀντιπάθεια τοῦ ποιητοῦ πρὸς τὸ σύμβολον, ἡ ἀγάπη του πρὸς τὴν καθαρὰν φράσιν καὶ ἡ ἀρχὴ του νὰ κρατήσῃ τὴν ποίησιν εἰς τὸ ὄριον ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον διαγράφει ἡ κοινὴ λυρική συνείδησις, ἐπηύξησαν τὴν μεγάλην του δημοτικότητά. Ἀκριβῶς ὅμως διὰ τὰ ἴδια γνωρίσματα, εἰς τὰ ὁποῖα ὀφείλει τὴν δημοτικότητά του, πολλοὶ τοῦ ἠρηνίσθησαν τὴν ποιητικὴν ἄξian. Ἡ στιχουργία του ἐθεωρήθη ψυχρὰ καὶ γεωμετρικὴ, κατάλληλος νὰ ἱκανοποιήσῃ τοὺς πολλοὺς οἱ ὁποῖοι δὲν ζητοῦν ἀπὸ τὴν ποίησιν παρὰ νὰ δώσῃ ἐμμέτρως καθιερωμένας ἀληθείας καὶ εὐκόλους συγκινήσεις. Ὁ ἴδιος ἐξ ἄλλου ὁ Πολέμης, λατρεύων τὸ ὀφέλιμον, θεωροῦσε τὰς ἀντιρρήσεις αὐτὰς ὡς τὸν μεγαλείτερόν του ἔπαινον. Μὲ υπερηφάνειαν συνησθάνετο ὅτι γενεαὶ ἐμεγάλωσαν μὲ τοὺς στίχους του καὶ ὅτι σαράντα ἔτη μετὰ τὴν πρώτῃν του ἐμφάνισιν ἐξακολουθοῦσε νὰ συγκινῇ, ὅπως πρὶν. Ἀπέθανε τὸ 1924. Πολυγραφώτατος ἐδημοσίευσεν τὰς ποιητικὰς συλλογὰς «Ποιήματα» (1883), «Χειμῶνανθοι» (1888), «Ἀλάβαστρα» (1900), «Κεμήλια» (1904), «Ἐξωτικά» (1905), «Τὸ Παλὸν Βιολί» (1909), «Τὰ Σπασμένα Μάρμαρα» (1917), «Ὁ Ἑσπερινός», «Τὰ Εἰρηνικά» (1918). Δράματα ἔγραψε τὸν «Τραγουδιστὴν», τὸν «Βελισσίριον», τὸν «Βασιλῆαν Ἀνῆλιαχον», τὴν «Γυναῖκα», ὅλα ἐμμετρα.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ. Εἶνε ὁ ἰδρύσας δολόκληρον ἐπιστήμην ἐν Ἑλλάδι, τὴν λαογραφίαν. Ἡ μελέτη τῶν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν ἐκδηλώσεων τῶν Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ἤρχισε μὲν διὰ τοῦ Μπέρονα Σμιθ, καθηγητοῦ ἐν Καρλσρούη γράφαντος τὸ πρῶτον περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ βιβλίον, ἰδρῦθη ὁμως ἐν Ἑλλάδι διὰ τοῦ Πολίτου. Οὗτος διὰ τοῦ ἀκαταπονήτου παραδείγματός του, διὰ τῆς ἀγούρνου ἐπιβλέψεώς του ἐπὶ τῶν μαθητῶν οὓς ἐδημιούργησεν, ἔδωκεν εἰς αὐτὴν τὴν μεγίστην σημερινήν της ἀνάπτυξιν.

Ἐσπούδασεν εἰς Γερμανίαν, εἶχε δὲ μαθητὴν τὸν Κρουμπάχερ, εἰς τὸν ὁποῖον καὶ ἐδίδασκε τὴν νέαν Ἑλληνικὴν, ἀναδειχθέντα ἔκτοτε δεινὸν ἐπιστήμονα. Μὲ τοὺς ἀνωτέρω συσπουδαστὰς ἐνέκυψεν εἰς τὰς Βυζαντινὰς μελέτας. Εἰς αὐτοὺς καὶ τὸν Πολίτην ὀφείλεται ὅτι ἡ Βυζαντινολογία ἐγένετο μία καὶ αὐτόνομος ἐπιστήμη, ἀποσπασθεῖσα τῆς κλασσικῆς φιλολογίας. Ἐπανελθὼν ὁ Πολίτης εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐχορημάτισεν ἐπὶ Τρικοῦπῃ τμηματάρχης τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως μεθ' ὃ διωρίσθη καθηγητὴς τῆς Ἀρχαίας Μυθολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ. Παρὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος τούτου ἰδρύσας καὶ Φροντιστήριον λαογραφικῶν σπουδῶν. Ἐκτοτε, ἡ ἐπιστημονικὴ ζωὴ του διαρρέει πλήρης ἀκαταπονήτου ἐργασίας. Τὸ πρῶτον τριάκοντα καὶ πλέον ἐτῶν δημοσιεύει μικρὸν του ἔργον περὶ τῶν ἐθιμῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὑπῆρξεν, οὕτως εἰπεῖν, τὸ ἐπιστημονικὸν προανάκρουσμα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας καὶ ποιήσεως, βαπτισμένης εἰς τὰς δημοτικὰς πηγὰς. Τοῦτο ἠκολούθησαν οἱ δύο ὀγκώδεις τόμοι τῶν Παραδόσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ, μετὰ εἰκαστασίαν. Ἐν τῷ μεταξύ ἐσώρευσε τὸν θησαυρὸν τῶν ἐθιμῶν καὶ παραδόσεων. Διὰ τῶν μαθητῶν τοὺς ὁποίους διέσπειρε, καὶ καθοδηγεῖ πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, καὶ τὸν θησαυρὸν τοῦτον ἐξηλέγχεν, ἐταξινόμει ὁ ἴδιος καὶ ἐνεφάνιζε διὰ τοῦ δελτίου τῆς Λαογραφικῆς Ἱστορίας, ἣν εἶχεν ἰδρύσει. Ὁ ἴδιος ἰδρύσας τὴν βιβλιογραφίαν ἐν Ἑλλάδι. Διὰ τῶν ἐνεργειῶν του ἰδρῦθη τὸ Λαογραφικὸν Ἀρχεῖον. Ἐξησφάλισε πρὸς τοῖς ἄλλοις τὴν ἀκεραιότητα τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν τῆς Ἑλλάδος σώζων αὐτὰ ἀπὸ τῆς παραφθορᾶς διὰ τῆς ἐπιστημονικῆς του ἐρεῦνης, προῖον τῆς ὁποίας ἔδωκεν εἰς τὴν χρῆσιν τοῦ πολλοῦ Κοινοῦ τὴν πολυτίμον μικρὰν συλλογὴν: «Ἐκλογὴ ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ».

ΛΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ. — Ὁ ἐθνικὸς ποιητὴς τῆς Ἑλλάδος, τίτλος τὸν ὁποῖον, χωρὶς νὰ ἐπιδιώξῃ, κατέκτησε μὲ τὸν «Ὕμνον τῆς Ἐλευθερίας» καὶ τὰ ἀποσπάσματα τῶν «Ἐλευθέρων Πολιορκημένων». Ἦτο υἱὸς τοῦ κόμητος Νικολάου Σολωμοῦ καὶ τῆς Ἀγγελικῆς Νίκλα γεννηθεὶς ἐν Ζακύνθῳ περὶ τὸ 1798. Ἐδιδάχθη τὰ πρῶτα γράμματα εἰς Ζάκυνθον. Ἐσπούδασεν εἰς Βενετίαν καὶ Κρεμῶναν τῆς Ἰταλίας Λατινικὴν καὶ Ἰταλικὴν φιλολογίαν καθὼς καὶ τὰ νομικὰ εἰς Παβίαν, ὅπου καὶ ἀνεκνήρυσθη διδάκτωρ. Ἐν Ἰταλίᾳ ἐσχετίσθη μὲ τοὺς ἐξέχοντας εἰς τὰ γράμματα καὶ τὰς τέχνας. Εἰς Ζάκυνθον ἐπανελθὼν τῷ 1818 παρέμεινε δέκα ἔτη, κατόπιν δὲ ἐγκατεστάθη εἰς Κέρκυραν. Ἐν Κερκύρᾳ ἠσχολεῖτο εἰς φιλολογικὰς καὶ κριτικὰς μελέτας, συνεδέθη δὲ μετὰ τοῦ Σπυριδωνοῦ Τρικοῦπῃ, εἰς τὸν ὁποῖον κατὰ πολὺν ὀφείλεται τὸ ὅτι ἐπροτίμησε τὴν δημοτικὴν ὡς γλῶσσαν τῆς ποιήσεώς του, καὶ μετὰ τοῦ μουσουργοῦ Μαντζάρου, συνθέτου τοῦ «Ὕμνου τῆς Ἐλευθερίας», ἀπὸ τῶν ὁποῖων ἔλαβε καὶ μαθήματα τῆς μουσικῆς τέχνης. Ἀπέθανε τὸ 1857· τὰ ὅσα του μεταφερθέντα εἰς Ζάκυνθον κατετέθησαν εἰς τὸ γνωστὸν νενοτάφιον τῆς πλατείας τοῦ ποιητοῦ.

Ὁ Σολωμὸς εἶνε ἡ μεγαλειτέρα μορφή τῆς νεοελληνικῆς ποιήσεως. Τῇψ

ὑπεροχὴν του τὴν ὀφείλει εἰς τὸ ἐξαιρετικὸν του καλλιτεχνικὸν ἄλγαντον. Ἦτο καλλιτέχνης: Κατώρθωσε νὰ ὁμιλήσῃ μὲ ζωντανὰς εἰκόνας, νὰ δώσῃ ὁμιλίαν εἰς τὰς ἰδέας τὴν μορφήν τῆς ζωῆς καὶ τὸ θέλητρον τῆς τέχνης. Αὐτὴ εἶνε ἡ μεγάλη του ἀπόστασις ἀπὸ τοὺς ἄλλους συγχρόνους του στιχουργούς, οἱ ὅποιοι ἐνόμιζαν ὅτι ποιήσεις εἶνε ἡ παράταξις ἀφηρημένων ἰδεῶν καὶ ἡσυχολήθησαν εἰς τὸ νὰ κάμνουν ἑμμετρον ρητορικὴν. Ὁ Σολωμὸς οὐδέποτε ἀπαξίωσεν μὲ τὴν ποιήσιν του νὰ διδάξῃ καθὼς αὐτοί, ἀλλὰ μόνον νὰ ὑποβάλῃ. Ἐξωγράφισε καὶ ἐτραγοῦδῃς. Καὶ τὸ μικρότερον ἀπὸ τὰ ποιήματα τοῦ ἀρκεῖ νὰ δειγῇ ὅτι ὁ τεχνίτης αὐτός κατ' ἐξοχὴν διὰ τοῦ αἰσθητικοῦ θελήτρου συνεκίνησε καὶ ἐπεδύληθη. Ἀποφεύγει καθὲς ρητορικὴν. Ἀποστρέφεται ἀκόμη τὴν ταραχὴν καὶ τὴν βιάσαν κίνησιν. Ὀλυμπία γαλήνη χαρακτηρίζει τὴν ποιήσιν του, ὅσον καὶ ἂν οἱ στίχοι του εἶνε ἀνάδυσμα γνησίας συγκινήσεως. Τοῦτο διότι εἰς τὸν Σολωμὸν τὸ διανοητικὸν στοιχεῖον στέκει ἐπάνω ἀπὸ τὴν ποιητικὴν του συγκίνησιν, συγκρατεῖ καὶ θαυμαστικῶς ρυθμίζει τὴν ὁρμὴν τοῦ πάθους καὶ τῆς φαντασίας Ὡς πῆρξεν ἐξαιρετικῶς ὀλιγογράφος. Ἀλλὰ ἔκλεισε αὐτὸς λίγους τοὺς στίχους μεγάλα πράγματα. «Ἐρῆκες τρόπον, τὸν ἔλεγεν ὁ Θωμαῆζος, νὰ καταστήσῃς κοινὰ καὶ τὰ βαυότερα νοήματα». Ὁ τρόπος αὐτὸς δὲν ἦτο ἄλλος ἀπὸ τὴν τέχνην του. Ἀλλὰ ἐκεῖνο π ὃ τὸν ἐδοξήθησεν σημαντικὰ γιὰ νὰ δώσῃ τὸν θησαυρον τῶν εἰκόνων καὶ τῆς μουσικῆς, πού εἶχαν οἱ στίχοι του (διότι κατ' ἐξοχὴν ὁ Σολωμὸς ἀκούει τὸν ἦχον) ἦτο φυσικὰ ἢ δημοτικὴ γλῶσσα. Ἐννόησε τὰς ἱκανότητας τῆς φωνῆς τοῦ λαοῦ. Καὶ αὐτὸς ὁ ὅποτος τόσον ἀργά, χάρις εἰς τὰς συστάσεις τοῦ Τρικοῦπη, ἐπρόσθετε τὴν δημοτικὴν γλῶσσαν, τὴν ἔγραψε κατόπιν κατὰ τρόπον ὥστε νὰ θεωρῆται ὁ ἀνυπερέβλητος τεχνίτης τοῦ δημοτικοῦ στίχου. Τόσον ἐπ' αὐτοῦ ἐστι νὰ εἰπωμεν ὅτι ἡ ζωντανὴ φωνὴ τοῦ μαχομένου ἑλληνικοῦ λαοῦ εἶνε αὐτὴ ἡ φωνὴ τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως, ὥστε εἰς ἓνα ποιητικὸν του σχεδιάσμα δραματίζεται διὰ τὴν οἰκίαν τοῦ Ὀμήρου ἔρχεται καὶ τὸν προσταζει νὰ γράψῃ τὰ ἔργα του εἰς τὴν δημοτικὴν:

Στὸ ἀκρογιάλι ἀναπαύονταν ὁ γέρος·
Στὰ παλαιὰ τὰ ροῦχα τὰ σχιουμένα
Γλυκὰ γλυκὰ τὸ φῶσμα τοῦ ἀέρος
Τ' ἀριὰ μαλλιά του ἐσχόρπας τ' ἀσπριουμένα,
Κι' αὐτὸς εἰς τὸ ποῖνιστρον τοῦ αἰθέρος
Τὰ μάτια ἱστορογοῦντο οὐρανομένα·
Ἀγάλλει γὰρ ἐσηκώθη ἀπὸ χάμον,
Καὶ ὥσαν νύχτε τὸ φῶς του ἦλθε κοντὰ μου.

Εἰς τὸν τόμον τοῦτον δημοσιεύεται ἀπάνθισμα μόνον ἀπὸ τὴν «Ὑμνον τῆς Ἐλευθερίας». Τελείαν ἰδέαν τῆς τέχνης τοῦ Σολωμοῦ δὲν εἶνε ἱκανὸς βέβαια νὰ δώσῃ ὁ Ὑμνος. Μικρὰ συντρίμματα τῆς ποιήσεώς του ὁμιλοῦν διὰ τὴν τέχνην του καλλιτέστα. Παρ' ὅλα ταῦτα ὅμως εἰς τὸ ἐπικολυρικὸν τοῦτο ἔργον πνεύει ἰσχυρότατα τὸ ποιητικὸν στοιχεῖον, μὲ τὴν πολεμικὴν δὲ ὁρμὴν τοῦ ρυθμοῦ του, τὴν ζωντανὴν του φωνὴν καὶ τὴν περιγραφικὴν του ὀρατότητα ὁ Ἐθνικὸς Ὑμνος εἶνε ἄξιος τῆς ἱστορικῆς στιγμῆς, ἢ ὅποια τὸν ἀνέπνευσε.

Κατὰ τὸ πλεῖστον ὁ ποιητής, ὀλιγογράφος ἀπὸ ἰδιοσυγκρασίαν, δὲν ἀφῆκε παρὰ σχεδιάσματα. Θὰ ἔχρησται ἄλλη μιὰ ζωή, γιὰ νὰ τὰ τελειώσῃ. Ἀλλὰ καὶ τὰ σχεδιάσματα πού ἀφῆκε εἶνε ὥσαν συντρίμματα μεγάλου κόσμου Ἀρκούν αὐτὰ γιὰ νὰ κατέχῃ τὴν περιδλεπτον θέσιν πού τοῦ ἔδωσαν ὁ φιλολογικὸς κόσμος. Τὴν διαφορὰν, ἢ ὅποια τὸν χωρίζει ἀπὸ τοὺς πολυαριθμοὺς Ἑλλήνας ποιητὰς τοῦ αἰῶνος του, τὴν ἐτόνισαν ὁ ἴδιος εἰς μίαν στιγμὴν ἀνεπισκέσιας, ὅταν τοῦ ἀνῆγγαίαν ὅτι ἦλθεν εἰς τὸ σπῆτι τοῦ ὁ Α. Σοῦτσος καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ τὸν ἰδῇ.

— Ποιὸς εἶνε ὁ κ Σοῦτσος; ἠρώτησε.

— Μᾶς εἶπεν ὅτι εἶνε ὁ Σοῦτσος ὁ ποιητής.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΟΥΝΤΑΣ. Διαπρεπὴς ἑλλην ἀρχαιολόγος, δι-
θνῶς γνωστός. Κατάγειται ἀπὸ τὴν Στενίμαχον τῆς Θράκης. Ἐσπού-
δασεν εἰς τὴν Γερμανίαν. Ἐπαλειθῶς, ὑπηρετήσεν ὡς καθηγητῆς
εἰς τὰ Ζαρίφεια τῆς Φιλίππουπόλεως. Τὸ 1883 διωρίσθη ἑφορος τῶν
ἀρχαιοτήτων τοῦ κράτους καὶ τὸ 1904 καθηγητῆς τοῦ Ἑθνικοῦ Πα-
νεπιστημίου. Ἐδημοσίευσεν πολλὰς ἀρχαιολογικάς διατριβάς, ἀλλὰ καλ-
υσισηκεῖται καὶ κυρίως γνωστὴ εἶναι τὸ σύγγραμμά του «Μυκῆναι καὶ Μυ-
κηναίων πολιτισμός», πραγματικὸν ἔργον σοφοῦ, τοῦ ὁποῦτο ἐκτός τῆς
πανθομολογημένης ἐπιστημονικῆς του ἀξίας ἔχει καὶ τὸν γνώρισμα
λιτῆς λογοτεχνικῆς μορφῆς. Μετεφράσθη, τὸ 1879 εἰς τὴν Ἀγγλικήν.

Τὰ χαρίσματα τῆς ἀπλότητος καὶ τῆς σαφηνείας χαρακτηρίζουν ἐπίσης τὸ μικρόν του βιβλίον ἢ «Ἀκατολίας τῶν Ἀθηνῶν», ἐκδοθέν ὑπὸ τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. Τὸ ἔργον τοῦτο εἶνε ἄξιον ἐπιστήμονος ὁ ὁποῖος γνωρίζει τὰ ὠφελή.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΦΑΛΤΑΙΤΣ. Ἐγεννήθη εἰς τὴν Σκύρον. Νέος δημοσιογράφος, ἠδυνήθη ὡς πολεμικὸς ἀπεσταλμένος τῶν ἐφημερίδων νὰ ἐκδηλώσῃ ζωηρὸν περιγραφικὸν τάλαντον καὶ προσόντα λογογράφου, δείγμα τῶν ὁποίων παρέχεται εἰς τὰ Ἀναγνώσματα ταῦτα, ἡ «Ναυμαχία τῆς Ἑλλης» καὶ ἡ «Διαβασίς τῆς Ἀλμυρᾶς Ἐρή-μου». Ἐδῶσε, μόνος αὐτός, λεπτομερῆ καὶ μετὰ ἐξάρσεως περιγρα-φὴν τῆς ναυτικῆς νίκης, τοῦ ἱστορικοῦ τοῦτον διὰ τὸν ἐλληνισμόν γεγονότος. Ἐξέδωκε τὰ ἑξῆς: «Ὁ θάνατος τῆς ἀδελφῆς μου» διήγημα (1918), «Ἡ Ναυμαχία τῆς Ἑλλης» (1919), «Ἡ Γρίπη στὴ Σκύρο» (1919), «Ἀργία» διήγημα (1920), «29 Μαΐου» χρονικὸ (1920), «Αὐτοὶ εἶναι οἱ Τοῦρ-κοι», ἱστορικαὶ ἀφηγήσεις.

X. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΑΝΗΣ. Γνώστις τῆς ὁρεινῆς ζωῆς καὶ κατ' ἐξοχὴν τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων τῆς Ἡπείρου, ἀπὸ τὴν ὅποιαν κατάγεται, κατέχει τὰς τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν ὅλος ἰδιαιτέραν θέσιν. Μὲ κανένα συγγραφεὰ δὲν ὁμοιάζει. Εἶνε αὐτὸς ὁ ἴδιος. Γράφει τὰς ἱστορίας του ὅπως διηγείται ὁ λαός. Ἄλλου χρησιμοποιοῦν τὸν θησαυρὸν τῶν λαογραφικῶν καὶ φυσιογνωστικῶν του παρατηρήσεων, κατορθώνει νὰ διδῇ καὶ εἰς τὰς μικροτέρας τῶν διηγήσεων αὐτῶν ὅλον τὸ ἐνδιαφέρον τῆς ἀντικειμενικῆς ἐκείνης τέχνης ἣ ὁποία θέλγει καὶ ἀναπαύει. Ἡ διηγηματογραφία του εἶνε συγγινευμένη, οὕτως εἰπεῖν, μὲ τὴν φύσιν καὶ μὲ τὸν λαὸν τῆς Ἑλλάδος. Εἶνε ὁ συνεργάτης τῶν, ὅπως ἡ φύσις καὶ ὁ λαός εἶνε οἱ συνεργάται του. Διηγούμενται καὶ οἱ τρεῖς ὁμοῦ. Ὅπως ἡ φύσις καὶ ὁ λαός, οὐδέποτε καὶ ὁ συγγραφεὺς οὗτος φαίνεται προσπαθῶν. Διηγείται ἀκόπως καὶ ἀφθόνως, μὲ ἀταραξίαν καὶ εὐτυχίαν. Καὶ ὁμως ἡ ἀπροσπάθητη αὐτῇ διηγηματογραφία του, ἔχει νὰ παρουσιάσῃ μὲ τὸ ἦθος του τὸ λαϊκὸν καὶ ἄνετον περιγραφὰς τὰς ὁποίας δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν ἀριστοτεχνικὰς εἰς τὸ εἶδος τῶν. Ἐξ ἄλλου τὰ διηγήματά του, τὰ ὁποία μᾶς δίδουν τὴν φύσιν καὶ τὴν λαογραφίαν τῆς Ἡπείρου, συχνὰ κινεῖν τὸν ἐσωτερικὸν μας κόσμον, ὅταν ὁ συγγραφεὺς ἀλλήλῃ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τὸ ὑπερτέμον δάκρυ τῆς Ἡπειρωτικῆς ψυχῆς—τὴν νοσταλγίαν τοῦ ξενιτεμένου. Περιτέχνως ἔφαλε τὸ συναίσθημα τοῦτο εἰς τὸ «Ὁνειρον».

«Ὁνειρον».

Ὅταν ἡ μεγαλοπρεπὴς περιγραφή ἑλληνικῆς φύσεως «Χριστούγεννα στὸν Πίνδο», τὴν ὁποῖαν παρελάβομεν εἰς τὴν συλλογὴν μας, ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν «Ἀκρόπολιν» τοῦ 1900, ὁ Β. Γαβριηλίδης ἔγραψε: «Εἶνε ἀναμφισβητήτως μία τῶν ὠραιότερων σελιδῶν τῆς νεωτέρας φιλολογίας μας καὶ δὲν διστάζομεν νὰ εἰπώμεν ὅτι ὁ Τουργκένιεφ εἰς τὸ «Ἡμερολόγιον τοῦ Κυνηγοῦ» θὰ ἦτο εὐτυχὴς ἂν τὴν προσέθετε».

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Ὑμνος εἰς τὴν Ἐλευθερίαν	Διον. Σολωμοῦ	Σελ. 3
2. Ἡ Ἁγία Σοφία	Χάρη Ἡμερινοῦ	» 19
3. Τῆς Ἁγίας Σοφίας	Δημῶδες	» 24
4. Τὰ τέσσαρ' ἀδέρφια	Ἐλέν. Παρασκευοπούλου	» 25
5. Οἱ Φιερωτοὶ Μετανάσται	Ἐμμ. Λυκούδη	» 32
6. Ὁ Ξενιτεμένος (ποίημα)	Ζ. Παπαντωνίου	» 36
7. Ἡ Ναυμαχία τῆς Ἑλλης	Κ. Φαλτιάτης	» 37
8. Ὁ Σαρρῆς	Δ. Καμπούρογλου	» 53
9. Ὁ Καβαλλάρης (ποίημα)	Γ. Πολέμη	» 59
10. Ἀνέκδοτα Καραϊσκάκη	Γ. Βλαχογιάννη	» 60
11. Τὸ Κουνάβι	Στ. Γρανίτσα	» 64
12. Ὁ Αἰτὼς	Δημῶδες	» 67
13. Μία τρικυμία τοῦ Ὠκεανοῦ	Στ. Μπράνια	» 67
14. Τὸ Ναυτόπουλο (διήγημα)	Ν. Δαμιανοῦ	» 71
15. Ἡ Φλόγα τοῦ Κανάρη	Γ. Βλαχογιάννη	» 72
16. Κανάρης (ποίημα)	Ἀλεξ. Πάλλη	» 80
17. Ἡ Πανίδα	Ἀνδρ. Καρκαβίτσα	» 80
18. Τέλλος Ἀγρός (ποίημα)	Ζ. Παπαντωνίου	» 93
19. Ὁ Λιποτάχτης (ποίημα)	Ἰω. Πολέμη	» 94
20. Ἐνὰ Ἐρημονῆσι	Ἐμ. Λυκούδη	» 95
21. Τὸ Πεύκο (ποίημα)	Ζ. Παπαντωνίου	» 102
22. Οἱ Καλλικάντιζαοι	Θ. Κληρονόμου	» 105
23. Τέσσαρα Ἀδέρφια (ποίημα)	Ἀλεξ. Πάλλη	» 109
24. Ἡ πομπὴ τῶν Παναθηναίων	Χ. Τσοῦντα	» 110
25. Κλεφτοτροάγουδο (ποίημα)	Ἀλεξ. Πάλλη	» 116
26. Ὁ τελευταῖος τοῦ Ἀνδρούτσου	Ζ. Παπαντωνίου	» 116
27. Τὸ ποταμάκι (ποίημα)	Ζ. Παπαντωνίου	» 118
28. Ἡ Ἀράχνη	Πηνελόπης Δέλτα	» 118
29. Τὰ Τέμπη	Χαρ. Παπαμάρκου	» 122
30. Τὸ Γεφύρι τῆς Ἀρτας	Δημῶδες	» 125
31. Ἀνέκδοτα τοῦ Κολοκοτρώνη	Γιάννη Βλαχογιάννη	» 127
32. Κυνηγημένη Πέρδικα	Χ. Χρηστοβασιλῆ	» 132
33. Βιογραφίαι		» 136

024000027893

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 4 Μαΐου 1923.

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ἀριθ. πρωτ. 15530

ΠΡΟΣ

ΤΟΝ Κ. ΖΑΧΑΡΙΑΝ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Συγγραφέα διδακτικῶν βιβλίων

Γνωστὸν ποιοῦμεν ὑμῖν, ὅτι δι' ἡμετέρας πράξεως τῇ 19 τοῦ
λήξαντος μηνὸς ἐκδοθείσης καὶ τῇ 28 τοῦ αὐτοῦ μηνὸς καταχωρί-
σθείσης ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμὸν 33 φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερ-
νήσεως ἐνεκρίθη τὸ ἐν χειρογράφῳ υποβληθὲν ὑμέτερον βιβλίον
«ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΝΑΓΝΩΣΜΑΤΑ» διὰ τὴν Β' τάξιν τῶν ἐλλγ-
νικῶν σχολείων καὶ τὴν ἀντίστοιχον τάξιν τῶν ἄλλων σχολείων τῆς
μέσης ἐκπαιδεύσεως, εἰσακτέον εἰς τὰ εἰρημένα σχολεῖα ἀπὸ τοῦ
ἐρχομένου σχολικοῦ ἔτους 1923 - 1924.

ΕΝΤΟΛΗ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΟΥ

Ὁ Τμηματάρχης τοῦ Γ' Τμήματος

ΙΩ. ΓΡΥΠΑΡΗΣ

Π. ΖΑΓΑΝΙΑΡΙΣ